

Επιστημονική Ημερίδα

Εκδήλωση Τιμής

στον

Κωνσταντίνο Δ. Μαυρομμάτη

Μαθηματικό – πρώην Λυκειάρχη

Σάββατο, 1^η Απριλίου 2017

Αμφιθέατρο Γιάννης Κορδάτος

Πανεπιστημίου Θεσσαλίας

ΒΟΛΟΣ 2019

ΠΡΟΛΟΓΙΣΜΑ

ΤΟΥ ΠΡΩΤ. ΧΑΡΙΛΑΟΥ ΠΑΠΑΓΕΩΡΓΙΟΥ,
ΔΙΕΥΘΥΝΤΗ ΙΣΤΟΡΙΚΟΥ ΑΡΧΕΙΟΥ (ΙΕΡΑΣ
ΜΗΤΡΟΠΟΛΕΩΣ) ΔΗΜΗΤΡΙΑΔΟΣ

Με ιδιαίτερη θέρμη και περίσσεια αισθημάτων προλογίζουμε την ανά χειράς έκδοση – απότιση τιμής και εξόφληση αειδίνητου χρέους στον επιστήμονα και δάσκαλο Κωνσταντίνο Μαυρομμάτη. Τιμή προς τον ενάρετο θεράποντα της γνώσης και της κοσμικής σοφίας και χρέος προς τον γλυκύθυμο άνθρωπο. Στο πρόσωπο του συναντώνται, αρμονικά συνυπάρχουν και αλληλοσυμπληρώνονται η επιστήμη και η αρετή, η μόρφωση και η παιδεία, το παράδειγμα και το βίωμα. Παραστέκοντας στον εξαίρετο εκπαιδευτικό και οικογενειάρχη, δε μπορεί παρά να αισθανόμαστε πραγματικά μικροί και ασθενικοί σε σχέση με τα φυσικά και επίκτητα χαρίσματα που τον προίκισε ο Θεός. Και παρακινούμαστε σε μίμηση όχι από την –ούτως ή άλλως– επιβλητική παρουσία του αλλά από το «πρᾶον καὶ ἡσύχιον» του χαρακτήρα του, δείγματα μιας προσωπικότητας με περιεχόμενο.

Το βιβλίο μας αυτό, μπορεί μεν να αποτυπώνει εκείνα που «...ἄκη-κόαμεν καὶ ἑωράκαμεν καὶ ἔθεασάμεθα καὶ αἰσθασάμεθα» (πρβλ. Α Ιω.1,1)» στην Εκδήλωση Τιμής προς Κων/νο Μαυρομμάτη την 1^η Απριλίου 2017 στο Πανεπιστήμιο Θεσσαλίας, εξάπαντος όμως αδυνατεί να μεταφέρει το πνεύμα και το κλίμα της ημέρας. Με τη συμμετοχή εξαίρετων επιστημόνων και ανθρώπων του πνεύματος, όλοι μας, «λαλήσαντες καὶ ἀχροασάμενοι» αισθανθήκαμε μια ζεστασιά της ψυχής και μια σκέπη πάνω μας που την αποδίδει μια λέξη άπαξ, ένα επίρρημα δανεισμένο από την Καινή Διαθήκη (Πρ. 1,14): «Ὁμοθυμαδόν» δηλ. όλοι μαζί στο ίδιο μέρος σαν μια ψυχή. Και κατανοούμε πόσο δύσκολο είναι να βιώνει κανείς τούτη τη λέξη, όταν μάλιστα πα-ρερύσσεται σε πλήθος παρόμοιων εκδηλώσεων.

Ο αγαπητός μας κ. Κων. Μαυρομμάτης μας χάρισε αυτή την ακριβή εμπειρία με δυο ιδιότητές του, φυσικές και επίκτητες. Η πρώτη είναι η αρχοντιά, ο πλατυσμός της καρδιάς που χωρεί τους πάντες και τα πάντα, χωρίς ανασφάλειες, φοβίες ή μικροπρέπειες. Η δεύτερη είναι η ευρυμάθεια, που ανοίγει το νου σε αλληλοδιαδεχόμενους ορίζοντες και σκοποθετεί άέναα καινούργιους στόχους. Με την αρχοντιά γίνεσαι

άνθρωπος που αγκαλιάζει το σύμπαν ολόκληρο –παλαιά αγάπη του κ. Μαυρομμάτη– και αποκτάς μια δυσερμήνευτη καθολικότητα μιαν οικουμενικότητα μακριά από μίζερες καθημερινότητες. Με την ευρυμάθεια – πανεπιστημοσύνη αναζητάς μετά την πρόσκτηση της γνώσης τη μετάδοσή της χωρίς αυτάρεσκους αποκλεισμούς και μονομέρειες, την παράδοση της δάδας σε κείνους που έχουν τον πόθο να συμπορευτούν μαζί σου. Ένας πραγματικά καθολικός και πανεπιστήμων άνθρωπος, δε θεωρεί ποτέ τον εαυτό του κέντρο του κόσμου αλλά μέρος του, έστω κι αν οι περιστάσεις τον οδηγούν στο επίκεντρο του ενδιαφέροντος. Γι’ αυτό δεν ομφαλοσκοπεί, δεν επιζητά ζηλότυπα τον έπαινο, την αναγνώριση, την προβολή. Ένας αληθινά μεγάλος ξέρει μόνον να αναβιβάζει τον πήχυ της ανθρωπίνης αξίας, κρύβοντας τον εαυτό του, φανερώνοντας μόνο το κοινό καλό κι αγαθό.

Στις μέρες μας σπανίζουν άνθρωποι σαν τον κ. Μαυρομμάτη για να μας χαρίζουν θέρμη, ασφάλεια κι ελπίδα. Είναι χαρά μας που ο Θεός μας τον χαρίζει «...σών, έντιμον, ύγιᾶ...» και –ολόψυχα ευχόμαστε– «μακροημερεύοντα» για να μας χαρίζει τον πλούτο της καρδιάς του. Δείγμα της ελάχιστης –και οφειλόμενης– εκτίμησής μας είναι η παρούσα έκδοση, την οποία τον ευχαριστούμε που πρόθυμα και με αξιοζήλευτο μεράκι επιμελήθηκε ο ίδιος, και στον οποίο με πολλή χαρά αφιερώνουμε. Καταθέτουμε την ευγνωμοσύνη μας στους συμμετασχόντες διαπρεπείς πανεπιστημιακούς και εν γένει ακαδημαϊκούς δασκάλους που προσέδωσαν σε μια απλή εκδήλωση τιμής το κύρος ενός σπουδαίου επιστημονικού γεγονότος. Με ολόθερμα αισθήματα περιβάλλουμε την αγαπητή μας οικογένεια του τιμηθέντος για την υποστηρικτική βοήθεια στην πραγματοποίηση της ημερίδας και της έκδοσης και ιδιαίτερα την κόρη του **Όλγα Μαυρομμάτη – Σιώρου**, όπως και τους τεχνικούς υπεύθυνους του Πανεπιστημίου Θεσσαλίας για την υλικοτεχνική υποστήριξη. Φυσικά, εν κατακλείδι, επαινούμε την εκδοτική-εκτυπωτική εταιρία ΠΑΛΜΟΣ του Βόλου, για το εξαίρετο αισθητικό αποτέλεσμα του εγχειριδίου μας.

Ευχόμαστε από καρδιάς ο Άγιος Τριαδικός μας Θεός, τον Οποίο αγαπά και λατρεύει ο πολυσέβαστος και πολυαγαπητός μας δάσκαλος κ. Κωνσταντίνος Μαυρομμάτης να τον διατηρεί «ἐν ᾧ πάντα τὰ κτίσθη» «...»

Πρωτοπρεσβύτερος Χαρίλαος Ευθ. Παπαγεωργίου

πτ. Θ. & Φ. / MSc.Ποιμαντικής ΑΠΘ

Προϊστάμενος Μητροπολιτικού - Καθεδρικού

I.N. Αγίου Νικολάου Βόλου

Περιεχόμενα

ΕΠΙΣΤΟΛΕΣ - ΠΡΟΣΚΛΗΣΕΙΣ

Επιστολή - πρόσκληση του Σεβασμιωτάτου προς τους ομιλητές.	9
--	---

ΠΡΟΣΦΩΝΗΣΕΙΣ

Όλγας Κ. Μαυρομιάτη – Σιώρου, καθηγήτριας – υπαλλήλου Δήμου Βόλου.	11
π. Χαριλάου Ε. Παπαγεωργίου, διευθυντού του Ιστορικού Αρχείου της Ι.Μ.Δ.	13
Σωκράτη Σαβελίδη, Διευθυντού Δευτεροβάθμιας Εκπαίδευσης Μαγνησίας.	15
Στέλλας Δημητρακοπούλου, Προέδρου της Ελληνικής Μαθηματικής Εταιρείας, Παράρτημα Μαγνησίας.	16
Αλίκης Μούτου, φιλόλογου – πρώην γυμνασιάρχου, προέδρου της Χριστιανικής Στέγης «Απόστολος Παύλος» Βόλου.	17
Αρτέμη Χαλάτση, γεωπόνου, προέδρου του «Συλλόγου των εν Βόλω Καναλιωτών Καρδίτσας».	19
Κώστα Λιάπη, διδασκάλου, γραμματέα του Κέντρου Βιβλίου Μαγνησιωτών Συγγραφέων Βόλου.	21
Γεωργίου Μουλά, ιατρού του Νοσοκομείου Βόλου, προέδρου του Δημοτικού Συμβουλίου Βόλου.	23

ΠΡΩΪΝΟΣ ΚΥΚΛΟΣ ΟΜΙΛΙΩΝ

Κωνσταντίνος Α. Σδρόλιας, μαθηματικός – σύμβουλος Πρωτοβάθμιας Εκπαίδευσης Μαγνησίας.	26
Χρίστος Θ. Ξενάκης, επίτιμος σύμβουλος φυσικών Δευτεροβάθμιας Εκπαίδευσης.	43
Ισαβέλλα Γιδαράκου – Καφέ, ομότιμη καθηγήτρια Γεωπονικού Πανεπιστημίου Αθηνών.	70

ΑΠΟΓΕΥΜΑΤΙΝΟΣ ΚΥΚΛΟΣ ΟΜΙΛΙΩΝ

Βασίλειος Αναγνωστόπουλος, ομότιμος καθηγητής Πανεπιστημίου Θεσσαλίας.	85
Αντώνιος Συμωναίος, επίκουρος καθηγητής Πανεπιστημίου Θεσσαλίας.	92

ΑΠΟΓΕΥΜΑΤΙΝΟΣ ΚΥΚΛΟΣ ΟΜΙΛΙΩΝ

Ιωάννης Σειραδάκης, ομότιμος καθηγητής Αστρονομίας Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης.	107
Λουκάς Ζαχείλας, επίκουρος καθηγητής Πανεπιστημίου Θεσσαλίας.	114
Γεώργιος Τουφεξής, φιλόλογος, πρόεδρος χορωδίας των εκπαιδευτικών (Προσφώνηση).	130
π. Χαρίλαος Ε. Παπαγεωργίου Διευθυντής Ιστορικού Αρχείου Ι.Μ.Δ. (Προσφώνηση).	134
Σεβασμιώτατος Μητροπολίτης Δημητριάδος και Αλμυρού κ.κ. Ιγνάτιος (προσφώνηση).	137
«ΧΑΡΙΣΤΗΡΙΟΝ» Ιεράς Μητροπόλεως στον Κωνσταντίνο Δ. Μαυρομαμάτη.	139
Κωνσταντίνος Δ. Μαυρομαμάτης (Ευχαριστήρια ομιλία).	140
Διονύσης Σιμόπουλος, φυσικός – αστρονόμος – επίτιμος διευθυντής του Ευγενιδείου Πλανηταρίου Αθηνών.	146
Όλγα Κ. Μαυρομαμάτη – Σιώρου (Κλείσιμο της ημερίδας).	166

ΕΥΧΑΡΙΣΤΗΡΙΕΣ ΕΠΙΣΤΟΛΕΣ

Ευχαριστήρια επιστολή του Σεβασμιωτάτου προς τους ομιλητές.	169
Βιογραφικό.	171
Άλμπουμ φωτογραφιών της τιμητικής εκδήλωσης.	175
Ευρετήριο ονομάτων.	179

*Ο σεβασμιώτατος Μητροπολίτης Δημητριάδος
και Αλμυρού κ.κ. Ιγνάτιος,
έστειλε επιστολές προς τους εισηγητές και τους ομιλητές,
με τις οποίες τους παρακαλούσε
να συμμετάσχουν στην επιστημονική
ημερίδα – εκδήλωση τιμής στον
Κωνσταντίνο Δ. Μαυρομμάτη.*

Μια από τις επιστολές αυτές έχει ως εξής.

Εν Βόλω τη 6^η Φεβρουαρίου 2017
Προς την ελλογιμωτάτη κ. **Αλίκη Μούτου**,
Προέδρου της Χριστιανικής Στέγης Βόλου «ΑΠΟΣΤΟΛΟΣ ΠΑΥ-
ΛΟΣ»
28^η Οκτωβρίου 98 Εις Βόλον 38221

Αγαπητή κ. Μούτου!

Η Ιερά Μητρόπολή μας μέσα στο σύνολο των πολιτιστικών πα-
ρεμβάσεων της επιθυμεί την προβολή προσωπικοτήτων, που ση-
μάδεψαν την πνευματική φυσιογνωμία της περιοχής μας, εντάσ-
σοντας αυτή την πρωτοβουλία της στις δραστηριότητες του Ιστορικού
μας Αρχείου. Για τη φετινή χρονιά διοργανώνουμε μια επιστημονική
ημερίδα, για να προβληθεί η προσωπικότητα του εκλεκτού ομοτέχνου
και πρωτοποριακού, πρώην προέδρου της Στέγης σας **Κώστα Μαυ-
ρομμάτη**, παλαίμαχου εκπαιδευτικού, αστρονόμου – μαθηματικού,
ιδρυτή της Εταιρείας Αστρονομίας και Διαστήματος Βόλου, π. προ-
έδρου της Χριστιανικής Στέγης «Απόστολος Παύλος», ώστε να ανα-
δειχθεί σύνολη η πνευματική του συγκρότηση. Η εκδήλωση θα λάβει
χώρα στο αμφιθέατρο «Γ. Κορδάτος» του Πανεπιστημίου Θεσσαλίας
το Σάββατο 1^η Απριλίου 2017, με τρεις κύκλους εισηγήσεων που θα

αφορούν σε θέματα αστρονομίας – αστροφυσικής, Παιδαγωγικής και Ιστορίας της ιδιαίτερης πατρίδας του, με κατάληξη την απονομή του Μεγαλόσταυρου της Μητροπόλεώς μας και μια μεγάλη μουσική συναυλία της χορωδίας εκπαιδευτικών Μαγνησίας προς τιμήν του.

Θα μας προξενούσε ιδιαίτερη χαρά η τιμητική συμμετοχή της Χριστιανικής Στέγης στην Οργανωτική Επιτροπή των εκδηλώσεων, όπου θα απευθύνετε και σχετικό χαιρετισμό. Παρακαλούμε λοιπόν, εάν επιθυμείτε να συμμετάσχετε, να μας γνωρίσετε έως την 28^η Φεβρουαρίου 2017 την απόφασή σας ώστε να αναλάβετε την ειδοποίηση των μελών και φίλων της Στέγης για συμμετοχή στις εκδηλώσεις προς τιμήν του κ. Κώστα Μαυρομμάτη και συντόμως να παραλάβετε ικανό αριθμό προσκλήσεων. Για την οποιαδήποτε πληροφορία, μπορείτε να επικοινωνείτε με τον Γραμματέα της Οργανωτικής Επιτροπής **π. Χαρίλαο Παπαγεωργίου** στο τηλ. 24210 93555 και 6977 228156 (xarpa@windowalive.com). Ελπίζουμε στη θετική σας απάντηση και στη διοργανωτική σας εμπειρία με υποδείξεις και προσθήκες στην επί μέρους μας προσπάθεια προβολής και αξιοποίησης του πνευματικού – ιστορικού θησαυρού.

Με ευχές για την καινούργια χρονιά και ευχαριστίες!
Ο Μητροπολίτης – Πρόεδρος της Οργανωτικής Επιτροπής

† Ο ΔΗΜΗΤΡΙΑΔΟΣ ΙΓΝΑΤΙΟΣ

*Προσφώνηση
'Ολγας Κ. Μαυρομάτη – Σιώρου,
Παρουσιάστριας του προγράμματος.*

Καλημέρα σε όλους
Κύριε Περιφερειακό Σύμβουλε, κυρία Χρυσοβελώνη, κύριε πρόεδρε
του Δημοτικού Συμβουλίου Βόλου, κύριε Μαυρομάτη, επίσημοι προ-
σκεκλημένοι,
κυρίες και κύριοι

Σας καλωσορίζω στην σημερινή Επιστημονική Ημερίδα – Εκδή-
λωση τιμής στον Κωνσταντίνο Μαυρομάτη η οποία διοργανώ-
νεται με την πρωτοβουλία της Ιεράς Μητρόπολης Δημητριάδος
και του Ιστορικού Αρχείου και με τη συνεργασία του Πανεπιστημίου
Θεσσαλίας, της Δ/σης Δ/θμιας Εκπαίδευσης, της Εταιρείας Αστρονο-
μίας και Διαστήματος, της Μαθηματικής Εταιρείας, της Χριστιανικής
Στέγης «Απόστολος Παύλος», του Συλλόγου των εν Βόλων Καναλιω-
τών Καρδίτσας, και του Κέντρου Βιβλίου Μαγνησιωτών Συγγραφέων.

Η σημερινή ημερίδα αποτελεί υλοποίηση μιας ιδέας που είχε ο σε-
βασμιότατος και οι συνεργάτες του μεταξύ των οποίων και ο π. **Χα-
ρίλαος Παπαγεωργίου**, να τιμά κάθε χρόνο η Ιερά Μητρόπολη διακε-
κριμένους ανθρώπους – επιστήμονες, συγγραφείς– που πρόσφεραν και
προσφέρουν με τη δράση τους και το έργο τους στον πολιτισμικό βίο
και την ιστορία του τόπου μας.

Φέτος επέλεξε τον Κωνσταντίνο Μαυρομάτη, τον πατέρα μου. Η
έκπληξη ήταν μεγάλη όταν ο π. Χαρίλαος με κάλεσε και μου το πρό-
τεινε να το συζητήσουμε. Η τιμή είναι μεγάλη για τον πατέρα μου αλλά
και για όλη την οικογένειά μας. Ήταν όνειρο ζωής να κάνουμε κι εμείς
ως παιδιά του κάτι για τον ίδιο. Ποτέ βέβαια δεν είχαμε φανταστεί
κάτι τέτοιο. Μας δόθηκε, λοιπόν, η ευκαιρία να δημιουργήσουμε όλοι
μαζί κάτι γι' αυτόν. Ένα δικό μας δώρο. Ευχαριστούμε, επομένως,

διπλά τον σεβασμιότατο, ο οποίος δεν παρευρίσκεται κοντά μας, λόγω άλλων σπουδαιότερων υποχρεώσεών του.

Στη σημερινή ημερίδα θα έχουμε τη δυνατότητα να ακούσουμε από επιστήμονες πανεπιστημιακούς και εκπαιδευτικούς, δεδομένα που αφορούν τους τομείς των ερευνών τους που συνάδουν όμως, ίσως κατά ένα μέρος και με τα αντικείμενα που ασχολήθηκε ο τιμώμενός μας σήμερα όπως τα μαθηματικά και η αστρονομία. Δεδομένα που έχουν να κάνουν και με άλλα αντικείμενα όπως με τη γεωργία και τους θεσμούς της εκπαίδευσης. Θα ακούσουμε όμως και αναμνήσεις ανθρώπων που γνώρισαν και συνεργάστηκαν με τον Κωνσταντίνο Μαυρομμάτη.

Έτσι η σημερινή ημέρα μας θα είναι αρκετά μεγάλη και όπως διαβάσατε στο πρόγραμμα θα εξελιχθεί σε τρεις κύκλους με 2 εισηγήσεις στον πρώτο μέχρι τις 12.30 και 3 εισηγήσεις στον δεύτερο μέχρι τις 2.30μ.μ.

Ο Γ' κύκλος αφορά τις απογευματινές εισηγήσεις από τις 5.00 και μετά.

Καλώ λοιπόν, εκ μέρους των διοργανωτών, τον Δ/ντή Ιστορικού Αρχείου της Ιεράς Μητροπόλεως Δημητριάδος τον π. **Χαρίλαο Παπαγεωργίου**, πτυχιούχο Φιλολογίας και κάτοχο master Θεολογίας, υποψήφιο διδάκτορα του Αριστοτελείου Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης να χαιρετήσει την ημερίδα και να κηρύξει την έναρξή της

Έναρξη της ημερίδα

*Κήρυξη έναρξης της ημερίδας από τον
π. Χαρίλαο Παπαγεωργίου*

Επίσημοι και ανεπίσημοι προσκεκλημένοι,
αγαπητοί φίλοι,

Σας καλωσορίζω κι εγώ στην ημερίδα μας αυτή και σας μεταφέρω τους χαιρετισμούς του σεβασμιωτάτου μητροπολίτου μας, ο οποίος θα έλθει αργότερα, διότι αυτή τη στιγμή τελεί τη χειροτονία ενός εκλεκτού μέλους της εκκλησίας μας και εξαιρετικού φίλου. Λόγω αυτού του γεγονότος, καθυστερεί να έλθει και ίσως στην πρώτη συνεδρία να τον έχουμε κοντά μας ώστε να μας πει κι εκείνος το λόγο του και φυσικά εκείνος να κηρύξει την έναρξη των εργασιών. Δεν θα το κάνω λοιπόν, ατύπως και εν ονόματί του.

Σας καλωσορίζουμε, λοιπόν και πάλι στη σημερινή εκδήλωση στο πρόσωπο του λαμπρού εκπαιδευτικού, πολυγραφότατου συγγραφέα και προαγωγικού προέδρου της Εταιρείας Αστρονομίας και Διαστήματος της πόλης μας, ιστορικού στελέχους της Χριστιανικής Στέγης Βόλου, ο «Απόστολος Παύλος» και πολλά – πολλά άλλα, Κώστα Μαυροματάτη.

Στο προκείμενο του ενδιαφέροντος ως καλός οικογενειάρχης, ως δάσκαλος που σημάδεψε την πνευματική πορεία πλείστων συγχρόνων επιστημόνων συμπολιτών και όχι μόνο, ο ενάρετος ερευνητής, ο σοφός και σεμνός συνάνθρωπος και φίλος. Χαιρόμαστε και καυχόμαστε που η τοπική μας εκκλησία σήμερα και μάλιστα το Ιστορικό Αρχείο τιμά και πάλι μια εξέχουσα προσωπικότητα η οποία κυριολεκτικώς ακτινοβολεί.

Με κεντρικό φορέα της οργάνωσης του ιστορικού Αρχείου της Ιεράς Μητροπόλεώς μας και συνεργού σ' αυτό το εγχείρημα το Πανεπιστήμιο Θεσσαλίας, τη Διεύθυνση Δευτεροβάθμιας Εκπαίδευσης, την Ελληνική Μαθηματική Εταιρεία, την Εταιρεία Αστρονομίας και Διαστήματος, τη Χριστιανική Στέγη Βόλου ο «Απόστολος Παύλος», του Κέντρου Βιβλίου Μαγνησιωτών Συγγραφέων, το Σύλλογο των εν Βόλω

Καναλιωτών Καρδίτσης και την χορωδία Εκπαιδευτικών Μαγνησίας, όλοι μαζί στιχούμε και μια σειρά αφιερωμάτων τιμής μεγάλων μορφών της περιοχής μας, που αποδεικνύεται, όπως δείχνουν τα πράγματα, μια ουσιαστική προοδευτική πορεία.

Το Ιστορικό μας Αρχείο αποτελεί σημαντικό παράγοντα και πρωτογενή πηγή, της τοπικής εκκλησιαστικής ιστορίας, αλλά προ πάντων ένα σπουδαιότατο τμήμα της ιστορικής παρακαταθήκης και διαδρομής για την κεντρική Θεσσαλία. Το υλικό του είναι πολύτιμο για κατ' εξοχήν υλικά και πολιτικά θέματα, που καλύπτουν την ιστορική περίοδο της απελευθέρωσης της Θεσσαλίας από τον τουρκικό ζυγό, το 1881, έως και σήμερα. Αργά αλλά σταθερά και ασφαλώς με περισσότερα βήματα από την τελευταία μας επιστημονική συνάντηση, το αρχείο αυτό είναι προσβάσιμο στην ιστορική έρευνα. Τακτοποιείται ένα μεγάλο μέρος που είναι διεσπαρμένο και ασυντήρητο, στους ενοριακούς ναούς της Μητροπόλεως, της δικής μας περιφέρειας, η οποία σημειωτέον περιλαμβάνει και την επαρχία της Αγιάς, της Λάρισας.

Η διάσωση αυτού του υλικού προβάλλει μια σπουδαία πτυχή της ιστορικής και πολιτιστικής μας κληρονομιάς, και είναι μια πρωτοποριακή κίνηση για το σύνολο των Μητροπόλεων της Ελλάδος εφόσον δεν υπάρχει άλλη υποδομή και ανάλογη εργασία πουθενά, πλην εκείνης του Αγίου Όρους. Στο πλαίσιο αυτό πραγματοποιήθηκαν τρεις επιστημονικές ημερίδες με τα αντίστοιχα Πρακτικά. Το έτος 2015, δύο ανάλογες ημερίδες τιμής, στα 10χρονα της μνήμης ενός άλλου αξέχαστου και μοναδικού πνευματικού ανθρώπου, του **Μένιου Μουρτζόπουλου**.

Σήμερα πρωί και απόγευμα στον ίδιο αυτό χώρο θα απευθυνθούμε σε φίλους συνοδοιπόρους και συνεργάτες του τιμωμένου, που μας χαρίζει ο Θεός, θα ιδούμε να μας ταξιδέψουν με τις μνήμες τους και τις καταγραφές τους.

Ευχαριστούμε από καρδιάς όλους σας και όλους εκείνους που συνέβαλαν στην επιτυχή διοργάνωση της εκδήλωσής μας και ιδιαίτερα την οικογένεια του τιμωμένου, την οικογένεια Μαυρομμάτη, που με εμπιστοσύνη, συνέδραμε την προσπάθεια αυτή, τους συνεργαζόμενους φορείς, το Πανεπιστήμιο Θεσσαλίας για την ευγενή παραχώρηση του αμφιθεάτρου, με τον σχετικό εξοπλισμό, τον κ. **Κώστα Οικονομίδη**, τεχνικό συμπαραστάτη, και προ πάντων τον σεβασμιότατο μητροπολίτη μας κ.κ. **Ιγνάτιο** που είναι ο εμπνευστής και ο συμπαραστάτης μας του Ιστορικού μας Αρχείου. Σας ευχαριστούμε για την προσέλευση, το ενδιαφέρον και τη συμμετοχή σας.

Καλή δύναμη και καλή επιτυχία.

Προσφωνήσεις

*Προσφώνηση του κ. Σωκράτη Σαβελίδη,
Διευθυντού Δευτεροβάθμιας Εκπαίδευσης Μαγνησίας*

Αιδεσιμολογιότατε, εκπρόσωπε του μητροπολίτη μας, εκπρόσωποι την πολιτικών και στρατιωτικών αρχών, σχολικοί σύμβουλοι, πρόεδροι επιστημονικών σωματείων, εκπαιδευτικοί, αγαπητοί φίλοι, σήμερα τιμούμε ένα δάσκαλο, τον Κώστα Μαυρομμάτη.

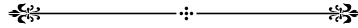
Όμως, πριν πω κάτι γι' αυτό θα ήθελα να κάνω κάποια μικρή παρένθεση. Ίσως πει κάποιος ότι είναι εκτός θέματος και όμως δεν είναι: Ένα ιστορικό πρόβλημα είναι το πώς κάποιοι πολιτισμοί εμφανίστηκαν εκεί που εμφανίστηκαν, όπως και ο δικός μας πολιτισμός εμφανίστηκε εδώ στην περιοχή του Αιγαίου και λίγο παραπάνω, κάτι παρόμοιο που συνέβη και στον κινέζικο πολιτισμό. Εκεί λοιπόν, σ' εκείνο το μέρος συνέπεσε να γεννηθεί ένας φωτισμένος άνθρωπος και αυτόν τον φωτισμένο άνθρωπο να τον μιμηθούν ως πρότυπο οι επόμενες γενιές και να αναδειχθεί έτσι αυτός ο πολιτισμός.

Ας έρθουμε τώρα στα δικά μας. Εδώ έχουμε ένα καλό δάσκαλο, τον Κώστα Μαυρομμάτη που μέσα σε μια σημαδιακή ακαδημαϊκή εκδήλωση, τον τιμά η Ιερά Μητρόπολη Δημητριάδος, τον τιμούν οι εκπαιδευτικοί, τον τιμούν οι αρχές του τόπου, οι εκπαιδευτικοί, η κοινωνία του Βόλου, τον τιμούμε όλοι εμείς. Τον τιμούν για το έργο του που ακούσαμε προηγουμένως, τον τιμούμε για το ήθος του, τον τιμούμε για την προσφορά του στο κοινωνικό σύνολο. Όμως έχω να παρουσιάσω και μια άλλη παράμετρο, ένα άλλο χαρακτηριστικό του ανθρώπου, που αξίζει να το τονίσουμε, διότι πιθανόν να μετράει περισσότερο και από το ίδιο του το έργο. Εκείνο, λοιπόν, που ήθελα να τονίσω είναι ότι αυτός ο άνθρωπος με ό,τι έχει προσφέρει στην κοινωνία μας, μας δίνει το δικαίωμα σε όλους εμάς τους εκπαιδευτικούς να τον παρουσιάζουμε στους μαθητές μας ως πρότυπο και μάλιστα σε μια περίοδο, που τα αξιόλογα πρότυπα είναι ελάχιστα, για να μην πω μηδαμινά. Έχουμε έναν άνθρωπο, που μπορούμε να πούμε στους μαθητές μας ότι να, ακολουθήστε αυτή την πορεία για να φτιάξετε έναν κόσμο καλύτερο,

για να προάγετε την επιστήμη, έδωσε τα πάντα για να προάγεται η επιστήμη, για να προάγεται ό,τι καλό και ευγενές υπάρχει.

Έχουμε, λοιπόν, έναν άνθρωπο – πρότυπο, και εκπροσωπώντας τους 1400 εκπαιδευτικούς της Δευτεροβάθμιας Εκπαίδευσης Μαγνησίας, τον συγχαίρω από καρδιάς.

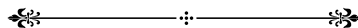

*Προσφώνηση της κ. Στέλλας Δημητρακοπούλου,
Προέδρου της Ελληνικής Μαθηματικής Εταιρείας -
Παράρτημα Μαγνησίας.*

Ως εκπρόσωπος της Ελληνικής Μαθηματικής Εταιρείας, θα ήθελα να ευχαριστήσω και να συγχαρώ την Ιερά Μητρόπολη Δημητριάδος και Αλμυρού για την πρωτοβουλία της, διότι μέσα από αυτή την εκδήλωση τιμάται και όλη η Μαθηματική Κοινότητα του νομού Μαγνησίας. Ο κ. Μαυρομμάτης είναι μέλος της Μαθηματικής Εταιρείας εδώ κι πολλά χρόνια και έχει ήδη υπηρετήσει από όλες τις θέσεις και ως αντιπρόεδρος αυτής επί σειράν ετών, από τη θέση του διευθυντού του 1^{ου} Λυκείου Βόλου, έχει συγγράψει πολλά βιβλία για το σχολείο του, έχει συνδράμει επανειλημμένως στον Πανελλήνιο Μαθηματικό Διαγωνισμό και εργαζόταν πάντα αθόρυβα και σωστά σε όλες τις εκδηλώσεις της ΕΜΕ, συγχρόνως, όμως, είχε ένα λαμπρό, σύγχρονο και αντάξιο παράδειγμα των αρχαίων Ελλήνων επιστημόνων, οι οποίοι θεράπευσαν και τίμησαν τόσο τη μαθηματική επιστήμη όσο και την επιστήμη της Αστρονομίας.

Αποτελεί ιδιαίτερη τιμή για μας κ. Μαυρομμάτη, που μπορούμε να σας αποκαλούμε συνάδελφο, και είναι ακόμη τιμή γιατί στην πόλη μας δημιουργήσατε αυτή των ωραία παράδοση και έχετε ένα ευγενές χόμπι, το χόμπι της αστρονομίας.

Συγχαρητήρια πολλά, και ευχαριστούμε πολύ γιατί συμπεριληφθήκαμε στους συνδιοργανωτές της παρούσης εκδήλωσης.

*Προσφώνηση της κ. Αλίκης Μούτου,
φιλόλογου – πρώην γυμνασιάρχου, προέδρου
της Χριστιανικής Στέγης «Απόστολος Παύλος» Βόλου*

Βαθύτατη συγκίνηση και ανεκλάλητη χαρά προξένησε σε όλα τα Μέλη του Διοικητικού Συμβουλίου της Χριστιανικής Στέγης Βόλου «Απόστολος Παύλος» και κατ' επέκταση σε όλους τους συνεργάτες και φίλους της Στέγης η είδηση της τιμητικής εκδηλώσεως, την οποία ετοίμασε η Ιερά Μητρόπολις Δημητριάδος, για να τιμήσει τον πάσης τιμής άξιον κύριον Κωνσταντίνον Μαυρομμάτην.

Είναι σε όλους μας γνωστή η πολυσχιδής δράση και το εντυπωσιακό φάσμα των δραστηριοτήτων, ποιμαντικών, κοινωνικών και πολιτιστικών του Σεβασμιωτάτου Μητροπολίτου μας κυρίου Ιγνατίου. Σ' αυτές τις κοινωνικές – πολιτιστικές παρεμβάσεις της Ιεράς Μητροπόλεώς μας ανήκει και η σημερινή.

Θερμές ευχαριστίες και συγχαρητήρια εκφράζει το Διοικητικό Συμβούλιο της Χριστιανικής Στέγης «Απόστολος Παύλος» δι' εμού, ως εκπροσώπου, προς τον Μητροπολίτη μας, πρόεδρο της Οργανωτικής Επιτροπής του Ιστορικού Αρχείου, σεπτόν ιεράρχην μας, κύριον Ιγνάτιον.

Αξιότιμοι εκπρόσωποι όλων των φορέων, πολιτικών, πολιτιστικών, πνευματικών της πόλεώς μας, εκλεκτοί προσκεκλημένοι, αξιότιμοι ακροαταί και συμμετοχοί των συναισθημάτων χαράς για όσα θα λάβουν χώρα στην αίθουσα αυτή, αισθάνομαι μεγάλο το βάρος της ευθύνης για όσα θα καταθέσω ενώπιόν σας.

Ο κύριος Κωνσταντίνος Μαυρομμάτης δεν είναι τυχαία περίπτωση ανθρώπου που ζει και εργάζεται στην πόλη μας, Είναι η περίπτωση ανθρώπου που τιμά την πόλη μας με την πλούσια, ουσιαστική και ανιδιοτελή προσφορά του σε όλους τους τομείς, στους οποίους εργάστηκε και εργάζεται ακόμη.

Καθηγητής μαθηματικών – λυκειάρχης, τίμησε τη θέση, την οποία του εμπιστεύθηκε η πολιτεία. Έκλεισε τον κύκλο του ως λειτουργού της Μέσης Εκπαιδεύσεως και έφυγε τιμώμενος και αγαπώμενος από όλους, μαθητές, συναδέλφους, προϊσταμένους.

Σεμνός, διακριτικός, αθόρυβος, επιμελής, φιλόπονος, και άοκνος, παρήγαγε έργο πλούσιο σε περισσότερους του ενός τομείς.

Είναι μέλος της Μαθηματικής Εταιρείας (Παράρτημα Βόλου) και ιδρυτής της Εταιρείας Αστρονομίας και Διαστήματος Βόλου, της οποίας διατελεί πρόεδρος από της ιδρύσεώς της μέχρι σήμερα.

Την αστρονομία, ιδιαίτερα, την υπηρέτησε και της προσέφερε νου,

ψυχή και χρόνο με πονήματα, τα οποία καλύπτουν κενά αυτού του χώρου, και άλλα, τα οποία συμπληρώνουν τα ήδη υπάρχοντα.

Και η ιστοριογραφία, στο πρόσωπο του κυρίου Μαυρομαμάτη βρήκε τον δόκιμο εργάτη της. Τα λευκώματα των Γυμνασίων – Λυκείων Αρρένων Βόλου και Νέας Ιωνίας, καθώς και αυτό του Γυμνασίου Θηλέων Βόλου, καταθέτουν γραπτή μαρτυρία των συγγραφικών του ικανοτήτων: ακρίβεια, αμεροληψία.

Κάτι ακόμη: ο κύριος Μαυρομαμάτης αποτελεί παράδειγμα προς μίμηση, γιατί είναι άνθρωπος με σταθερή πορεία προς πάσαν κατεύθυνσιν. Στον χαρακτήρα του δεν υπάρχουν μεταπτώσεις, ούτε δύο όψεις. Πώς ήταν δυνατόν εξάλλου να συμβαίνει κάτι τέτοιο. Ο κ. Μαυρομαμάτης είναι ευσεβής χριστιανός, έργω και λόγω. Έχει ανατραφεί «εν παιδεία και νοουθεσία Κυρίου» στην πατρική του οικογένεια και τα τάλαντα αυτά τα πολλαπλασίασε με προσωπικό ενσυνείδητο αγώνα. Το χριστιανικό έργο το τίμησε και το υπηρέτησε συγχρόνως με την εγκατάστασή του στο Βόλο και με την ιδιότητά του ως προέδρου της Χριστιανικής Στέγης Βόλου «Απόστολος Παύλος», συνέβαλε τα μέγιστα της ανάδειξης της Στέγης ως εστίας πνευματικού χριστιανικού φωτός. Η θητεία του στο έργο αυτό είναι συνεχής και τα αποθέματα της εμπειρίας του πλουσιότατα. Καρπός όλων αυτών, είναι το τελευταίο, επί του παρόντος, το βιβλίο του «Η χριστιανική κίνηση στο Βόλο, 80 χρόνια, 1935 – 2015».

Η επιστημονική ημερίδα, η οποία πραγματοποιείται σήμερα εδώ, στο αμφιθέατρο «Γιάννης Κορδάτος» του Πανεπιστημίου Θεσσαλίας, θα παρουσιάσει όλες τις πτυχές της πολυσχιδούς προσωπικότητας του τιμώμενου συμπολίτη μας. Η βράβευση, η οποία θα ακολουθήσει με την απονομή του Μεγαλόσταυρου της Μητροπόλεώς μας διά χειρών του σεβασμιωτάτου, είναι ο δίκαιος έπαινος, το οφειλόμενον αριστείον σε άνδρα αγαθόν.

Να ευχαριστήσω εκ βαθέων το Σεβασμιώτατο Μητροπολίτη μας, γιατί, εκτός όλων των άλλων, υιοθέτησε στην πράξη και την βαρυσημαντη γνώμη του Περικλέους, ο οποίος κλείνει τον επιτάφιο λόγο του με τούτη την αποστροφή: «άθλα οἱς κείται ἀρετῆς μέγιστα, τοῖς δὲ καὶ ἄνδρες ἀρίστοι πολιτεύουσι» = σε κείνους του λαούς που έχουν θεσπισθεῖ μέγιστα βραβεῖα για την ἀρετὴ τους, ἐκεῖ καὶ ζουν ὡς πολῖτες ἀρίστοι ἄνδρες.

Θερμά συγχαρητήρια κ. Μαυρομαμάτη σας εύχομαι να είστε πάντα καλά και να δίνετε φως από το φως σας.

*Προσφώνηση του κ. Αρτέμη Χαλάτση,
γεωπόνου, προέδρου
του Συλλόγου των εν Βόλω Καναλιωτών Καρδίτσας.*

Η σημερινή επιστημονική ημερίδα και συνάμα εκδήλωση τιμής στον κ. Κων/νο Μαυρομμάτη, εκ Καναλιών Καρδίτσας ορμώμενο, αποτελεί μεγάλη τιμή και για τον ίδιο ως πρόσωπο αλλά και για όλους εμάς που έλκουμε την καταγωγή μας από το όμορφο χωριό των Καναλιών Καρδίτσας που βρίσκεται στους πρόποδες των Αγράφων.

Από την πλευρά μου ως σημερινού προέδρου του Συλλόγου των εν Βόλω Καναλιωτών Καρδίτσας μου δίνεται η ευκαιρία να πω δυο ένθερμα λόγια για τον συγχωριανό μας όχι επειδή έτσι πρέπει να γίνει, αλλά επειδή οφείλουμε έτσι να γίνει. Δια μέσου του προσώπου του, όπως προείπα, τιμάται και το χωριό στο οποίο γεννήθηκε και μεγάλωσε και βέβαια δεν ξέχασε ποτέ. Απόδειξη τούτου αποτελεί ότι ήταν από τα ιδρυτικά μέλη του Συλλόγου μας, όταν αυτός ιδρύθηκε στο Βόλο πίσω στο μακρινό 1974, όταν πολλοί Καναλιώτες άφηναν πίσω το χωριό και τους ανθρώπους τους κι έρχονταν στο Βόλο κατά την δεκαετία του '60 στην πόλη που τους καλοδέχθηκε και τους αφομοίωσε τελικά στον πληθυσμό της. Ήταν πρωτεργάτης σε όλες τις εκδηλώσεις από τα πρώιμα εκείνα στάδια του Συλλόγου αλλά και διαχρονικά μέχρι σήμερα.

Όσον αφορά στο Σύλλογο μας ο κος Μαυρομμάτης υπήρξε ο μακροβιότερος πρόεδρος επί συνόλου 6 προέδρων με συνολικά 12 χρόνια στο τιμόνι του Συλλόγου. Χρόνια προσφοράς και δημιουργίας. Συγκεκριμένα ήταν από τους πρωτεργάτες στην συλλογή λαογραφικών και ιστορικών αντικειμένων, η συλλογή των οποίων οδήγησε στην ίδρυση ιστορικού & λαογραφικού Μουσείου στο χωριό μας, το οποίο σήμερα στεγάζεται στο παλιό δημοτικό σχολείο του χωριού μας που ανεγέρθη το 1917 με έξοδα του εθνικού ευεργέτη **Ανδρέα Συγγρού** και παρουσιάζει σήμερα μεγάλη επισκεψιμότητα από σχολεία όχι μόνο του Ν. Καρδίτσας αλλά και από όλη την Ελλάδα καθώς διαθέτει μεγάλο αριθμό εκθεμάτων όπως αγροτικά εργαλεία, υφαντά, είδη οικιακής χρήσης, θέματα καπνοκαλλιέργειας που ο καπνός της ξακουστής ποικιλίας ΖΙΧΝΑ Καναλιών ήταν κάποτε η κινητήριος δύναμη του χωριού μας. Εκτός όμως της μεγάλης του συμβολής στο θέμα του έχει να επιδείξει πλούσιο συγγραφικό έργο σε θέματα του χωριού μας όπως η ντοπιολαλιά, το λεύκωμα ενθυμήσεων με αποκορύφωμα το τελευταίο του βιβλίο

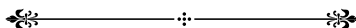

με τίτλο «Κανάλια Καρδίτσας το βιβλίο των αναμνήσεων» ένα πλήρες-στατο σύγγραμμα 700 σελίδων με ιστορίες και βιώματα των ανθρώπων του χωριού μας που αποτελεί παρακαταθήκη στις επόμενες γενιές.

Το ήθος του, η ηρεμία του, η πολυπλευρικότητά του, η εργασιομανία του, η οξυδέρκεια, η πολυπλευρικότητα του δίδαξαν κι εμένα προσωπικά και μου έδωσαν στοιχεία που αφομοίωσα και στην δική μου προσωπικότητα. Περιττό να πω πως όποιες αποφάσεις λαμβάνει ο Σύλλογος ζητάει πρώτα την γνώμη του σημερινού τιμωμένου προσώπου καθώς οι απόψεις του εμπνέουν ασφάλεια και σιγουριά. Εύχομαι να είναι καλά με υγεία σώματος και πνεύματος και να δίνει σε όλους μας τις πολύτιμες συμβουλές του. Είναι πράγματι αξιομνημόνευτο το γεγονός ότι οι κόποι του όλων αυτών των ετών συνεκτιμήθηκαν και βραβεύεσθε σήμερα. Όμως το πραγματικό βραβείο το λαμβάνετε καθημερινά. Είναι το ηθικό, η απλή καλημέρα, το τι κάνεις, η χαρά που νοιώθεις όταν τον συναντάς, η ανάγκη να ακούσεις την γνώμη του, η λύση που θα σου δώσει.

Κε Μαυρομμάτη εσείς βραβεύεσθε καθημερινά δια μέσου των δραστηριοτήτων σας που είναι πολλές και αναγράφονται στην πρώτη σελίδα του προγράμματος που κρατούμε στα χέρια μας και δεν είναι άλλο από τους Συλλόγους που είστε ενεργό μέλος και δραστηριοποιείστε καθημερινά.

Αξιότιμε κε Μαυρομμάτη σας ευχαριστούμε για όλα, που κάνατε και για το χωριό μας αλλά και τους συνανθρώπους σας. Ο Θεός να σας δίνει υγεία και να χαίρεστε τα παιδιά και τα εγγόνια σας και να εύχεστε να σας ξεπεράσουν τόσο στην εξυπνάδα όσο και στην δημιουργικότητα.

*Προσφώνηση του κ. Κώστα Λιάπη,
διδασκάλου, γραμματέα του Κέντρου Βιβλίου Μαγνησιωτών
Συγγραφέων Βόλου.*

Εκπροσωπώντας το Κέντρο Βιβλίου Μαγνησιωτών Συγγραφέων, που συμμετέχει στη διοργάνωση της σημερινής επιστημονικής Ημερίδας αλλά και Εκδήλωσης τιμής για τον Κων/νο Μαυρομμάτη, πρέπει νομίζω κατ' αρχήν να αποδώσω τα οφειλόμενα εύσημα στο Ιστορικό Αρχείο της Μητροπόλεώς μας, και βέβαια τις θερμές ευχαριστίες του Κέντρου μας στον Πρόεδρό του σεβασμιώτατο Μητροπολίτη μας κ. Ιγνάτιο, για την άξια παντός επαίνου πρωτοβουλία της οργάνωσης της παρούσας εκδήλωσης. Σύγκαιρα, όμως, εκφράζω τη χαρά και τη συγκίνηση όλων των μελών του ΚΕ.ΒΙ.ΜΑ.ΣΥ' για τούτη την ιδιαίτερα σημαντική διάκριση του τιμώμενου, πολλώ μάλλον που ο ίδιος αποτελεί εκλεκτό και πολυαγαπητό μέλος του φορέα μας.

Επιτρέψτε μου, όμως εδώ και την κατάθεση της προσωπικής χαράς και συγκίνησης για την τιμή που επιφυλάχθηκε στον ιδιαίτερα αγαπητό μου Κώστα, με τον οποίο η φιλική μας σχέση κρατάει πάντα θερμή και αδιατάραχτη 65 χρόνια, από τον καιρό που συμμαθητεύσαμε στο Β' Γυμνάσιο της πόλης μας μέχρι σήμερα.

Κυρίες μου και κύριοι, φίλες και φίλοι.

Δεν θεωρώ ότι θα κομίσω γλαύκα εις Αθήνας αν πω πως είναι ευρύτατα γνωστή και απολαμβάνει τη γενική, την καθολική αποδοχή της κοινωνίας της πόλης μας αλλά και της ευρύτερης περιοχής της, καθώς και κυρίως βέβαια της ευρύτερης περιοχής της γενέτειράς του των Καναλίων Καρδίτσας, η ιδιαίτερα πλούσια, ποιοτική και υποδειγματική εκπαιδευτική, πνευματική, επιστημονική και πολιτιστική προσφορά του Κων/νου Μαυρομμάτη. Μια άγρυπνη πνευματική παρουσία και μια διαρκής κατάθεση ψυχής επί μισό και πλέον αιώνα είναι η συνολική προσφορά του στην κοινωνία και ιδιαίτερα στην εκπαιδευτική κοινότητα, όπου ξεχώρισε ως καταξιωμένος καθηγητής των μαθηματικών και της κοσμογραφίας, ως διακεκριμένος Γυμνασιάρχης και Λυκειάρχης και ως εμπνευσμένος πρωτουργός και πρωταγωνιστής κάθε καινοτόμου εκπαιδευτικού έργου στα πιο ιστορικά γυμνάσια και λύκεια του Βόλου. Και επιπλέον, κι όσον αφορά τον ευρύτερο κοινωνικό χώρο, ως σημαντικό στέλεχος της Χριστιανικής Κίνησης στην πόλη μας, ως ο πρώτος κι επί πολλά χρόνια πρόεδρος του Συλλόγου των εν Βόλω Καναλιωτών της Καρδίτσας, ως ο εμπνευστής και ιδρυτής στην ουσία του Λαογραφικού Μουσείου της γενέτειράς του και ως ο μόνιμος εδώ και

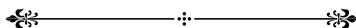

πολλά χρόνια πρόεδρος της βραβευμένης από την Ακαδημία Αθηνών για το εξαιρετικά πλούσιο και πρωτοπόρο όχι μόνο στο Βόλο αλλά σ' όλη την ελληνική επαρχία έργο της, βολιώτικης Εταιρείας Αστρονομίας και Διαστήματος.

Πέραν, όμως, των κατά καιρούς πολύτιμων και πολύμορφων υπηρεσιών του στα διάφορα πόστα εκπαιδευτικής και κοινωνικής ευθύνης, προβάλλει και το συγγραφικό έργο του. Ένα έργο που επιτέλεσε μόνος ή σε συνεργασία με άλλους ομοτέχνους του, και αριθμεί πάνω από 30 περισπούδαστα έντυπα πονήματα, αλλά και εκατοντάδες ιδιαίτερα αξιολόγα άρθρα στον ημερήσιο και περιοδικό τύπο με τη σφραγίδα του. Απ' όλη αυτή την τόσο πλούσια αλλά και ιδιαίτερα ποιοτική εργογραφία του ο θεματικός κύκλος ενός μέρους έχει γήινη διάσταση (εκπαίδευση, ιστορία, λαογραφία, πολιτισμό) και γεωγραφικό ορίζοντα γύρω από την πατρώα του γη αλλά και τη δεύτερη πατρίδα του τον Βόλο. Ενώ το υπόλοιπο τμήμα αυτού του έργου έχει διαστημική διάσταση και αγκαλιάζει το σύμπαν. Όσοι (κι είμαστε τόσοι πολλοί) παρακολουθούμε ιδιαίτερα τα τελευταία 25 περίπου χρόνια, με θαυμασμό το καθαρά επιστημονικό κυρίως έργο του τιμώμενου, γνωρίζουμε και καταλαβαίνουμε πολύ καλά τις διαστημικές συντεταγμένες του.

Δεν πρέπει, όμως, γιατί δεν μου επιτρέπεται θαρρώ, να εκταθώ σ' αυτή τη διάχυτη ευλογία που εκπέμπεται από την όλη εργογραφία του πολύτιμου φίλου, καταχρώμενος τον χρόνο ενός απλού χαιρετισμού. Έτσι, ολοκληρώνοντας χωρίς άλλες επιμέρους αναφορές και αξιολογήσεις, θα κλείσω το χαιρετισμό μου με δυο μόνο λόγια για την πεμπτούσια τούτης της πολυσχιδούς έντυπης (και όχι μόνο) προσφοράς του τιμώμενου και με μια από καρδιάς ευχή για τον ίδιο.

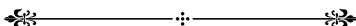
Γήινα ή με επουράνια και διαστημική διάσταση τα έργα του πολυτάλαντου και ακάματου φίλου Κων/νου Μαυρομμάτη, έχουν τη σφραγίδα της περισσίας πνευματικής κι επιστημονικής του εμβρίθειας και γνωστικής του υπερεπάρκειας. Γεγονός για το οποίο υπεραξίζει στο δημιουργό τους ο θερμός δημόσιος έπαινος, που του αποδίδεται με τη σημερινή Ημερίδα, αλλά και η έκφραση της βαθύκαρδης ευχής όλων όσων τον καμαρώνουμε και θαυμάζουμε την τεράστια πνευματική αλλά και κοινωνική συμβολή του, για μια ανάλογης ...αστρονομικής αξίας εργοποιία του και στο μέλλον.

*Προσφώνηση του κ. Γεωργίου Μουλά,
ιατρού του Νοσοκομείου Βόλου
προέδρου του Δημοτικού Συμβουλίου Βόλου.*

Σας μεταφέρω τους θερμούς χαιρετισμούς και τις θερμές ευχές της Δημοτικής Αρχής και του Δημάρχου κ. **Αχιλλέα Μπέου**. Εγώ προσωπικά γνωρίζω τον κ. Κωνσταντίνο Μαυρομμάτη, παρακολουθώ την επιστημονική του πορεία, 10ετίες τώρα, αλλά είχα την τύχη να έχω μια στενότερη συνεργασία, το τελευταίο χρονικό διάστημα, όταν ο κ. Μαυρομμάτης έκρουσε την πόρτα όχι μόνο του Δήμου, αλλά και άλλων φορέων, προκειμένου να δημιουργηθεί ένα έργο, το οποίο από όσο αντιλαμβάνομαι και από όσο θα ξέρετε κι εσείς είναι ένα έργο ζωής, ένα όνειρο ζωής, η δημιουργία ενός αστρονομικού κέντρου στην πόλη μας. Υπάρχει μία επιστημονική υποδομή την οποία έχει δημιουργήσει ο κ. Μαυρομμάτης με τους συνεργάτες του, πάνω σε θέματα αστρονομίας, μία πολύ αξιόλογη κίνηση. Υπάρχουν τιμητικές διακρίσεις ακόμη και από την Προεδρία της Δημοκρατίας, και νομίζω πως σαν φυσικό επακόλουθο όλων αυτών θα ήταν η δημιουργία ενός αστρονομικού κέντρου, στην περιοχή μας, το οποίο, βέβαια, θα έδινε και άλλη ώθηση στην πόλη μας εν τω συνόλω. Δυστυχώς, ενώ φθάσαμε μέχρι τη βρύση να πιούμε νερό, μικροπολιτικές και καιροσκοπικές αντιπαραθέσεις, έχουν αποτρέψει μέχρι στιγμής την δρομολόγησή του.

Εύχομαι κ. Μαυρομμάτη, σε σένα και σ' όλους τους συνεργάτες σας, να υπάρξει μια ευόδωση του σκοπού αυτού, που είναι ένας σκοπός της ζωής σας, και να κλείσετε τη σταδιοδρομία σας στον επιστημονικό αυτό τομέα, έχοντας δημιουργηθεί αυτό το αστρονομικό κέντρο, το οποίο επαναλαμβάνω είναι για σας ένα όνειρο και ένας τρόπος ζωής.

ΠΡΩΤΟΣ
ΠΡΩΙΝΟΣ ΚΥΚΛΟΣ

1^{ος} Ομιλητής:
Κωνσταντίνος Α. Σδρόλιας, MSc, PhD
δημοδιδάσκαλος και μαθηματικός,
Σύμβουλος Δημοτικής Εκπαίδευσης Μαγνησίας

Θέμα:
**«Τα διδακτικά εγχειρίδια μαθηματικών ως διαχρονικοί
χάρτες αποτύπωσης της διδασκαλίας
των μαθηματικών στο Δημοτικό σχολείο»**

Σύντομο βιογραφικό σημείωμα από την παρουσιάστρια
του προγράμματος **Όλγα Μαυρομάτη (Ο.Μ.)**

Ο Κωνσταντίνος Α. Σδρόλιας είναι δάσκαλος και μαθηματικός. Κατάγεται από τα Κανάλια Καρδίτσας όπως και ο τιμώμενος. Φοίτησε στο Δημοτικό Σχολείο του χωριού και στο Γυμνάσιο και Λύκειο του Φαναρίου Καρδίτσας. Σπούδασε Παιδαγωγικά στην Παιδαγωγική Ακαδημία Θεσσαλονίκης και το Παιδαγωγικό Τμήμα Δημοτικής Εκπαίδευσης του Πανεπιστημίου Θεσσαλίας και Μαθηματικά στο Τμήμα Μαθηματικών του Αριστοτέλειου Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης. Είναι διδάκτορας της Διδακτικής των Μαθηματικών του Πανεπιστημίου Θεσσαλίας και κατέχει Μεταπτυχιακό Δίπλωμα Ειδίκευσης στην Οργάνωση και Διοίκηση της Εκπαίδευσης. Υπηρετεί στην Πρωτοβάθμια Εκπαίδευση από το 1986. Κατά τη διάρκεια της υπηρεσίας και μέχρι σήμερα, υπηρέτησε ως δάσκαλος σε ολιγοθέσια και πολυθέσια δημοτικά σχολεία, ως διευθυντής σχολικών μονάδων και σήμερα ως σχολικός σύμβουλος. Δίδαξε στο Παιδαγωγικό Τμήμα Προσχολικής Αγωγής και στο Παιδαγωγικό Δημοτικής Εκπαίδευσης του Πανεπιστημίου Θεσσαλίας και σε Παιδαγωγικά προγράμματα κατάρτισης στην ΑΣΠΑΙΤΕ.

Κύριο αντικείμενο των μελετών του αποτελεί η διδακτική πράξη που αφορά τη διδασκαλία των μαθηματικών στην Πρωτοβάθμια και τη Δευτεροβάθμια Εκπαίδευση. Η επιστημονική του δράση αποτυπώνεται σε δημοσιευμένο έργο σε βιβλία, επιστημονικά άρθρα σε ελληνικά και διεθνή περιοδικά και πρακτικά συνεδρίων, καθώς και σε εμπειρογνωμοσύνη στη σύνταξη αναλυτικών προγραμμάτων.

Είναι μέλος της Ένωσης Ερευνητών της Διδακτικής των μαθηματικών στην Ελλάδα και την Κύπρο, της Ελληνικής Μαθηματικής Εταιρείας και της Παιδαγωγικής Εταιρείας Ελλάδος.

Ο Κώστας Μαυρομμάτης είναι ένας άνθρωπος που έχουμε εκτιμήσει ιδιαίτερα, από τα παιδικά μας ακόμη χρόνια με παρόμοια βιώματα, με τη διαφορά φάσης, βέβαια, που καθορίζει η ηλικία μας. Από εκεί και πέρα η επιστημονική μας εξέλιξη βάδισε σε δρόμους, οι οποίοι είναι συνώνυμοι, ας μου επιτραπεί η έκφραση. Και εγώ έχω ένα λόγο παραπάνω να είμαι ιδιαίτερα ευχαριστημένος, αλλά και συγκινημένος, γιατί στο πρόσωπο του Κώστα του Μαυρομμάτη, πάντα έβλεπα έναν άνθρωπο, ο οποίος ενώ ποτέ δεν μου δίδαξε, με την φυσική έννοια του όρου, δεν ήταν δάσκαλός μου, ας μου επιτραπεί, όμως ο όρος, ήταν πάντα εξ αγχιστείας μου δάσκαλος.

Θέλω να τον ευχαριστήσω ιδιαίτερα για τα πολύ καλά και θετικά μηνύματα που μεταβίβαζε στους δικούς μου ανθρώπους, στον πατέρα μου και στη μητέρα μου, κάθε φορά που εγώ προχωρούσα την επαγγελματική μου ή την επιστημονική μου πορεία. Τους έδινε ικανοποίηση με τα λόγια του, ιδιαίτερα στη μητέρα μου, η οποία θεωρούσε ότι ήταν ένα πιστοποιητικό του «κάτι καλό έκανες τώρα, εφόσον το είπε ο Κώστας ο Μαυρομμάτης».

Η οικογένειά μου είχε στενούς δεσμούς με την οικογένειά του, η μητέρα μου ήταν επιστήθια φίλη της αδερφής του, ο πατέρας μου πολύ καλός φίλος με τον ίδιο τον Κώστα και με τα αδέρφια του, κι εγώ από μικρό παιδί, επειδή το πατρικό σπίτι του κ. Μαυρομμάτη και το πατρικό σπίτι της μητέρας μου ήταν, όπως λέμε εμείς οι Καναλιώτες, «σχεδόν μία πόρτα», καταλαβαίνετε ότι τα παιδικά βιώματά μου κατά τις επισκέψεις μου στη γιαγιά μου, περνούσαν και μέσα από το πατρικό του σπίτι και ιδιαίτερα από τη σεβαστή του μητέρα, την Όλγα.

Να τον ευχαριστήσω λοιπόν, και να του πω ότι το θέμα που επέλεξα σήμερα, το σκέφτηκα αρκετά, γιατί ήθελα να βρω μία θεματική, που να ταιριάζει με το έργο του το επιστημονικό, αλλά να ταιριάζει και με το έργο του ερευνητή Κώστα Μαυρομμάτη, που πάντα έψαχνε να βρίσκει από το παρελθόν στοιχεία, τα οποία μπορούσαν οι νεότεροι να τα αξι-

οποιήσουν, επ' αγαθώ βέβαια, κυρίως της εκπαίδευσης, αλλά και της κοινωνίας γενικότερα.

Σ' ευχαριστώ πάρα πολύ αγαπητέ και προ παντός σεβαστέ μου Κώστα για όλα αυτά.

Λίγο πολύ, από τα παιδικά μας χρόνια, μετά τους δασκάλους μας, εκείνο που έχουμε να θυμόμαστε είναι τα διδακτικά εγχειρίδια, τα βιβλία, με τα οποία «μάθαμε γράμματα». Επειδή αυτά τα διδακτικά εγχειρίδια χρησιμοποιούνται καθημερινά στη σχολική τάξη, για τη διδασκαλία των διαφόρων μαθημάτων, πάρα πολλές φορές αντικαθιστούν, αν θέλετε, τα αναλυτικά προγράμματα, που ουσιαστικά είναι οι νόμοι του κράτους, που καθορίζουν τη διδασκαλία των διαφόρων μαθημάτων. Οι περισσότεροι εκπαιδευτικοί από τότε που είχαν τη δυνατότητα να χρησιμοποιούν τα διδακτικά εγχειρίδια, πίσω από αυτά ουσιαστικά οικοδομούσαν τη διδακτική τους πράξη.

Αν φάξει κανένας τη βιβλιογραφία, θα βρει διάφορους όρους, όσον αφορά αυτά τα βιβλία. Αλλού τα λένε σχολικά βιβλία, αλλού διδακτικά βιβλία, αλλού σχολικά εγχειρίδια, αλλού διδακτικά εγχειρίδια. Η επιστημονική κοινότητα, η οποία ασχολείται με τη διδασκαλία των μαθηματικών εν προκειμένω και των άλλων αντικειμένων, δεν έμεινε αδιάφορη γύρω από αυτό το υποστηρικτικό υλικό, της διδακτικής πράξης. Τα σχολικά εγχειρίδια σημειώνει ο **Ματσαγγούρας** (2006), είναι ευρύτερα από τα διδακτικά εγχειρίδια, διότι περιλαμβάνουν το σύνολο των βιβλίων που στηρίζουν τη διδασκαλία των επί μέρους μαθημάτων του αναλυτικού προγράμματος.

Από το 1929, με τη λεγόμενη μεταρρύθμιση του '29, τα βιβλία αυτά διαιρέθηκαν σε τρεις κατηγορίες. Στα διδακτικά βιβλία, στα βοηθήματα, και στα ελεύθερα αναγνώσματα (**Τότσικας**, 2015). Με κάποιον τρόπο, όμως, τα βιβλία αυτά, ήταν παρόντα, κατά τη διδακτική πράξη, μέσα και έξω από τη σχολική τάξη. Ο **Ξωχέλλης** (2005), σημειώνει ότι στο όρο «Σχολικό βιβλίο», συμπεριλαμβάνεται το σχολικό ή διδακτικό εγχειρίδιο, τα βιβλία εργασίας του μαθητή και της μαθήτριας, το βιβλίο του εκπαιδευτικού και το σχολικό διδακτικό βοήθημα, δηλ. το μη εγκεκριμένο βιβλίο, που χρησιμοποιεί συχνά ο μαθητής και η μαθήτρια, αλλά και οι εκπαιδευτικοί.

Στους λίγο παλαιότερους να θυμίσω ότι κυρίως οι μαθητές και οι μαθήτριες που δεν είχαν πρόσβαση σε φροντιστήρια –μαθητές και μαθήτριες κυρίως επαρχιακών περιοχών– το μόνο τους βοήθημα πέρα από το δάσκαλο και τη δασκάλα, ήταν αυτά τα βιβλία και μάλιστα εκπαιδεύονταν κατά κάποιον τρόπο αυτοί οι μαθητές, εν προκειμένω

στα μαθηματικά, λύνοντας πληθώρα ασκήσεων, ώστε να είναι έτοιμοι για τις κάθε λογής εξετάσεις, που καλούνταν να δώσουν στην εκπαιδευτική τους διαδρομή.

Η Φουντοπούλου (1995), δίνει έναν ορισμό, που πιστεύω ότι ισχύει σε μεγάλο βαθμό και σήμερα για το σχολικό εγχειρίδιο. «Το διδακτικό σύγγραμμα, λοιπόν, είναι το βασικό διδακτικό εγχειρίδιο, που με την έγκριση του Υπουργείου Παιδείας, παρουσιάζει, μέσω μια εύχρηστης μορφής, τις κύριες αρχές και τις βασικές γνώσεις της επιστήμης και της τεχνικής και κυρίως τις γνώσεις εκείνες, που απαιτούνται και ορίζονται από τα αναλυτικά προγράμματα». Αυτές οι λέξεις – κλειδιά που παρουσιάζονται σ' αυτόν τον ορισμό, είναι και τα ίδια σημεία που πολλές φορές είναι εστίες τριβής, μεταξύ του εκπαιδευτικού κόσμου και του Υπουργείου Παιδείας, κάθε φορά που παράγονται νέα διδακτικά εγχειρίδια. Κατά πόσο εύχρηστα είναι, κατά πόσο παρουσιάζουν τις βασικές αρχές και τις γνώσεις της κάθε επιστήμης. Θυμηθείτε τις κατά καιρούς αντιπαραθέσεις που φτάνουν μέχρι και στον ημερήσιο έντυπο ή διαδικτυακό τύπο ή στον τηλεοπτικό φακό, γύρω από αυτό το θέμα.

Το διδακτικό εγχειρίδιο αντικαθιστά -δεν συμφωνούμε αλλά το παρατηρούμε- στην πράξη λίγο ή πολύ το αναλυτικό πρόγραμμα. Γι' αυτό το λόγο η συμβατότητα των αναλυτικών προγραμμάτων και διδακτικών εγχειριδίων, είναι ένα διαρκές ζήτημένο, κάθε φορά που συμβαίνει αλλαγή του διδακτικού προγράμματος. Με λίγα λόγια, όταν έρχονται καινούργια βιβλία στην εκπαίδευση, η πρώτη αντίδραση είναι κατά πόσο είναι συμβατά με τα αναλυτικά προγράμματα. Και αντίστροφα, όταν γίνονται νέα αναλυτικά προγράμματα, κατά πόσον τα υπάρχοντα διδακτικά εγχειρίδια είναι συμβατά με τα νέα αναλυτικά προγράμματα. Γι' αυτό και οι αντιδράσεις που ακολουθούν, εστιάζονται σ' αυτόν τον τομέα. Ή να παραχθούν νέα βιβλία ή να γίνουν νέα προγράμματα. Όστε να είναι συμβατά το ένα με το άλλο.

Εικόνα 1.
Π. Τόγκα (1936). «Ασκήσεις
και Προβλήματα».
Αθήνα: Εκδόσεις Ι. Σιδέρη.

Αυτό που σας έλεγα πριν, περί έγκρισης από το Υπουργείο Παιδείας, το βλέπετε στην εικόνα 1 σε ένα βιβλίο αριθμητικής της Ε' τάξης, του 1936.

Ο αριθμός εγκριτικής πράξης. Ήταν απαραίτητο να φαίνεται η έγκριση που έχει πάρει από το Υπουργείο Παιδείας, ώστε να μπορέσει να εισαχθεί μέσα στη σχολική τάξη.

Στην εικόνα 2 βλέπετε ένα άλλο βιβλίο για μικρά παιδιά της Α' τάξης του Δημοτικού, το οποίο περιγράφει με εικόνες την αριθμητική σύμφωνα με την ύλη του προγράμματος του υπουργείου ενώ στην εικόνα 3 παρουσιάζεται η «Πρακτική Γεωμετρία» του Καφετζή από τη δεκαετία του '50. Μερικοί τώρα από τους παλαιότερους θυμούνται αυτά τα βιβλία. Όπως βλέπετε το «εγκριθείσα», στο εξώφυλλο αλλά και στο εσώφυλλο του βιβλίου, σηματοδοτεί την έγκριση της συγκεκριμένης έκδοσης από το Υπουργείο Παιδείας.

Ακόμα και στα βοηθήματα υπήρχε η νύξη ότι το βοήθημα αυτό είναι κατάλληλο, γιατί ήταν συμβατό με τα βιβλία και με τα προγράμματα του σχολείου. Δες τε στην εικόνα 4, ελεύθερο βοήθημα για τη δεύτερη τάξη του Δημοτικού με σύσταση στο εσώφυλλο «Για πολύ προχωρημένους μαθητές της πρώτης και πολύ καθυστερημένους μαθητές των ανωτέρων τάξεων- για γονείς και δασκάλους».

Έτσι σύμφωνα με το ισχύον νέο αναλυτικό πρόγραμμα, λοιπόν, τα βιβλία που έχουμε, τα εγχειρίδια των μαθηματικών στο Δημοτικό Σχολείο, μέχρι το 1969, ήταν ιδιωτικές εκδόσεις. Δεν ήταν δηλαδή κρατικές εκδόσεις, σε αντίθεση με τα αναγνωστικά, τα οποία πολύ νωρίτερα ο Οργανισμός Εκδόσεως Διδακτικών Βιβλίων τύπωνσε ως αναγνωστικά. Η εισαγωγή τους γινόταν ύστερα από πρόταση του δασκάλου ή της δασκάλας της τάξης, με απόφαση του Συλλόγου Διδασκόντων και γι' αυτό συντασσόταν ειδικό πρακτικό. Εδώ σας έχω ένα απόσπασμα, για του λόγου το αληθές, ενός συλλόγου διδασκόντων, ενός σχολείου της περιοχής μας, του 2^{ου} Δημοτικού Σχολείου Αλ-

Εικόνα 2. Α. Α. Ξιούρα (1951). «Αριθμητική με εικόνες». Αθήνα: Αυτοέκδοση

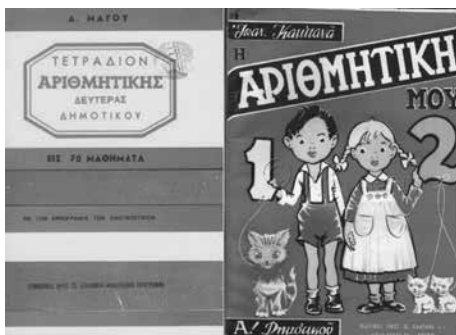
Εικόνα 3. Ι. Καφετζή (χ.η). «Πρακτική Γεωμετρία». Αθήνα: Εκδόσεις Δ.&Β. Λουκόπουλου

Εικόνα 4.. Χ. Πάτση (χ.η). «Μαθαίνω να μετρώ» Αθήνα: Εκδόσεις Νέου Σχολείου

Εικόνα 5. Ν. Διαμαντόπουλου (1969). Αριθμητική - Γεωμετρία. Αθήνα: Ο.Ε.Δ.Β.

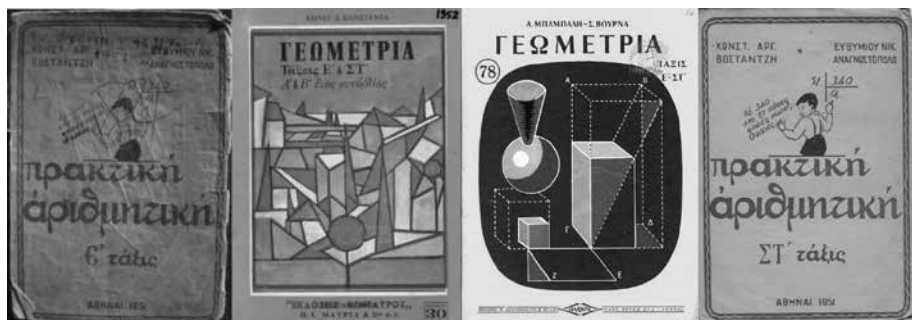

Εικόνα 6. Διδακτικά βοηθήματα για την Α' και τη Β' δημοτικού

μυρού, όπου φαίνεται ότι ο Σύλλογος διδασκόντων ψηφίζει «όπως εκ των βοηθητικών εγχειριμένων βιβλίων του Δημοτικού Σχολείου, εισαχθώσι τα κάτωθι, διότι κατά την ημετέραν γνώμην οι διατάξεις του νόμου και η επεξεργασία των ενοτήτων και η τεχνική εμφάνισης, ανταποκρίνεται εις τας ανάγκας της διδασκαλίας και της μαθησιακής ικανότητας των μαθητών». Αυτά ήταν τα κριτήρια εισαγωγής των βιβλίων.

Το 1969, είναι το έτος ορόσημο, για τα δωρεάν βιβλία των μαθηματικών το Δημοτικού, γιατί τότε εκδίδεται η Αριθμητική – Γεωμετρία του Διαμαντόπουλου. Στη 10ετία του 1970, επεκτείνεται η έκδοση της Αριθμητικής – Γεωμετρίας για τις τάξεις Γ', Δ' και Ε' Δημοτικού. Βλέπετε ότι στα μαθηματικά σ' εκείνες τις 10ετίες διδασκονταν χωριστά η Αριθμητική, χωριστά η Γεωμετρία, όχι μόνο στη δευτεροβάθμια, αλλά και στην πρωτοβάθμια εκπαίδευση. Στην εικόνα 5, παρουσιάζεται το πρώτο βιβλίο που ο Οργανισμός Εκδόσεως Διδακτικών Βιβλίων, εκτύπωσε και διένειμε δωρεάν στα Δημοτικά Σχολεία.

Για τις μικρές τάξεις, την πρώτη και τη δεύτερα δηλαδή, η εισαγωγή των διδακτικών εγχειριδίων των ιδιωτικών εκδόσεων, συνεχίστηκε μέχρι το 1982. Συνήθως στις σχολικές τάξεις οι μαθητές και οι μαθήτριες και ο δάσκαλος ή η δασκάλα χρησιμοποιούσαν διδακτικά βοηθήματα του ελεύθερου εμπορίου, βλέπε στην εικόνα 6 του Μάγου, του Καμπανάκ.λ.π.

Εικόνα 7. Εγκεκριμένα διδακτικά εγχειρίδια για τη διδασκαλία των μαθηματικών

Χρησιμοποιούνται, λοιπόν, παράλληλα τα βιβλία αυτά, όμως, και εγχειρίδια ιδιωτικών εκδόσεων. Η διδασκαλία των μαθηματικών –γι’ αυτό προτίμησα να βάλω τη λέξη «χάρτες»– αποτυπώνεται μέσα από το υλικό που χρησιμοποιούμε. Θεωρούνταν, λοιπόν, μια διδασκαλία επαρκής και αποτελεσματική, όταν συνοδευόταν από πληθώρα ασκήσεων, τις οποίες έπρεπε να λύσουν οι μαθητές και οι μαθήτριες. Εδώ στην εικόνα 7 βλέπετε την Αριθμητική των **Βοστατζή-Ευθυμίου**, τη Γεωμετρία του **Κωνσταντά κ.ο.κ.**

Με ρωτούσε ο αγαπητός Κώστας, εάν υπάρχουν και βιβλία Κομογραφίας. Υπήρχαν κυρίως Γεωγραφίες στο Δημοτικό Σχολείο, που και αυτές, στις μεγάλες τάξεις έπρεπε να περάσουν από αυτή τη διαδικασία έγκρισης του Συλλόγου Διδασκόντων. Και άλλα τέτοια παραδείγματα: η Γεωμετρία των **Μπάμπαλη-Βournά κ.ο.κ.**

Να, λοιπόν, και από τα πιο γνωστά βιβλία ιδιωτικών εκδόσεων, τα οποία, όμως, χρησιμοποιήθηκαν κατά κόρον στις σχολικές τάξεις του Δημοτικού και κυρίως στις ανώτερες τάξεις. Έτσι, πιθανόν τα εξώφυλλα να σας τα θυμίζουν εσάς τους παλαιότερους.

Εδώ σήμερα σ’ αυτή την ομιλία θα παρουσιάσω στοιχεία για το διάστημα από το 1960 μέχρι σήμερα. Τα βιβλία τα παλαιότερα που δείχνω είναι ακριβώς για να δείτε ότι υπάρχει συνέχεια από την προηγούμενη

Εικόνα 8. Πρακτική Αριθμητική για την Ε’-ΣΤ’ δημοτικού. Έκδοση του 1961

περίοδο μέχρι τις περιόδους που εξετάζουμε, στον τρόπο με τον οποίο λειτουργούσε το διδακτικό βιβλίο μέσα στις σχολικές τάξεις. Άρα, λοιπόν, τις δεκαετίες του '60 και του '70 έχουμε βιβλία εγχειριμένων ιδιωτικών εκδόσεων. Θα 'λεγε κανείς ότι έχουμε «πολλαπλό» βιβλίο στο δημοτικό σχολείο, με την έννοια της ευχέρειας επιλογής. Κάθε τάξη χρησιμοποιούσε το δικό της βιβλίο.

Από το '70 μέχρι το '80 έχουμε εγχειρίδια του Οργανισμού, αλλά και ιδιωτικές εκδόσεις και από το '80 μέχρι σήμερα, έχουμε εγχειρίδια, αλλά και υλικό που προέρχεται από το Υπουργείο Παιδείας. Ο Οργανισμός Εκδόσεων Διδακτικών βιβλίων, ξέρετε ότι σταμάτησε πλέον να λειτουργεί.

Το υλικό που έχουμε αντλήσει -μπορεί ενδεχομένως και κάποιος να θελήσει να δει στοιχεία και πέρα από αυτά που θα παρουσιάσουμε εδώ- είναι από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής, με μια πλούσια βάση δεδομένων ψηφιοποιημένου υλικού, από την κιβωτό της Ελληνικής Παιδείας που ουσιαστικά ήταν μια ιδιωτική συλλογή, η οποία τώρα έχει πάρει έναν ευρύτερο χαρακτήρα, από τα βιβλία που βρήκα σε διάφορα παλαιοβιβλιοπωλεία, από υλικό που εντόπισα κατά την επίσκεψή μου πριν από αρκετό διάστημα στο Παράρτημα Μαγνησίας των Γενικών Αρχείων του Κράτους και από τη δική μου προσωπική συλλογή, η οποία αριθμεί περίπου 50 διδακτικά βιβλία μαθηματικών του δημοτικού σχολείου.

Στην περίοδο από το 1960 μέχρι το 1970, στις μικρές τάξεις η διδασκαλία των μαθηματικών εστιάζονταν στους αριθμούς και στις πράξεις της πρώτης δεκάδας για την πρώτη τάξη και στην πρώτη εκατοντάδα για τη δεύτερη τάξη. Σήμερα έχουμε κάποιες αλλαγές, η πρώτη τάξη φθάνει μέχρι την πρώτη εκατοντάδα, τουλάχιστον σε επίπεδο γνωριμίας με τους αριθμούς. Προτεινόταν μέσα στα βιβλία χρήση χειραπτικών υλικών δηλ. υλικών που μπορούσαν να υποστηρίξουν τη διδασκαλία – θυμηθείτε στα παιδικά μας χρόνια τι χρησιμοποιούσαμε... φασόλια κ.λπ.

Επιπλέον, παρατηρείται μεγάλος αριθμός προβλημάτων προς επίλυση, άρα αυξημένος αριθμός για την κατ' οίκον εργασία. Τα βιβλία απευθύνονταν περισσότερο προς τους εκπαιδευτικούς για τον απλούστατο λόγο ότι τα παιδιά, κυρίως των επαρχιακών σχολείων, δεν είχαν την οικονομική δυνατότητα να προμηθευθούν τα βιβλία αυτά.

Κάποιες εικόνες τώρα από το περιεχόμενο των βιβλίων. Στην εικόνα 9, παρουσιάζεται ένα παράδειγμα από το βιβλίο της **Αγλαΐας Μεταλλινού** για τα πρωτάκια.

Εδώ βλέπετε την παρουσίαση των αριθμών μέσω ενός υλικού, «τους κύκλους με τα τετραγωνάκια» όπως το αναφέρει η συγγραφέας, το

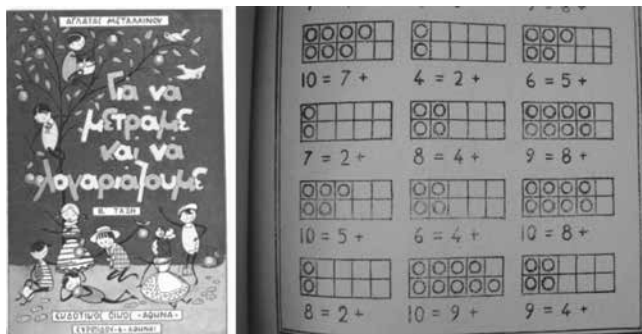

οποίο χρησιμοποιείται διεθνώς με την ονομασία «κορνίζα του δέκα» (tenframe), αλλά τώρα, όταν παρουσιάζεται στους εκπαιδευτικούς, φαίνεται ότι είναι ένα νέο υλικό, ενώ σε καμιά περίπτωση δεν είναι νέο. Άλλωστε στην εκπαίδευση απαντάται αυτό το χαρακτηριστικό, μετά από μια καινούργια «μεταρρύθμιση», να εισάγονται παλαιότερα στοιχεία ως νέα.

Στην εικόνα 10, βλέπετε ένα βιβλίο του Καρύδη στη δεύτερα δημοτικού και από τα περιεχόμενά του μια ενότητα που αφορά την αφαίρεση. Παρατηρείτε τη χρήση των «ντόμινο», που το τελευταίο διάστημα έχει εισαχθεί στις σχολικές τάξεις ως επί πλέον καινοτόμο υλικό. Βλέπετε, όμως ότι και στα παλαιότερα χρόνια, ήταν αρκετά γνωστά τα ντόμινο ως υλικό για τα μαθηματικά.

Θυμάμαι χαρακτηριστικά, όταν ήμουν διευθυντής σε ένα Δημοτικό Σχολείο, έρχεται έντρομη μία γιαγιά, ενός μαθητή της πρώτης, να μου παραπονεθεί, διότι η δασκάλα χρησιμοποίησε ζάρια για τη διδασκαλία. Και της λέω πως τα βιβλία έχουν ακόμη και τραπουλόχαρτα, όπως το βιβλίο της πρώτης δημοτικού. Το υλικό που θα υποστηρίξει τη διδασκαλία των μαθηματικών, δεν μπορεί να συνοδεύεται από την ενοχή των άλλων χρήσεων αυτού του υλικού.

Δέστε τώρα για τα κλάσματα το πρώτο υλικό που χρησιμοποιείται είναι ψωμί. Σήμερα είναι πίτσες. Δηλαδή, ο κλασματικός μερισμός δινόταν

Εικόνα 9. Αγλαΐας Μεταλλινού (1950). «Για να μετράμε και να λογαριάζουμε». Αθήνα: Εκδόσεις Αθηνά.

Εικόνα 10. Χ. Καρύδη (χ.η). Τα παιδιά λογαριάζουν. Αθήνα: Εκδόσεις Ατλαντίς

Εικόνα 11. Σ. Κασσαβέτη (χ.η). Η Αριθμητική μου.
Αθήνα: Εκδόσεις Ατλαντίς

και τότε με έναν παρόμοιο τρόπο, ενώ σήμερα αντικαταστάθηκε με κάτι που είναι πιο οικείο στα παιδιά.

Όπως σας προανέφερα όμως, πέρα από την απλή παρουσίαση, ακολουθούσε μεγάλο μέρος των βιβλίων, με

προβλήματα, πάρα πολλά, που έπρεπε να λύσουν τα παιδιά τόσο μέσα στην τάξη όσο και στο σπίτι τους. Άρχισε π.χ. από το 5 και μέτρησε 5 – 5 έως το 100. Κατέβα 5 – 5 από το 100 έως το μηδέν, ανάμεσα στο 50 και στο 70 ποια 10άδα είναι, ανάμεσα στο 90 και στο 70 ποια δεκάδα είναι, ερωτήσεις που χρειάζονται μια βδομάδα να τις συζητήσουμε στο σχολείο, υπήρχαν σε μισή σελίδα του διδακτικού βιβλίου. Ο ίδιος συγγραφέας διδακτικών εγχειριδίων της εποχής, σημειώνει στην τελευταία σελίδα του βιβλίου αριθμητικής πως «όπως η αριθμητική της πρώτης τάξης έτσι και η αριθμητική της δευτέρας στηρίζεται στην

αισθητοποίηση των αριθμών, των αριθμητικών σχέσεων και των λογαριασμών. Πρώτα η αισθητοποίηση και έπειτα η μηχανοποίηση. Αποφύγαμε όσο μας ήταν δυνατό το φόρτωμα των σελίδων στο παιδί, όσο ήταν δυνατόν. Η εκτέλεση, όμως, των διαφόρων ασκήσεων και προβλημάτων, για την εμπέδωση των αριθμητικών εννοιών και πράξεων, πρέπει να γίνεται εις ιδιαίτερο πολυσέλιδο τετράδιο αριθμητικής ώστε να χωράνε, όπου οι μαθητές βοηθούμενοι από το βιβλίο, θα μπορούν και μόνοι τους να γράφουν και να λύνουν ασκήσεις και προβλήματα».

Δέστε την παραίνεση του συγγραφέα, της δευτέρας τάξης του Δημοτικού, στην πρώτη αριθμητική του **Πολλάλη**, η οποία, όταν ολοκληρώνεται μέσα στη σχολική χρονιά. «Στις καλοκαιρινές διακοπές να

Εικόνα 12. Αθ. Πολλάλη (χ.η). Η πρώτη μου Αριθμητική.
Αθήνα: Αυτοέκδοση.

επαναλάβεις την αριθμητική». Ότι έκανες όλο το χρόνο, ξανά, λοιπόν, το καλοκαίρι για να μη δίνεται και η ψευδαίσθηση των πραγματικών διακοπών.

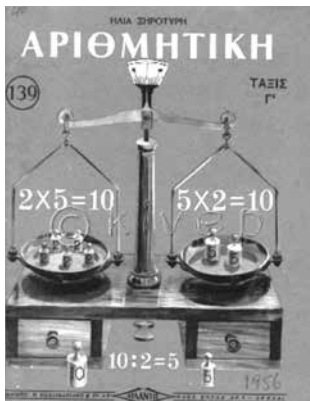
Μπορώ να σας δείξω, επίσης, ένα απόσπασμα από αυτά τα βιβλία για να καταλάβετε λίγο τη φιλοσοφία, με την οποία γράφονταν. Στην αριθμητική του **Καμπανά** της Β' δημοτικού, αρκετά γνωστό βιβλίο, στις οδηγίες, που δίνονται -διότι τότε δεν υπήρχαν βιβλία του δασκάλου αλλά οι οδηγίες περιλαμβάνονταν είτε μέσα στα ίδια τα εγχειρίδια είτε στο τέλος- βλέπετε τις οδηγίες για το βιβλίο, που σας έλεγα πριν, για την αισθητοποίηση και για την μηχανοποίηση, γράφει εκτός των άλλων ότι «Σύμφωνα με τις απαιτήσεις της Ενιαίας Συγκεντρωτικής Διδασκαλίας το μάθημα της Αριθμητικής θα πρέπει να διδάσκεται ευκαιριακά κατά τις διάφορες εποχές του έτους και σε συσχέτιση με τα άλλα μαθήματα. Ποτέ δεν θα προσφέρουμε αφηρημένους αριθμούς, αν θέλουμε να κάνουμε, το μάθημα ευχάριστο και προσιτό στην παιδική νοητικότητα. Θα το οδηγούμε εκεί που είναι τα πράγματα ή θα φέρουμε αυτά μπροστά του για να αποκτήσει σαφείς ενοπίσεις και να γίνει η λεγόμενη αισθητοποίηση». Αισθητοποίηση, λοιπόν, με πράγματα του καθημερινού του κόσμου, ώστε να τα ταιριάζει με τους αριθμούς. Και συνεχίζει «Μετά με την ανάλυση, σύνδεση και σύγκριση των εννοιών, γίνεται η κατανόηση. Έτσι θα φθάσουμε κατόπιν στη συμβολική παράσταση με κύκλους, γραμμές, τετράγωνα, ξυλαράκια κ.λπ. οπότε θα επιτύχουμε τη μηχανοποίηση των αριθμών και την πρακτική τους εφαρμογή και χρήση». Βλέπετε, λοιπόν, εδώ ότι οι οδηγίες που δίδονται και από τους συγγραφείς ήταν σαφείς, για το πώς θα πρέπει να αξιοποιούνται τα βιβλία τους. Βέβαια εκεί που επέμεναν στις σχολικές τάξεις, ήταν περισσότερο στη λύση των προβλημάτων.

Κάθε ενότητα του βιβλίου, έχει άμεση σχέση, είτε με τον περιβάλλοντα κόσμο των παιδιών, νομίσματα, εθνικές γιορτές κ.λπ., ώστε να τους είναι οικεία αυτά τα πράγματα γύρω από τους αριθμούς και να καταλαβαίνουν ότι ο αριθμός δεν είναι ένα αφηρημένο εύρημα, που δεν έχει καμία εφαρμογή στην καθημερινότητά μας. Είναι ζητούμενο, όμως και στις μέρες μας, αυτή η λεγόμενη σύνδεση της πράξης με τη θεωρία, όχι μόνο στη διδασκαλία, αλλά και στους κανόνες και τις μεθόδους της διδασκαλίας, αλλά και στον τρόπο με τον οποίο τα παιδιά θα μπορέσουν να περάσουν στην πραγματική κατανόηση των εννοιών που θέλουμε να διδάξουμε.

Μέσα από αυτά τα βιβλία είναι αλήθεια ότι βλέπουμε και αντικείμενα τα οποία είναι του παρελθόντος και για κάποιους προκαλούν αναμνήσεις. Να συνεχίσουμε, όμως, γιατί και ο χρόνος μας πιέζει.

Η περίοδος από το '60 έως το '70 στις μεσαίες τάξεις αφορούσε πολυψήφιους αριθμούς για τις τέσσερις πράξεις, τους δεκαδικούς, τους συμμιγείς, τα κλάσματα, και τις εισαγωγικές έννοιες της Γεωμετρίας και των μετρήσεων. Περιοριζόταν η χρήση εποπτικών υλικών κατά τη διδασκαλία και αυξάνονταν οι κανόνες και τα προβλήματα. Απευθύνονταν κι εδώ περισσότερο στους εκπαιδευτικούς, ως εργαλεία προτεινόμενων προβλημάτων κυρίως, γι' αυτό και κυκλοφορούσαν οι λεγόμενες συλλογές. Κάποια από τα βιβλία αυτά, της περιόδου για τις τάξεις αυτές, είναι τα εικονιζόμενα.

Εικόνα 13. Αριθμητικές της δεκαετίας του '60, των Η. Ευροτύρη και Κότσιρα-Μάγου για την Γ' τάξη

Εδώ έχουμε ένα βιβλίο που μπορούμε να

δούμε ένα ποιηματάκι που έχει στην αρχή:

«Αγαπώ τους αριθμούς που μ' αυτούς ασκήσεις λύνω
κι έτσι παίρνω ωραίους βαθμούς, στους δικούς μου χαρά δίνω».

Εικόνα 14. Αριθμητική των Διαμαντόπουλου, Γαβαλά και Κυριαζόπουλου της δεκαετίας του '50

Πράγματι, αυτή η βαθμοθηρία, η οποία με κάποιο τρόπο παρουσιάζεται εδώ, προφανώς δεν είναι χαρακτηριστικό, μόνο εκείνων των 10ετιών. Ακόμη και σήμερα, η χαρά των γονέων, είναι η καλή βαθμολογία, των παιδιών τους.

Στις μεγάλες τάξεις, της πέμπτης και έκτης Δημοτικού η διδασκαλία εστιάζεται στους κλασματικούς αριθμούς, στα ποσά και στις γεωμετρικές έννοιες του επιπέδου και του χώρου, έννοιες που σήμερα, κυρίως της στερεομετρίας, έχει βγει πλέον από τη διδασκαλία στις μεγάλες τάξεις του Δημοτικού Σχολείου όπου γίνονται απλές αναφορές στα στερεά σώματα, περισσότερο απεικόνιση και μια πολύ εισαγωγική παρουσίαση των εννοιών αυτών. Μια τέτοια Αριθμητική παρουσιάζουμε στην εικόνα 14.

Πάμε τώρα στην περίοδο '70 με '80. Στις μικρές τάξεις συνεχίζεται η εισαγωγή των ιδιωτικών εκδόσεων. Οι εκδόσεις που χρησιμοποιούνται και εξακολουθούν να προτείνουν ασκήσεις και προβλήματα, στην κατ' οίκον εργασία καθώς και χρήση των χειραπτικών υλικών απευθύνονται πάλι μάλλον προς τους εκ-

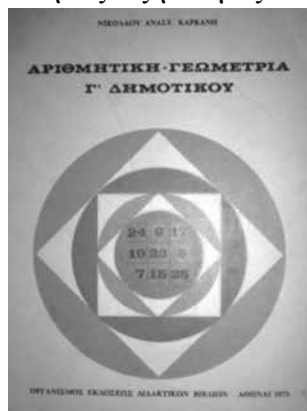

Εικόνα 15. «Αριθμητικές» της δεκαετίας του 1970 για τις μικρές τάξεις

παιδευτικούς. Βλέπετε εδώ, στην εικόνα 15, τα βοηθήματα του **Μάγου**, της «Αγκύρας» κ.ά. Πιστεύω κάποιος από σας να έχουν χρησιμοποιήσει αυτά τα βιβλία.

Στις μεσαίες τάξεις εισάγονται τώρα, δωρεάν για όλους τους μαθητές και τις μαθήτριες, οι εκδόσεις του Οργανισμού. Αποτελούν στο μεγαλύτερο μέρος τους συλλογές, προβλημάτων προς επίλυση, ο δάσκαλος παρουσιάζει τη θεωρία και στη συνέχεια προτείνει ασκήσεις και προβλήματα, και από βοηθήματα. Πάλι έχουμε αρκετό υλικό για κατ' οίκον εργασία. Αυτά είναι τα βιβλία που κι εμείς ως μαθητές ενδεχομένως κάποια από αυτά δουλέψαμε. Εδώ είναι τα βοηθήματα, που θα λέγαμε ότι εξίσου χρησιμοποιήθηκαν, μέσα στις σχολικές τάξεις. Ένα τέτοιο βιβλίο ήταν, ενδεικτικά, το βιβλίο του Οργανισμού για την τρίτη τάξη. Καταλαβαίνετε ότι και μόνο το ξεφύλλισμα τέτοιων βιβλίων απαιτεί τόσο χρόνο και σε κρατάει. Κάθε σελίδα έχει και κάτι ιδιαίτερο να σου θυμίσει, να σου δείξει γύρω από το θέμα αυτό, το οποίο συζητάμε.

Ιδού, στην εικόνα 16, η Αριθμητική του **Καρκάνη**, όπου έχουμε παράδειγμα από τα παραγεμισμένα βιβλία, με κείμενα προβλήματα κ.λπ. Όπως και τα προηγούμενα βιβλία, έτσι και αυτά του Οργανισμού, ακολούθησαν την ίδια τακτική. Πολλά προβλήματα και κα-

Εικόνα 16. Ν. Καρκάνη (1973). Αριθμητική-Γεωμετρία. Αθήνα: Ο.Ε.Δ.Β.

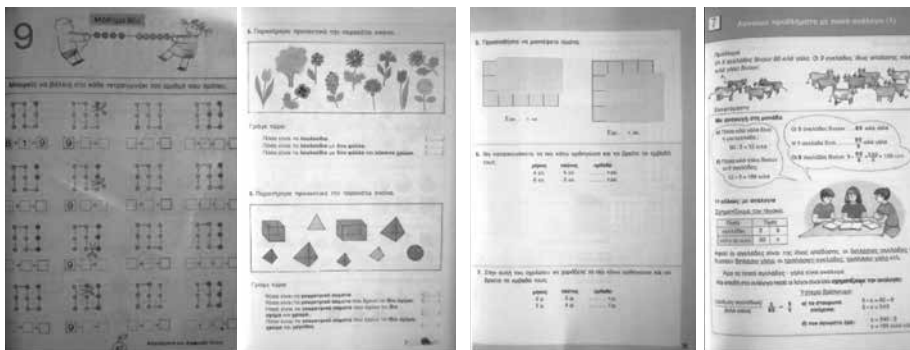
νόνες. Λύση, λοιπόν, προβλημάτων και απομνημόνευση κανόνων, πάρα πολλοί από μας θα το θυμούνται αυτό.

Στις μεγάλες τάξεις τώρα έχουμε, όπως είπα, δωρεάν διανομή βιβλίων του Οργανισμού, με περιορισμένη κι εδώ την εικονογράφηση. Πάλι ο δάσκαλος παρουσιάζει τη θεωρία και αρκετό υλικό για την κατ' οίκον εργασία.

Η επίλυση προβλημάτων κατά την περίοδο από το '60 μέχρι το '80 χαρακτηρίζεται από το σχήμα Ανάγνωση-σκέψη-κατάταξη-λύση-απάντηση. Ως παράδειγμα ένα τέτοιο πρόβλημα έχει την ενδεικτική απάντηση: «Όστε ο βοσκός είχε όλα-όλα τόσα πρόβατα». Το «ώστε» ήταν η λέξη που χρησιμοποιούσαν οι κανόνες, που διατυπώνονταν γραπτά στα βιβλία. Τελείωναν πάντα με το «ώστε», άρα και ο δάσκαλος μετέδιδε αυτό το «ώστε» στις απαντήσεις των ασκήσεων.

Πάμε τώρα στη σημερινή περίοδο. Στις μικρές τάξεις εισάγονται δωρεάν εγχειρίδια του Οργανισμού, συνοδευόμενα από τετράδια εργασιών, περιέχουν υλικό για χειραπτικές δραστηριότητες, περιέχουν γεωμετρικές έννοιες και εμπειρικές μετρήσεις μέσα στο ίδιο βιβλίο και γίνονται περισσότερο μαθητοκεντρικά. Αλλάζει η παρουσίαση των εννοιών, κυριαρχούν οι εικόνες, προτείνονται δραστηριότητες με χειραπτικά υλικά και η διδασκαλία γίνεται στο σχολείο, ενώ μειώνεται σιγά-σιγά η κατ' οίκον εργασία. Στην εικόνα 17, βλέπετε αποσπάσματα από τις σελίδες των βιβλίων στις μικρές, στις μεσαίες, και στις μεγαλύτερες τάξεις.

Η περίοδος από το 1980 μέχρι το 2005 είχε το εξής «διδασκτικό» σχήμα. Αφόρμηση-Σκέψη-Επεξεργασία-Εφαρμογή Κατά την «αφόρμηση», όπως θα θυμούνται οι παλαιότεροι, γινόταν εισαγωγή στις έννοιες συνήθως με ένα εικονο-πρόβλημα. Στη συνέχεια σκεφτόμαστε,

Εικόνα 17. Σελίδες από τα διδασκτικά εγχειρίδια των μαθηματικών των δεκαετιών '80-'90 από τον Ο.Ε.Δ.Β.

επεξεργαζόμαστε και στο τέλος κάνουμε κάποιες εφαρμογές.

Σήμερα έχουμε βιβλία για το μαθητή, τετράδια εργασιών, βιβλίο εκπαιδευτικού, εκπαιδευτικό λογισμικό και εμπλουτισμένες διαδικτυακές εκδόσεις. Εκδόσεις που μέσα από το διαδίκτυο μπορούν να υποστηρίξουν καλύτερα την γνώση και την κατανόηση των μαθηματικών εννοιών από τα παιδιά.

Να κλείσουμε τώρα, ανακεφαλαιώνοντας, με δύο διαφάνειες, για να μην καταχραστούμε και το χρόνο. Κατά την πρώτη περίοδο είχαμε κατά κάποιο τρόπο πολλαπλό βιβλίο. Διαφορετικό «στήσιμο» των εγχειριδίων, προσθήκη διδακτικών βιβλίων για τους εκπαιδευτικούς. Τα επόμενα διδακτικά εγχειρίδια κρατούν στοιχεία από τα προηγούμενα και από περίοδο σε περίοδο παρατηρούμε είτε προσθήκη υλικού, με νέα ύλη που σχετίζεται με το χώρο, με το χρόνο κ.λπ., ή αφαίρεση ύλης συνήθως γύρω από τη στερεομετρία.

Μην ξεχνάμε ότι η δασκάλα και ο δάσκαλος ήταν μαθήτρια ή μαθητής στα παλαιότερα βιβλία και δασκάλα ή δάσκαλος με τα νεότερα. Αυτό σημαίνει πως όποιες επιρροές είχε από τα βιβλία της/του ως μαθητρια/τής, ως ένα βαθμό, τις μετέφερε και στα παιδιά με τα νέα βιβλία. Η διδασκαλία από τις ασκήσεις και τα προβλήματα, πέρασε στις μαθηματικές δραστηριότητες. Από τους κανόνες και την απομνημόνευση, στην ανακάλυψη και στη δραστηριότητα. Από τα τυποποιημένα μαθηματικά στα ρεαλιστικά μαθηματικά, από τις πολλές κατ' οίκον εργασίες στις ελάχιστες. Από τη δασκαλοκεντρική στη μαθητοκεντρική προσέγγιση.

Τελειώνουμε με μια ερώτηση. Το παλιό ή το νέο; Και με μια απάντηση. Αυτό που μας ενδιαφέρει στη διδασκαλία των μαθηματικών, είναι τα μαθηματικά με κατανόηση και νόημα.

Σ' αυτό το σημείο, και πριν κλείσω, θα μου επιτρέψετε να επανέλθω στον τιμώμενο. Και να δείξω ένα απόσπασμα που πιθανό και ο ίδιος δεν το γνωρίζει, είναι η δικιά του κατάθεση:

(προβολή βίντεο¹ - ομιλεί ο κ. Μαυρομάτης)

Στο δημοτικό σχολείο ήμασταν πάρα πολλοί μαθητές. Η τάξη η δική μας είχε περίπου 40 μαθητές. Και είχαμε έναν δάσκαλο στην πέμπτη και έκτη τάξη, ονόματι **Σπυρίδωνα Κατέρη**, που πραγματικά μας μάθαινε γράμματα. Και στη γραμματική και στα μαθηματικά

1. Το βίντεο αυτό τραβήχτηκε στην πλατεία του χωριού κατά μια γιορτινή ημέρα του 2010 περίπου, από τον Καναλιώτη, **Γεώργιο Λάσδα**, για να το έχει ως ανάμνηση, μαζί με άλλες συνεντεύξεις, που πήρε από τους ηλικιωμένους της πλατείας την ημέρα εκείνη.

ήταν ο καλύτερος. Μας έδωσε όλα τα εφόδια για να μπορέσουμε να πετύχουμε το γυμνάσιο. Και τότε η αξία του δημοτικού σχολείου, η αξία των καλών δασκάλων, αποδεικνύονταν από το πόσοι μαθητές θα πετύχουν στο γυμνάσιο. Από τα Κανάλια, λοιπόν, πετύχαιναν οι περισσότεροι μαθητές στο γυμνάσιο.

Θέλω να πω για το δάσκαλο αυτό, αλλά και για τους άλλους δασκάλους που είχαμε στις μικρότερες τάξεις, ότι ήταν άφθαστοι. Στις μικρές τάξεις είχαμε την **Καλλιόπη Ψαλτοπούλου - Πρίντσιου**, που τη λέγαμε Πιπίτσα, επειδή ήταν μικρόσωμη, στις μεσαίες τάξεις είχαμε τον **Αρχοντή Κυρίτση**. Όλοι μετρημένοι, σοβαροί, αντάξιοι του λειτουργήματός τους. Ήταν κοντά στους μαθητές και οι δυο τους, ενώ ο δάσκαλος ο Σπύρος ήταν κάπως απόμακρος, αλλά ενέπνεε πάντα το σεβασμό και μας παρακολουθούσε από μακριά, ακόμη και όταν μπήκαμε στο γυμνάσιο. Επειδή ήταν καλός στα μαθηματικά, κάθε φορά που μας έβαζε ο μαθηματικός του γυμνασίου κάποιο δύσκολο πρόβλημα, πηγαίναμε σ' αυτόν και μας το έλυne. Όταν δε δώσαμε εξετάσεις στο γυμνάσιο, μας περίμενε πίσω στις Ακακίες για να μας προϋπαντήσει και να μας ρωτήσει πώς πήγαμε στις εξετάσεις.

Όταν αργότερα πήγα στο Βόλο στην πρώτη τάξη, ήμουν από τους καλύτερους μαθητές στη Γραμματική. Και όταν ο φιλόλογος με ρωτούσε πού τα ξέρεις αυτά και πώς τα καταφέρνεις τόσο καλά, εγώ του απαντούσα ότι μας τα έμαθε ο δάσκαλος ο Σπύρος στο Δημοτικό. Εκείνος, βέβαια, απορούσε, που εύρισκα τόσο εύκολα τα απαραίτητα και τις μετοχές του παρακειμένου ορισμένων δυσκόλων ρημάτων.

Τι να πω γι' αυτόν το δάσκαλο, που πραγματικά μας έκανε φωστήρες.

Ένας άνθρωπος, λοιπόν, που συγκινείται με τους δασκάλους του, και που συνεχώς κοιτάζει τα άστρα, μάλλον την πορεία του Κώστα Μαυρομμάτη πρέπει να ακολουθήσει.

Ενδεικτική Βιβλιογραφία

Ματσαγγούρας, Η. (2006). Διδακτικά Εγχειρίδια: Κριτική Αξιολόγηση Γνωσιακής, Διδακτικής και Μαθησιακής Λειτουργίας. *Συγκριτική και Διεθνής Εκπαιδευτική, Επιθεώρηση*, 7, 60-92.

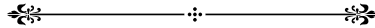
Εωχέλλης, Π. (2005). Τα κριτήρια εγκυρότητας, αξιοπιστίας και παιδαγωγικής καταλληλότητας των σχολικών βιβλίων. Στο Διδακτικό βιβλίο και εκπαιδευτικό υλικό στο σχολείο: Προβληματισμοί – Δυνατότητες – Προοπτικές. *Πρακτικά Πανελλήνιου Συνεδρίου του Παιδαγωγικού Ινστιτούτου σε συνεργασία με το Αριστοτέλειο Πανεπιστήμιο*

Θεσσαλονίκης, 32-38. Θεσσαλονίκη: Εκδόσεις Ζήτη.

Τότσικας, (2015). Η ιστορία του σχολικού βιβλίου – Σχολικά βιβλία και κοινωνικός έλεγχος. *Ελεύθερο Βήμα της Αργολικής Αρχαικής Βιβλιοθήκης Ιστορίας και Πολιτισμού*. Ανακτήθηκε από <https://argolikivivliothiki.gr/2015/12/16/school-books/> την 20^η Μαρτίου 2017

Φουντοπούλου, Μ. (1995). Το σχολικό εγχειρίδιο ως εργαλείο εκπαιδευτικής διαδικασίας. *Διαβάζω*, 357, 44-51.

2^{ος} Ομιλητής:
Χρίστος Θ. Ξενάκης,
σύμβουλος φυσικών Δευτεροβάθμιας Εκπαίδευσης

Θέμα:
«Ο θεσμός των Ευρωπαϊκών Σχολείων,
Ένα παράδειγμα μίξης λαών, κουλτούρας και γνώσης».

Σύντομο βιογραφικό σημείωμα από την παρουσιάστρια
του προγράμματος

Ο Δεύτερος εισηγητής είναι ο καθηγητής φυσικός Χρήστος Ξενάκης. Ο κ. Ξενάκης γεννήθηκε στο Βόλο και σπούδασε Φυσική στο Πανεπιστήμιο της Θεσσαλονίκης με υποτροφία του Ι.Κ.Υ. Μεταπτυχιακές Σπουδές στη Διδακτική Φυσικών Επιστημών και Διδακτορικό Δίπλωμα στη Φυσική. Έχει επίσης ολοκληρώσει εξειδικεύσεις στον τομέα στο Παρίσι και τη Λυών της Γαλλίας καθώς και στο Σαουθάμπτον της Αγγλίας. Δίδαξε σε σχολεία της Μέσης Εκπαίδευσης ως καθηγητής Φυσικής, υπήρξε Δ/ντής στο Α' Λύκειο Βόλου και Σχολικός Σύμβουλος Φυσικών Επιστημών και πάρεδρος επί θητεία του (πρώην) Παιδαγωγικού Ινστιτούτου. Εργάστηκε ως καθηγητής Φυσικής και Δ/ντής στον τομέα των Φυσικών Επιστημών σε σχολείο στο Βέλγιο. Συνεργάστηκε με το Εθνικό Ίδρυμα Ερευνών ως εξωτερικός Ερευνητής με το Πανεπιστήμιο Θεσσαλίας ως Διδάσκων στο Τμήμα Μηχανολόγων Μηχανικών καθώς και ως Διδάσκων στην Ανώτατη Σχολή Παιδαγωγικής και Τεχνολογικής Εκπαίδευσης. Είναι Αντιπρόεδρος του Δ.Σ. της Εταιρείας Αστρονομίας και Διαστήματος καθώς και μέλος σε άλλες Επιστημονικές Οργανώσεις. Έχει τιμηθεί με το Αργυρό μετάλλιο ECU του Συμβουλίου της Ευρώπης

Μαζί με τον Κώστα Μαυρομαμάτη συνεργάστηκαν ως συνάδελφοι στο 1^ο Λύκειο Βόλου. Μια συνεργασία που έβαλε γερά τις βάσεις της, μιας και συνεχίζεται έως σήμερα μέσα από την τωρινή τους συνεργασία στην Εταιρεία Αστρονομίας και Διαστήματος όπου είναι Αντιπρόεδρος.

Για μένα είναι ο καθηγητής μου στη Φυσική που τόσο εκτίμησα στα λυκειακά μου χρόνια.

**«Ο θεσμός των Ευρωπαϊκών Σχολείων (ScholaEuropaea).
Ένα παράδειγμα πολυπολιτισμικής συνύπαρξης και
αλληλεπίδρασης»**

1. Εισαγωγή

Η σύντομη περιγραφή και αποτύπωση ενός δυναμικού και σχετικά περίπλοκου θεσμού, όπως είναι τα «Ευρωπαϊκά Σχολεία», εμπεριέχει κινδύνους από έλλειψη σαφήνειας, πληρότητας, επικαιρότητας και αλλαγών, μικρών ή μεγάλων, που γίνονται συνεχώς για τη βελτίωσή του.

Με τη σύντομη και συνάμα περιεκτική περιγραφή, μπορούν όμως να επισημανθούν και να αποτυπωθούν τα σημαντικότερα στοιχεία που συνθέτουν τον καινοτόμο αυτό θεσμό, ο οποίος συμπλήρωσε φέτος με επιτυχία 64 χρόνια συνεχούς παρουσίας στο ευρωπαϊκό γίγνεσθαι.

Μπορούν να επισημανθούν με ενάργεια οι στόχοι, τα προγράμματα σπουδών, η διοικητική δομή, οι εσωτερικοί θεσμικοί κανονισμοί, το σχολικό κλίμα ενός πολυεθνικού μωσαϊκού, οι θεσμοί αξιολόγησης και γενικότερα τα πλεονεκτήματα και τα μειονεκτήματα ενός «σχολείου εκπαίδευσης των μελλοντικών ευρωπαίων πολιτών».

2. Τι είναι τα Ευρωπαϊκά Σχολεία (Ε.Σ.);

Τα «Ευρωπαϊκά Σχολεία», που ιδρυτές τους είναι ο **Bernard Roy**, είναι εκπαιδευτικά ιδρύματα που συστάθηκαν, κατ' αρχήν, για τα παιδιά των υπαλλήλων όλων των θεσμικών οργάνων της Ευρωπαϊκής Ένωσης.

Το σύστημα των «Ευρωπαϊκών Σχολείων» είναι διακυβερνητικό και βασίζεται σε διεθνή σύμβαση που υπογράφηκε το 1953 από τα τότε

έξι «Κράτη –Μέλη» της «Ευρωπαϊκής Κοινότητας Άνθρακα και Χάλυβα» («European Coal and Steel Community»).

Το πρώτο Σχολείο ξεκίνησε τη λειτουργία του τον Οκτώβριο του 1953 στο Λουξεμβούργο με την ενθάρρυνση και υποστήριξη των θεσμικών οργάνων της Κοινότητας και της Κυβέρνησης του Λουξεμβούργου⁽¹⁾.

Κατά βάση, ήταν ένα «πείραμα» κοινής εκπαίδευσης για παιδιά με διαφορετική μητρική γλώσσα, διαφορετική κουλτούρα, διαφορετική νοοτροπία, διαφορετικές προσδοκίες, προερχόμενα από διαφορετικές εθνικότητες.

Το όραμα του Γάλλου οικονομολόγου και ένθερμου υποστηρικτή του θεσμού, Jean Monnet, περιγράφεται με σαφήνεια, το 1953, στην παρακάτω φράση του για την αποστολή των «Ευρωπαϊκών Σχολείων» και την εκπαίδευση των μαθητών τους:

«Élevés au contact les uns des autres, libérés dès leur plus jeune âge des préjugés qui divisent, initiés aux beautés et aux valeurs des diverses cultures, ils prendront conscience, en grandissant, de leur solidarité.

Tout en gardant l' amour et la fierté de leur patrie, ils deviendront, par l' esprit, des Européens, bien préparés à achever et à consolider l' oeuvre entreprise par leurs pères pour l' avènement d' une Europe unie et prospère»⁽⁴⁾.

Πολύ σύντομα, το όραμα των Bernard Roy και Jean Monnet, πήρε σάρκα και οστά από τις έξι διαφορετικές κυβερνήσεις και τα Υπουργεία Παιδείας τους, που με ζήλο και σύνεση, συνεργάστηκαν σε θέματα όπως τα αναλυτικά προγράμματα των Ε.Σ., οι διορισμοί των κατάλληλων εκπαιδευτικών και η αξιολόγηση του συστήματος με βάση κοινώς αποδεκτά και υψηλού κύρους κριτήρια.

3. Σύντομη ιστορία των «Ευρωπαϊκών Σχολείων»(1)

Το πρώτο «Ευρωπαϊκό Σχολείο», όπως αναφέραμε, ξεκίνησε την πειραματική λειτουργία του τον Οκτώβριο του 1953 στο Λουξεμβούργο.

Η επιτυχία αυτού του εκπαιδευτικού πειράματος, ενθάρρυνε την «European Economic Community» και την «Euratom» να πείσουν τις κυβερνήσεις των «Κρατών – Μελών» για τη συνέχιση του «πειράματος» και τη δημιουργία και άλλων Σχολικών Μονάδων.

Τον Απρίλιο του 1957 οριστικοποιήθηκε νομικά η λειτουργία του υπάρχοντος Σχολείου και μπήκαν τα θεμέλια για τη δημιουργία νέων με το «Statute of the European School», μια συνθήκη που υπογράφηκε από όλα τα «Κράτη-Μέλη» της Κοινότητας.

Η υπογραφή του συγκεκριμένου Πρωτοκόλλου οριστικοποίησε το «Σχολείο του Λουξεμβούργου» ως το πρώτο επίσημο «Ευρωπαϊκό Σχολείο».

Το πρώτο «Ευρωπαϊκό Απολυτήριο» («European Baccalaureate») δόθηκε τον Ιούλιο του 1960 και αναγνωρίστηκε ως προσόν επαρκές που πληροί τις βασικές απαιτήσεις εισόδου σε όλα τα Πανεπιστήμια και τα Πολυτεχνεία των Κρατών – Μελών της Ε.Ο.Κ.

Σήμερα, υπάρχουν συνολικά 14 «Ευρωπαϊκά Σχολεία», κυρίως στις πόλεις «Κρατών – Μελών» που βρίσκονται θεσμικά όργανα της Ευρωπαϊκής Ένωσης και φοιτούν σε αυτά περίπου 26.000 μαθητές.

Σχολεία – πόλεις	Χώρα	Έτος ίδρυσης
Luxembourg-I	Λουξεμβούργο	1953
Luxembourg-II		2004
Brussels-I	Βέλγιο	1958
Brussels-II		1974
Brussels-III		2000
Brussels-IV		2006
Mol		1960
Varese	Ιταλία	1960
Karlsruhe	Γερμανία	1962
Munich		1977
Frankfurt		2002
Bergen	Ολλανδία	1963
Culham	Αγγλία	1978
Alicante	Ισπανία	2002

Πίνακας 1.

«Ευρωπαϊκά Σχολεία» - Κράτη – έτος ίδρυσης του κάθε Σχολείου

Όλα τα «Ευρωπαϊκά Σχολεία» προσφέρουν υποχρεωτικά διδασκαλία στις τρεις (3) από τις «επίσημες» γλώσσες της Ευρωπαϊκής Ένωσης (Ε.Ε.), δηλαδή στα Αγγλικά, στα Γαλλικά και στα Γερμανικά και δεν διαθέτουν οπωσδήποτε γλωσσικά τμήματα για όλες τις ομιλούμενες γλώσσες των «Κρατών – Μελών» της Ε.Ε. Ο παρακάτω πίνακας (2) είναι ενδεικτικός για τα Σχολεία των Βρυξελλών.

Σχολεία	Κράτη – Μέλη της Ευρωπαϊκής Ένωσης																	Σύνολο
	BU	DE	EN	FR	CS	DK	EL	ES	FI	HU	IT	LT	NL	PL	PT	RO	SW	
BR-I		X	X	X		X		X		X	X			X				8
BR-II		X	X	X					X		X	X	X		X		X	9
BR-III		X	X	X	X		X	X					X					7
BR-IV	X	X	X	X							X		X			X		7
Σύνολο	1	4	4	4	1	1	1	2	1	1	3	1	3	1	1	1	1	31

Πίνακας 2.
Γλωσσικά τμήματα για τα Σχολεία των Βρυξελλών

Ελληνικά γλωσσικά τμήματα υπάρχουν μόνο στα Σχολεία Βρυξελλών –III, Λουξεμβούργο-II και Μόναχο (για τη στοιχειώδη εκπαίδευση).

Τα παραπάνω (14) Σχολεία ανήκουν στον «τύπο-I» και εποπτεύονται από το «Ανώτατο Συμβούλιο των Ευρωπαϊκών Σχολείων» (Conseil Supérieur des Ecoles Européennes)⁽³⁾.

Υπάρχουν ακόμη εννέα (9) Σχολεία που ονομάζονται «Σχολεία υποδοχής τύπου-II» εκ των οποίων τα τέσσερα, από το 2014 και μετά, παρέχουν και Ευρωπαϊκό Απολυτήριο.

Τα παραπάνω Σχολεία προσφέρουν τη δυνατότητα δωρεάν φοίτησης των παιδιών των υπαλλήλων άλλων Ευρωπαϊκών Οργανισμών, όπως π.χ. της ESA, του CERN, της Δυτικοευρωπαϊκής Ένωσης, των Μόνιμων Αντιπροσωπειών των «Κρατών – Μελών», κλπ. ώστε και αυτά τα παιδιά να αποκτήσουν ευρωπαϊκή παιδεία και μόρφωση.

Εποπτεύονται και χρηματοδοτούνται από τα Εθνικά Συστήματα Εκπαίδευσης των Κρατών που συμμετέχουν και συνεπικουρούνται από το «Conseil Supérieur des Ecoles Européennes» και τη «Γενική Γραμματεία των Ε.Σ.» («Secrétariat Général des Ecoles Européennes»).

4. Στόχοι των «Ευρωπαϊκών Σχολείων»(2)

Όπως έχουμε ήδη αναφέρει, ο Jean Monnet, προσδιόρισε το 1953 τις γενικές κατευθύνσεις όπου τα «Ευρωπαϊκά Σχολεία» «...επιδιώκουν

να διαμορφώσουν Ευρωπαίους Πολίτες, χωρίς προκαταλήψεις, που θα έχουν γνώση και συνείδηση της εθνικής τους πολιτιστικής ταυτότητας και θα μπορούν να συνεργάζονται και να συνεισφέρουν στο πλαίσιο της Ενωμένης Ευρώπης».

Εξειδικεύοντας τους στόχους μέσα από τα αναλυτικά προγράμματα, τα «Ευρωπαϊκά Σχολεία» αποσκοπούν:

α) στην παροχή μιας ευρείας εκπαίδευσης υψηλής ποιότητας, από το Νηπιαγωγείο μέχρι και την είσοδο στην Ανώτατη Εκπαίδευση,

β) στην καλλιέργεια όχι μόνον της μητρικής γλώσσας σε υψηλό επίπεδο, αλλά και άλλων ξένων γλωσσών στο ίδιο επίπεδο,

γ) στην ανάπτυξη της κριτικής σκέψης καθώς και στην απόκτηση μαθηματικών και επιστημονικών γνώσεων και την ανάπτυξη των ανάλογων δεξιοτήτων,

δ) στην ενθάρρυνση μιας σφαιρικής ευρωπαϊκής οπτικής, ιδιαίτερα στις ανθρωπιστικές επιστήμες,

ε) στην προώθηση της δημιουργικότητας στη μουσική και στις καλές τέχνες, στο πλαίσιο μιας κοινής ευρωπαϊκής καλλιτεχνικής κληρονομιάς,

στ) στην ανάπτυξη των σωματικών ικανοτήτων και στη συνειδητοποίηση της ανάγκης για υγιεινή ζωή και διατροφή,

ζ) στον επαγγελματικό προσανατολισμό των μαθητών ανάλογα με τις κλίσεις του καθενός, όσον αφορά τις επιλογές τους για σπουδές και καριέρα,

η) στην ενδυνάμωση της ανεκτικότητας, της συνεργασίας, του διαλόγου και της επικοινωνίας,

θ) στην καλλιέργεια της προσωπικής, συναισθηματικής, κοινωνικής και ακαδημαϊκής ανάπτυξης των μαθητών, καθώς και στην απαραίτητη προετοιμασία για το επόμενο στάδιο της εκπαίδευσής τους.⁽⁵⁾

Για να επιτευχθούν οι παραπάνω στόχοι, αλλά και άλλοι πιο εξειδικευμένοι, πρέπει αφ' ενός μεν να παρέχονται ίσες ευκαιρίες σε όλους τους μαθητές, ανεξάρτητα από τη χώρα προέλευσής τους και τη μητρική τους γλώσσα, επιτρέποντάς τους να αναπτυχθούν πνευματικά και συναισθηματικά σε ένα πολυπολιτισμικό και ευρωπαϊκό περιβάλλον, αφ' ετέρου δε οι διδάσκοντες σε όλες τις βαθμίδες, να υλοποιούν με συνέπεια τους παραπάνω στόχους.

Πιστεύω, έχοντας και προσωπική εμπειρία, ότι αυτό επιτυγχάνεται σε μεγάλο βαθμό.

5. Διοικητική δομή των «Ευρωπαϊκών Σχολείων» (3)

Όπως έχουμε αναφέρει, τα «Ευρωπαϊκά Σχολεία» τύπου I και II, εποπτεύονται από το «Ανώτατο Συμβούλιο» («Conseil Supérieur») και την «Γενική Γραμματεία Ευρωπαϊκών Σχολείων» («Secrétariat Général des Ecoles Européennes»).

Το έργο των ανωτέρω συνεπικουρείται από τους «Εθνικούς Επιθεωρητές» κάθε Κράτους – Μέλους της Ε.Ε.

Κάθε «Ευρωπαϊκό Σχολείο» έχει ένα «Γενικό Διευθυντή – Manger» που υποστηρίζεται από τους δύο «Βοηθούς Διευθυντές» («Directeur Adjoint»), έναν για τη Στοιχειώδη Εκπαίδευση και το Νηπιαγωγείο και ένα για τη Μέση Εκπαίδευση.

Επίσης, το έργο του Γενικού Διευθυντή, υποστηρίζει ο «παιδαγωγικός σύμβουλος» («conseiller pédagogique») με τους βοηθούς του και ο «οικονομικός προϊστάμενος» του ιδρύματος με τους βοηθούς του. Φυσικά, σε κάθε τομέα υπάρχει επαρκής γραμματειακή υποστήριξη.

Επειδή ο δευτεροβάθμιος κύκλος σπουδών είναι πολυσύνθετος και εξαιρετικά απαιτητικός, το έργο του αντίστοιχου «Βοηθού Διευθυντή», συνεπικουρείται από τους «υπευθύνους των τάξεων» και κυρίως από τους «Συντονιστές των γνωστικών αντικειμένων».

Έτσι έχουμε ένα «συντονιστή» για τις γλώσσες και τα ανθρωπιστικά μαθήματα, ένα «συντονιστή» για τα μαθηματικά, ένα «συντονιστή» για τις φυσικές επιστήμες και τα εργαστήρια και ένα «συντονιστή» για τα καλλιτεχνικά μαθήματα και τη φυσική αγωγή.

Ο ρόλος των «συντονιστών» είναι να παρακολουθούν τη ροή της διδακτέας ύλης των αντίστοιχων μαθημάτων, να ελέγχουν αν υλοποιούνται οι στόχοι, να προγραμματίζουν δειγματικές διδασκαλίες, να υποδεικνύουν τις κατάλληλες διδακτικές προσεγγίσεις, να επιλύουν διαφορές, να απαντούν στις απορίες των διδασκόντων και να εποπτεύουν τα θέματα των διαγωνισμών στο τέλος της σχολικής περιόδου καθώς και στις εξετάσεις του «Pré-bac» της S₇.

Ιδιαίτερα για την τάξη του «Ευρωπαϊκού Απολυτηρίου», δηλαδή για την 7^η τάξη, ο «συντονιστής» προΐσταται της ομάδας των διδασκόντων που προτείνουν και επιλέγουν τα κατάλληλα θέματα του «Απολυτηρίου», πριν αυτά αποσταλούν στην ειδική υπηρεσία του «Conseil Supérieur» που έχει την ευθύνη της διεξαγωγής των εξετάσεων για το «Ευρωπαϊκό Απολυτήριο».

Σε ό,τι αφορά το «συντονιστή» των Φυσικών Επιστημών, αυτός έχει επιπλέον την ευθύνη για τον εξοπλισμό και την εύρυθμη λειτουργία των εργαστηρίων των Φυσικών Επιστημών καθώς και την οργάνωση, στην αρχή της σχολικής χρονιάς, εργαστηριακών ασκήσεων για ενημέ-

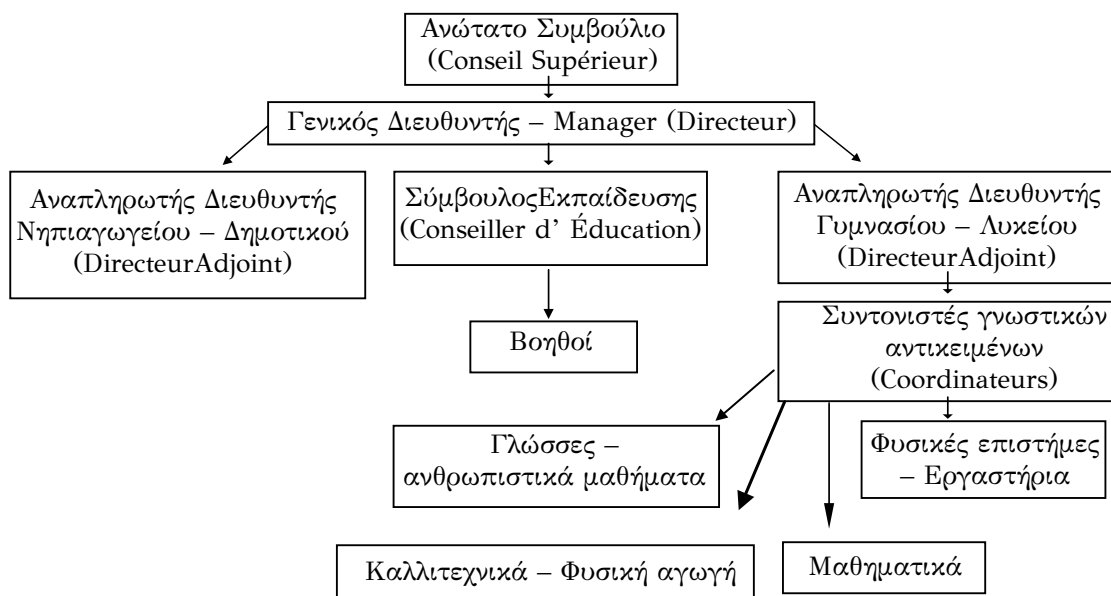

ρωση των συναδέλφων που διδάσκουν τα αντίστοιχα γνωστικά αντικείμενα.

Επίσης, εφόσον υπάρχουν «ωρομίσθιοι» για την κάλυψη ωρών διδασκαλίας στις Φυσικές Επιστήμες, ο «συντονιστής» παρακολουθεί το έργο τους, τους εποπτεύει, τους συμβουλεύει και στο τέλος του διδακτικού έτους, συντάσσει «έκθεση καταλληλότητας» για την ανανέωση του συμβολαίου του ωρομίσθιου καθηγητή. Έτσι, αιτιολογείται και το μειωμένο ωράριο διδασκαλίας του «συντονιστή των Φυσικών Επιστημών» καθώς και οι αυξημένες αποδοχές του.

Στο παρακάτω διάγραμμα, φαίνεται αδρά η «Διοικητική Δομή» των «Ευρωπαϊκών Σχολείων».

Διοικητική Δομή των Ε.Σ.

Διάγραμμα διοικητικής δομής Ε.Σ.

6. Εσωτερικοί Κανονισμοί - Εκπαιδευτικές υπηρεσίες των «Ευρωπαϊκών Σχολείων»(3)

Η εύρυθμη λειτουργία του κάθε Σχολείου δεν εξαρτάται μόνον από την τήρηση των «κανονισμών» του «Ανωτάτου Συμβουλίου» (Reglements de Conseil Supérieur), που ούτως ή άλλως τηρούνται απαρέγκλιτα, αλλά και από τη σωστή εφαρμογή των εσωτερικών κανονισμών του κάθε Σχολείου.

Οι διδάσκοντες από κάθε γνωστικό τμήμα του Σχολείου, με αιρετό εκπρόσωπό τους συμμετέχουν στο «Εσωτερικό Συμβούλιο Εκπαίδευσης» που ασχολείται με θέματα διοίκησης, φοίτησης και επίδοσης των μαθητών, καθώς και με θέματα εύρυθμης λειτουργίας του Σχολείου, υλικοτεχνικής και εργαστηριακής υποδομής, κλπ. Στο ανωτέρω «Συμβούλιο» συμμετέχει και από ένας γονέας, ως εκπρόσωπος του κάθε γλωσσικού τμήματος, καθώς και ένας μαθητής που προτείνεται από τη «Μαθητική Κοινότητα» και μεταφέρει στο «Συμβούλιο» τις ελλείψεις στο σχολείο τους, απαιτήσεις των μαθητών, κλπ.

Συμμετέχουν ακόμη στο «παιδαγωγικό – πειθαρχικό Συμβούλιο» όπου ασχολούνται, με τη βοήθεια του ψυχολόγου του ιδρύματος και του «Συμβούλου εκπαίδευσης», με θέματα αποκλίνουσας συμπεριφοράς των μαθητών, παραβατικής συμπεριφοράς, κλπ. επιβάλλοντας «παιδαγωγικές ποινές» ή σε σοβαρότερες περιπτώσεις ποινή αποβολής του μαθητή από το Σχολείο δια παντός.

Έτσι όλες οι αποφάσεις που λαμβάνονται, είναι συλλογικές, ισορροπημένες και κοινά αποδεκτές κατά πλειοψηφία.

Φυσικά, υπάρχουν και άλλα μικρότερα «συμβούλια» που ασχολούνται με τη διοργάνωση εκπαιδευτικών ταξιδιών για τους μαθητές, διακοπών, κλπ., καθώς και με την οργάνωση εκδηλώσεων στο Σχολείο, όπως το «Spring Fest» («γιορτή της Άνοιξης»), η γιορτή αποφοίτησης των μαθητών με τη λήψη του «Ευρωπαϊκού Απολυτηρίου», κλπ.

Ειδικά για τα εκπαιδευτικά ταξίδια, στα οποία συμμετέχουν οι μαθητές από το Νηπιαγωγείο ως την προτελευταία τάξη της δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης (τάξη S_6), πάντα σε ομάδες και πάντα στο ίδιο επίπεδο ηλικίας και ενδιαφερόντων, η οργάνωση αφορά την εκπαιδευτική διαβίωση μιας εβδομάδας σε κάποιο αγρόκτημα (farm classes), ή σε κάποιο χιονοδρομικό κέντρο (snow classes), ή στην εξοχή με διαμονή τύπου camping (green classes), ή κοντά στη θάλασσα (sea classes), ή για τους μεγαλύτερους μαθητές, ένα ταξίδι σε μια ή δύο γειτονικές χώρες της Ευρωπαϊκής Ένωσης ή και σε κάποια άλλη χώρα εκτός Ε.Ε. (language trip). Στην προετοιμασία, επιλογή του τόπου του εκπαιδευτικού

ταξιδιού αλλά και ως συνοδοί, συμμετέχουν ενεργά και οι γονείς των μαθητών.

Σε κάθε «Ευρωπαϊκό Σχολείο», οι γονείς συγκροτούν μία «Ένωση Γονέων» («Parents' Associations») που παίζει, όπως έχουμε αναφέρει, σημαντικό ρόλο στη λειτουργία κάθε Σχολείου, ενώ αποκλειστικά στην αρμοδιότητά της έχει τις υπηρεσίες: μεταφορές (School bus), καντίνα (School restaurant) και εξωσχολικές ή μετασχολικές δραστηριότητες (Sports and cultural activities).

Όλες οι «Ενώσεις Γονέων» των 14 λειτουργούντων «Ευρωπαϊκών Σχολείων» τύπου –I, συγκροτούν τη «Γενική Ένωση Γονέων» (INTER PARENTS), εκπρόσωποι της οποίας συμμετέχουν στο «Συμβούλιο των Διευθυντών» των Σχολείων (European Schools Board of Governors).

Στα πλαίσια μιας δημοκρατικής παιδείας, κάθε Σχολείο έχει, επίσης, μία «Μαθητική Κοινότητα» (Pupils' Committees) η οποία, εκτός από τη συμμετοχή της με εκπροσώπους της σε κάποια από τα Όργανα του Σχολείου, έχει το καθήκον να προβάλλει τα ενδιαφέροντα των μαθητών στην Εκπαιδευτική Κοινότητα του Σχολείου, πάντα όμως σε συμφωνία με τους «Γενικούς Σκοπούς» λειτουργίας των Σχολείων, όπως αυτοί έχουν αδρά προσδιοριστεί από τον Jean Monnet.

Όλες οι «Μαθητικές Κοινότητες», με εκλεγμένους εκπροσώπους τους, συγκροτούν το «Ανώτατο Συμβούλιο των Μαθητών» («Conseil Supérieur des Elèves» ή Students' Co Sup) που εκλέγει έναν πρόεδρο, ο οποίος μπορεί να συμμετέχει στο Ανώτατο Συμβούλιο των Διευθυντών των Ευρωπαϊκών Σχολείων («European Schools Board of Governors») από το 2006 και μετά, όταν δηλαδή αναγνωρίστηκε ως θεσμός που μπορεί να βοηθήσει και να υπηρετήσει τους ευρύτερους σκοπούς των «Ευρωπαϊκών Σχολείων».⁽¹⁾

7. Εκπαιδευτική δομή – κύκλοι σπουδών – προγράμματα(8)

Η εκπαιδευτική δομή ενός «Ευρωπαϊκού Σχολείου», αναδύεται μέσα από τους κύκλους σπουδών, τη διάρκεια και τους στόχους κάθε κύκλου καθώς και από τα αντίστοιχα προγράμματα σπουδών που υλοποιούνται ανά κύκλο.

Έτσι, ο «κύκλος του Νηπιαγωγείου» («early education»- «maternel») διαρκεί 2 χρόνια, ο «κύκλος της Πρωτοβάθμιας εκπαίδευσης» («Primaire») διαρκεί 5 χρόνια και ο «δευτεροβάθμιας κύκλος» («Secondaire») διαρκεί 7 χρόνια. Ο παρακάτω πίνακας δείχνει συνοπτικά τη δομή.

Κύκλοι σπουδών	Τάξεις	Ηλικία
Νηπιαγωγείο (Early Education)	1-2	4 και 5
Πρωτοβάθμια (Primaire)	1-5	6-10
Δευτεροβάθμια (Secondaire)		
α) «Κύκλος παρατήρησης»	1-3	11-13
β) «Κύκλος προσανατολισμού»	4-5	14-15
γ) «Κύκλος pré-bac και Bacalauréat»	6-7	16-18

Πίνακας 3.

Κύκλοι σπουδών - τάξεις - ηλικία μαθητών στα Ε.Σ.

Το πρόγραμμα του «Νηπιαγωγείου» έχει ως γενικούς στόχους:

α) να προετοιμάσει τα παιδιά για μια ζωή χαρούμενη, υγιεινή, υπεύθυνη και επιτυχημένη

β) να αναπτύξει την υπευθυνότητά τους και τις επιτηδειότητές τους

γ) να αναπτύξει τη δυνατότητά τους για μάθηση

δ) να καλλιεργήσει το σεβασμό προς τους άλλους και προς το περιβάλλον

ε) να τους μάθει να σέβονται και να εκτιμούν την κουλτούρα τους, την προσωπικότητά τους, τις αξίες τους αλλά και τις αξίες των άλλων ώστε να προάγεται το «ευρωπαϊκό πνεύμα».

Εξάλλου, η διδασκαλία και η μάθηση σ' αυτό το επίπεδο, είναι ολιστική χωρίς διαχωρισμούς γνωστικών πεδίων. Όπως στην καθημερινή τους ζωή, η απόκτηση άμεσων εμπειριών, η δοκιμή, ο πειραματισμός, η διάδραση και το δημιουργικό παιχνίδι, αποτελούν τρόπους μάθησης και ανάπτυξης των δυνατοτήτων των μαθητών.

Στον «πρωτοβάθμιο κύκλο» σπουδών, η εκπαίδευση εστιάζεται:

α) στη μητρική γλώσσα (L_1)

β) στα μαθηματικά

γ) στην πρώτη ξένη γλώσσα (L_2)

δ) στην εξερεύνηση του φυσικού κόσμου

ε) στην τέχνη και τη μουσική

στ) στη φυσική αγωγή καθώς και στην ηθική και θρησκευτική αγωγή, και

ζ) στις «ευρωπαϊκές ώρες» (μεικτά γλωσσικά τμήματα).

Στον παρακάτω πίνακα, φαίνονται τα διδασκόμενα μαθήματα ανά τάξεις, εβδομαδιαίως.

Γνωστικά αντικείμενα (μαθήματα)	1 ^η – 2 ^η τάξη	3 ^η – 4 ^η – 5 ^η τάξη
«Μητρική γλώσσα» (L ₁)	8 h (ώρες)	6 h 45 min
«Μαθηματικά»	4 h	5 h 15 min
«Ξένη γλώσσα» (L ₂)	2 h 30 min	3 h 45 min
«Μουσική εκπαίδευση» «Καλλιτεχνική εκπαίδευση» «Φυσική Αγωγή»	5 h	3 h
«Ανακαλύπτοντας το φυσικό κόσμο»	1 h 30 min	3 h
«Ευρωπαϊκές ώρες» (γλώσσα επικοινωνίας L ₂)	--	1 h 30 min
«Ηθική και θρησκευτική αγωγή»	1 h	1 h 30 min
Διαλείμματα – δημιουργικό παιχνίδι	3 h 30 min	2 h 30 min
Σ ύ ν ο λ ο	25 h 30 min	27 h 15 min

Πίνακας 4. Εβδομαδιαίο πρόγραμμα Δημοτικού

Στο «δευτεροβάμιο κύκλο» σπουδών του «Ευρωπαϊκού Σχολείου», εισέρχονται οι μαθητές όταν έχουν συμπληρώσει τα 11 χρόνια ηλικιακά και έχουν περατώσει με επιτυχία τον «πρωτοβάθμιο κύκλο».

Επίσης, μπορούν να παρακολουθήσουν και όσα παιδιά έχουν ισότιμο «αποδεικτικό σπουδών» από άλλα εκπαιδευτικά ιδρύματα.

Τα επτά έτη σπουδών του «δευτεροβάθμιου κύκλου» έχουν οργανωθεί με τον παρακάτω τρόπο:

α) κατά τη διάρκεια των τριών πρώτων χρόνων, τα παιδιά παρακολουθούν ένα κοινό πρόγραμμα σπουδών που ονομάζεται «κύκλος παρατήρησης».

Η πλειονότητα των γνωστικών αντικειμένων διδάσκονται στη μητρική γλώσσα των παιδιών, π.χ. για τα ελληνόπουλα, στα ελληνικά, γι' αυτό και πρέπει τα παιδιά να έχουν εγγραφεί στο κατάλληλο Σχολείο που να έχει «ελληνικό τμήμα» (EL) και που για τις Βρυξέλλες είναι το «Bruxelles-III».

Από την πρώτη κιόλας τάξη, όλα τα παιδιά παρακολουθούν και μαθαίνουν μια δεύτερη ξένη γλώσσα (L_3). Φυσικά, συνεχίζονται και τα μαθήματα της L_2 .

Στην δεύτερη τάξη, τα λατινικά προτείνονται ως μάθημα επιλογής το οποίο συνεχίζεται και στην τρίτη τάξη για όσους το επιλέξουν. Για τους υπόλοιπους μαθητές, προτείνεται ως μάθημα επιλογής η Πληροφορική και οι εφαρμογές της (ICT).

Στην τρίτη τάξη, όλοι οι μαθητές παρακολουθούν μαθήματα ανθρωπιστικών σπουδών καθώς και μαθήματα θρησκευτικών και ηθικής, στην πρώτη ξένη γλώσσα που έχουν μάθει (L_2).

Στις τρεις πρώτες τάξεις, οι «φυσικές επιστήμες» («sciences intégrées») διδάσκονται ως ενιαίο σύνολο με τρόπο εποπτικό, βιωματικό και εργαστηριακό.

Στην τέταρτη και πέμπτη τάξη, οι ενιαίες φυσικές επιστήμες, χωρίζονται πλέον σε Φυσική, Χημεία, Βιολογία και διδάσκονται χωριστά. Στις ίδιες τάξεις, οι μαθητές έχουν τη δυνατότητα να επιλέξουν, για τα Μαθηματικά, ή ένα πρόγραμμα κανονικού επιπέδου ή ένα πρόγραμμα ανώτερου επιπέδου αυξημένων ωρών, εφόσον βέβαια μπορούν να ανταποκριθούν.

Στις ίδιες τάξεις μπορούν, επίσης, οι μαθητές να επιλέξουν «στοιχειώδη μαθήματα οικονομίας» ή μια 3^η «ξένη γλώσσα» (L_4), ή «αρχαία ελληνικά» (μόνο για το ελληνικό τμήμα).

Η έκτη και η έβδομη τάξη αποτελούν μια «ενιαία ενότητα» που οδηγεί στο «Ευρωπαϊκό Απολυτήριο» («Baccalauréat européen»).

Στην ενότητα αυτή υπάρχει ένας υποχρεωτικός πυρήνας βασικών μαθημάτων όπως η μητρική γλώσσα (L_1), η δεύτερη ξένη γλώσσα (L_2), τα μαθηματικά, η φυσική, η χημεία, η βιολογία, η φιλοσοφία, η φυσική αγωγή και η ιστορία – γεωγραφία. Επίσης είναι υποχρεωτική η επιλογή προτεινόμενων μαθημάτων σε επίπεδο βασικό, δηλαδή δύο ωρών την εβδομάδα, ή προχωρημένο (4 ωρών την εβδομάδα) ή πολύ προχωρημένο (niveau avancé – 6 ωρών την εβδομάδα).

Η αξιολόγηση των μαθητών γίνεται σε τρία επίπεδα: α) προφορική αξιολόγηση, β) εργασία στην τάξη (ατομική ή ομαδική), γ) γραπτή αξιολόγηση (test και διαγωνισμοί στο τέλος του σχολικού έτους).

Οι μαθητές των τριών πρώτων τάξεων δεν συμμετέχουν σε διαγωνισμούς προαγωγής στο τέλος της σχολικής χρονιάς. Η προαγωγή τους γίνεται με βάση την προφορική τους βαθμολογία καθώς και την επίδοσή τους σε ωριαία tests ή την επίδοσή τους σε ατομικές ή ομαδικές εργασίες.

Η κλίμακα αριθμητικής αξιολόγησης είναι από 1 ως 10 (με ένα δεκαδικό ψηφίο). Ο βαθμός προαγωγής για την επόμενη τάξη είναι τουλάχιστον το έξι (6).

Τα κριτήρια αξιολόγησης για τους «επίσημους διαγωνισμούς» στο τέλος της σχολικής χρονιάς (από 4^η ως και 7^η τάξη) έχουν προσδιοριστεί με σαφήνεια από την ειδική επιτροπή του «Ανωτάτου Συμβουλίου» («Conseil Supérieur») και καθορίζουν πότε ένας μαθητής είναι ικανός να παρακολουθήσει την επόμενη ανώτερη τάξη.

Για τη στήριξη και την ένταξη των πιο αδύνατων μαθητών, υπάρχει πολλαπλών επιπέδων ενδοσχολική βοήθεια (Soutien éducatif) με εξειδικευμένο προσωπικό που εργάζεται παράλληλα με τον διδάσκοντα στις τάξεις όπου υπάρχουν μαθητές με ειδικές εκπαιδευτικές και γνωστικές ανάγκες.

Να επισημάνουμε, για μια ακόμη φορά, ότι στα διάφορα «Ευρωπαϊκά Σχολεία», διδάσκονται τα μαθήματα σε όλες τις εθνικές γλώσσες (28) των «Κρατών – Μελών» της Ε.Ε. (Ε.Υ.).

Σε κάθε Σχολείο υπάρχουν από 3 ως 16 γλωσσικά τμήματα. Αν όμως ένας μαθητής, στο Σχολείο που βρίσκεται, δεν υπάρχει το εθνικό γλωσσικό του τμήμα (Students without language section – SWALS), τότε επιλέγει ο ίδιος (με τη συγκατάθεση του γονέα) σε πιο τμήμα γλωσσικό θέλει να παρακολουθήσει τα μαθήματα.

Δευτεροβάθμιος Κύκλος Σπουδών (Secondary School)		
Ηλικία	Όνομα τάξης	Συντομογραφία
11-12	πρώτο έτος (cycle d' observation)	S ₁
12-13	δεύτερο έτος (cycle d' observation)	S ₂
13-14	τρίτο έτος (cycle d' observation)	S ₃
14-15	τέταρτο έτος (cycle d' orientation)	S ₄
15-16	πέμπτο έτος (cycle d' orientation)	S ₅
16-17	έκτο έτος	S ₆
17-18	έβδομο έτος (Bac)	S ₇

Πίνακας 5. Σύνοψη του δευτεροβάθμιου κύκλου σπουδών

Το αναλυτικό πρόγραμμα για τον «κύκλο παρατήρησης» (S₁-S₂-S₃), φαίνεται στον παρακάτω πίνακα.

Μαθήματα	αριθμός ωρών ανά εβδομάδα		
	S ₁	S ₂	S ₃
Μητρική γλώσσα (L ₁)	5	5	4
Μαθηματικά	4	4	4
Πρώτη ξένη γλώσσα (L ₂)	5	4	4
Δεύτερη ξένη γλώσσα (L ₃)	2	3	3
Ανθρωπιστικές σπουδές	3	3	3
Φυσικές Επιστήμες	4	4	4
Φυσική Αγωγή	3	3	3
Θρησκευτικά – Ηθική	2	2	2
Λατινικά (επιλογή)	--	2	2
Τέχνες	2	2	2
Μουσική	2	2	2
Πληροφορική	1	1	2
Αρχαία Ελληνικά (επιλογή)	2	2	2
Σύνολο	33 ή 35	33 ή 35	31 ή 33

Πίνακας 6

Στον παρακάτω πίνακα, φαίνεται ομοίως, το αναλυτικό πρόγραμμα σπουδών καθώς και το εβδομαδιαίο ωράριο για κάθε μάθημα (υποχρεωτικό ή επιλογής) του «κύκλου προσανατολισμού» («cycled' orientation») των τάξεων S₄ και S₅.

«Κύκλος προσανατολισμού» S ₄ -S ₅			
Υποχρεωτικά μαθήματα (Α)	Μαθήματα επιλογής (Β)	εβδομαδιαίο ωράριο	
		(Α)	(Β)
Μητρική γλώσσα (L ₁)	Τρίτη ξένη γλώσσα (L ₄)	4	4
Πρώτη ξένη γλώσσα (L ₂)	Λατινικά	3	4
Δεύτερη ξένη γλώσσα (L ₃)	Οικονομία (στην L ₁)	3	4
Μαθηματικά	Αρχαία Ελληνικά	4/6	4
Φυσική	Πληροφορική	2	2

Χημεία	Μουσική	2	2
Βιολογία	Τέχνες	2	2
Γεωγραφία		2	
Ιστορία		2	
Φυσική Αγωγή		2	
Θρησκευτικά – Ηθική Αγωγή		1	
Μερικό σύνολο		27 ως 29h	4 h(κατ' ελάχιστον)
Γενικό σύνολο		31ως 33h	

Πίνακας 7. Μαθήματα και εβδομαδιαίο ωράριο των τάξεων S_4 και S_5 .

Σε ό,τι αφορά τις δύο τελευταίες τάξεις S_6 και S_7 του δευτεροβάθμιου κύκλου («κύκλος Βαc»), το πρόγραμμα των μαθημάτων (υποχρεωτικά – επιλογής και συμπληρωματικά) είναι πιο περίπλοκο και οι όποιες επιλογές των μαθητών εξαρτώνται από τους στόχους των σπουδών τους και τις κλίσεις και δεξιότητες που έχουν αποκτήσει από την προγενέστερη φοίτησή τους στις τάξεις S_1 ως και S_5 .

Στον παρακάτω πίνακα φαίνονται συνοπτικά αυτές οι επιλογές και οι δυνατότητες που υπάρχουν. Αν μη τι άλλο, πρέπει να αναγνωρίσει κανείς τις πολλές δυνατότητες και επιλογές που δίνονται στους μαθητές για τον καθοριστικό αυτό κύκλο σπουδών. Οι καθηγητές που καλούνται να διδάξουν στον κύκλο αυτό, πρέπει να έχουν εξειδικεύσεις και αυξημένα προσόντα, τόσο γνωστικά, όσο και διδακτικά και παιδαγωγικά.

Υποχρεωτικά μαθήματα		Μαθήματα επιλογής		Συμπληρωματικά μαθήματα
Υποχρεωτικά	Υποχρεωτικά ή επιλογή από 3 ^η στήλη	2 ως 4 επιλογές	Μη υποχρεωτικά. Δυνατότητα μίας επιλογής	Συμπληρώνουν το υποχρεωτικό ωράριο-κάθε τάξης
Μητρική γλώσσα 4h Ξένη γλώσσα L ₂ 3h Μαθηματικά 3h ή Μαθηματικά 5h Θρησκεία/Ηθική 1h Σπορ 2h	Ιστορία (L ₂) 2h Γεωγραφία (L ₂) 2h Φιλοσοφία 2h Βιολογία 2h	Τέχνες 4h Μουσική 4h Βιολογία 4h Χημεία 4h Φυσική 4h Γεωγραφία (L ₂) 4h Ιστορία (L ₂) 4h Φιλοσοφία 4h Οικονομία (L ₂) 4h Λατινικά 4h Αρχαία Ελλ. 4h Ξένη γλώσσα (L ₃) 4h Ξένη γλώσσα (L ₄) 4h	Εμβάθυνση (L ₁) 3h Εμβάθυνση (L ₂) 3h Εμβάθυνση Μαθηματικά 3h	Τέχνες 2h Αρχές Οικονομίας (L ₂) 2h Πληροφορική 2h Εργαστήρια βιολογίας 2h Εργαστήρια Χημείας 2h Εργαστήρια Φυσικής 2h Μουσική 2h Κοινωνιολογία 2h Πολιτικές επιστήμες 2h Θέατρο 2h Ξένη γλώσσα (L ₅) 2h Ιστορία τέχνης 2h Χορός 2h Σπορ- αθλήματα 2h

Πίνακας 8. Μαθήματα και εβδομαδιαίο ωράριο για τις τάξεις S₆ και S₇.

Για το πρόγραμμα των μαθημάτων στις τάξεις S₆ και S₇, ανά εβδομάδα, το ελάχιστο ωράριο μαθημάτων είναι 31 h και το μέγιστο είναι 35 h.

Επίσης, από τις στήλες 1 ως 4 του παραπάνω πίνακα, το min. των ωρών είναι 29. Από τη στήλη 3, το minimum είναι 2 h και το max. 4 h.

8. Το «Ευρωπαϊκό Απολυτήριο» (Baccalauréateuropéen)(4)

Ο δευτεροβάθμιος κύκλος σπουδών ολοκληρώνεται με το «Ευρωπαϊκό Απολυτήριο», στο τέλος της 7^{ης} τάξης.

Το απολυτήριο είναι αναγνωρισμένο σε όλες τις χώρες της Ε.Ε. (Ε.Υ.), αλλά και σε άλλες χώρες εκτός Ε.Ε., όπως ΗΠΑ, Καναδά, Ελβετία, κλπ.

Οι κάτοχοι του απολυτηρίου έχουν ισότιμο δικαίωμα εισόδου σε όλα τα ανώτατα εκπαιδευτικά ιδρύματα της Ε.Ε., όπως οι κάτοχοι των εθνικών απολυτηρίων των «Κρατών –Μελών».

Το «Συμβούλιο των Εξετάσεων» του Bac. που επιβλέπει τη διεξαγωγή τους, ορίζει τα θέματα για όλα τα γνωστικά αντικείμενα. Τα θέματα αυτά προτείνονται από όλα τα «Ευρωπαϊκά Σχολεία» και εισέρχονται σε μια Τράπεζα θεμάτων αφού ελεγχθούν. Το «Συμβούλιο» έχει ως επί κεφαλής έναν Καθηγητή Πανεπιστημίου και συνοπτελείται από εξεταστές που προέρχονται από όλες τις χώρες – μέλη της Ε.Ε.

Οι παραπάνω εξετάσεις αξιολογούν την επίδοση των μαθητών/-τριών στα διδαγμένα και μόνο γνωστικά αντικείμενα της 6^{ης} και 7^{ης} τάξης (S₆ και S₇).

Δικαίωμα συμμετοχής στο Bac. έχουν μόνο οι μαθητές που φοίτησαν τουλάχιστον στις δύο τελευταίες τάξεις κάποιου Ευρωπαϊκού Σχολείου.

Η αξιολόγηση⁽⁵⁾ εδράζεται σε δύο πυλώνες:

α) στον «προκαταρκτικό βαθμό» («notepreliminare»), ο οποίος υπολογίζεται ως εξής: 60 μονάδες από τη βαθμολογία των γραπτών εξετάσεων (tests) του Ιανουαρίου (pré-bac) για την 7^η τάξη και 40 μονάδες από την προφορική βαθμολογία και εργασία μέσα στην τάξη καθόλη τη διάρκεια της σχολικής χρονιάς της 7^{ης} τάξης. Η βαθμολογία αυτή συνολικά θα αποτελέσει το 40% της τελικής βαθμολογίας του Bac (notefinale).

β) στο τέλος της 7^{ης} τάξης γίνονται:

- i) γραπτές εξετάσεις σε πέντε (5) μαθήματα, που αντιπροσωπεύουν το 36% της συνολικής (τελικής) βαθμολογίας του Bac., εκ των οποίων οι τρεις, δηλαδή η μητρική γλώσσα (L₁), η πρώτη ξένη γλώσσα (L₂) και τα Μαθηματικά είναι υποχρεωτικά για όλους τους υποψηφίους. Οι υπόλοιπες δύο γραπτές εξετάσεις είναι μαθήματα επιλογής – εμβάθυνσης και
- ii) προφορικές εξετάσεις σε τέσσερα (4) μαθήματα, που αντιπροσωπεύουν το 24% της συνολικής (τελικής) βαθμολογίας του Bac., εκ των οποίων η μητρική γλώσσα (L₁), η πρώτη ξένη γλώσσα (L₂) και η ιστορία ή γεωγραφία είναι υποχρεωτικά για όλους τους

υποψηφίους. Η τέταρτη προφορική εξέταση αφορά μάθημα επιλογής – εμβάθυνσης.

Τα γραπτά δοκίμια των μαθητών βαθμολογούνται από τον διδάσκοντα καθηγητή και από έναν εξωτερικό ανεξάρτητο βαθμολογητή και βγαίνει μέσος όρος.

Η προφορική εξέταση γίνεται πάλι από επιτροπή παρουσία και εξωτερικών αξιολογητών.

Το «Ευρωπαϊκό Απολυτήριο» απονέμεται στους μαθητές που συγκεντρώνουν τουλάχιστον το 60% της συνολικής (τελικής) βαθμολογίας από ολόκληρη τη διαδικασία της αξιολόγησης.

Ο παρακάτω πίνακας (9) δείχνει την κατανομή της βαθμολογίας του Βαc. για ένα σύνολο 7.332 μαθητών κατά τα έτη 2008 ως και 2012. Είναι φανερό ότι η κατανομή ακολουθεί μία καμπύλη Gauss με την περιοχή του max. να είναι μετατοπισμένη προς την περιοχή των πολύ καλών βαθμολογιών.⁽⁸⁾

Βαθμοί (άριστα το 100)	0-59,99	60-64,99	65-69,99	70-74,99	75-79,99	80-84,99	85-89,99	90-94,99	95 και πάνω
Ποσοστό μαθητών (%)	2,0	8,0	15,3	17,6	19,4	18,5	12,6	5,8	0,7

Πίνακας 9. Κατανομή βαθμολογίας Βαc.

9. Υποδομές – Επιλογή διδακτικού προσωπικού – Μαθητική ζωή

Στα «Ευρωπαϊκά Σχολεία» υπάρχουν όλες οι απαραίτητες υποδομές που διευκολύνουν τόσο τους μαθητές όσο και τους διδάσκοντες.

Άριστα εξοπλισμένες αίθουσες διδασκαλίας, σύγχρονα εποπτικά μέσα, άριστα εργαστήρια, βοηθοί εργαστηρίων, εξαιρετικοί χώροι άθλησης και παιδείας, πολύ πλούσιες βιβλιοθήκες με τίτλους βιβλίων σε όλες τις γλώσσες των «Κρατών –Μελών» της Ε.Ε., αίθουσες μουσικής άριστα εξοπλισμένες, καντίνες, κολυμβητήριο, εξαιρετικές αίθουσες εστίασης, μια που τα Σχολεία είναι ολόημερα, κέντρα τεκμηρίωσης και μελέτης με την επίβλεψη ειδικού παιδαγωγού (C.D.I.), μεγάλους αύλειους χώρους, υπόγεια parking, αμφιθέατρο εκδηλώσεων, κλπ.

Θα πρέπει, βέβαια, να σημειωθεί ότι ο κάθε διδάσκων έχει τη δική του αίθουσα διδασκαλίας, την οποία διαμορφώνει και εξοπλίζει όπως ο ίδιος επιλέγει, οι δε μαθητές πηγαίνουν στις αντίστοιχες αίθουσες για τα διάφορα μαθήματα.

Έτσι, σε άλλους χώρους διδάσκονται τα μαθήματα γλωσσών και ανθρωπιστικών σπουδών, σε άλλους οι φυσικομαθηματικές επιστήμες, σε άλλους οι τέχνες και η μουσική, κλπ.

Εικόνες των δομών ενός τυπικού «Ευρωπαϊκού Σχολείου»

Το ωράριο διδασκαλίας των διδασκόντων στη μέση εκπαίδευση είναι από 21h ως 27h εβδομαδιαίως και των δασκάλων και νηπιαγωγών 30h εβδομαδιαίως.

Τα μαθήματα ξεκινούν στις 8 π.μ. και τελειώνουν στις 16.15 μ.μ., με ένα μεγάλο ενδιαμέσσο διάλειμμα μιας ώρας για φαγητό.

Όλες οι συνεδριάσεις και άλλου είδους εκδηλώσεις για το διδακτικό προσωπικό γίνονται εκτός ωρών διδασκαλίας.

Τα μαθήματα κάθε ακαδημαϊκού έτους ξεκινούν στις 3 ή 4 Σεπτεμβρίου και τελειώνουν με την απονομή του «Ευρωπαϊκού Απολυτηρίου» στις 6 ή 7 Ιουλίου.

Το σύνολο των ημερών διδασκαλίας, εξετάσεων, κλπ. είναι 183 ως 185 ετησίως και αυτό τηρείται απαρέγκλιτα.

Παρόλο το πολύ απαιτητικό καθημερινό ωράριο, τόσο οι διδάσκοντες, που αμείβονται αναλόγως, όσο και οι μαθητές, είναι ευχαριστημένοι.

Παραθέτω λίγες σκέψεις⁽⁶⁾, μιας παλιάς μαθήτριας του «Ευρωπαϊκού Σχολείου» των Βρυξελλών η οποία πήρε το Baccalauréat το 1992: Γράφει:

«...σας μεταφέρω ένα διαφορετικό κλίμα εκπαίδευσης, συνεργασίας, ανάπτυξης της κριτικής σκέψης και ανεύρεσης των δεξιοτήτων κάθε παιδιού.

Είναι πολύ δύσκολο να συμπτύξεις την εμπειρία του «Ευρωπαϊκού Σχολείου» των Βρυξελλών μέσα σε λίγες παραγράφους. Υπάρχουν τόσα θέματα που οφείλω να αναφέρω ώστε να γίνει κατανοητή η ουσιαστική συνεισφορά του στους μαθητές που είχαν την τύχη να βρεθούν εκεί και οι οποίοι μπόρεσαν να αξιοποιήσουν όσα είχε να προσφέρει...».

Και συνεχίζει:

«...Σε γενικές γραμμές η εκπαίδευση στο Σχολείο αλλά και οι συμμαθητές από άλλα κράτη σου έδιναν τη δυνατότητα να σκεφθείς ευρωπαϊκά, να γνωρίσεις άλλους πολιτισμούς, να αποκτήσεις κριτική σκέψη... Αυτό που θέλω να τονίσω είναι ότι το σκεπτικό και οι οδηγίες των καθηγητών (προς τους μαθητές), ήταν να κινηθούν αυτοί στο πνεύμα της ανάλυσης και σύνθεσης, της επιχειρηματολογίας και της κριτικής σκέψης... Και όλα αυτά, χωρίς φροντιστήρια εκτός Σχολείου, ούτε ιδιαίτερα μαθήματα στο σπίτι, αλλά μόνο με παρακολούθηση των μαθημάτων και διάβασμα. Κανένας μαθητής δεν ένιωθε υποχρεωμένος να παρακολουθήσει επιπλέον μαθήματα εκτός σχολείου για να αντεπεξέλθει στις απαιτήσεις του σχολείου».

Και ολοκληρώνει την εμπειρία της:

«...Χάρη σε αυτή την εμπειρία κατάλαβα πόσο λανθασμένη ήταν η βαθμοθηρία, η αποστήθιση χωρίς εμβάθυνση, η έλλειψη συζήτησης και διαλόγου μέσα στην τάξη»⁽⁶⁾.

Η συγκεκριμένη μαθήτρια, όπως η ίδια αναφέρει σε ανάρτησή της στο διαδίκτυο, παρακολούθησε μόνο τις δύο τελευταίες τάξεις S₆ και S₇ στο «Ευρωπαϊκό Σχολείο» και συνεπώς είχε τη δυνατότητα της σύγκρισης με το ελληνικό εκπαιδευτικό σύστημα.

Ολοκληρώνοντας τη συγκεκριμένη ενότητα, πρέπει να επισημάνω ότι δεσπόζουσα θέση στο σύστημα παίζει η τακτική αξιολόγηση τόσο των διδασκόντων όσο και της σχολικής μονάδας με τους επικεφαλείς της.

Οι εκπαιδευτικοί κρίνονται καθημερινά από το έργο τους, τόσο από τους μαθητές και τους συντονιστές των γνωστικών αντικειμένων, όσο και από τους γονείς και κηδεμόνες.

Η επίσημη αξιολόγησή τους, με βάση κοινώς αποδεκτά και υψηλού κύρους κριτήρια, γίνεται κατά το 2^ο και τον 5^ο χρόνο της θητείας τους, από τον Εθνικό Επιθεωρητή τους και το Διευθυντή της αντίστοιχης βαθμίδας του Σχολείου.

Στην έκθεση που συντάσσεται και κοινοποιείται, ο κρινόμενος έχει τη δυνατότητα αντίκρουσης σημείων της έκθεσης, εφόσον δε συμφωνεί πλήρως με την αιτιολόγηση των κριτών. Τότε, επιθεωρείται ξανά από ανεξάρτητο Επιθεωρητή και το Γενικό Διευθυντή είτε του Σχολείου του είτε άλλου. Η έκθεση αυτή είναι τελεσίδικη και εφόσον δεν πληρούνται οι προϋποθέσεις παραμονής του εκπαιδευτικού, αυτός απολύεται.

Τέλος, σε ό,τι αφορά τις αποσπάσεις στα «Ευρωπαϊκά Σχολεία», αυτές γίνονται από τις εθνικές κυβερνήσεις, όπου η επιλογή πραγματοποιείται από 5-μελή ή 7-μελή επιτροπή του Υπουργείου Παιδείας, προεδρεύοντος ενός Καθηγητού Πανεπιστημίου και παρουσία νομικού συμβούλου του Κράτους καθώς και εξειδικευμένων κριτών στις ξένες γλώσσες, στα γνωστικά αντικείμενα, στη διδακτική και παιδαγωγική κατάρτιση, κλπ.

Η επιλογή βασίζεται σε αυξημένα προσόντα, δηλαδή σε ορισμένη τουλάχιστον διδακτική εμπειρία, σε μεταπτυχιακούς τίτλους σπουδών, στη γνώση τουλάχιστον δύο ξένων γλωσσών σε υψηλό επίπεδο, κλπ. Οι εξετάσεις είναι προφορικές και γραπτές. Η απόσπαση, για κάθε περίπτωση, έχει διάρκεια μέχρι 9 χρόνια, με την προϋπόθεση βέβαια, της επιτυχούς αξιολόγησης ενδιάμεσα.

Οι «Διευθυντές – Μάνατζερ» καθώς και οι «Αναπληρωτές – βοηθοί Διευθυντές» για κάθε κύκλο σπουδών, επιλέγονται απ' ευθείας από το «Ανώτατο Συμβούλιο» («Conseil Supérieur»), κατόπιν αυστηρών και επίπονων προφορικών εξετάσεων, από υποψηφίους με αυξημένα προσόντα και ανάλογη εμπειρία, που προτείνουν τα «Κράτη – Μέλη» της Ε.Ε. Η θητεία και εδώ είναι το πολύ 9 έτη, με την προϋπόθεση βέβαια της επιτυχούς αξιολόγησης για τον τομέα της ευθύνης του καθενός, αφού οι επικεφαλές δεν ασκούν διδακτικό έργο.

10. Μερικά χρήσιμα συμπεράσματα

- α) Η δομή του προγράμματος σπουδών σε όλες τις βαθμίδες είναι πολύ ενδιαφέρουσα και με συγκεκριμένους στόχους που συνάδουν με τους γενικότερους σκοπούς όπως αυτοί προσδιορίστηκαν

από τον Jean Monnet το 1953 με την ίδρυση του πρώτου «Ευρωπαϊκού Σχολείου».

- β) Το «Ευρωπαϊκό Απολυτήριο» («Baccalauréat européen»), ως διαδικασία, δίνει πολλές δυνατότητες επιλογών στους μαθητές και συνδέει άμεσα τις σχολικές γνώσεις που έχουν αποκτήσει οι μαθητές (και μόνον αυτές) με τις απαιτήσεις εισαγωγής στην ανώτατη εκπαίδευση. Οι επιδόσεις του εξεταζόμενου μέσα στη σχολική τάξη καθ' όλη τη διάρκεια της χρονιάς (S_T) παίζουν καθοριστικό ρόλο στην απόκτηση του «Απολυτηρίου». Έτσι, οι τελικές εξετάσεις δεν είναι ξεχωριστές ως διαδικασία, αλλά φυσική συνέπεια και συνέχεια των προσπαθειών του κάθε μαθητή.
- γ) Στα «Ευρωπαϊκά Σχολεία», αναπτύσσονται και ενθαρρύνονται προοδευτικά και μεθοδευμένα η κριτική σκέψη, οι δεξιότητες των μαθητών, οι καλλιτεχνικές τους κλίσεις και τα ταλέντα τους. Ταυτόχρονα ενισχύεται η συνεργατικότητα, η ομαδικότητα, η ανεκτικότητα και ο σεβασμός στη διαφορετικότητα του άλλου, τόσο σε επίπεδο απόψεων όσο και σε επίπεδο πολιτισμικό, βοηθώντας τους μαθητές να αποκτήσουν προοδευτικά τη νοοτροπία ενός σύγχρονου «ευρωπαϊού πολίτη».
- δ) Οι δυνατότητες πολλαπλών επιλογών διαφόρων γνωστικών αντικειμένων, πέραν των υποχρεωτικών μαθημάτων, καθώς και η δυνατότητα εμβάθυνσης, ανάλογα με την κλίση του μαθητή, σε κάποια από αυτά, αναδεικνύουν τις δυνατότητες και τις κλίσεις των μαθητών.

Εξάλλου, η καλλιτεχνική παιδεία, η μουσική αγωγή, η συστηματική καλλιέργεια των ξένων γλωσσών ως μέσο αλληλεπίδρασης, επικοινωνίας και γνώσης, η «ευρωπαϊκή παιδεία» ευρύτερα που δίνεται στους μαθητές από τη μικρή τους ηλικία, είναι μια σοβαρή επένδυση για το μέλλον τους.

- ε) Η υλικοτεχνική υποδομή, η άριστα οργανωμένες βιβλιοθήκες, τα κέντρα μελέτης, πληροφόρησης και τεκμηρίωσης (C.D.I.), οι ειδικά σχεδιασμένες αίθουσες διδασκαλίας, οι κοινόχρηστοι χώροι, οι χώροι παιχνιδιού και περιπάτου, κλπ. αποτελούν αξιοπρόσεκτα παραδείγματα ενός σχολείου που ως «κέντρο» του έχει το μαθητή.
- στ) Η συμμετοχικότητα και ο πλουραλισμός των γνώμων και των απόψεων που δεν οδηγούν σε συγκρούσεις αλλά σε εποικοδομητικές συνθέσεις, αποτελεί ένα καλό μοντέλο διοίκησης ενός σύγχρονου Σχολείου. Έτσι, τα «Συμβούλια Γονέων» και τα «Συμβούλια των Μαθητών» παίζουν ενεργό ρόλο στην εκπαιδευτική διαδικασία.

ζ) Τα «Ευρωπαϊκά Σχολεία» δεν αποτελούν βέβαια πανάκεια, όταν μάλιστα είναι σχολεία που απευθύνονται σε «λίγους» προνομιούχους. Η επιτυχημένη όμως πορεία τους στο χώρο της διαπολιτισμικής εκπαίδευσης για πάνω από μισό αιώνα, μπορεί να δανείσει στοιχεία και πρακτικές για τη δημιουργία ενός λειτουργικού και αποτελεσματικού «Διαπολιτισμικού Σχολείου» και στην Ελλάδα του 21^{ου} αιώνα!

Ολοκληρώνοντας, να θυμίσω ότι ο αρχαίος Έλληνας ιστορικός **Πλούταρχος** (47-120 μ.Χ.), προσδιόρισε σοφά και απλά το ρόλο ενός χρηστικού σχολείου που στοχεύει στη δημιουργία χρήσιμων μελλοντικών πολιτών. Έγραψε: «Όπως το έδαφος, όσο και αν είναι γόνιμο, αδυνατεί να παράγει κάτι δίχως καλλιέργεια, έτσι και ο νους του ανθρώπου, δίχως την εκπαίδευση αδυνατεί να δώσει τους αναμενόμενους καρπούς».

II. Ευχαριστίες

Αφορμή για τη σύνθεση της παρούσας εργασίας αποτέλεσε η «Επιστημονική Ημερίδα – Εκδήλωση Τιμής» για το σπουδαίο και ακάματο Δάσκαλο, Παιδαγωγό και Πνευματικό Άνθρωπο, κ. Κωνσταντίνο Μαυρομαμάτη, που έγινε στο Πανεπιστήμιο Θεσσαλίας την 1^η Απριλίου 2017.

Θέλω να εκφράσω τις ευχαριστίες μου για την πρόσκληση ως ομιλήτη, τόσο στον ίδιο όσο και στους φορείς της διοργάνωσης.

Ο Κωνσταντίνος Μαυρομαμάτης αποτέλεσε και αποτελεί, τόσο για μένα όσο και για όσους τον γνωρίζουν και συνεργάζονται μαζί του, πηγή έμπνευσης και παράδειγμα εργατικότητας και συνέπειας. Αποτελεί πνευματικό φάρο για την πόλη μας αλλά και για την ευρύτερη περιοχή, τόσο για τους νέους, όσο και για το ευρύτερο κοινό.

Η συμβολή του στην εκλαΐκευση και στη διάδοση της Αστρονομίας είναι μοναδική και αποτελεί παράδειγμα για όλους μας.

12. Αναφορές – sites – βιβλιογραφία

- 1) Wikipedia, the free encyclopedia, «European Schools».
- 2) «European Schools Principles and objectives», διαδίκτυο.
- 3) <http://www.eursc.eu/index.php?id=2>, επίσημο sitetων ευρωπαϊκών σχολείων.
- 4) «Le Baccalauréat européen», Brochure, pdf, Μάιος, 2015.
- 5) Τα Εκπαιδευτικά, τεύχος 101-102, «Ο θεσμός των Ευρωπαϊκών Σχολείων. Οργάνωση και λειτουργία», **Μαρία Φουσέκα**, Φιλόλογος.

- 6) «Ευρωπαϊκό Σχολείο: Μίξη λαών, κουλτούρας και γνώσης», **Τζίνα Πανδρούλια**. Ανάρτηση στο διαδίκτυο.
- 7) «European School of Brussels 3- Ixelles», ανάρτηση στο διαδίκτυο.
- 8) «Écoles Européennes – Structure des études», ανάρτηση στο διαδίκτυο.

ΔΕΥΤΕΡΟΣ ΠΡΩΙΝΟΣ
ΚΥΚΛΟΣ

1^η Ομιλήτρια:
Ισαβέλλα Γιδαράκου – Καφέ,
ομότιμη καθηγήτρια Γεωπονικού Πανεπιστημίου Αθηνών

Θέμα:
«Η ελληνική γεωργία στη διαδρομή του χρόνου
και στις σύγχρονες προκλήσεις»

Σύντομο βιογραφικό σημείωμα από την παρουσιάστρια
του προγράμματος

Η πρώτη εισηγήτριά μας σε αυτόν τον κύκλο η κ. Ισαβέλλα Γιδαράκου είναι γεωπόνος ομότιμη καθηγήτρια του Γεωπονικού Πανεπιστημίου Αθηνών, Τμήμα Αγροτικής Οικονομίας και Ανάπτυξης. Υπηρέτησε στο Γεωπονικό Πανεπιστήμιο επί 38 συναπτά έτη. Δίδαξε μαθήματα στα γνωστικά αντικείμενα της Συγκριτικής Γεωργίας και του Κοινωνικού φύλου στον αγροτικό χώρο, καθώς και στο μεταπτυχιακό πρόγραμμα σπουδών του Τμήματος Αγροτικής Οικονομίας και Ανάπτυξης μαθήματα «Αγροτουρισμού και Ολοκληρωμένης Ανάπτυξης της Υπαίθρου καθώς και «Φύλου και Αγροτικής Ανάπτυξης»

Ασχολήθηκε ερευνητικά με θέματα αγροτικών συστημάτων και αγροτικής ανάπτυξης πολυασχόλησης στον αγροτικό χώρο πολυλειτουργικότητας της γεωργίας, διαδοχής της οικογενειακής γεωργικής εκμετάλλευσης, αγροτικού τουρισμού. Για μακρά σειρά ετών η ερευνητική της δραστηριότητα εστιάστηκε ταυτόχρονα σε ζητήματα κοινωνικού φύλου, κάτι που την οδήγησε να πετύχει την εισαγωγή του μαθήματος: «Φύλο και Ισότητα Ευκαιριών στον Αγροτικό Χώρο» στο προπτυχιακό πρόγραμμα σπουδών των τμημάτων του Γεωπονικού

Πανεπιστημίου Αθηνών, στο οποίο και δίδαξε μέχρι την αφυπηρέτησή της από το Πανεπιστήμιο.

Έχει δημοσιεύσει πλήθος άρθρων πλέον των 90 σε ξενόγλωσσα και ελληνικά επιστημονικά περιοδικά σε πρακτικά συνεδρίων κ.α. και έχει συνεργαστεί στη συγγραφή επιστημονικών βιβλίων για την αγροτική ανάπτυξη.

Κατάγεται επίσης από τα Κανάλια Καρδίτσας γι' αυτό και σήμερα είναι μέλος του Διοικητικού Συμβουλίου του ομώνυμου συλλόγου που εδρεύει στην Αθήνα.

Κυρίες και κύριοι

Ευχαριστώ την Ιερά Μητρόπολη Δημητριάδος και Αλμυρού, που με προσκάλεσε να μιλήσω στην τιμητική εκδήλωση του συγχωριανού μου κ. Κων/νου Μαυρομμάτη, εξάιρετου επιστήμονα, που με το πολυσχιδές του έργο και τη διάθεση προσφοράς, τιμά την κοινωνία του Βόλου, αλλά και την ιδιαίτερη πατρίδα του τα Κανάλια Καρδίτσας.

Θα αναπτύξω ένα θέμα σχετικό με την επιστημονική μου ιδιότητα, αλλά που αφορά επίσης ζητήματα της οικονομίας και της ανάπτυξης του χωριού μου.

Ο πρωτογενής τομέας αποτελεί βασικό πυλώνα της εθνικής μας οικονομίας, παρά τη σημαντική διαχρονική συρρίκνωση της συμμετοχής του στο ΑΕΠ και στην απασχόληση (από 30% στο ΑΕΠ και 54% στην απασχόληση στην αρχή της μεταπολεμικής δεκαετίας σε 4% και 10% αντίστοιχα το 2013)¹.

Εξασφαλίζει το σύνολο σχεδόν της πρώτης ύλης για τις γεωργικές βιομηχανίες και υποστηρίζει πλήθος άλλων οικονομικών δραστηριοτήτων στους τομείς της μεταποίησης και εμπορίας γεωργικών προϊόντων.

Συμμετέχει με 32% περίπου στο σύνολο των εξαγωγών (έτος 2014) με το εμπορικό ισοζύγιο των αγροτικών προϊόντων να είναι όμως, από τις αρχές της δεκαετίας του 1980 και εξής, αρνητικό (2 δισεκατομμύρια ευρώ το 2013).

Η γεωργία αναγνωρίζεται όμως σήμερα και ως σημαντικός παράγοντας διατήρησης του κοινωνικού ιστού και του ανθρωπογενούς φυσικού περιβάλλοντος στις αγροτικές περιοχές, ιδιαίτερα στις ορεινές και μειονεκτικές που αντιμετωπίζουν και μεγαλύτερο κίνδυνο αποδιάρθρωσης.

1. Εθνικοί Λογαριασμοί. ΕΣΥΕ, Απογραφή πληθυσμού 1961. ΕΛΣΤΑΤ, Απογραφή πληθυσμού 2011. Eurostat (onlinedatacode: nama_nace10_c).

Οι πολιτικές που καθόρισαν την ανάπτυξη της γεωργίας και τα πρότυπα παραγωγής στη διαδρομή του χρόνου

Η αγροτική μεταρρύθμιση της δεκαετίας του 1920, ήταν καθοριστική για την εγκαθίδρυση της μικρής οικογενειακής εκμετάλλευσης σε όλη την επικράτεια του ελληνικού χώρου, με την αναγκαστική απαλλοτρίωση των τσιφλικιών, αλλά και της μεσαίου μεγέθους ιδιοκτησίας (300 στρεμ. και άνω) για την αποκατάσταση του μεγαλύτερου μέρους του κύματος των προσφύγων της Μικρασιατικής καταστροφής και άλλων γηγενών ακτημόνων². Οι εκμεταλλεύσεις μέχρι 20 στρέμματα αποτελούσαν πλέον το 60% και αθροιστικά μέχρι 50 στρέμματα το 87% του συνόλου³. Η μεταρρύθμιση μετέτρεψε σε ιδιοκτήτες της γης που καλλιεργούσαν σχεδόν όλους τους Έλληνες γεωργούς (80%), εξαλείφοντας σχεδόν παντελώς την τάξη των κολλήγων και των μισθωτών γης της πρότερης περιόδου (3% και 6% πλέον, αντίστοιχα, στο σύνολο των γεωργών).

Η επικράτηση της αυτόνομης οικογενειακής εκμετάλλευσης αποτέλεσε καταλυτικό παράγοντα στην αλλαγή των έως τότε εφαρμοζόμενων συστημάτων παραγωγής, που χαρακτηρίζονταν από την κοινοτική δουλεία της εφαρμογής της κατά ζώνες καλλιέργειας (τριετούς ή διετούς αμειψισποράς). Το ανθρώπινο δυναμικό είχε πλέον τα οικονομικά και ηθικά κίνητρα να εξαντλήσει το σύνολο των δυνάμεών του στην ελεύθερη επιλογή περισσότερο επικερδών συνδυασμών καλλιεργούμενων φυτικών ειδών και εκτροφής ζώων. Το κράτος, ιδιαίτερα μετά το οικονομικό κραχ του 1929-30, ενθάρρυνε την καλλιέργεια εμπορευματικών ειδών για το εξαγωγικό εμπόριο, ενώ οι πολιτικές ανάπτυξης της οικονομίας ήταν στραμμένες προς την αγροτική ανάπτυξη και τη σιτάρκεια παρά προς τις βιομηχανικές δραστηριότητες, καθώς η στενότητα κεφαλαίων αποτελούσε βασική αιτία υστέρησης της βιομηχανικής ανάπτυξης της χώρας⁴.

Τα σιτηρά, κυρίως είδη του μεσογειακού χώρου στα συστήματα καλλιέργειας, ξεπερνώντας την κρίση που υπέστησαν στη διάρκεια της Μικρασιατικής Εκστρατείας, αύξησαν τις εκτάσεις τους. Ο καπνός, ικανή καλλιέργεια να εκμεταλλευτεί εδάφη μειωμένης γονιμότητας, ξηρά, ημιορεινών και ορεινών περιοχών (η ποικιλία μπασμάς ιδιαίτερα), στα οποία προσαρμόζεται καλύτερα από οποιαδήποτε άλλη καλλιέργεια

2. Ν. Αναγνωστόπουλος (1929) Η Αγροτική Μεταρρύθμιση, Αθήναι.

3. ΕΣΥΕ, Απογραφή 1929.

4. Ξ. Ζολώτας (1926) Η Ελλάς εις το Στάδιον της Εκβιομηχανίσεως. Εκδοτικός οίκος Ελευθερουδάκη.

και να ενσωματώνει πολλά οικογενειακά ημερομίσθια με αποτέλεσμα να εξασφαλίζει μεγαλύτερο εισόδημα από καλλιέργειες που θα μπορούσαν να εφαρμοστούν στα ίδια εδάφη⁵, αποτέλεσε βασική απασχόληση των γηγενών και προσφύγων μικροκτηματιών στην ανατολική Μακεδονία και Θράκη, όπου ήταν και οι κύριες περιοχές καλλιέργειας των ευγενών καπνών ανατολικού τύπου.

Η ανάκαμψη των εξαγωγών μετά τα πρώτα χρόνια της κρίσης του 1929-30 σήμανε μια λαμπρή εποχή για τον καπνό, που αναδείχθηκε σε εθνικό προϊόν, κύρια πηγή εισροής συναλλάγματος και φορολογικής προσόδου, αντικαθιστώντας το ρόλο της σταφίδας της προηγούμενης περιόδου και θεραπεύοντας το πρόβλημα που δημιουργούσε η διαχρονική μείωση των εξαγωγών της. Στο χωριό μας, τα Κανάλια της Καρδίτσας, τα ζιχνομυρωδάτα Καναλίων έγιναν η βασική καλλιέργεια και η κύρια πηγή εισοδήματος για όλα τα νοικοκυριά έως και τη δεκαετία του 1980, με τίτλους τέλους για την καλλιέργεια το 2003 εξαιτίας των πολιτικών της νεότερης περιόδου.

Το βαμβάκι μπήκε επίσης στο μεσοπόλεμο δυναμικά στα συστήματα καλλιέργειας, λόγω της ζήτησης της ευρωπαϊκής αγοράς για παραγωγή ειδών ένδυσης και της αναδυόμενης ελληνικής βαμβακοβιομηχανίας. Τα λαχανοκομικά τριπλασίασαν τις εκτάσεις τους στα 15 χρόνια μετά τη μεταρρύθμιση, αυξάνοντας τις εκτάσεις τους σε πεδινές περιοχές και εκμεταλλευόμενα τη βελτίωση των δυνατοτήτων άρδευσης. Σημαντικότερη αύξηση σημείωσε επίσης η έκταση των κτηνοτροφικών φυτών, ανάγκη και συνέπεια του περιορισμού της νομαδικής κτηνοτροφίας και της αύξησης των συστημάτων της ποιμνιακής στατικής ή και σταβλισμένης κτηνοτροφίας.

Η οικονομία της χώρας έως το τέλος της δεκαετίας του 1950, πορεύτηκε με την εικόνα μιας οικονομίας εντονότατου γεωργικού χαρακτήρα, αναπαράγοντας το πρότυπο της κλειστής αυτοτρεφόμενης οικογενειακής μονάδας.

Η μεταπολεμική περίοδος χαρακτηρίζει την εποχή της σύγχρονης γεωργίας και το πέρασμα από τη γεωργία συντήρησης στη γεωργία αγοράς. Από το 1960 και εξής η ελληνική γεωργία παρουσίασε μια εξαιρετική δυναμική εξέλιξη. Ήταν η εποχή της «ευφορίας» στην εξέλιξη της γεωργίας σε όλο τον χώρο των βιομηχανικών χωρών της Δύσης, έως τα μέσα της δεκαετίας του 1970 τουλάχιστον, οπότε άρχισαν

5. Ι.Καφφέ-Γιδαράκου (1980) Μελέτη της Συμβολής του Καπνού στη Γεωργική Ανάπτυξη των Καπνοπαραγωγικών Κοινοτήτων των Νομών Ξάνθης, Ροδόπης, Έβρου, Καβάλας, Δράμας. Ανωτάτη Γεωπονική Σχολή Αθηνών (Διδακτορική διατριβή).

να γίνονται ορατά τα προβλήματα που προκαλούσε η αγροτική έξοδος. Πρωταρχικό ρόλο, τις δύο πρώτες δεκαετίες της περιόδου εκείνης, έπαιξαν στη γεωργία της χώρας μας η αυξανόμενη χρήση τεχνολογικών εισροών (λιπάσματα, γεωργικά μηχανήματα, φυτοφάρμακα), η βελτίωση του κλάδου της μεταποιητικής βιομηχανίας γεωργικής πρώτης ύλης, η κρατική παρέμβαση, η οποία μέσω του εθνικού συστήματος στήριξης των τιμών ενθάρρυνε ή αποθάρρυνε κάποιες καλλιέργειες για τη διευκόλυνση της ανάπτυξης του δευτερογενή τομέα, η αυξανόμενη αστικοποίηση του πληθυσμού και οι αλλαγές στις διατροφικές συνθήκες, που σηματοδότησαν εξελίξεις και στα καλλιεργητικά συστήματα.

Επίσης, σημαντικό ρόλο έπαιξε η ίδρυση της Διεύθυνσης Γεωργικών Εφαρμογών στο Υπουργείο Γεωργίας τη δεκαετία του 1950 και το συμβουλευτικό προς τους αγρότες έργο των γεωπόνων έως και τη δεκαετία του 1970 (ιεραποστολικό όπως ονομάζεται για την εποχή εκείνη), που επέτυχε τον εθνικό στόχο της σιτάρκειας, όνειρο των πολιτικών της μεσοπολεμικής περιόδου και συνέβαλε επίσης στη διεύρυνση της σύνθεσης των καλλιεργούμενων φυτικών ειδών με νέες βελτιωμένες ποικιλίες φυτών, αλλά και φυλών ζώων από τα ερευνητικά ιδρύματα της χώρας⁶. Η επανάσταση στον τομέα των νέων τεχνολογιών και της γενετικής μηχανικής από τη δεκαετία του 1970 και εξής (δεν αναφερόμαστε σε γονιδιακές επεμβάσεις) στον ευρύτερο αναπτυγμένο κόσμο έδωσαν στη συνέχεια σχεδόν απεριόριστες δυνατότητες στη βελτίωση των ποικιλιών των φυτών και των φυλών των ζώων και επηρέασαν και την ελληνική γεωργία με την εισαγωγή τους στα παραγωγικά συστήματα.

Ως και τα μέσα της δεκαετίας του 1980, κυρίαρχος στόχος των πολιτικών για τη γεωργία μας ήταν η μεγέθυνση του κλήρου με τη μείωση του αριθμού των γεωργικών εκμεταλλεύσεων (το 1960 ήταν 1.160.000) και η εντατικοποίηση της παραγωγικής διαδικασίας με αύξηση της χρήσης εισροών, ελπίζοντας ότι θα δημιουργηθούν εκμεταλλεύσεις με εισοδήματα ανταγωνιστικά εκείνων των άλλων τομέων της οικονομίας (στόχος και της τότε Κοινοτικής γεωργίας, σχέδιο Μάινσχολτ). Το μέγεθος του κλήρου αυξήθηκε όμως ελάχιστα, ενώ με την εντατικοποίηση της χρήσης εισροών έγινε εμφανής η διαίρεση του γεωργικού χώρου σε δυναμικές αρδευόμενες πεδινές περιοχές και σε ορεινές και μειονεκτικές όπου τα συστήματα παρέμειναν εκτατικά και ο κοινωνικός ιστός συρρικνώθηκε υπέρμετρα. Στις νησιωτικές η γεωργία συνδυάστηκε με τον τουρισμό.

6. Ι. Γιδάρακου (2007) Μαθήματα Εργαστηρίου Συγκριτικής Γεωργίας Ι. Γεωπονικό Πανεπιστήμιο Αθηνών.

Μετά το 1980, η ένταξη στην Ευρωπαϊκή Κοινότητα και η εφαρμογή της Κοινής Αγροτικής Πολιτικής (ΚΑΠ) αποτελούσε πλέον σημαντικό παράγοντα επιρροής των εξελίξεων στη γεωργία. Από τα μέσα της δεκαετίας του 1980 και ιδιαίτερα από τις αρχές της δεκαετίας του 1990 η φιλοσοφία της ΚΑΠ όσον αφορά την ανάπτυξη του αγροτικού χώρου διαφοροποιήθηκε. Η διαφοροποίηση των δυνατοτήτων αγροτικής ανάπτυξης στις διάφορες περιοχές υποδείκνυε την ανάγκη διαφορετικής αναπτυξιακής προσέγγισης, η οποία δεν θα λειτουργούσε στη λογική του ενιαίου αγροτικού χώρου μιας χώρας με κοινά προβλήματα και οριζόντιες λύσεις, αλλά στη λογική των χωρικών ενοτήτων ως χώρων με τις δικές τους ιδιαιτερότητες από πλευράς διαθέσιμων πόρων που θα μπορούσαν να αξιοποιηθούν για να δημιουργηθούν θέσεις εργασίας και στους άλλους τομείς της οικονομίας της κάθε περιοχής και ευκαιρίες πρόσθετου εισοδήματος για τα αγροτικά νοικοκυριά της.

Η ολοκληρωμένη, ενδογενής, τοπική ανάπτυξη και η πολυαπασχόληση των αγροτικών νοικοκυριών αποτέλεσαν πλέον κύριους στόχους της αγροτικής πολιτικής. Από τη γεωργία επιζητείτο ένας πολυλειτουργικός ρόλος, αφενός εκείνου της παραγωγής ποιοτικών και ασφαλών για την υγεία του καταναλωτή τροφίμων και αφετέρου εκείνου της παραγωγής δημόσιων αγαθών, όπως αγροτικών τοπίων, προστασίας των οικοσυστημάτων από επιβαρύνσεις της, υποστήριξης πρόσθετων δραστηριοτήτων σχετικών και μη με τη γεωργική δραστηριότητα για τα μέλη του αγροτικού νοικοκυριού (π.χ. μέσω του τουρισμού στην ύπαιθρο) κ.ά.

Στη στροφή αυτή ως προς τους αναπτυξιακούς στόχους και τη γεωργία συνέτειναν επίσης το υψηλό κόστος που δημιουργούσε στην Κοινότητα η υπερπροστατευτική αγροτική πολιτική της, οι πιέσεις στις διαπραγματεύσεις στον Παγκόσμιο Οργανισμό Εμπορίου για φιλελευθεροποίηση των αγορών με αιτιάσεις ότι η υψηλή προστασία των προϊόντων της Κοινότητας δημιουργεί στρεβλώσεις στην παγκόσμια αγορά, τα διατροφικά σκάνδαλα (π.χ. των τρελών αγελάδων), αλλά και η ανάγκη πλέον να ληφθούν μέτρα για την προστασία του περιβάλλοντος.

Μετά το report Brundtland της Παγκόσμιας Επιτροπής για το κοινό μας μέλλον στον πλανήτη, το 1987 και το Παγκόσμιο Συνέδριο στο Ρίο, το 1992, για την αειφορική ανάπτυξη, η ΚΑΠ προέβλεπε πλέον στόχους και για τη ρύθμιση των σχέσεων γεωργίας και περιβάλλοντος. Από τη δεκαετία του 1990 και εξής όλες οι μεταρρυθμίσεις της ΚΑΠ κατά τις προγραμματικές περιόδους που ακολούθησαν έως την πρόσφατη μέχρι το 2020 ισχυροποιούσαν τη σύνδεση της ανάπτυξης της γεωργίας με την παράλληλη ανάπτυξη και των άλλων τομέων της οικονομίας στον

αγροτικό χώρο, ενώ οι επιδοτήσεις έμπαιναν στο στόχαστρο για μειώσεις και σύνδεση της χορήγησής τους με εφαρμογή αγροπεριβαλλοντικών μέτρων.

Στην τρέχουσα προγραμματική περίοδο (2014-2020) η αγροτική πολιτική προσβλέπει στην έξυπνη βιώσιμη ανάπτυξη, βασισμένη στη γνώση, στην καινοτομία και στις συμπράξεις των ενδιαφερόμενων φορέων (των stakeholders) στο σχεδιασμό και την υλοποίηση τοπικών/περιφερειακών αναπτυξιακών δράσεων και στην ανταγωνιστικότητα της γεωργίας με ποιοτικά και πιστοποιημένα προϊόντα που θα μπορούν να ανταγωνίζονται στην εθνική και διεθνή αγορά.

Βασικές εξελίξεις στην έγγεια διάθρωση των γεωργικών εκμεταλλεύσεων στους κλάδους παραγωγής και στα κοινωνικά χαρακτηριστικά των εργαζόμενων στη γεωργία, στη διαδρομή του χρόνου.

Οι γεωργικές εκμεταλλεύσεις είναι σε αριθμό 709.449 (έτος 2013) σε μια καθοδική πορεία από τις αρχές της δεκαετίας του 1960 και εξής (μείωση 38,5%)⁷. Ο μικρός και πολυτεμαχισμένος κλήρος αποτελεί όμως, μόνιμο διαρθρωτικό χαρακτηριστικό της ελληνικής γεωργίας. Το μέσο μέγεθος, 48 στρέμματα, είναι ένα από τα μικρότερα σε ευρωπαϊκό επίπεδο (Ε.Ε-28 =161 στρέμματα⁸) αποτελούμενο από 6-7 αγροτεμάχια. Αυξήθηκε μόνο κατά 10 περίπου στρέμματα από την αρχή της μεταπολεμικής περιόδου. Οι μισές εκμεταλλεύσεις έχουν κλήρο κάτω από 20 στρέμματα και αθροιστικά το 77% κάτω από 50 στρέμματα. Η ενοικίαση αποτελεί μέσο μεγέθυνσης της χρησιμοποιούμενης έκτασης της εκμετάλλευσης, με το μειονέκτημα όμως της αδυναμίας να προβεί ο μισθωτής σε διαρθρωτικές βελτιώσεις και επενδύσεις στη γη που δεν του ανήκει.

Αντίθετα, στο μεταπολεμικό διάστημα επιτελέστηκε μια αλματώδης βελτίωση της τεχνολογικής υποδομής, που εν μέρει αντιστάθμισε προβλήματα που έθετε η αδυναμία σοβαρής προσαρμογής της εγγείου υποδομής. Η αρδευόμενη έκταση από τα 2,5 εκατομμύρια στρέμματα, το 1950, έφτασε τα 11,8 εκατομμύρια το 2013 (σχεδόν 50 % της χρησιμοποιούμενης γεωργικής γης). Ο θεσσαλικός κάμπος που αγναντεύουμε από το χωριό μας άλλαξε χρώμα, από χρυσίζων το καλοκαίρι με τις καλαμιές σε καταπράσινο με το βαμβάκι, τα τριφύλλια και το καλαμπόκι. Αλματώδης αύξηση σημειώθηκε επίσης και στη χρήση

7. ΕΛΣΤΑΤ, Έρευνα Διάθρωσης Γεωργικών Εκμεταλλεύσεων 2013.

8. Eurostat, Farm structure Survey 2013.

γεωργικών μηχανημάτων και αγροχημικών, με περιβαλλοντική όμως επιβάρυνση ορατή σε πολλές περιοχές, όπως η νιτρορύπανση στο θεσσαλικό κάμπο.

Η γεωργοκτηνοτροφική παραγωγή χαρακτηρίζεται από υψηλή συμμετοχή της αξίας των προϊόντων φυτικής παραγωγής έναντι της κτηνοτροφικής, με σχέση περίπου 70:30 αμετάβλητη σε όλη τη μεταπολεμική περίοδο, σε αντίθεση με τις χώρες της Ε.Ε. όπου η σχέση είναι κατά το μάλλον ισορροπη (55:45)⁹. Η βελτίωση του συσχετισμού ζωικής προς φυτική παραγωγή αποτελεί μια διαρκή και μη επιτεύξιμη πρόκληση για την αγροτική πολιτική της χώρας μας.

Οι αροτραίες καλλιέργειες και τα δενδρώδη αποτελούν τις δύο κύριες κατηγορίες χρήσεων της χρησιμοποιούμενης γης, καλύπτοντας περίπου το μισό (49,6%) και το 25% αντίστοιχα της συνολικής χρησιμοποιούμενης¹⁰. Στον κλάδο της φυτικής παραγωγής έγιναν σημαντικές αναδιαρθρώσεις των καλλιεργειών και προσαρμογές στις οικολογικές και τεχνολογικές συνθήκες. Συνοπτικά, μειώθηκαν κατακόρυφα εκτάσεις καλλιεργειών μικρής εμπορικής αξίας και για αυτοκατανάλωση του νοικοκυριού που δεν μπορούσαν να εκμηχανιστούν αρκετά οι εργασίες τους (π.χ. βρώσιμα όσπρια έως και 80%), με σοβαρή επίπτωση στο επίπεδο αυτάρκειας της χώρας στα προϊόντα αυτά (σήμερα περίπου 46%¹¹). Πολλά από αυτά τα προϊόντα έχουν ιδιαίτερη σημασία σήμερα ως παραδοσιακά προϊόντα με τοπική ταυτότητα, που υποστηρίζεται η αύξηση της καλλιέργειάς τους (π.χ. φασόλια Πρεσπών, φάβα Σαντορίνης κλπ).

Επίσης, ακολουθώντας υποστηριζόμενα από Κοινοτικές πολιτικές προγράμματα και πολιτικές επιδοτήσεων για αναδιαρθρώσεις των καλλιεργειών, μπήκαν στο παραγωγικό σύστημα νέες καλλιέργειες, όπως αβοκάντο, ακτινίδιο, σπαράγγι, ενεργειακά φυτά. Αυξήθηκε επίσης η έκταση του σκληρού σιταριού έναντι του μαλακού για το οποίο το επίπεδο αυτάρκειας είναι πλέον πολύ χαμηλό (33%). Επίσης, αυξήθηκαν σχεδόν κατακόρυφα οι εκτάσεις δενδρώδων (+73% μεταξύ 1961-2000 και με συνέχιση της αύξησης με μικρότερο όμως ρυθμό έκτοτε), νέες ποικιλίες δενδρωδών υπερπρώιμες και όψιμες βοήθησαν στην επέκταση της περιόδου αγοράς και υποτροπικά φυτά μπήκαν σιγά-σιγά στα συστήματα παραγωγής.

9Ι. Γιδαράκου (2007) ό.π.. Χ. Αυγουλός, <http://www.ellinikigeorgia.gr/aktinografontas-tin-elliniki-georgia/>

10. ΕΛΣΤΑΤ, Έρευνα Διάρθρωσης Γεωργικών και Κτηνοτροφικών Εκμεταλλεύσεων 2013.

11. ΠΑΣΕΓΕΣ (2012) Αυτάρκεια Αγροτικών Διατροφικών Προϊόντων.

Στην ομάδα των βιομηχανικών φυτών μειώθηκαν μέχρις εξαφάνισης εκτάσεις παραδοσιακών προϊόντων (π.χ. λιναριού, ροδιάς, αραχίδας, πιπεριών για κόκκινο πιπέρι, κ.ά.), πολλά από τα οποία σήμερα αποκοτούν ξανά ενδιαφέρον για βιομηχανική χρήση ή ως προϊόντα υπερτροφών (superfoods). Το βαμβάκι ακολούθησε μια αλματώδη πορεία αύξησης των εκτάσεων και της παραγωγής του και εντοπίστηκε κατεξοχήν στο διαμέρισμα της Θεσσαλίας, και ιδιαίτερα στους νομούς Καρδίτσας και Λάρισας, φτάνοντας το ρεκόρ των 4,4 εκατομμυρίων στρεμμάτων το 1995. Στη συνέχεια, οι Κοινοτικές πολιτικές συγκράτησης της έκτασής του και ειδικότερα η αναθεώρηση της ΚΑΠ του 2004 με την υποχρέωση της μερικής αποδέσμευσης της επιδότησής του από την παραγωγή, περιόρισαν την καλλιέργεια στα 2,8 εκατ. στρέμματα (2014). Ωστόσο το βαμβάκι είναι μια αναντικατάστατη καλλιέργεια για τη χώρα, με εξαιρετική ποιότητα βαμβακοϊνών, τροφοδότης πολλών ειδών μεταποιητικών βιομηχανιών και βιοτεχνιών¹².

Ο καπνός από το 2004 και μετά υπέστη κάθετη μείωση των εκτάσεων του έως και την εξαφάνισή του από παλαιότερες παραδοσιακές για το προϊόν περιοχές (π.χ. το χωριό μας, τη Στ. Ελλάδα), πλην της ανατολικής Μακεδονίας και Θράκης όπου επίσης μειώθηκαν σημαντικά, εξαιτίας της Κοινοτικής μεταρρύθμισης του 1992 που προέβλεπε μείωση των ποσοστώσεων του καπνού και της επιδότησής του και της μεταρρύθμισης επίσης του 2004 για τον τρόπο χορήγησης των επιδοτήσεων μιας σειράς προϊόντων και της επιλογής του Υπουργείου Γεωργίας για πλήρη αποδέσμευση της επιδότησης του καπνού από την παραγωγή. Η παραγωγή του από 142 χιλιάδες τόνους το 2001, μειώθηκε σε 30-40 χιλιάδες τόνους την περίοδο 2010-13. Ο ρυθμός επέκτασης του ηλίανθου ανακόπηκε σχετικά σύντομα, λόγω της μικρής ανταγωνιστικότητας σε σχέση με άλλα είδη (χαμηλές στρεμματικές αποδόσεις, χαμηλές τιμές, συνυπευθυνότητα και αργότερα Κοινοτική πολιτική για μείωση των θεσμικών τιμών των ελαιοπρωτεϊνούχων με τη μεταρρύθμιση του 1992). Σήμερα ωστόσο ο ηλίανθος (όπως και η αγριοαγκινάρα και η ελαιοκράμβη)¹³ θεωρείται ως το κατεξοχήν κατάλληλο για ενεργειακή χρήση φυτό και η σημασία του αυξάνεται ξανά ως επιλεγόμενο είδος καλλιέργειας. Το ζαχαρότευτλο, σημαντική βιομηχανική καλλιέργεια ως και τη δεκαετία του 1980, έπαψε να έχει ενδιαφέρον, όπως και η βιομηχανική τομάτα εξαιτίας της σχετικής ευρωπαϊκής πολιτικής.

12. Χ. Αυγουλάς, ό.π.

13. Σημειώνεται ότι η ελαιοκράμβη είναι φυτό των βόρειων κλιμάτων και στην Ελλάδα μπορεί να καλλιεργηθεί μόνο από την Κεντρική Ελλάδα και βορειότερα.

Η αμπελοκαλλιέργεια εξακολουθεί να αποτελεί σημαντικό κλάδο, παρά τη μείωση των εκτάσεών της, με αξιόλογες ποικιλίες επιτραπέζιων και ποικιλίες σταφυλιών για οινοποίηση και σημαντικό ρόλο του κρασιού στο εξαγωγικό μας εμπόριο.

Η βιολογική παραγωγή κατατάσσεται σε όλα τα καλλιεργούμενα είδη, ιδιαίτερα όμως σε εκείνα που οι εισροές σε αγροχημικά και υπό το συμβατικό σύστημα παραγωγής είναι χαμηλές, όπως η ελαιοκαλλιέργεια (47,5 χιλιάδες στρέμματα συνολικά σε βιολογικό και μεταβατικό στάδιο, έτος 2015). Τα δημητριακά σημειώνουν επίσης σημαντικές εκτάσεις (40,5 χιλιάδες στρέμματα συνολικά), όπως και τα σανοδοτικά, τα οποία έχουν ιδιαίτερη σημασία γιατί στηρίζουν τη βιολογική κτηνοτροφία σε ζωοτροφή. Η καλλιεργούμενη με βιολογική παραγωγή έκταση ανέρχεται όμως μόλις σε 2,3% της συνολικής χρησιμοποιούμενης έκτασης. Το ποσοστό ανεβαίνει στο 3,7% αν συνυπολογιστούν και οι βοσκότοποι ως βιολογικές εκτάσεις, επειδή δεν υφίστανται βελτιωτική διαχείριση με αγροχημικά¹⁴.

Στον τομέα της κτηνοτροφίας η χώρα εμφανίζει μεγάλα ελλείμματα ιδιαίτερα σε βόειο κρέας και σε γαλακτοκομικά, τα οποία επιβαρύνουν σημαντικά το εμπορικό ισοζύγιο αγροτικών προϊόντων, χωρίς να φαίνεται ότι υπάρχει μεσοπρόθεσμα τουλάχιστον προοπτική αύξησης της εγχώριας παραγωγής. Ο βαθμός αυτόν είναι πολύ υψηλός για το αιγοπρόβειο γάλα και κρέας (97% και 94% αντίστοιχα) αλλά πολύ χαμηλός για το γάλα και κρέας των αγελάδων (58% και 29%)¹⁵.

Ο κλάδος της αιγοπροβατοτροφίας αποτελεί τον πρωταγωνιστή της κτηνοτροφίας μας. Διαθέτει συγκριτικό πλεονέκτημα έναντι της βοοτροφίας και χοιροτροφίας επειδή μπορεί να αξιοποιεί εκτάσεις που από τη φύση τους δεν προσφέρονται για άλλης μορφής αξιοποίηση (ορεινούς βοσκοτόπους, επικλινείς εκτάσεις, κλπ) και εξασφαλίζει ένα σημαντικό ποσοστό εισροών σε ασήμαντες ή πολύ χαμηλές τιμές. Επίσης, τα προϊόντα της δεν αντιμετωπίζουν το σκληρό ανταγωνισμό που αντιμετωπίζουν τα προϊόντα της βόειας και χοίρειας παραγωγής από τα αντίστοιχα των χωρών της Ευρωπαϊκής αγοράς.

Στον κλάδο της βοοτροφίας η γαλακτοπαραγωγή αποτελεί την κύρια κατεύθυνση. Βρίσκεται σε πλεονεκτικότερη θέση σε σχέση με την κατεύθυνση της κρεοπαραγωγού και αναπαραγωγού βοοτροφίας, γιατί το γάλα, ως προϊόν νωπό και φθαρτό, αντιμετωπίζει μικρότερο ανταγωνισμό από ομοειδή προϊόντα των χωρών της Κοινότητας έναντι του

14. Υπουργείο Αγροτικής Ανάπτυξης και Τροφίμων, στοιχεία 2015.

15. ΠΑΣΕΓΕΣ (2012) ό.π.

κρέατος και των παρασκευασμάτων του. Οι εκμεταλλεύσεις γαλακτοπαραγωγού αγελαδοτροφίας έχουν σε μεγάλο βαθμό εκσυγχρονιστεί, τα ζώα είναι ξενικής προέλευσης με υψηλές αποδόσεις γάλακτος. Για παράδειγμα, η πιο συνήθης φυλή γαλακτοπαραγού αγελάδος, η holstein - friesland, μπορεί να δώσει 5.000-8.000 κιλά γάλα ετησίως. Ένα ευρύ φάσμα επίσης προϊόντων (εμβόλια, αντιβιοτικά κ.λπ.) έδωσαν τη δυνατότητα ασφαλούς χειρισμού των μονάδων αλλά, μαζί με τη βελτίωση στις οργανωτικές τεχνικές, έδωσαν και τη δυνατότητα συγκέντρωσης των ζώων και μεγέθυνσης των μονάδων.

Αντίθετα, η κρεοπαραγωγή και αναπαραγωγός βοοτροφία αντιμετωπίζει περισσότερες δυσκολίες λόγω του υψηλότερου ανταγωνισμού των προϊόντων κρέατος από άλλες χώρες, τόσο οι εκτροφές πάχυνσης μοσχαριών κάποιες από τις οποίες είναι εκσυγχρονισμένες, μεγάλου μεγέθους (έως και 3.000 ζώα), εντατικές σε επενδύσεις σταβλισμού, εκμηχάνισης και χρήσης συμπυκνωμένων τροφών, με σοβαρά όμως προβλήματα ανταγωνιστικότητας, όσο και η αναπαραγωγός αγελαδοτροφία για παραγωγή μοσχαριών για πάχυνση, στην οποία η παραγωγικότητα είναι χαμηλή και κύριος στόχος είναι η είσπραξη των επιδοτήσεων¹⁶.

Η πτηνοτροφία και η χοιροτροφία απεξαρτήθηκαν από τον παράγοντα «γή» και έγιναν συστηματικές εκτροφές. Ο βαθμός αυτάρκειας για το κρέας των πουλερικών και τα αυγά είναι πολύ υψηλός (83,5% και 93% αντίστοιχα) και ο κλάδος εμφανίζει καλές προοπτικές ανάπτυξης. Αντίθετα ο κλάδος της χοιροτροφίας υπέστη σημαντική συρρίκνωση τα τελευταία τριάντα χρόνια και ο βαθμός αυτάρκειας στο χοιρινό κρέας είναι πλέον αρκετά χαμηλός (35,6 %).

Ο αριθμός όλων των ειδών των ζώων που εκτρέφονται μειώνεται και αυτό συμβαίνει σε όλες τις περιφέρειες της χώρας και πολύ περισσότερο συρρικνώθηκε ο αριθμός των κτηνοτροφικών εκμεταλλεύσεων. Όμως η μείωση συμβαίνει κυρίως στις περιπτώσεις εκμεταλλεύσεων μικρών σε αριθμό ζώων, ενώ η δυναμικότητα όσων λειτουργούν είναι πολύ καλύτερη έτσι ώστε η συνολική παραγωγή σε κρέας και γάλα να παραμένει σχεδόν αμετάβλητη τουλάχιστον από το 2000 και εξής.

Βιολογική εκτροφή σημειώνεται σε όλα τα είδη των ζώων, τη μερίδα του λέοντος όμως κατέχουν τα αιγοπρόβατα, λόγω της στήριξης της διατροφής τους σε μεγάλο βαθμό στη βόσκηση σε κοινοτικούς βοσκότοπους, που κατά κανόνα δεν υπόκεινται σε βελτιωτικές επεμβάσεις με αγροχημικά.

16. Γενική Γραμματεία Έρευνας και Τεχνολογίας, Πλατφόρμα Αγροδιατροφής, Περιγραφή Στρατηγικών Δράσεων ΕΤΑΚ στη Ζωική Παραγωγή για τα έτη 2016-2017, Τομέας Ζωικής Παραγωγής.

Η γήρανση του γεωργικού πληθυσμού είναι ένα από τα σοβαρότερα διαρθρωτικά προβλήματα της γεωργίας μας. Περισσότεροι από τους μισούς αγρότες (55%) είναι άνω των 55 χρόνων ενώ από αυτούς το 33% είναι 65 χρόνων και άνω. Μόλις 7% είναι κάτω των 35 χρόνων. Η γήρανση των απασχολούμενων στη γεωργία είναι πρόκληση για όλο τον Ευρωπαϊκό χώρο και η εικόνα είναι περίπου ανάλογη με την εικόνα της χώρας μας¹⁷. Η προσέλκυση νέων στο επάγγελμα είναι μια διαρκής πρόκληση από τη δεκαετία του 1990, με δέλεαρ τις πρόνοιες του ιδιαίτερου προγράμματος για τους νέους αγρότες.

Οι προκλήσεις του πρωτογενή τομέα σήμερα

Κάποιες προκλήσεις είναι χρόνιες, άλλες συναρτώνται με τη μετατροπή του αγροτικού χώρου και σε χώρο τουρισμού και αναψυχής και κάποιες αφορούν τη διαφαινόμενη ενίσχυση του ρόλου του πρωτογενή τομέα ως χώρου προσφοράς εργασίας τη σύγχρονη εποχή της οικονομικής κρίσης. Ας επισημάνουμε μερικές από αυτές.

Ο μικρός και πολυτεμαχισμένος κλήρος είναι χρόνιο διαρθρωτικό πρόβλημα σε όλη την περίοδο της νεότερης ιστορίας της γεωργίας μας. Η διατήρηση μάλιστα των μικρών εκμεταλλεύσεων στις λιγότερο ευνοημένες περιοχές, για λόγους κοινωνικής συνοχής, επιζητείται πλέον με βάση τις πολιτικές για την ολοκληρωμένη αγροτική ανάπτυξη.

Το εμπορικό ισοζύγιο των αγροτικών προϊόντων είναι εδώ και τρεις περίπου δεκαετίες αρνητικό και σήμερα περίπου το 40% της κατανάλωσης αγροτικών προϊόντων εισάγεται. Η ανταγωνιστικότητα της γεωργίας μιας μικρής χώρας σαν τη δική μας είναι απαραίτητο να αναζητηθεί στην ποιότητα των προϊόντων, την πιστοποίηση με αναγνωρισμένα πρότυπα στην εθνική και διεθνή αγορά και στη διεύρυνση των εξαγωγών ως τυποποιημένων ή μεταποιημένων πιστοποιημένης ποιότητας προϊόντων, για να αξιοποιηθεί η προστιθέμενη αξία τους εντός της χώρας, πράγμα που θα συμβάλει στον περιορισμό του ελλείμματος του εμπορικού ισοζυγίου.

Η χρόνια υστέρηση σε προϊόντα ζωικής παραγωγής αποτελεί μια διαρκή πρόκληση και ο ανταγωνισμός ακόμη και στο φρέσκο γάλα έχει ενταθεί μετά την είσοδο γειτονικών μας χωρών στην Ένωση. Η δημιουργία μιας αιγοπροβατοτροφικής εκμετάλλευσης απαιτεί πολύ χαμηλότερο κόστος επενδύσεων από ό,τι μονάδες άλλων ειδών ζώων

17. E.C. (2015) Young Farmers and the CAP. Luxembourg Publication Office of the E.U.

και από αυτή την άποψη μπορεί να αποτελέσει διέξοδο σε άτομα που επιθυμούν να δραστηριοποιηθούν στον πρωτογενή τομέα στη σύγχρονη εποχή της κρίσης, ενώ τα προϊόντα της (π.χ. φέτα, γιαούρτι) έχουν καλή εικόνα ανταγωνιστικότητας στο εξαγωγικό εμπόριο. Το επάγγελμα του κτηνοτρόφου είναι όμως ένα δύσκολο και μη προτιμώμενο επάγγελμα, και οι νέοι που επιστρέφουν σήμερα στη γεωργία στη συντριπτική τους πλειονότητα δημιουργούν μονάδες στη φυτική παραγωγή¹⁸.

Η βιολογική παραγωγή αντιμετωπίζει την πρόκληση ότι οι επιδοτήσεις παίζουν σημαντικό ρόλο στη διατήρηση των βιοκαλλιεργητών στο σύστημα. Η ολοκλήρωση ενός προγράμματος επιδοτήσεων για τη βιολογική παραγωγή συνοδεύεται από έξοδο πολλών από τους βιοκαλλιεργητές από το σύστημα, που σημαίνει ότι από πολλούς λείπει το όραμα και η πίστη στη σημασία της βιολογικής παραγωγής. Η οικονομική κρίση και η αυξημένη τιμή των βιολογικών προϊόντων δεν είναι καλοί σύντροφοι των βιοκαλλιεργητών.

Στο βωμό του εκσυγχρονισμού και της αύξησης των αποδόσεων εισήχθησαν στα συστήματα παραγωγής νέες ποικιλίες φυτών και ξενικές φυλές ζώων πιο παραγωγικές και εκτοπίστηκαν παραδοσιακές και προσαρμοσμένες στις οικολογικές συνθήκες της χώρας (όπως π.χ. η βραχυκερατική φυλή αγελάδων των Πρεσπών, οι αγελάδες Κατερίνης, Τήνου, Κέας, Ζακύνθου, κ.ά.). Σήμερα επιδιώκουμε να διατηρήσουμε μονάδες αγελαίας μορφής εκτροφής σε ορεινές περιοχές που έχουν σημασία για τη διατήρηση του οικοσυστήματος, και εξαιρετικές τοπικές ποικιλίες φυτών και ξεχασμένες παραδοσιακές καλλιέργειες, όπως τα φασόλια Πρεσπών, η ροδιά, το λινάρι, κ.ά., που μπορούν να δώσουν λύσεις που ταιριάζουν είτε στις γεωμορφολογικές και κλιματικές συνθήκες των περιοχών, είτε στα διαρθρωτικά προβλήματα του μεγέθους της εκμετάλλευσης, παράγοντας προϊόντα που μπορούν να στηρίξουν τις τοπικές οικονομίες.

Ο πρωτογενής τομέας στην περίοδο της κρίσης φαίνεται ότι αντιστέκεται καλύτερα από τους άλλους τομείς στο πρόβλημα της ανεργίας. Διαπιστώνεται μια αντίστροφη κίνηση καταφυγής στη γεωργική απασχόληση από άτομα στην πλειονότητά τους νεότερα και αρκετά μορφωμένα, αγροτικής καταγωγής αλλά και αστικής επίσης προέλευσης. Η δραστηριοποίηση πολλών εξ αυτών χαρακτηρίζεται από καινοτόμες πρωτοβουλίες με εφαρμογή νέων μεθόδων οργάνωσης της απασχόλησής τους, επανανακάλυψη παραδοσιακών καλλιεργειών ή και νέων

18. Χ. Κασίμης και Σ. Ζωγραφάκης (2014) Η Νέα Αγροτικότητα στον Πρωτογενή Τομέα. Agenda: Γεωργία και Απασχόληση, 26-27 Ιουλίου 2014.

καλλιέργειών των ονομαζόμενων υπερτροφών (στέβια, αρόνια, ιπποφάες, μύρτιλο κ. ά.). Η επιστροφή δεν είναι εύκολη. Το επενδυτικό κεφάλαιο της εξ υπαρχής δημιουργίας μιας εκμετάλλευσης είναι μεγάλο, ιδιαίτερα αν λείπει η γη, ενώ το κόστος των εισροών και η αύξηση της φορολογίας τη σύγχρονη εποχή λειτουργούν αντίρροπα στην πρόθεση επιστροφής. Είναι ζητήματα που πρέπει να τα λάβουν σοβαρά υπόψη οι σχετικές πολιτικές.

Επίσης, οι νέοι που επανανακαλύπτουν τη γεωργική απασχόληση, πολλοί από τους οποίους αστικής προέλευσης χωρίς καμιά προηγούμενη επαφή με την απασχόληση αυτή, έχουν ανάγκη επαγγελματικών γνώσεων στο πεδίο της γεωργικής παραγωγής και συνεργιστικών δράσεων στους τομείς της τροφοδοσίας με εισροές και της διαχείρισης της παραγωγής πέρα από τον αγρό. Οι καινοτόμες πρωτοβουλίες που αποτελούν και τις νέες προκλήσεις για την «έξυπνη βιώσιμη ανάπτυξη» την οποία και επαγγέλλεται η νέα ΚΑΠ παραπέμπουν και στην αναγκαιότητα της συνεργιστικής δραστηριοποίησης των ενδιαφερόμενων θεσμικών φορέων (stakeholders) της περιφέρειας (αναπτυξιακών εταιρειών, τοπικής αυτοδιοίκησης, συνεταιριστικών ενώσεων, επαγγελματικών ενώσεων κλπ) για τη μεταβίβαση νέας γνώσης στο πεδίο της αγροτικής παραγωγής, δημιουργίας δικτύων παραγωγών, δομών επεξεργασίας και διάθεσης του τελικού προϊόντος. Η καλλιέργεια, για παράδειγμα, ενεργειακών φυτών για βιομάζα και η επεξεργασία και διαχείρισή της έχει ανάγκη από τέτοιες συνεργασίες για να επιτύχει.

Καθώς ο χώρος της υπαίθρου εκτός από παραγωγός τροφίμων μετατρέπεται και σε χώρο τουριστικού ενδιαφέροντος και άλλων ψυχαγωγικών δραστηριοτήτων, η δημιουργία μικρών επιχειρήσεων (π.χ. εστίασης, αναψυκτηρίων, μεταποίησης γεωργικών προϊόντων σε είδη με τοπική ταυτότητα, φιλοξενίας επισκεπτών κλπ) αποτελεί πρόκληση για την αναδιοργάνωση των σχέσεων εργασίας των αγροτικών νοικοκυριών και την τόνωση της τοπικής οικονομίας. Η επισκεψιμότητα όμως του αγροτικού χώρου προϋποθέτει την ενίσχυση της ελκυστικότητας των χωριών και τη βελτίωση των υποδομών, με δράσεις που δεν εμπίπτουν σε ατομικές πρωτοβουλίες των κατοίκων αλλά σε αναπτυξιακές πρωτοβουλίες των τοπικών αρχών και των περιφερειακών αναπτυξιακών φορέων για το σχεδιασμό και την υλοποίησή τους, όπως δράσεις εύκολης προσπελασιμότητας προς τα χωριά, διασύνδεσή τους με οδικούς άξονες που οδηγούν σε κοντινούς αρχαιολογικούς χώρους, τόπους θρησκευτικής κληρονομιάς κ.ά., δράσεις ανάδειξης/βελτίωσης της εικόνας των χωριών, αξιοποίησης θέσεων θέας κλπ.

Η ένταξη σε προγράμματα Κοινωνικής ενίσχυσης για αυτό το σκοπό είναι καθήκον των θεσμικών φορέων. Στο χωριό μας, για παράδειγμα, η απέραντη θέα στο Θεσσαλικό κάμπο, το πνευματικό του κέντρο, η πινακοθήκη, το λαογραφικό μουσείο και ο ξενώνας συνθέτουν ένα πλούτο στοιχείων που μπορεί να προσελκύσει επισκέπτες. Η διασύνδεσή του χωριού με τον πολυθεματικό τουριστικό οδικό άξονα Λίμνης Πλαστήρα - Μετέωρα, που περνά ξυστά από τον οικισμό είναι ένα έργο που μπορεί να αυξήσει σημαντικά την επισκεψιμότητά του.

Η εστίαση στην αξιοποίηση των ενδογενών πόρων για την ανάπτυξη της υπαίθρου δίνει χώρο για την απασχόληση των γυναικών. Οι γυναίκες της υπαίθρου διαθέτουν δεξιότητες και παραδοσιακή τεχνογνωσία στο να μετατρέπουν πόρους της περιοχής σε προϊόντα με ποιότητα και τοπική ταυτότητα, δημιουργώντας μικρές ατομικές ή συλλογικές επιχειρήσεις. Οι γυναίκοι αγροβιοτεχνικοί και αγροτουριστικοί συνεταιρισμοί (141 περίπου σε όλη των ελληνική ύπαιθρο) αποτελούν ένα από τα πλέον γνωστά παραδείγματα γυναικείας επιχειρηματικότητας των αγροτισσών, με σημαντική προσφορά σε προσωπικό και οικογενειακό επίπεδο και στην τοπική οικονομία επίσης.

Η εικόνα της λειτουργίας τους την περίοδο της κρίσης είναι όμως δυσοίωνη. Πολυνομία και αντιφάσεις της, οικονομική επιβάρυνση λόγω αύξησης της φορολογίας, πτώση της ζήτησης των προϊόντων τους συνθέτουν ένα αρνητικό παζλ που εκδηλώνεται με την υπολειτουργία ή την παύση της λειτουργίας πολλών εξ αυτών και την αβεβαιότητα ως προς το μέλλον τους πολλών και από εκείνους που αποτελούσαν παραδείγματα καλής πρακτικής. Η εκδήλωση κοινωνικής ευθύνης από επαγγελματικές οργανώσεις συμβατικής οικονομίας και Ο.Τ.Α. αποτελεί μια από τις σύγχρονες προκλήσεις για την καλή συνέχεια του θεσμού των γυναικείων συνεταιρισμών.

2^{ος} Ομιλητής:
Βασίλειος Αναγνωστόπουλος,
ομότιμος καθηγητής Πανεπιστημίου Θεσσαλίας

Θέμα:
**«Η συνάντηση με τον Κώστα Μαυρομμάτη
στη συνάντηση των δρόμων μας»**

Σύντομο βιογραφικό σημείωμα από την παρουσιάστρια του προ-
γράμματος

Οκ. Βασίλης Αναγνωστόπουλος κατάγεται από τον Άγιο Γε-
ώργιο Δομοκού και σπούδασε Κλασική Φιλολογία στην Φι-
λοσοφική Σχολή του Πανεπιστημίου Αθηνών και συμπλήρωσε
τις σπουδές στη Γερμανία. Επί 42 χρόνια υπηρέτησε ως φιλόλογος
στη δημόσια και ιδιωτική εκπαίδευση: στο Ιεροδιδασκαλείο Βελλάς
Ιωαννίνων (1966-1971), στην ιδιωτική Εκπαίδευση (1971-1975), στη
Σχολή Νηπιαγωγών Καρδίτσας (1976-1989) και Καθηγητής της νεο-
ελληνικής λογοτεχνίας (με έμφαση στην Παιδική) στο Πανεπιστήμιο
Θεσσαλίας, από το 1989 έως το 2008, οπότε και συνταξιοδοτήθηκε.
Έχει κατευθύνει τη δράση του σε εκπαιδευτικά, κοινωνικά και πο-
λιτιστικά ζητήματα. Ασχολείται με την κριτική του βιβλίου, ιδιαίτερα
με την έρευνα και τη μελέτη της παιδικής λογοτεχνίας, καθώς και με
τη λαϊκή παράδοση και γλώσσα. Έχει διατελέσει Μέλος και Πρόε-
δρος πολλών σωματείων. Είναι Δ/ντής του περιοδικού «Διαδρομές»
από την ίδρυσή του, το 1986, και Πρόεδρος του Κέντρου Βιβλίου
Μαγνησιωτών Συγγραφέων του ΚΕ.ΒΙ.ΜΑ.ΣΥ. Έχει βραβευτεί από
τη Γυναικεία Λογοτεχνική Συντροφιά, τον Κύκλο του Ελληνικού Παι-
δικού Βιβλίου, το Πανεπιστήμιο της Padova και από πολλούς άλλους
φορείς και συλλόγους.

Το έργο του περιλαμβάνει βιβλία της ειδικότητάς του (πάνω από 60) για τη γλώσσα, την ποίηση, την παιδική/νεανική λογοτεχνία, την εκπαίδευση, τον πολιτισμό, την κριτική του βιβλίου, τη λαϊκή παράδοση, το παραμύθι, βιβλία για παιδιά, ανθολόγια κ.ά.

Α.

Τα τυχαία πράγματα της ζωής έχουν φαίνεται τη δική τους δυναμική και βηματισμό σε βαθμό που να καθορίζουν ή να επηρεάζουν και την πορεία μας, τη δημιουργία σχέσεων και την εξέλιξή μας. Κι ανάλογα αυτή η «τυχειότητα» κατά τον **Ιάσονα Ευαγγέλου** ή το θεϊκό σήμα κατ'άλλους μάς οδηγεί σε αποφάσεις και συναντήσεις καθοριστικές. Μια τέτοια ευτυχή συνάντηση είχα στη σταδιοδρομία μου πριν 17 χρόνια, συνάντηση που χάραξε γραμμές αληθινής φιλίας και βαθιάς εκτίμησης. Και να πώς συνέβη: Διοργάνωνε τότε ο Σύλλογος Καναλιωτών Καρδίτσας με Πρόεδρο τον Κωνσταντίνο Μαυρομμάτη Έκθεση βιβλίων των συμπατριωτών τους! Πρωτότυπη έκθεση, πολυθεματική... Δεν βρίσκετε εντυπωσιακό το εγχείρημα; Γιατί πόσους συγγραφείς μπορεί να έχει βγάλει ένα μικρό χωριό; Και κάθε σχετικός με το χώρο του βιβλίου, ασφαλώς θεωρεί μοναδική μια τέτοια έκθεση. Και ας σημειώσω ότι κάτι παρόμοιο δεν γνωρίζω και δεν έχω ζήσει άλλη φορά. Και όμως, φαίνεται βέβαια απίστευτο... Διαβάζω το Δελτίο τύπου που δημοσιεύτηκε τότε στις τοπικές εφημερίδες:

«Η πνευματική παραγωγή 32 συγγραφέων, που κατάγονται από τα Κανάλια της Καρδίτσας, θα παρουσιαστούν στην έκθεση βιβλίου που οργανώνει ο «Σύλλογος των εν Βόλω Καναλιωτών Καρδίτσης». Η έκθεση θα γίνει στο Γαλλικό Ινστιτούτο Βόλου (Γ. Καρτάλη 72 - Ροζού) και θα διαρκέσει από την Τετάρτη, 23 Φεβρουαρίου, μέχρι την Παρασκευή, 3 Μαρτίου 2000. Κατά τη διάρκεια της έκθεσης θα πραγματοποιούνται και οι ακόλουθες εκδηλώσεις:

Τετάρτη, 23 Φεβρουαρίου, ώρα 7 μ.μ.: Αφιέρωμα στο λογοτέχνη **Ζήση Σκάρο**. Τη ζωή και το έργο του θα παρουσιάσει ο καθηγητής του Πανεπιστημίου Θεσσαλίας κ. Βασίλειος Αναγνωστόπουλος... κ.λπ.»

Αυτή ήταν η πρώτη μου επαφή και γνωριμία με τον καθηγητή των μαθηματικών, αστρονομίας και συγγραφέα Κώστα Μαυρομμάτη. Περιττό να σημειώσω ότι έκτοτε συνεχίζεται, αναπτύχθηκε μια αμοιβαία φιλία και εκτίμηση, που κρατάει τόσα χρόνια ποιοτική και ανέφελη.

B.

Μια δεύτερη συνάντησή που έκρινε, θα έλεγα, και την ποιότητα της φιλίας μας, έλαβε χώρα μέσα σε αίθουσα διδασκαλίας του Πανεπιστημίου. Ιδού πώς και πότε:

Ένα από τα πανεπιστημιακά μαθήματά μου ήταν η «Λαϊκή Παράδοση, Μύθοι και Μυθολογία». Ήταν Νοέμβριος του 2006. Προσκάλεσα τότε τον κ. Μαυρομμάτη και τον κ. **Μουτσιάρα**, Πρόεδρο και Γραμματέα της Αστρονομικής Εταιρείας Βόλου, αντίστοιχα, και δίδαξαν ένα τρίωρο με θέμα τους αστερισμούς και μάλιστα αυτούς που η μυθολογία τους σχετίζεται με τη Μαγνησία και τη Θεσσαλία γενικότερα. Οι φοιτητές και οι φοιτήτριες έδειξαν ασυνήθιστη προσοχή και προσκόλληση στις διαφάνειες και στις αστρονομικές και όχι αστρολογικές ερμηνείες. Την 1^η Νοεμβρίου 2006, επισκέφτηκε το κτήριο της παραλίας, όπου στεγάζεται το Παιδαγωγικό Τμήμα... και παρουσίασαν με τη βοήθεια φωτεινών προβολών, αφενός μεν τη ζωή και το έργο της Εταιρείας, αφετέρου δε τους αστερισμούς του Τοξότη, του Κενταύρου, του Περσέως, του Πήγασου, της Αργούς κ.ά. Οι 40 περίπου φοιτητές που παρακολούθησαν το μάθημα έμειναν κατευχαριστημένοι από την παρουσίαση, υπέβαλαν πολλές ερωτήσεις και μαζί με τον καθηγητή τους ζήτησαν να ανανεώσουν το ραντεβού για κάποια μελλοντική συνεργασία. Φυσικά η Εταιρεία απάντησε θετικά στη νέα αυτή πρόσκληση, γιατί θεώρησε ότι μια τέτοια ευκαιρία, για να μπου οι αστρονομικές ιδέες και μέσα στο Πανεπιστήμιο, σπάνια παρουσιάζεται. Οι αυριανοί δάσκαλοι και νηπιαγωγοί θα έχουν ένα επί πλέον εφόδιο για να διδάξουν στους μελλοντικούς μαθητές τους. Την Αστρονομία. Και μάλιστα όχι μόνο τους μύθους και τις δοξασίες, αλλά και τα αστρονομικά στοιχεία γύρω από τους αστέρες και τους αστερισμούς του ουρανού».

Έκτοτε συνεργαστήκαμε σε πολλά επίπεδα και η φιλία μας έμεινε αδιατάρακτη, καθώς και ο σεβασμός βαθύς και αμοιβαίος. Θεωρώ ότι είναι ευτυχία ζωής να γνωρίζει κανείς πρόσωπα που διαθέτουν με την παρουσία τους ακτινοβολία κοινωνικής και πνευματικής επικοινωνίας και με το έργο τους να επηρεάζουν θετικά ένα σύνολο ανθρώπων. Είναι η φύση τους γενναιόδωρη και αυτοί με τη σειρά τους γενναιόδωροι προς τους συμπολίτες, φίλους, μαθητές, γείτονες. Έτσι βλέπω και ζυγίζω το έργο και την προσωπικότητα του Κώστα Μαυρομμάτη.

Γ.

Έχω γράψει και υποστηρίξει παλιότερα πως η μικροϊστορία τόπων και ανθρώπων, η ιστορία του καθενός, οι μικρές περιπέτειες ζωής συμβάλλουν στη διαμόρφωση της Συλλογικής Μνήμης. Τα μικρά ρυάκια

που χύνονται στην ίδια κοίτη δημιουργούν τον μεγάλο ποταμό και από αυτά εξαρτάται η ορμή και η επιβίωση του ποταμού, δηλαδή της εθνικής ιστορίας.

Το βασικό, λοιπόν, ερώτημα που τίθεται αφορά την έννοια του παρελθόντος, εάν, πώς και πόσο δηλαδή γίνεται συνδυαστικό στοιχείο της Εθνικής μνήμης, άρα και της εθνικής ομοψυχίας. Για να απαντήσουμε στο ερώτημα οφείλουμε να στοχαστούμε κάποιες αλήθειες, όπως λ.χ. το να διαγράψει τις περιπέτειες, τα πάθη και τους αγώνες του ο λαός στο σύνολό του, δηλαδή την ιστορική του διαδρομή, είναι αναμφίβολα επικίνδυνο και δεν αποτελεί λύση επιβίωσης, γιατί πάντοτε οι «λωτοφάγοι», όπου γης, είναι ημιθανή και ανώφελα όντα. Από την άλλη μεριά, αν υποστηρίξουμε λ.χ. ότι πρέπει «εις το διηνεκές» αναμμένη τη φωτιά του διχασμού και της διχοστασίας να συντηρούμε, ορθώνουμε αδιαπέραστα τείχη στην πρόοδο και την περαιτέρω ανάπτυξη της κοινωνίας. Η πολιτική της λήθης, όπως και η διατήρηση του μίσους είναι ολέθριες πρακτικές για το σύνολο του λαού μας. Ούτε λήθη λοιπόν ούτε συντήρηση των παθών, αλλά συνδιαλλαγή και ουσιαστική κριτική, πολύ περισσότερο όταν τα γεγονότα που μας γίνονται εμπόδιο έχουν την αναγκαία χρονική απόσταση, αφού έλαβαν χώρα κατά τον β' Παγκόσμιο πόλεμο, στην αντίσταση και στον εμφύλιο. Και ας θυμηθούμε και μια άλλη αλήθεια, ότι για τους άλλους λαούς της Ευρώπης ο πόλεμος τελείωσε το 1945, ενώ εμείς συνεχίσαμε σχεδόν άλλη μια αιματηρή πενταετία. Αυτό ας μας προβληματίσει σοβαρά...

Αν γράφω αυτές τις λίγες σκέψεις, είναι για να προβάλω ένα συγκινητικό παράδειγμα συνδιαλλαγής και ομοθυμίας που μας προσφέρει μέσα από τις πάμπολλες αφηγήσεις των απλών ανθρώπων, ένα σπουδαίο και αξιοσπούδαστο βιβλίο, με τον απέριττο τίτλο : «Κανάλια Καρδίτσας. Το βιβλίο των αναμνήσεων» του Κώστα Μαυρομμάτη, έκδοση Συλλόγου των εν ΒόλωΚαναλιωτών Καρδίτσας, 2011, σελ. 703, σχήματος Α4. Το βιβλίο αυτό στάθηκε σταθμός στην βαθύτερη γνωριμία μου με τον πατριωτικό ανθρωπισμό και το ψυχικό μεγαλείο του τιμώμενου συγγραφέα.

Νομίζω ότι αδικώ το βιβλίο, αν το χαρακτηρίσω απλά ορυχείο πληροφοριών και αναμνήσεων, γιατί θεωρώ ότι είναι κάτι παραπάνω. Συναξάρι παθών και αναμνήσεων, θα το ονόμαζα, και το αισθάνομαι σαν μια απέραντη, με βάθος και πλάτος, ζωντανή τοιχογραφία, μια κινούμενη και ομιλούσα ανθρωπογραφία. Το βιβλίο αυτό (η Βίβλος πιο σωστά) παρουσιάζει μια ιδιομορφία, κάτι που δεν το συναντούμε στις εκδόσεις, το ότι είναι ... γραμμένο από εκατοντάδες συν-συγγραφείς και μάλιστα είναι όλοι συγχωριανοί, κάτοικοι των Καναλιών Καρδί-

τσας, είναι οι αφηγητές των γεγονότων. Ένα χωριό ολόκληρο δηλαδή, εκατοντάδες συγγενείς και φίλοι, θυμούνται και εξιστορούν την παιδική τους πατρίδα, τα παιδικά τους χρόνια, τα πάθη και τις περιπέτειες, τους κατατρεγμούς και τους φόβους, τα αστεία και σοβαρά που έζησαν στον πόλεμο, στην αντίσταση, στον εμφύλιο, στα πέτρινα χρόνια της μεταπολεμικής εποχής. Σκοπός τους δεν είναι να αναμοχλεύσουν σκοτεινές πλευρές της κοινής ζωής τους, αλλά, έχοντας την ασφάλεια της απόστασης του χρόνου, απαλλαγμένοι από την ένταση της εποχής και τις μνησικαχίες, να δώσει ο καθένας τη δική του εκδοχή και να καταγραφεί, χωρίς πάθος και χωρίς φόβο, η μαρτυρία του σαν παρακαταθήκη για τους μεταγενέστερους και φυσικά τους ιστορικούς του μέλλοντος. Και είναι δύσκολο να διαφωνήσει κανείς με όσα διατυπώνει στην αρχή του βιβλίου το Διοικητικό Συμβούλιο. Γράφει : «Εύλογο, πάντως τίθεται το ερώτημα: Μήπως όλα αυτά πρέπει να τα ξεχάσουμε; Μήπως αναξέουν παλιές επώδυνες πληγές και δημιουργούν δυσάρεστη αίσθηση; Η άποψή μας είναι ότι ήδη πέρασε ένας εύλογος χρόνος από τα γεγονότα εκείνα και πλέον οι αντιθέσεις αμβλύνθηκαν, οι διαφωνίες αδυνάτισαν και έτσι ήρθε ο καιρός να ιδούμε σοβαρά και ψύχραιμα την ιστορία μας. Την ιστορία αυτή, όσο επώδυνη κι αν είναι, όσο και αν μας ενοχλεί, είναι ιστορία του χωριού μας και δεν πρέπει να την ξεχάσουμε».

Τι κερδίζουμε, όταν δεν ξεχνούμε την ιστορία μας και τι χάνουμε, όταν συμβαίνει το αντίθετο; Ήδη γνωρίζουμε όλοι ότι η μελέτη της ιστορίας μπορεί να μη μάς ανοίγει νέους οπωσδήποτε δρόμους, μάς καθαρίζει όμως τη ματιά μας προς το μέλλον, μάς κάνει να βλέπουμε και να σταθμίζουμε διαφορετικά τα πράγματα και τις μελλοντικές εξελίξεις. Η αξία των αναμνήσεων έγκειται στην αναβίωση προσωπικών καταστάσεων με δύναμη ψυχοθεραπευτική, θα έλεγα. Δεν είναι τυχαίο ότι όλοι σχεδόν οι σύγχρονοι Έλληνες συγγραφείς και λογοτέχνες στρέφονται προς το ιστορικό παρελθόν, στο βαθμό που να σκέφτεται κανείς αν ζει στο σήμερα ή στο χθες. Αλλά η εξιστόρηση των γεγονότων είναι αναγκαία διαδικασία για τη διάσωσή τους. Η ιστορία, γενικά, είναι μια επιχείρηση διάσωσης, ό,τι δηλαδή δεν ιστορείται και δεν εξιστορείται, ό,τι δεν λέγεται και δεν καταγράφεται, χάνεται και δεν σώζεται. Γίνεται βορά του αμνήμονα Χρόνου, που τιμωρεί αμείλικτα στέλνοντας τη θανατερή λήθη.

Εκείνος που συνέλαβε και υλοποίησε αυτό το σχέδιο, να καταγραφούν δηλαδή οι αναμνήσεις των συγχωριανών, αφύπνισε συνειδήσεις και επί μία σχεδόν εικοσαετία δούλεψε αθόρυβα και αποτελεσματικά, είναι ο καθηγητής Κωνσταντίνος Δ. Μαυρομμάτης, άνθρωπος των

Γραμμάτων και του πολιτισμού, μόνιμος πρόεδρος της ονομαστής Εταιρείας Αστρονομίας και Διαστήματος στον Βόλο και με παραρτήματα σε πολλές πόλεις της Ελλάδας. Ο ίδιος έγραψε ή συμμετείχε στη συγγραφή 30 και πλέον βιβλίων, δημοσίευσε πάνω από 300 άρθρα σε περιοδικά και εφημερίδες κι έλαβε μέρος με ανακοινώσεις σε δεκάδες συνέδρια. Προλογικά σημειώνει: «Στο βιβλίο αυτό έχουν συγκεντρωθεί τα επώνυμα περιστατικά, που δημοσιεύθηκαν στην εφημερίδα «Τα Κανάλια», του Συλλόγου των Αθηνών, οι αφηγήσεις των Καναλιωτών του Βόλου, που καταγράφηκαν και βρίσκονται στο «Αρχείο Κασετών του Συλλόγου του Βόλου», οι αναμνήσεις των μαθητών του Δημοτικού σχολείου Καναλίων καθώς και οι δικές μου παιδικές εμπειρίες και ενθυμήσεις». Αποφεύγει να εκθέσει με λεπτομέρειες το ερευνητικό και καταγραφικό του έργο, όμως εύκολα ο αναγνώστης μπορεί να διαπιστώσει τον κόπο, σωματικό και ψυχικό, που διέθεσε προκειμένου να πειστούν οι εκατοντάδες συγχωριανοί, φίλοι και συγγενείς για να αφηγηθούν τη δύσκολη ζωή εκείνων των χρόνων και εν συνεχεία να τιθασεύσει και να ταξινομήσει αυτό το τεράστιο και ποικίλο υλικό. Ο ίδιος θα γράφει με πολλή μετριοφροσύνη, «αισθάνομαι ικανοποιημένος που μπόρεσα, μέσα σ' αυτό το βιβλίο να αποθησαυρίσω τους καημούς και τους αναστεναγμούς των συμπατριωτών μου, τις πίκρες και τα βάσανά τους, αλλά και τα γέλια και τις χαρές τους. Έτσι ολόκληρη η 10ετία του 1940 του χωριού μας, είναι σήμερα στα χέρια σας...»

Διατρέχοντας τις πυκνογραμμένες σελίδες του βιβλίου και τα έξι κύρια κεφάλαια [Μαθητικές και παιδικές αναμνήσεις, Παιδικές μου αναμνήσεις, Προπολεμικές αναμνήσεις Καναλιωτών, Μεταπολεμικές αναμνήσεις Καναλιωτών, Πορτρέτα Καναλιωτών, Αναμνήσεις Καναλιωτών που ήρθαν στον Βόλο] έχω την αίσθηση ότι παρακολουθώ μια πολυεπίπεδη ιστορική ταινία κινηματογραφική, όπου οι εκατοντάδες κάτοικοι ενός χωριού δεν παίζουν ρόλο κομπάρσου, αλλά πρωταγωνιστή. Ο καθένας γίνεται αφηγητής του ρόλου του και αυτό είναι ως εγχείρημα αξιοθαύμαστο! Το έργο «Κανάλια Καρδίτσας. Το βιβλίο των αναμνήσεων» δεν αποτελεί μόνο σημαντική συμβολή στην τοπική ιστοριογραφία, αλλά έχει αξία και διαστάσεις ενός μοντέλου εθνικής σημασίας, αφού στην πράξη συμβάλλει στην εθνική ομοφυχία και συμφιλίωση. Ως συναξάρι των παθών και των αναμνήσεων αποτελεί σπουδαίο υλικό για τον ιστορικό του μέλλοντος. Οι αυθεντικές αφηγήσεις έχουν πάντα το ειδικό βάρος όχι μόνο για την προφορική ιστορία, αλλά και για τον ερευνητή και τον αναλυτή των μεγάλων ιστορικών στιγμών και γεγονότων. Και πολύ σοφά σημειώνει ο Μαυρομμάτης ότι «Η ιστορία πάντα διδάσκει, πάντα μορφώνει, και πάντα δίνει προοπτική στη ζωή

όλων». Συγχαρητήρια θερμά σε όλους τους συντελεστές της έκδοσης και ξεχωριστά στους απλούς ανθρώπους που τόλμησαν και βρήκαν τη δύναμη να διηγηθούν περιστατικά (αντικρουόμενα κάποτε) από κείνα τα πέτρινα χρόνια, γιατί τέτοια έργα τιμούν τον άνθρωπο, την ιστορία και τον τόπο μας. Αυτά δείχνουν τον δρόμο της εθνικής ομόνοιας και συμφιλίωσης.

Αγαπητοί μου φίλοι

Θα μπορούσε να πει κανείς πολύ περισσότερα από τα δικά μου που είναι λίγα. Όμως σκοπός μου ήταν να δείξω κάποια σταυροδρόμια όπου συναντηθήκαμε, συνδεθήκαμε κι έγιναν πηγές φιλίας και εκτίμησης. Η τιμή στο πρόσωπό του με την Ημερίδα τούτη, επιστρέφει πολλαπλάσια στους διοργανωτές και στην πόλη μας.

Αγαπητέ και σεβαστέ φίλε Κώστα, σου εύχομαι υγεία και πάντα δημιουργική έμπνευση. Να 'σαι καλά και κάθε καλό!

3^{ος} Ομιλητής:
Αντώνιος Σμυρναίος,
επίκουρος καθηγητής Πανεπιστημίου Θεσσαλίας

Θέμα:
«Σκέψεις πάνω στην έννοια του χριστιανού επιστήμονα»

Σύντομο βιογραφικό σημείωμα από την παρουσιάστρια του προγράμματος

Ο Αντώνης Σμυρναίος γεννήθηκε στην Αθήνα. Είναι διδάκτορας της Φιλοσοφικής Σχολής του Πανεπιστημίου Αθηνών και υπηρετεί ως επίκουρος καθηγητής στο Παιδαγωγικό Τμήμα του Πανεπιστημίου Θεσσαλίας. Τα επιστημονικά ενδιαφέροντα εστιάζονται σε ζητήματα της Νεοελληνικής Ιστορίας της Διδακτικής της Ιστορίας και της Ιστορίας της Νεοελληνικής Εκπαίδευσης όπου εντάσσεται και η ιδιαίτερη ενασχόλησή του με τη δραστηριότητα των προτεσταντών ιεραποστόλων στην Ελλάδα του 19^{ου} αιώνα. Τα τελευταία χρόνια διερευνά τη σχέση κοινωνίας – ιστορίας επιστήμης και παιδαγωγικής με το μεταμοντέρνο φαινόμενο του μετανθρωπισμού (transhumanism). Έχει εκδώσει 5 βιβλία και πολλά άρθρα σε ελληνικά και ξένα περιοδικά. Το 6^ο βιβλίο του βρίσκεται υπό έκδοση με τίτλο «Ο Καλβίνος στην Ιωλκό. Οι Αμερικάνοι ιεραπόστολοι στην Ελλάδα και η συγκρότηση της προτεσταντικής κοινότητας του Βόλου» (1875-1901).

Στον Β. Κόλλια

Είναι γεγονός ότι η εν γένει σύζευξη δυο ανεξάρτητων εννοιών μας καλεί πάντοτε να διερευνήσουμε όχι μόνο τη νέα σημασία που με τον τρόπο αυτό προκύπτει, αλλά και κάποια βαθύτερης αξίας ζητήματα.

όπως με ποιο ποσοστό μετέχουν οι πρωταρχικές εκείνες έννοιες στην κατασκευή της καινούργιας σημασίας, τι κερδίζουν και τι χάνουν σε αυτή τη σύζευξη ή πώς και γιατί η κάθε έννοια τροποποιείται, μετασχηματίζεται ή αλλοιώνεται. Το ίδιο ακριβώς συμβαίνει και με την έννοια του «χριστιανού επιστήμονα», μια μάλλον υβριδική έννοια, παρά τους τρεις περίπου αιώνες μέσα στους οποίους ήδη ουσιαστικά ή και τυπικά χρησιμοποιείται¹⁹. Και είναι υβριδική, διότι η ζεύξη του «χριστιανού» με τον «επιστήμονα» εξακολουθεί και σήμερα να εκφράζει περισσότερο μια διεγκυστίνδα, μια εντατική και κάποτε εκρηκτική αντιπαράθεση, παρά μια αγαστή συνοδοιπορία, μια ανακουφιστική ή γόνιμη γεφύρωση.

Θα ξεκινήσουμε με μια μικρή ιστορική αναδρομή. Είναι αλήθεια ότι η ιστοριογραφία δεν είναι μόνο η μελέτη των συνεχειών μέσα στην ακατάπαυστη ροή του χρόνου, αλλά κυρίως η μελέτη των ασυνεχειών και των ρήξεων, των έκτακτων δηλαδή εκείνων γεγονότων, τα οποία μάλιστα προωθούν την ιστορία με περισσότερο δυναμισμό. Μια λοιπόν από τις περιόδους εκείνες, στις οποίες κάθε ιστορικός πλέον σταματά με περίσσιο δέος είναι και η Νεωτερικότητα, η εποχή εκείνη κατά την οποία αναχαιτίζεται και μεταλλάσσεται η μέχρι τότε ιστορία σε μια καινούργια πραγματικότητα. Διακόπηκε δηλαδή εκείνη η φυσιολογική συνέχεια, η οποία ξεκίνησε από την Αγροτική Επανάσταση και προχωρούσε με μικρές ουσιαστικά αλλαγές, για να εισέλθει πλέον η ανθρωπότητα σε ένα τελείως διαφορετικό αλλά και εξαιρετικά δυναμικό ιστορικό παράδειγμα. Ο βασικός μοχλός αυτής της ιλιγγιώδους αλλαγής ήταν, και εξακολουθεί να είναι, η επιστήμη και η τεχνολογία.

Στην καρδιά λοιπόν της Νεωτερικότητας βρίσκεται η Επιστημονική Επανάσταση του 17ου αιώνα και είναι αναμφισβήτητο γεγονός ότι με την επανάσταση εκείνη η επιστήμη εγκαθιστά, άλλοτε εκμαυλιστικά και άλλοτε βίαια, τον εαυτό της σε ένα παγκόσμιο θρόνο, γίνεται η μοναδική και αδιαμφισβήτητη θεότητα της Νεωτερικότητας, το όνειρο όλων των αναπτυγμένων και υπανάπτυκτων λαών και ακόμη περισσότερο η ίδια η πεμπτουσία των φαντασιώσεών τους, όσον αφορά τις τρεις θεμελιώδεις ανθρώπινες επιθυμίες: την εξουσία, την απόλαυση και την αίρεση. «*Η φύση μας μαθαίνει να έχουμε φιλόδοξα πνεύματα*», θα ισχυριστεί ο πρώιμος ρομαντικός ποιητής της Νεωτερικότητας **Κρίστοφερ Μάρλοου**, σπεύδοντας να συμπληρώσει: «*Εμπρός ας βαδίσουμε*

19. Κάποιους από τους προβληματισμούς αυτούς κατέθεσα για πρώτη φορά στο βιβλίο μου *Λατρεία και νεύρωση στην παιδαγωγική της καινοτομίας: σημειώσεις σε μια μετανεωτερική φιλοσοφία της παιδείας*, Αθήνα: Βιβλιοπωλείον της Εστίας, 2009.

ενάντια στις δυνάμεις τ' ουρανού,... για να σημάνουμε τη σφαγή των θεών»²⁰. Έτσι συγκροτείται λοιπόν μια γιγαντιαία «προμηθεϊκή φιλοδοξία», όπως θα επισημάνει ο Ραϋμόν Αρόν «να καταστήσουμε κύριοι και κάτοχοι της φύσης χάρη στην επιστήμη και την τεχνική»²¹.

Αυτή η τεράστια, τεκτονική και κοσμογονική ρήξη που αντιπροσωπεύει η Νεωτερικότητα για την παγκόσμια ιστορία, αυτός ο μακρόσυρτος, γιγαντιαίος σεισμός, δεν είναι κάτι που πρέπει να προσπεράσουμε αστόχαστα. Ο κόσμος μετά από αυτήν είναι τυπικά και ουσιαστικά έτερος. Σήμερα βέβαια, με την υπερβάλλουσα επιστημονική κατήχηση που έχουμε υποστεί, μας φαίνεται αυτονόητος, αναπόφευκτος και ντετερμινιστικά μονοδρομικός. Δεν μπορούμε καν να φανταστούμε μια ανθρωπότητα που πορεύεται στο μέλλον χωρίς Νεωτερικότητα, χωρίς τεχνολογία και επιστήμη, χωρίς δυτικού τύπου δημοκρατία, αλλά και χωρίς καπιταλισμό. Γι' αυτό και σχεδόν πάντα υπερεπενδύουμε σε αυτήν με πραγματικό φόβο, γιατί νομίζουμε ότι αυτή είναι πλέον η προίκα μας, το πεπρωμένο μας, όχι μόνο η περιουσία μας, αλλά και η ίδια η ουσία μας, το απροϋπόθετο μέλλον μας, εφόσον ποτέ «το μέλλον δεν μπορεί να τεθεί υπό απαγόρευση»²², ούτε καν υπό διαπραγμάτευση.

Έτσι, μοιάζει να λυπόμαστε σφόδρα, λ.χ. στην ελληνική περίπτωση, που «χάσαμε το τρένο της Νεωτερικότητας», λόγω Τουρκοκρατίας ή/και ...Φιλοκαλίας, και θέλουμε μάλιστα να ανεβούμε εσπευσμένα σε αυτό. Βέβαια το τρένο έχει περάσει ήδη στη μετανεωτερική του τροχιά και, ενώ στην ίδια τη Δύση που το ξεκίνησε μετανεωτερικοί και μη στοχαστές εδώ και πολλές δεκαετίες επιχειρούν να αποδομήσουν το μοντέλο της Νεωτερικότητας, ψάχνοντας αγωνιωδώς νέα μετανεωτερικά μείγματα για να χωρέσουν τις αντιφάσεις του, εμείς επιμένουμε στην αρχισιστική επιθυμία μας να «επέμβουμε δημιουργικά στην ιστορία» κυρίως μέσω της Νεωτερικότητας που χάσαμε.

Μέσα λοιπόν σε αυτό το πλέγμα της ιδιάζουσας και δυσεπίλυτης-προβληματικής για τη Νεωτερικότητα γεννιέται ακριβώς και η υβριδική έννοια του «χριστιανού επιστήμονα», εννοώντας, όχι μόνο τους απλούς εφαρμοστές των επιστημονικών πορισμάτων, αλλά κυρίως τους πρωτοπόρους της εκάστοτε επιστημονικής έρευνας, κι ακόμη περισσότερο, τους διαμορφωτές της επιστημονικής νοοτροπίας. Πρόκειται για εκεί-

20. Κώστας Παπαϊωάννου, *Η αποθέωση της Ιστορίας*, μτφρ. Σπύρος Κακουριώτης, Αθήνα: Εναλλακτικές Εκδόσεις, 1992, σ. 111, σημ. β

21. Ζακ ΛεΓκοφ, *Ιστορία και μνήμη*, μτφρ. Γιάννης Κουμπουρλής, Αθήνα: Νεφέλη, 1998, σ. 76.

22. Μαρκ Φερρό, Φιλίπ Ζαμμέ, *Ποιες γνώσεις και ποιες αξίες να μεταδώσουμε στα παιδιά μας*; μτφρ. Πελαγία Μαρκέτου, Αθήνα: Μεταίχμιο, 2000, σ. 19.

νους τους έκτακτα μορφωμένους ανθρώπους, οι οποίοι πασχίζουν να συνδυάσουν δυο εξαρχής αντιφατικές πραγματικότητες: το «χριστιανικό επάγγελμα» με το «επιστημονικό επάγγελμα», την πίστη στο Θεό με την πίστη στην επιστήμη.

Γιατί όμως ονομάζω αυτές τις πραγματικότητες αντιφατικές; Διότι η νεωτερική επιστήμη γεννήθηκε ακριβώς αλλά και πορεύτηκε κατόπιν με την επιθυμία να αντικαταστήσει, να εκθρονίσει το Θεό από τη δημόσια κι όσο μπορούσε και από την ατομική σφαίρα. Αυτός ήταν ο θεμελιώδης στόχος της Επιστημονικής Επανάστασης. Αφού απομόνωσε πρώτα το Θεό στους ουρανούς, καθιστώντας τον απλώς το «Μεγάλο Ωρολογοποιό του σύμπαντος», στη συνέχεια σήμανε το λυκόφως όλων των θεών ως άχρηστων πλέον εμποδίων στην επείγουσα αυτοθέωση του ανθρώπου.

«*Η ανατίμηση του αισθητού κόσμου*»²³ έναντι των υπεραισθητών, που ξεκίνησε ήδη από την Αναγέννηση, θα διογκωθεί λοιπόν κατά τον 17^ο αιώνα, δημιουργώντας ένα οίδημα που διευρύνεται συνεχώς μέχρι σήμερα. «*Ο άνθρωπος των Νέων Χρόνων αξιώνει έτσι για τον εαυτό του τον ρόλο του τελεσιουργού της Ιστορίας*»²⁴. Αυτή την ιστορική πραγματικότητα ο σημερινός χριστιανός επιστήμονας, ίσως για να ενισχύσει την υβριδική του θέση, προσπαθεί συνήθως να την αρνηθεί με δυο τρόπους. Ο πρώτος τρόπος είναι με το διαχωρισμό των πεδίων της ενασχόλησης, διακρίνοντας δηλαδή ανάμεσα στον πιστό που αφοσιώνεται στο Θεό ή έστω στα μεταφυσικά-υπεραισθητά και στον επιστήμονα που ερευνά τη φύση, υποδεικνύοντας με τη διάκριση αυτή δυο παράλληλες, ασύμπτωτες πορείες προς τη φυσική και την πνευματική γνώση. Θα σπεύσω να επισημάνω ότι μια τέτοια αντίληψη είναι όχι μόνο εξαιρετικά επικίνδυνη, αλλά και αντιχριστιανική. Αφήνει τη δικαιοδοσία της φύσης στον επιστήμονα ως ένα καθαρά τεχνικό, μηχανιστικό ζήτημα που ικανοποιεί τη δική του περιέργεια αλλά και την εντατική, παγκόσμια, πολιτικο-οικονομική χρησιμοθηρία, και εγκαταλείποντας τη δικαιοδοσία του Θεού στους πιστούς του ως ένα απλώς ηθικό ή θρησκευτικό ζήτημα, που επιβιώνει στο χώρο της ατομικής απλώς θρησκευτικότητας, υποκύπτοντας έτσι σε καίριες προτεσταντικές και διαφωτιστικές συνδηλώσεις. Αλλά είναι ακριβώς αυτή η αντίληψη των ασύμπτωτων δρόμων που απελευθερώνει συχνά τους επιστήμονες από κάθε έννοια ηθικής ευθύνης και τα αποτελέσματα αυτής της οικολογικής αναισθησίας τα βλέπουμε σήμερα. Είναι επιπλέον αυτή η σύγχρο-

23. Παναγιώτης Κονδύλης, *Ο Ευρωπαϊκός Διαφωτισμός*, τόμ. Α', Αθήνα: Θεμέλιο, 1987, σ. 23.

24. 6 Ό.π., σ. 150.

νη ανεπαίσθητη διολίσθηση της Νεωτερικότητας στο Γνωστικισμό που απεχθάνεται και μάχεται την ύλη, που χωρίζει μανιχαϊστικά την ύλη από το πνεύμα²⁵. Σε κάθε περίπτωση όμως μπορούμε να αναρωτηθούμε: ποιος άγιος της Εκκλησίας μας ή ποιο ιερό κείμενο κάθε, μάλιστα, θρησκείας διαχώρισε τόσο ριζικά την κτίση από τον Κτίστη;

Ο δεύτερος τρόπος του χριστιανού επιστήμονα είναι στο να καταφεύγει στην «αρχαιολογία», προσφεύγοντας δηλαδή σε αντιλήψεις περί επιστήμης, όπως είναι λ.χ. η συχνή αναφορά στον **Μ. Βασίλειο**, αντιλήψεις όμως οι οποίες δεν συνάδουν με τη νεωτερική πρόσληψη της επιστήμης, ως εργαλείου κυριαρχίας πάνω στον κόσμο, ως ανακριτικής διαδικασίας της φύσης, ως ένδειξη της βουλιμικής ανθρωπίνης περιέργειας. Άλλη ήταν η επιστήμη για το Μ. Βασίλειο, αλλά και τους αρχαίους Έλληνες, που εξασφάλιζε τη βαθιά ιερότητα της φύσης, και άλλη για τους νεωτερικούς. Ποια είναι η βασική διαφορά τους; Χωρίς να λεπτολογήσουμε, θα ισχυριστούμε ότι ανάμεσά τους έχει απλώς μεσολαβήσει η Νεωτερικότητα, δηλαδή ένας άλλος κόσμος, επιθετικά αντιθρησκευτικός αλλά και σφοδρός πολέμιος της φύσης, παρά το γεγονός ότι κάποιοι από τους πατέρες της Επιστημονικής Επανάστασης ήταν χριστιανοί, αν και με αποκρυφιστικές τάσεις, όπως ο **Κέπλερ** ή ο **Νεύτωνας**²⁶. Αυτός ο νέος κόσμος είναι ριζικά αντίθετος στην Πρόνοια του Θεού και, αντίθετα, εναποθέτει τη φύση και την ανθρωπότητα στην πρόνοια του σοφού, πάντα, επιστήμονα ανθρώπου, του ειδήμονα, ο οποίος βεβαίως τυχαίνει να είναι πολύ συχνά ένας μαθητευόμενος μάγος. Αυτή η ριζοσπαστική αλλαγή, η ιλιγγιώδης πραγματικά ασυνέχεια, δεν πρέπει καθόλου να υποτιμάται, ούτε όμως να θεωρείται και ιστορικά νομοτελειακή, όπως συνήθως προβάλλεται. Αν πιστεύουμε ότι η Ενσάρκωση του Θεού-Λόγου τέμνει στα δυο την ιστορία του κόσμου, τότε θα μπορούσαμε να ισχυριστούμε ότι δεκαεπτά αιώνες μετά η Νεωτερικότητα την ξανατέμνει. Αποτελεί την καινούργια ενσάρκωση ενός πνεύματος σκανδαλώδους που θέλει σφοδρά, όχι απλώς να υποκαταστήσει, αλλά να αντικαταστήσει την πρώτη Ενσάρκωση, πριμοδοτώντας πάντοτε την οριζόντια από την κάθετη διάσταση του ανθρώπου.

25. 7 Bruno Latour, *Facing Gaia: Eight Lectures on the New Climate Regime*, trans. Catherine Porter, Cambridge: Polity Press, 2017, p. 210.

26. Σμυρναίος, *Λατρεία και νεύρωση...*, ό.π., σσ. 105-106. Αυτή η μείξη ορθολογισμού και ανορθολογισμού-μυστικισμού επανακάμπτει επίσης σήμερα στον επιστημονικό χώρο και λόγο. Βλ.λ.χ. PierreThuillier, *Η εκδίχηση των μαγισσών: Ο ανορθολογισμός και η επιστημονική σκέψη*, μτφρ. Λαοκρατία Λάκκα & Αντιγόνη Χατζηϊωάννου, Αθήνα: iederBooks, 2005.

Η επιστήμη και η τεχνολογία λοιπόν δεν είναι μια ανιστορική, μεταφυσική έννοια, που γεννήθηκε στην Ευρώπη με μια σειρά επιτυχών πειραμάτων, κάτω από την ασίγαστη και βουλιμική περιέργεια χαρισματικών ανθρώπων, ούτε «ένα δώρο του Θεού», όπως λέγεται συχνά, αλλά μια εγκόσμια-παγκόσμια υπερδύναμη, μια οικουμενική και ομογενοποιητική ισχύς, γεννημένη σε συγκεκριμένες ιδεολογικές, θρησκευτικές, πολιτικές, οικονομικές και κοινωνικές συνθήκες, για συγκεκριμένους λόγους και πάντοτε με συγκεκριμένα οράματα απόλυτης κυριαρχίας. Η Νεωτερικότητα με την ολοκληρωτική αυτή δυναμική της έχει ουσιαστικά αγκαλιάσει την Αποκάλυψη²⁷. Αυτά τα οράματα όντως και επέτυχε στη διάρκεια των τελευταίων τριών αιώνων, κατακλύζοντας όχι μόνο την κοινωνία, την πολιτική, την οικονομία και την γεωγραφία αυτού του κόσμου, αλλά κυρίως το φαντασιακό του σύμπαν, φθάνοντας ακόμη μέχρι το ίδιο το ασυνείδητο των ανθρώπων. Έχει αποκτήσει πλέον μια τεράστια ειδωλοκρατική δυναμική και η δύναμή της, εξαιτίας ακριβώς της μεγαλειώδους φαντασμαγορίας της, είναι καταλυτική, όπως έχουν διεξοδικά αναλύσει αρκετοί γνωστοί στοχαστές, κι ανάμεσά τους ο Heidegger, ο Adorno, ο Morin, ο Ellul, ο Virilio, ο Feyerabend, ο Anders, ο Voegelin, ο Latour, ο Sherrard, κι από μας ο Κ. Παπαϊωάννου, ο Π. Κονδύλης, ο Κ. Καστοριάδης, ο Σ. Κυριαζόπουλος, ο Σ. Γουνελάς κ.ά. Μοιάζει όμως πολύ συχνά να την παραβλέπουμε, θαμπωμένοι αποκλειστικά από τα τεχνολογικά επιτεύγματα, και λησμονώντας λ.χ. την τεράστια συμβολή της επιστήμης στις εκατόμβες του 20^{ου} αιώνα.

Θεωρώ λοιπόν ότι ο χριστιανός επιστήμονας καλείται σήμερα να συνδυάσει την προσωπική και εκκλησιαστική του πίστη με μια «πίστη» που γεννήθηκε ακριβώς και στη συνέχεια πορεύτηκε με στόχο, συνειδητά ή ασυνείδητα, να την ξεριζώσει. Εδώ και δυο τουλάχιστον αιώνες, από τότε δηλαδή που γενικεύτηκε παγκοσμίως η δημόσια εκπαίδευση, όλοι μας εκπαιδευόμαστε σε ένα σύστημα που καλλιεργεί εντατικά αλλά και περιμοδοτεί αποκλειστικά την επιστημονική πίστη, τον επιστημονικό μύθο της κυριαρχίας του ανθρώπου πάνω σε μια φύση παθητική, αλλά και ανυπότακτη. Το δυτικό υποκείμενο με τον κυρίαρχο, εξουσιαστικό φαλλογοκεντρισμό του (Ζακ Ντερριντά) επιτίθεται διαρκώς στη θηλυκή και ανυπεράσπιστα αυτή φύση, ανακρίνοντάς την βιαίως και ανηλεώς με σκοπό να αποκαλύψει τα μυστικά της αλλά και «να τη νουθετήσει λογικά», όπως θα τονίσει ο Heidegger²⁸. Δεν είναι τυχαίο λοιπόν ότι ο Max Weber θα ονομάσει τη Νεωτερικότητα

27. 9 Latour, ό.π., pp. 206-213.

28. 10 Εντγκάρ Μορέν, *Η Μέθοδος*, 4. Οι ιδέες, μτφρ. Θοδωρής Τσαπακίδης, Αθήνα: Εικοστός Πρώτος, 2004, σ. 350.

εποχή της «απομυστικοποίησης», της «απομάγευσης» του κόσμου²⁹. Είναι χαρακτηριστικό λοιπόν ότι σε αυτό το δημόσιο και παγκόσμιο σύστημα παιδείας προσπαθεί να στριμωχτεί η χριστιανική πίστη, αλλά και κάθε θρησκευτική πίστη, επιδιώκοντας εντέλει τη θέση ενός, ανώδυνου πάντα, «ηθικού ισοδύναμου» της αδιαπραγμάτευτης παγκυριαρχίας του επιστημονισμού. Παλαιότερα αυτό συνέβαινε με κάποια ίσως επιτυχία, πύρρεια όμως, σήμερα όμως υφίσταται όλο και μεγαλύτερες αποτυχίες³⁰. Αυτή μάλιστα η παράδοση και ετεροβαρής συμβίωση μοιάζει αρκετά με το φαινόμενο της περιβαλλοντικής εκπαίδευσης, η οποία επίσης προβάλλεται ως ένα «ηθικό ισοδύναμο»³¹ για την αθώωση των φυσικών επιστημών, εφόσον δεν αμφισβητεί ποτέ, αλλά αντίθετα εξαγιάζει την ανακριτική νοοτροπία των επιστημόνων απέναντι στη φύση, το εκχερσωτικό τους πάθος, μια νοοτροπία που μας έχει φέρει πλέον σε μια ανεπίστροφη περιβαλλοντική και όχι μόνο καταστροφή.

Θεωρώ λοιπόν πως πρέπει δραστικά και ριζικά να κατανοήσουμε ότι αυτή η άβολη σχέση μεταξύ επιστήμης και χριστιανικής θρησκείας είναι εξάπαντος ετεροβαρής: ο διάλογος που κατά καιρούς αναπτύσσεται είναι βαθιά υπονομευμένος. Δεν θεωρούνται εξ υπαρχής ισότιμοι οι συνομιλητές, εφόσον είναι η επιστήμη εκείνη που ηγεμονεύει και καθορίζει τους όρους. Η επιστήμη είναι μια διάχυτη παγκόσμια εξουσία, αφειδώς χρηματοδοτούμενη και ντετερμινιστικά υποστηριζόμενη από όλους τους ισχυρούς της γης, τις επιχειρήσεις, τα εκπαιδευτικά ιδρύματα αλλά και το συλλογικό κατηχημένο φαντασιακό, παράγοντας ακατάπαυστα εργαλεία και αντικείμενα, συγκροτώντας έτσι μια καθαρά ειδωλολατρική κατασκευή μέσα σε έναν κόσμο γενικευμένης εκκοσμίκευσης ή και αθεΐας. Από την άλλη, η χριστιανική θρησκεία, ως πνευματική και όχι ως κοσμική δύναμη, ως οντότητα δηλαδή άλλου γένους, δεν έχει ουσιαστικά τίποτε κοσμικό και παραγωγικό να αντιτάξει σε αυτήν την παγκόσμια εξουσία, με εξαίρεση κάποια ηθικολογικά και ανθρωπιστικά προτάγματα που σήμερα όμως ολοένα και περισσότερο μετασχηματίζονται, και συχνά καλείται απλώς να συνομολογήσει την υποταγή της στο επιστημονικό κοσμοείδωλο, κρατώντας κάποιους, ήσ-

29. Hans Heinrich Gerth & C. Wright Mills, *From Max Weber: Essays in sociology*, New York: Oxford University Press, 1946, σ. 51.

30. Σύμφωνα με τον Eric Voegelin, από το 17ο αιώνα η θρησκεία, η οποία είναι ουσιαστικά μια άσκηση πίστης, «παρουσιάζεται ως τίποτε περισσότερο από μια προσπάθεια – φανερά μάταιη – να ομοιάσει με τη βεβαιωμένη και αδι-αμφισβήτητη γνώση», διολισθαίνοντας έτσι στον Γνωστικισμό. Latour, ό.π., σ. 203.

31. 13 Σμυρναίος, ό.π., σ. 214.

σωνος εντέλει σημασίας και εγκόσμιας προοπτικής, ενδοιασμούς. Έτσι, όσοι προσέρχονται σε παρόμοιους διαλόγους ή καταντούν «γραφικοί» (κι αυτοί είναι πλέον ελάχιστοι), καθώς ο πνευματικός λόγος είναι γνωστό ότι δεν βρίσκει ευήκοα ώτα, ή καταφεύγουν στο αδιέξοδο μοντέλο των ασύμπτωτων δρόμων, στο οποίο αναφερθήκαμε προηγουμένως, ή συνήθως πασχίζουν να προσορμιστούν πάση θυσία στο κυρίαρχο επιστημονικό σχήμα, με ηθικές μικρο-παραλλαγές, εφόσον μόνο αυτό μοιάζει να τους εξασφαλίζει λόγο και δραστήρια μετοχή στο παγκόσμιο κύρος του. Υπάρχει βεβαίως και μια τέταρτη εκδοχή, η οποία επιχειρεί να συνδυάσει τη συκοφαντημένη «γραφικότητα» των πνευματικών λόγων, με την εξέταση μιας φιλοσοφίας και μιας κοινωνιολογίας της επιστήμης αλλά και με την έρευνα των καταστροφικών συνεπειών των επιστημονικών εφαρμογών, όπως αυτή που επιχειρούμε εδώ.

Είναι πάντως γεγονός ότι τις τελευταίες δεκαετίες του 20^{ου} αιώνα αυτές τις καταστροφικές συνέπειες προσπαθούμε όχι να τις διορθώσουμε πλέον, παρά ελάχιστα, καλλιεργώντας τη μηχανική αλλά και τη μυθολογία περί «καθαρών», οικολογικών τεχνολογιών, αλλά απλώς να τις προσπεράσουμε μέσω των οραμάτων της αστρονομίας και της αστροφυσικής, οικοδομώντας πλανητικούς κόσμους, ανακαλύπτοντας νέα αστέρια ομόλογα ή ανάλογα της γης, οραματιζόμενοι διαπλανητικά ταξίδια και αποικίσεις μακρινών αστεριών, κατασκευάζοντας δηλαδή φαντασιακά ανταλλακτικά του πλανήτη-γη που συνειδητά και συστηματικά αφανίσαμε. Σε αυτή ειδικά την περίπτωση ο χριστιανός επιστήμονας διατείνεται συχνά ότι επιχειρεί να ανακαλύψει «τα μυστήρια του Θεού», επιχειρώντας να συναιρέσει τη θρησκευτική με την επιστημονική πίστη. Υπάρχουν όμως κάποιες επιφυλάξεις σε μια τέτοια αντίληψη: Είναι οι αστρικοί κόσμοι ή τα έγκατα του DNA όντως τα «μυστήρια του Θεού»; Χριστιανικό καθήκον μας ωθεί σε μια τέτοιου είδους εξαντλητική και ανακριτική διερεύνηση; Εξαρτάται άραγε το καθ' ομοίωσιν από την εκχέρωση του σύμπαντος και την απομυστικοποίηση του κόσμου;

Θεωρώ ότι μια τέτοιου είδους χειρωνακτική, μηχανιστική και εντελώς κοσμική αντιμετώπιση της φύσης δε συνδυάζεται με την πνευματική θεώρηση, η οποία μας προειδοποιεί ότι «*η Βασιλεία του Θεού ουκ έρχεται μετά παρατηρήσεως*» (Λουκ. 17, 20), καθώς το πραγματικό μυστήριο του Θεού «*ου φέρει έρευναν*». Μια τέτοια αντίληψη ταιριάζει περισσότερο, όχι με το χριστιανισμό ή την Ορθοδοξία, αλλά μάλλον με τον πανθεισμό του Αϊνστάιν. Η εντελώς κοσμική αντιμετώπιση της φύσης, την οποία η επιστήμη μας επιφυλάσσει σήμερα, έχει ως στόχο μια καθαρά ιμπεριαλιστική και αποικιοκρατική αντίληψη, δηλαδή

την απόλυτη κυριαρχία, την εξαντλητική εκμετάλλευση, τον πλήρη (και γονιδιακό ακόμη) έλεγχο των πάντων και την ολοσχερή δέσμευση των τροχιών και των πορισμάτων κάθε επιστημονικής γνώσης στο άρμα μιας ερμητικής, οικουμενικής και ομογενοποιητικής δικαιοδοσίας. Αντίθετα, η εκκλησιαστική γραμματεία ονομάζει «μυστήρια του Θεού» τα θησαυροφυλάκια ενός θεϊκού, πνευματικού καθαρά σύμπαντος, στα οποία ο άνθρωπος, χωρίς κανένα εγκόσμιο εργαλείο, αλλά μόνο με πνευματικές αρετές και ανατάσεις, καλείται να εμβαθύνει με αποκλειστικό σκοπό όχι να βεβαιώσει ή να απολαύσει την εξουσία του, όπως συμβαίνει τώρα, διερευνώντας τα έσχατα, τα υπέρτατα και τα έγκατα, αλλά να μεταμορφωθεί για να εισέλθει στη Βασιλεία των Ουρανών.

Μια άμεση επίπτωση της παντοκρατορίας αυτού του επιστημονιστικού πνεύματος θα τη συναντήσουμε στην περίπτωση του κάθε νέου ανθρώπου, ο οποίος με ταλέντο, όρεξη και εργατικότητα, γεμάτος όνειρα για το μέλλον του, στραμμένα όμως, όχι στις ανθρωπιστικές έστω, αλλά αποκλειστικά στις τεχνολογικές επιστήμες και στις εφαρμογές τους, γίνεται εξαιρετική λεία των σύγχρονων, παγκόσμιων κυνηγών εγκεφάλων. Η σημερινή υπερβάλλουσα, ναρκισσιστική ρητορική περί Αριστείας, και στην Ελλάδα περί brain-drain, εξυπηρετεί ακριβώς αυτή την επιμελημένη κοινωνική μηχανική της θήρας αθών και ανυποψίαστων, αλλά ευφυνών και εργατικών εγκεφάλων, υπάκουων υπηρετών ενός παγκοσμιοποιημένου τεχνολογισμού, που αποκαλούνται μάλιστα στην κωδική νεόγλωσσα «ανθρώπινο δυναμικό» (χαρακτηριστική έκφραση της μηχανιστικής αποπροσωποποίησης του ανθρώπου). Εκμαυλίζοντας το νέο αυτόν άνθρωπο με υποσχέσεις υπέρτατης δόξας και πλούσιων οικονομικών απολαβών, και βαυκαλίζοντάς τον επιπλέον ότι με τον τρόπο αυτό θα υπηρετήσει επαξίως την ανθρωπότητα, η ρητορική αυτή τον προορίζει και τον δεσμεύει κατά τεκμήριο (και καθ' επιταγή) να τη σφηνώσει ακόμη περισσότερο σε αυτό το απόλυτα επιστημονικο-γόνο σύμπαν με την ίδια του μάλιστα τη θέληση: να βαθύνει δηλαδή ακόμη περισσότερο την εξουσιαστικότητά του, να εγκλωβίσει τους πάντες και τα πάντα στην κυρίαρχη λογική του, και ακόμη χειρότερα να αποικίσει το ασυνείδητό τους. Αυτή μάλιστα η αποίκηση του ατομικού και συλλογικού ασυνείδητου από τον επιστημονισμό είναι η πλέον επικίνδυνη για το παρόν και το μέλλον της ανθρωπότητας εξέλιξη³². Είναι

32. Ο Marshall McLuhan είχε από χρόνια επισημάνει ότι «τα φαινόμενα της τεχνολογίας δεν γίνονται ορατά στο επίπεδο των γνώμων και των εννοιών, αλλά αλλάζουν συνεχώς και ασύνειδα τις αισθητές σχέσεις και τα πρότυπα αντίληψης». Ζαν Μπωντριγιάρ, *Η καταναλωτική κοινωνία: Οι μύθοι της, οι δομές της*, μτφρ. Βασίλης Τομανάς, Αθήνα: Νησίδες, 2000, σ. 144.

η σημαντικότερη πολεμική πράξη εναντίον του ίδιου του ανθρώπου, καταλήγοντας στον «απανθρωπισμό» του³³, διότι ακριβώς έχει ως φανερό όνειρο τον μετα-ανθρωπισμό (trans humanism), τη δημιουργία δηλαδή πολλών σφριγηλών, ακατάβλητων, ομογενοποιημένων, εντέλει ρομποτικών, μετα-ανθρώπινων οντοτήτων³⁴.

Ποια θα μπορούσε όμως να είναι η στάση ενός νέου, χριστιανού επιστήμονα, αφού αυτός ειδικά μας ενδιαφέρει εδώ, απέναντι σε αυτόν το ζοφερό οικουμενικό προγραμματισμό; Ακούγοντας κανείς τις παραπάνω επιφυλάξεις, ίσως θα έσπευδε να συμπεράνει: Να κλειστεί λοιπόν στις σπηλιές, να μη σπουδάσει, να κλαίει τη μοίρα του, να το ρίξει, αντί στην επιστήμη, στη προσευχή, περιμένοντας καρτερικά το τέλος... Θεωρώ περιττό να υποστηρίξω ότι ένας τέτοιος ασύνετος μανιχαϊσμός, μια τέτοια ισοπεδωτική προοπτική, δεν έχει καμιά σχέση με τους παραπάνω ενδοιασμούς. Υποθέτω μάλιστα ότι ένας τέτοιος ή παρόμοιος ισχυρισμός δείχνει ότι η υπερεπένδυση πάνω στα είδωλα, τα ποικίλα είδωλα, δημιουργεί τις ψυχολογικές εκείνες συνθήκες κατά τις οποίες, όταν αυτά έστω και λίγο αμφισβητούνται, προβάλλεται αυτόματα η ιδέα ότι το χάος ή ο μηδενισμός είναι η μόνη εναλλακτική προοπτική. Η στάση λοιπόν ενός νέου, χριστιανού επιστήμονα απέναντι σε αυτόν τον τεχνολογικό εγκλεισμό θεωρώ ότι θα μπορούσε, κατ' αρχήν, να συνδυάζει τη σπουδή με την επίγνωση. Από τη μια μεριά, σπουδή εξαντλητική, σπουδή δυναμική, σπουδή προσευχητική της επιστήμης και όχι μόνο των ευεργετικών, που μας εκτυφλώνουν, αλλά κυρίως των τρομοκρατικών συνεπειών της, που δεν είναι απλώς παράπλευρες απώλειες του εσαεί αμόλυντου προσώπου της, σπουδή των δεδομένων αλλά και των ενδεχομένων, σπουδή παρελθοντική, παροντική, αλλά και εσχατολογική. Κι από την άλλη, επίγνωση των βαθύτερων, εσωτερικών προδιαγραφών, δηλαδή της επιστημολογίας, της ψυχολογίας, της κοινωνιολογίας και της φιλοσοφίας της επιστήμης, επίγνωση των ιστορικών αλλά και των πνευματικών τους

33. Philippe Sherrard, «Ο απανθρωπισμός του ανθρώπου», στο *Δυο κείμενα περί επιστήμης*, Αθήνα: Σύναξη, 1986, σσ. 7-63.

34. Για το ζήτημα του μετανεωτερικού μετα-ανθρωπισμού, ανάμεσα στα άλλα βλ. και Francis Fukuyama, *Our Posthuman Future: Consequences of the Biotechnology Revolution*, New York: Picador, 2003, Nick Bostrom, *Transhumanist Values*, *Review of Contemporary Philosophy* 4, no. 1-2 (2005), pp. 87-101 και Anthony L. Smyrniaios, «From Ontology to Ontologies to Trans-Ontology: The Postmodern Narrative of History and Trans-Theological Ludic Transhumanism», *Forum Philosophicum* 21 (2016) no. 1, pp. 73- 93.

προϋποθέσεων³⁵. Επιπλέον, σπουδή αυτών που παράδοξα γέννησαν στο δυτικό μας κόσμο εδώ και τρεις αιώνες την εξαιρετική μανία αλλά και λαγνεία της αδυσώπητης και νοθηρίας, την νιτσεική θέληση για δύναμη, την αδιαπραγμάτευτη εκζήτηση της Αριστείας, όχι ως πνευματικής ενατένισης προς το ιδανικό ή το θείο, αλλά ως βιομηχανικής παραγωγής εξογκωμένων και πλήρως ανταγωνιστικών εγκεφάλων συχνά χωρίς ψυχή και, τέλος, επίγνωση της βαθιάς επιστημονικής επιθυμίας για μια ιλιγγιώδη επίσπευση του μέλλοντος και για την τεχνολογική διόρθωση της «ατελούς» δημιουργίας του Θεού³⁶.

Μια τέτοια πνευματική σπουδή της επιστήμης θα μπορούσε λοιπόν να θέσει υπό δριμεία αμφισβήτηση τον, συχνά σήμερα απαντώμενο, αυτισμό πολλών επιστημόνων και την ηθική και κοινωνική υπνοπαideύατος³⁷. Αυτοί οι άνθρωποι με ταλέντο, βεβαίως, ευφυΐα, όρεξη και εργατικότητα, αλλά απόλυτα απορροφημένοι στην εργαστηριακή τους μελέτη, είναι συχνά «έγκλειστοι του επιστημονικού σπηλαίου», όπως θα μας πει ο **Καστοριάδης**³⁸. Από την άλλη μεριά, αυτή η διπλή, εντατική και εκτατική, σπουδή της επιστήμης θα επέτρεπε, στους χριστιανούς τουλάχιστον επιστήμονες, να είναι «έτοιμοι από καιρό» για την κρίσιμη εκείνη στιγμή που θα τους καλέσει ο Θεός αλλά και η Ιστορία να πούνε το καβαφικό «Μεγάλο Ναι ή το Μεγάλο Όχι» στο δικό τους εκάστοτε, μικροϊστορικό, εργαστηριακό λ.χ. περιβάλλον, υπερασπιζόμενοι και διασφαλίζοντας, όσον εξαρτάται από αυτούς, την ακατάβλητη ιερότητα του ανθρώπινου προσώπου.

«Εδώ και πέντε αιώνες η Ευρώπη βρίσκεται σε μια διαρκή ανησυχία» (**Μάξ Βέμπερ**). Σε αυτόν το διαχρονικά ανειρήνευτο δυτικό κόσμο οι «χριστιανοί επιστήμονες» καλούνται να δώσουν μαρτυρία όχι μόνο μιας προσωπικής αρετής, αλλά και εκείνης της τολμηρής, ηθικά,

35. «Το καλύτερο που μπορούμε να κάνουμε είναι να αποκτήσουμε οξεία επίγνωση του δεσμού ανάμεσα στη θεολογία, την επιστήμη και την πολιτική...». Latour, ό.π., p. 217.

36. «Μεταξύ της λατρείας και του αναθέματος επιλέγουμε τη λυτρωτική αμφιβολία». Πασκάλ. Μπρυκνέρ, *Η μιζέρια του πλούτου: Η θρησκεία της αγοράς και οι εχθροί της*, μτφρ. Λόισκα Αβαγιανού, Αθήνα: Αστάρτη, 2002, σ. 248.

37. Αυτή τη στάση αναισθησίας απέναντι στη οικολογική κρίση που δείχνουν συχνά οι επιστήμονες αλλά και ολόκληρες κοινωνίες και την ασυγκράτητη επιθυμία να προχωρήσουν στο μέλλον με κάθε τίμημα, αναδεικνύοντας τη Νεωτερικότητα ως αναπόδραστη και νομοτελειακή, ο Jean-Baptiste Fressoz θα ονομάσει «δυσαναστολή» (disinhibition). Latour, ό.π., p. 191.

38. Κορνήλιος Καστοριάδης, *Τα σταυροδρόμια του λαβυρίνθου*, μτφρ. Ζήσης Σαρίκας, Αθήνα: Ύψιλον, 1999, σ. 264.

πολιτικά και κοινωνικά, καχυποψίας απέναντι στη διεθνή προπαγάνδα της δήθεν υπηρεσίας στον ανθρωπισμό, όντας ενδελεχείς μελετητές των ποικίλων καταγωγών και αναγωγών της επιστήμης, στοχαστικοί διάκονοι ενός θεανθρωπισμού και όχι ενός παν-επιστημονισμού, πνευματικά μάλιστα υποψιασμένοι για το αδιέξοδο του προσωπικού τους ναρκισσισμού που καλλιεργείται και μέσω της επιστήμης, έτοιμοι, τέλος, να υποβληθούν ακόμη και σε μια «δίαιτα της ευφυΐας» τους, σύμφωνα με το μελετητή του **Αριστοτέλη Πιερ Ομπένκ**³⁹, όταν ο στόχος προοιωνίζεται καταστρεπτικός κι ας έχει περιβληθεί το ένδυμα του προβάτου. Να τι θα μπορούσε να περιλαμβάνει σήμερα, αλλά και αύριο, ένας επαρκέστερος ορισμός του χριστιανού επιστήμονα. Διότι είναι αυτός που θα πρέπει, τουλάχιστον εντός του, να αποφασίσει: είναι εντέλει επιστήμων ως χριστιανός ή μήπως χριστιανός ως επιστήμων; Τέλος, στην προτροπή του **Latour** να αναμείξουμε «την εσχατολογία με την οικολογία», με την προειδοποίηση ότι αποτελεί «μια κλήση στο να γίνουμε επιτέλους ορθολογικοί»⁴⁰, ας προσθέσουμε τις επισημάνσεις του **Πωλ Βιριλιό** που θα συνοψίζει με χαρακτηριστική ενάργεια την προβληματική αυτής της εισήγησης: «Όχι άλλες ψευδαισθήσεις από την τεχνολογία. [...] Οι εφευρέσεις, τα δημιουργήματα των επιστημόνων είναι αινίγματα που επεκτείνουν το πεδίο του αγνώστου, διευρύνουν κατά κάποιον τρόπο το άγνωστο. [...] Η επιστήμη αναπτύσσει ό,τι δεν είναι ορθολογικό. [...] Το πρόβλημα είναι το εξής: η τεχνολογία είναι αίνιγμα. Άρα, ας μελετήσουμε το αίνιγμα, όχι μόνο την τεχνολογία»⁴¹.

Κλείσιμο πρωινών συνεδριάσεων από την παρουσίαστρια του προγράμματος.

Ευχαριστούμε όλους σας που παραμείνατε μέχρι αυτή την ώρα. Νομίζω ότι η ποικιλία των εισηγήσεων και η διαφορετικότητά τους κράτησε και ενίσχυσε το ενδιαφέρον σας.

Ραντεβού στις 5 το απόγευμα, με εισηγητές συνεργάτες και φίλους της αστρονομίας, με τραγούδια από την Χορωδία των Εκπαιδευτικών και με την απονομή της διάκρισης προς τον Κωνσταντίνο Μαυρομάτη.

39. Ζαν-Ζακ Σάλομον, *Επιβιώνοντας της Επιστήμης*, μτφρ. Αθανασία Τριανταφυλλοπούλου, Αθήνα: Μπουκουμάνης, 2003, σ. 419.

40. 22 Latour, ό.π., σ. 218.

41. 23 Πωλ Βιριλιό, *Καθαρός πόλεμος. Μια συζήτηση με τον Sylvere Lotringer*, μτφρ. Αθανάσιος Δρατζίδης, Αθήνα: Νησίδες, 2003, σ. 66.

ΑΠΟΓΕΥΜΑΤΙΝΟΣ
ΚΥΚΛΟΣ

Η παρουσιάστρια του προγράμματος

Σας καλωσορίζουμε στον 3^ο τελευταίο αυτό κύκλο της Επιστημονικής Ημερίδας και Τιμητικής Εκδήλωσης για τον Κωνσταντίνο Μαυρομάτη.

Το πρωί είχαμε την ευκαιρία να μάθουμε από τον εκπαιδευτικό **Κωνσταντίνο Σδρόλια** και συντοπίτη του Κωνσταντίνου Μαυρομάτη, για τα εγχειρίδια των μαθηματικών και τη διαχρονική αποτύπωση της διδασκαλίας του μαθήματος στο Δημοτικό Σχολείο.

Από τον καθηγητή **Χρίστο Ξενάκη**, μαθητή και συνεργάτη του τιμώμενου ενημερωθήκαμε για το θεσμό των Ευρωπαϊκών Σχολείων

Από την ομότιμη καθηγήτρια κ. **Ισαβέλλα Γιδαράκου**, ίδιας καταγωγής με τον τιμώμενο, μάθαμε για τις σύγχρονες προκλήσεις στην Ελληνική Γεωργία

Από τον επίκουρο καθηγητή κ. **Αντώνη Σμυρναίο** διαπιστώσαμε τα χαρίσματα ενός Χριστιανού Επιστήμονα, ταυτόσημα χαρίσματα με τον τιμώμενο

Και από τον ομότιμο καθηγητή **Βασίλη Αναγνωστόπουλο** μάθαμε μυστικά της γνωριμίας του με τον Κωνσταντίνο Μαυρομάτη.

1^{ος} Ομιλητής:
Ιωάννης Σειραδάκης,
ομότιμος καθηγητής Αστρονομίας
του Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης.

Θέμα:
«Η συμβολή του κ. Κώστα Μαυρομμάτη
στην εκπροσώπηση της Ελλάδας
στη Διεθνή Ολυμπιάδα Αστρονομίας και Αστροφυσικής»

Σύντομο βιογραφικό σημείωμα από την παρουσιάστρια
του προγράμματος

Ο καθηγητής κ. **Ιωάννης Σειραδάκης** γεννήθηκε στα Χανιά και σπούδασε φυσική στην Αθήνα στη συνέχεια έκανε μεταπτυχιακά στο Μάντσεστερ της Αγγλίας

Μεταξύ 1975 και 1985 εργάστηκε ερευνητικά σε Ινστιτούτο της Βόννης (στο Max-Planck-Institut für Radioastronomie, Βόννη), στο Πανεπιστήμιο του Αμβούργου και στο Πανεπιστήμιο της Καλιφόρνιας στο San Diego (UCSD).

Το 1985 εκλέχθηκε **Αναπληρωτής Καθηγητής** στο Τμήμα Φυσικής του Αριστοτέλειου Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης (ΑΠΘ) και το 1995 εξελέχθηκε στη θέση του **Καθηγητή**, από όπου και αφυπηρέτησε.

Ερευνητικά ασχολήθηκε με τους αστέρες νετρονίων, τους αστέρες πάλσαρ, το ουδέτερο υδρογόνο σε γαλαξίες, το κέντρο του Γαλαξία μας, τους μεταβλητούς αστέρες, τη Σελήνη και την τελευταία (2000) αρχαιοαστρονομία.

Έχει δημοσιεύσει μόνος του ή με συνεργασία τρία διδακτικά βιβλία και συνολικά πάνω από 100 πρωτότυπες ερευνητικές εργασίες

σε διεθνή επιστημονικά περιοδικά ή τόμους. Διετέλεσε πρόεδρος της Εθνικής Αστρονομικής Επιτροπής και της Ελληνικής Αστρονομικής Εταιρείας.

Το 2016 παρουσίασε στο Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο τον Μηχανισμό των Αντικυθήρων το συγκλονιστικό αυτό επίτευγμα υψηλής τεχνολογίας του αρχαίου κόσμου, με πρωτοβουλία του ευρωβουλευτή κ. **Γιώργου Γραμματικάκη**. Με τη βοήθεια ενός προτύπου του Μηχανισμού, το διεθνές κοινό παρακολούθησε πώς λειτουργούσαν τα 30 γρανάζια του πρώτου υπολογιστή της ανθρωπότητας, πώς μελετούσαν τους πλανήτες και προέβλεπαν τις εκλείψεις.

Τα τελευταία 10 χρόνια είναι Α΄ Αρχηγός της Ολυμπιακής Ομάδας Αστρονομίας και Αστροφυσικής. Φέτος ως επικεφαλής της αποστολής συνόδευσε μαζί με τον κ. **Ζαχέιλα** τους τρεις Έλληνες μαθητές στη 10^η Ολυμπιάδα Αστρονομίας – Αστροφυσικής που ολοκληρώθηκε στις 18 Δεκεμβρίου στην πόλη Bhubaneswar της Ινδίας.

Εκείνο που μας έδωσε με τον κ. Μαυρομάτη ήταν η ίδρυση της Ολυμπιάδας Αστρονομίας και Αστροφυσικής, που αποφασίστηκε στην Πράγα, κατά τη διάρκεια της 26^{ης} Γενικής Συνέλευσης της Διεθνούς Αστρονομικής Ένωσης. Ήταν η περίφημη Γενική Συνέλευση, κατά την οποία, μετά από θυελλώδη συζήτηση, ο Πλούτωνας, το πιο απομακρυσμένο μεγάλο σώμα του Ηλιακού Συστήματος, υποβιβάστηκε από πλανήτη σε νάνο πλανήτη. Πρόσφατα, υπάρχει σχετική αναβίωση του θέματος, αν, δηλαδή, ο Πλούτωνας πρέπει να ονομάζεται πλανήτη ή όχι, κυρίως εξ αιτίας της διαστημικής αποστολής “NewHorizons” που τον Ιούλιο 2015 πέρασε κοντά και πήρε φωτογραφίες απ’ αυτό το πολύ μικρό και μακρινό σώμα, το οποίο, όμως, είναι μικρότερο από τη Σελήνη. Είναι πολύ μικρός ο Πλούτωνας...

Εκτός των άλλων, στην Γενική αυτή Συνέλευση έγιναν συζητήσεις για τη δημιουργία μιας μαθητικής Ολυμπιάδας Αστρονομίας και Αστροφυσικής. Από το 1996 υπήρχε, βέβαια, η Ολυμπιάδα Αστρονομίας (IOA), που γινόταν κυρίως στις χώρες της τότε Σοβιετικής Ένωσης, αλλά είχε μερικά μειονεκτήματα: (α) Ο μοναδικός οργανωτής έκανε το διαγωνισμό όποτε και όπου ήθελε. Δεν υπήρχε κάποιο διεθνές Δ.Σ. (β) Η γλώσσα ήταν ρωσική ή αγγλική, οπότε, όπως καταλαβαίνετε, υπήρχαν κάποιες δυσκολίες με τη διγλωσσία, ιδιαίτερα στην αξιολόγηση των εξετάσεων. Έτσι τελικά ήταν αναγκαία η δημιουργία μιας Διεθνούς Ολυμπιάδας Αστρονομίας και Αστροφυσικής (International Olympiad on Astronomy and Astrophysics – IOAA).

Η ΙΟΑΑ ιδρύθηκε, μετά από εποικοδομητικές συζητήσεις κατά τη διάρκεια της Γενικής Συνέλευσης, στις οποίες συμμετείχα κι εγώ. Εκεί η **Μπουσαμπά Κράμερ** (είχε παντρευτεί με έναν παλιό μου φοιτητή τον **Μίχαελ Κράμερ**), μας ανακοίνωσε ότι «τον επόμενο χρόνο, το 2007, θα έχει τα γενέθλια του ο βασιλιάς μας και είμαι σίγουρη ότι θα βρω χρήματα για να οργανώσουμε την 1^η Ολυμπιάδα στη χώρα μου, την Ταϊλάνδη». Πράγμα το οποίο έγινε και μας ανακοινώθηκε τον Απρίλιο του 2007.

Δεν θα ξεχάσω ποτέ, τον ενθουσιασμό που επικράτησε στην πρώτη επαφή που είχα με τον κ. Μαυρομμάτη και τον κ. **Ζαχείλα**, όταν ήρθα σε επαφή μαζί τους μετά την επιστροφή μου από την Πράγα. Ο κ. Μαυρομμάτης ήδη σκεφτόταν ότι οι μαθητές που αριστεύουν στον Μαθητικό Διαγωνισμό Αστρονομίας θα έπρεπε να συμμετάσχουν σε ένα ανώτερο διαγωνισμό. Είχε ρίξει την ιδέα για μία Βαλκανιάδα. (– Κύριε Μαυρομμάτη θα το θυμάστε ασφαλώς!). Όταν τον ενημέρωσα (μαζί με τον κ. Ζαχείλα) ότι πάμε όχι μόνο για Βαλκανιάδα, αλλά για Ολυμπιάδα, αντιλήφθηκα τον απέραντο ενθουσιασμό τους, ο οποίος εκφράστηκε τηλεφωνικά από τον κ. Μαυρομμάτη και με E-mail που έλαβα το ίδιο βράδυ από τον κ. **Ζαχείλα** (Εικόνα 1).

Date: Thu, 27 Apr 2006 18:02:28 +0300
From: Loukas Zachilas <zachilas@uth.gr>
To: 'John H Seiradakis' <jhs@helios.astro.uth.gr>
Subject: RE: The 1st International Olympiad in Astronomy and Astrophysics

Αγαπητέ Γιάννη καίρε!
Χριστός Ανέστη και Χρόνια Πολλά
Εύχομαι και οι δικές σου μέρες να ήταν ξεκούραστες και ευχάριστες.

Το γράμμα της κυρίας Kramer με ενθουσίασε (προσωπικά αλλά και τον κ. Μαυρομμάτη). Επιτέλους να πάρει σάρκα και οστά μια απαίτηση πολλών γενεών Αστρονόμων και Αστροφυσικών.
Εύχομαι να βρει την κατάλληλη ανταπόκριση από το Υπουργείο Παιδείας μας (αν κατάλαβα καλά το συνημμένο PDF με τα STATUTES θα πρέπει το Υπουργείο κάθε χώρας να καθύψει τα έξοδα μετάβασης της αντιπροσωπείας: 5μελής + 2 συνοδοί) Τα υπόλοιπα θα τα βρούμε στην πορεία. Το πρώτο είναι να έχουμε την έγκριση του Υπουργείου. Σωστά;

Εικόνα 1. Το E-mail του κ. Ζαχείλα. 22 Απριλίου 2007.

Αυτή, λοιπόν, ήταν η αρχή. Ξεκινάμε αμέσως με ενθουσιασμό για την συμμετοχή της χώρας μας στην 1^η Ολυμπιάδα, που δεν ήταν και τόσο εύκολη υπόθεση. Τότε φάνηκαν οι οργανωτικές ικανότητες του κ. Μαυρομμάτη, ο οποίος ήρθε αμέσως σε επαφή με το Υπουργείο Παιδείας και ξεκίνησε μια εντατική προετοιμασία. Εν τω μεταξύ η **Μπουσαμπά** μου στέλνει μήνυμα και μου λέει ότι αποφασίστηκε η Ολυμπιάδα να γίνει 30 Νοεμβρίου 2007 έως 9 Δεκεμβρίου 2007. Μας

έστειλε, επίσης, το Καταστατικό, κάναμε τις παρατηρήσεις μας, τις στείλαμε πίσω και έτσι ξεκινά η προσπάθεια συμμετοχής της χώρας μας στην Ολυμπιάδα Αστρονομίας και Αστροφυσικής.

Βεβαίως το μεγάλο πρόβλημα, τότε, ήταν πώς θα επιλέξουμε τους μαθητές. Ελάτε, όμως που ο κ. Μαυρομαμάτης το είχε προβλέψει και αυτό. Η Εταιρεία Αστρονομίας και Διαστήματος, που εδρεύει στο Βόλο, με την ανιδιοτελή επιμονή και την Ιώβεια υπομονή του ο κ. Μαυρομαμάτης είχε ξεκινήσει ήδη τους Πανελλήνιους Μαθητικούς Διαγωνισμούς. Ήταν προφανές ότι οι πρωτεύσαντες σε αυτούς τους Διαγωνισμούς θα ήταν αυτοί που θα μπορούσαν, με την αξία τους, να εκπροσωπήσουν τη χώρα μας στην Ολυμπιάδα. Βεβαίως, ξεκίνησε μία αγωνιώδης προσπάθεια να ειδοποιήσουμε παιδιά, γονείς, πρέσβεις ή προξένους της Ταϊλάνδης, για να πάρουμε τη βίζα, ο καθένας χωριστά. Οι μαθητές που συμμετείχαν στην 1^η Ολυμπιάδα, κατά σειρά όπως φαίνονται στην Εικόνα 2, είναι οι: Γεώργιος Μουλαντζίκος (Καρδίτσα), Ορέστης-Ιωάννης Αντωνόπουλος (Αθήνα), Στέφανος Μαύρος (Θεσσαλονίκη), Γεώργιος-Ευθύμιος Γιαταγάνας (Φάρσαλα) και Κωνσταντίνα Αναστασοπούλου (Πάτρα). Προέρχονται από όλη την Ελλάδα. Στην Καρδίτσα (όπου γεννηθήκατε κ. Μαυρομαμάτη) γεννήθηκε και ο **Γιώργος Μουλαντζίκος**, ο μαθητής που έφερε το πρώτο (χάλκινο) μετάλλιο στη χώρα μας.

Εικόνα 2. Οι μαθητές και συνοδοί στην Πρώτη Ολυμπιάδα Αστρονομίας και Αστροφυσικής.

Ομολογώ ότι η επιτυχία του Γιώργου Μουλαντζίκου αποτελούσε μια πολύ ευχάριστη έκπληξη, γιατί τότε οι εκπαιδευτές δεν είχαμε καμία εμπειρία, πώς και τι πρέπει να διδάξουμε στα μαθητές που θα εκπροσωπούσαν τη χώρα μας. Απλά, τους διδάξαμε προχωρημένες αλλά αποσπασματικές γνώσεις πανεπιστημιακού επιπέδου, προσαρμοσμένες στην ύλη της Ολυμπιάδας. Αλλά δεν είχαν γίνει συστηματικές ασκήσεις ή αστρονομικές παρατηρήσεις όπως γίνεται τώρα. Και όμως, ο Γιώργος μας έβγαλε ασπροπρόσωπους, κατακτώντας το χάλκινο μετάλλιο.

Έκτοτε, βεβαίως, η χώρα μας έχει συμμετάσχει ανελλιπώς σε 10 Ολυμπιάδες (Εικόνα 3). Στην τελευταία στήλη του Πίνακα της Εικόνας

Έτος	Χώρα	Πόλη	Συμμετοχές
1	2007	<u>Thailand</u>	<u>Chiang Mai</u> 21
2	2008	<u>Indonesia</u>	<u>Bandung</u> 22 +1
3	2009	<u>Iran</u>	<u>Tehran</u> 20 -1
4	2010	<u>China</u>	<u>Beijing</u> 23 +3
5	2011	<u>Poland</u>	<u>Krakow</u> 26 +3
6	2012	<u>Brazil</u>	<u>Rio de Janeiro</u> 28 +2
7	2013	<u>Greece</u>	<u>Volos</u> 35 +7
8	2014	<u>Romania</u>	<u>Suceava</u> 42 +7
9	2015	<u>Indonesia</u>	<u>Magelang</u> 41 -1
10	2016	<u>India</u>	<u>Bhubaneswar</u> 42 +1

Εικόνα 3. Συμμετοχή χωρών στις μέχρι τώρα (Απρίλιος 2017) σε Ολυμπιάδες Αστρονομίας και Αστροφυσικής

3 αναφέρονται οι συμμετέχουσες χώρες και η διαφορά συμμετοχών από το προηγούμενο έτος. Εύκολα διαπιστώνει κανείς ότι στην Ολυμπιάδα του 2013, που έγινε εδώ στο Βόλο, έχουμε μια σημαντική αύξηση του αριθμού των χωρών, από τις 28 πηγαίνουμε στις 35. Η αρχή είχε γίνει και συνεχίστηκε και τον επόμενο χρόνο στη Ρουμανία.. Έτσι, λοιπόν, πιστεύω πως η χώρα μας συνέβα-

λε σημαντικά στο να εδραιωθεί η Ολυμπιάδα Αστρονομίας και Αστροφυσικής ως μία εκ των Διεθνών Επιστημονικών Ολυμπιάδων.

Θα ήθελα να σας δείξω ένα μικρό βίντεο της Ολυμπιάδα του 2013, που έλαβε χώρα στο Βόλο, με το οποίο παρουσιάζονται τα αξιοθέατα του Βόλου, της όμορφης αυτής πόλης και της γύρω περιοχής. Ίσως αυτό συνέβαλε στην αύξηση των συμμετεχόντων χωρών το 2013.

Στην Ολυμπιάδα που διεξήχθη στο Βόλο, συμμετείχε, ως χορηγός, η Ιερά Μητρόπολη Δημητριάδος και Αλμυρού, χρηματοδοτώντας και προσφέροντας τις εξαιρετικές εγκαταστάσεις της για την Τελετή Λήξης και την απονομή των μεταλλίων. Στην ίδια Ολυμπιάδα για πρώτη φορά ακούγεται και θεσπίζεται, με απόφαση της Γενικής Συνέλευσης, ο Ύμνος της Ολυμπιάδας Αστρονομίας και Αστροφυσικής, σύνθεση του Βολιώτη συνθέτη **Βασίλη Τασούδη**. Έκτοτε ο Ύμνος της Ολυμπιάδας, ο οποίος κατά τη γνώμη μου περιέχει χαρακτηριστικά στοιχεία παιάνα, ακούγεται σε κάθε Ολυμπιάδα. Ακούστε τον.

Στην Ολυμπιάδα του Βόλου οι οργανωτικές ικανότητες του κ. Μαυρομμάτη ήταν καθοριστικές. Ήταν πανταχού παρών. Λίγο πριν ξεκινήσει η Ολυμπιάδα είχε έρθει ο Πρόεδρος και ο Γραμματέας της Διεθνούς Ολυμπιάδας, να ελέγξουν τους χώρους και να ιδούν την προετοιμασία της οργάνωσης. Μεταξύ άλλων έλεγξαν το χώρο των νυχτερινών παρατηρήσεων στο Πήλιο (Εικόνα 4).

Αργότερα κατά τη διάρκεια της Ολυμπιάδας εργάστηκε ακούραστα, προσφέροντας τις γνώσεις του σε όλες τις εκδηλώσεις στην πόλη ή στο βουνό (όπου έλαβε χώρα η παρατηρησιακή εξέταση). Δεν θα ξε-

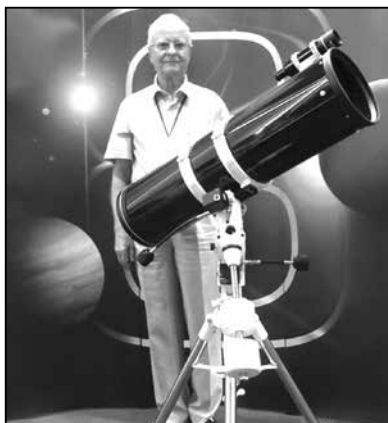

Εικόνα 4. Ο κ. Μαυρομμάτης με τον Πρόεδρο και το Γραμματέα της Ολυμπιάδας Αστρονομίας και Αστροφυσικής.

χάσω ποτέ την ευγενική χειρονομία του κυρίου Μαυρομμάτη, να επέμβει στοργικά, προσφέροντας ένα ζεστό τσάι στους εξεταστές (κυρίως ερασιτέχνες αστρονόμοι και φοιτητές), οι οποίοι περίμεναν τους προς εξέταση μαθητές, στο παγωμένο νυχτερινό Πήλιο. Σκεφτόταν τα πάντα.

Εικόνα 5. Η Τελετή Λήξης της 7ης Ολυμπιάδας Αστρονομίας και Αστροφυσικής

Εικόνα 6. Ο κ. Μαυρομμάτης στην 8η Ολυμπιάδα.

Σε όλες τις εκδηλώσεις επιστημονικές, εκπαιδευτικές ή κοινωνικές ήταν πανταχού παρών, όρθιος, τρέχοντας, οργανώνοντας. Εδώ στο μεγάλο αμφιθέατρο του Συνεδριακού Κέντρου της Ιεράς Μητρόπολης Δημητριάδος και Αλμυρού, κατά την Τελετή Λήξης, επιτέλους κάθισε σε καρέκλα. Είχα καιρό να τον ιδώ να κάθεται! Η τελετή ήταν συγκινητική (Εικόνα 5). Κατά την απονομή των μεταλλίων και των βραβείων, ανάμεσα στα χειροκροτήματα, στον ενθουσιασμό και στη χαρά των νικητών, μου φάνηκε ότι ο κ. Μαυρομμάτης δάκρυσε για λίγο, Ήταν άραγε από χαρά; Από συγκίνηση;

Ένα χρόνο μετά, συνοδεύει την Ελληνική αποστολή στην Ολυμπιάδα Αστρονομίας και Αστροφυσικής στη Ρουμανία (Εικόνα 6.). Και πάλι πρωταγωνιστεί, προσφέροντας τη βοήθειά του όπου χρειαζόταν. Η αποστολή επιστρέφει με μετάλλια και διακρίσεις.

Τελειώνοντας θέλω να σας ευχαριστήσω πολύ κ. Μαυρομμάτη. Εί-ναι πραγματικά τιμή μου, που σας γνώρισα. Σας ευχαριστώ πολύ για τη φιλία και τη συνεργασία όλα αυτά τα χρόνια.

2^{ος} Ομιλητής:
Λουκάς Ζαχείλας,
επίκουρος καθηγητής Πανεπιστημίου Θεσσαλίας

Θέμα:
«27 έτη φωτός “είναι μακριά μπαμπά;»

Σύντομο βιογραφικό σημείωμα από την παρουσιάστρια
του προγράμματος

Οκ. Λουκάς Ζαχείλας γεννήθηκε στην Αθήνα στις 10.6.1960. Σπούδασε Μαθηματικά στο Πανεπιστήμιο Αθηνών. Το 1988 αναγορεύτηκε διδάκτωρ του Φυσικού Τμήματος του Πανεπιστημίου Αθηνών ολοκληρώνοντας την διδακτορική του διατριβή με τίτλο «Αριθμητική και Θεωρητική Μελέτη τρισδιάστατων αστρικών συστημάτων».

Εργασίες του έχουν δημοσιευτεί σε διεθνή επιστημονικά περιοδικά.

Τα ερευνητικά του ενδιαφέροντα εστιάζονται στη μελέτη δυναμικών συστημάτων σε χώρους δύο και τριών διαστάσεων. Η έρευνά του επικεντρώνεται στην μελέτη της ευστάθειας των δυναμικών συστημάτων και στην πιθανή εμφάνιση χάους. Έχει συμμετάσχει σε αρκετά συνέδρια και από το 1990 έως και σήμερα έχει διδάξει μεταξύ των άλλων στο Πανεπιστήμιο Κρήτης, στο Τ.Ε.Ι. Ηρακλείου Κρήτης, στο Πανεπιστήμιο Θεσσαλίας, στο Τ.Ε.Ι. Λάρισας και στην Α.Σ.ΠΑΙ.ΤΕ Βόλου. Έχει διατελέσει υπεύθυνος του Εργαστηρίου Πληροφορικής στο Τμήμα Πολιτικών Μηχανικών του Πανεπιστημίου Θεσσαλίας, καθώς και του αντίστοιχου Εργαστηρίου του Τμήματος Οικονομικών Επιστημών.

Το Δεκέμβριο του 2003, διορίστηκε στη θέση του Λέκτορα στο Οικονομικό Τμήμα του Πανεπιστημίου Θεσσαλίας, ενώ από το Σεπτέμβριο του 2012, είναι Επίκουρος Καθηγητής Εφαρμοσμένων Μαθηματικών στο Τμήμα Οικονομικών Επιστημών...

Είναι μέλος της Διεθνούς Αστρονομικής Ένωσης και Γραμματέας της Εταιρείας Αστρονομίας και Διαστήματος. Τα τελευταία 10 χρόνια είναι 2^{ος} Αρχηγός της Ολυμπιακής Ομάδας Αστρονομίας και Αστροφυσικής και εκπρόσωπος της Ελλάδας στη Διεθνή Ολυμπιακή Επιτροπή Αστρονομίας και Αστροφυσικής.

Πραγματικά είναι τιμή μου σήμερα, που βρισκόμαστε σ' αυτό το χώρο, για να τιμήσουμε έναν άνθρωπο, που έχει κάνει τόσα πολλά πράγματα, όπως ακούσαμε και προηγουμένως. Όταν πήρα το e - mail του π. Χαρίλαου ότι θα κάνουμε αυτή την ημερίδα για τον αξιότιμο κ. Κωνσταντίνο Μαυρομμάτη, έτυχε, εκείνη την ημέρα –σας φαίνεται απίστευτο– να έχουν γίνει πρωτοσέλιδα στις εφημερίδες ότι βρέθηκε σε απόσταση περίπου 27 έτη φωτός μακριά, ένας αστέρας, ο οποίος φιλοξενεί γύρω του πλανήτες, που μοιάζουν με τη Γη μας. Και μάλιστα σας έχω μία είδηση που έμαθα περίπου πριν από 2 ώρες, ότι έχουμε πάρει και σήμα νοήμονος ζωής από αυτή την περιοχή. Θα σας το δείξω στο τέλος. Άρα τα πράγματα είναι σοβαρά από αυτή την περιοχή.

...είναι τόσο μακριά; Να μην σας βάλω, τώρα στον κόπο να αραδιάσω τις εξισώσεις για να υπολογίσω πόσο είναι τα 27 έτη φωτός. Να σας κάνω απλά κάποιους παραλληλισμούς. Αν θέλετε να ταξιδέψετε μέχρι τη Σελήνη, με την ταχύτητα του φωτός θα κάνετε κάπου ένα δευτερόλεπτο. Αν θέλαμε να πάμε στον Ήλιο μας, με την ταχύτητα του φωτός θα χρειαζόμασταν περίπου 8 λεπτά. Αυτή τη στιγμή, τα διαστημικά σκάφη «Βόγιατζερ», που εκτοξεύθηκαν τη 10ετία του 1970, και είναι από τα καμάρια της NASA, έχουν ταξιδέψει εδώ και πολλά χρόνια σε όλους τους πλανήτες του ηλιακού μας συστήματος, και αυτή τη στιγμή βρίσκονται πολύ μακριά, σε απόσταση περίπου 40 ημερών φωτός, όπως είδα πριν από λίγο όταν μπήκα στο διαδίκτυο. Δηλ. το φως ταξιδεύοντας με την καταπληκτική ταχύτητα των 300.000 km/s, θα έκανε για να φθάσει εκεί 38 με 40 ημέρες.

Άρα 27 έτη φωτός, είναι σαν να λέμε ότι αν στέλναμε το 1990 ένα σήμα, περίπου σήμερα θα έφθανε εκεί. Γι' αυτό αποφάσισα να πω για τα 27 χρόνια ιστορίας της Εταιρείας μας, τα οποία είναι πάρα πολλά –και ανατριχιάζω τώρα που το λέω! Νιώθω πολλή συγκίνηση!

Ας την πιάσουμε, όμως, την ιστορία από την αρχή.

Το Σεπτέμβριο του 1990 γίνονται οι πρώτες σκέψεις για την ίδρυση της Εταιρείας από τον κ. Μαυρομάτη, τον κ. Φλιτρή, τον κ. Λαμπράκη, τον κ. Τσατσαράγκο και τον κ. Καλαντζή.

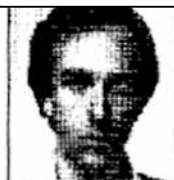
Δεξιά βλέπετε ένα δημοσίευμα της εποχής εκείνης, όπου αναφέρεται ότι πρόκειται να γίνει κίνηση προς αυτή την κατεύθυνση και αμέσως αρχίζουν οι ομιλίες με πρώτο ομιλητή τον φίλο μας κ. Νικόλαο Πράντζο.

Ο οποίος, τότε, έκανε μια πρώτη ομιλία στα πλαίσια της παρέας που είχε συμπτυχθεί μέχρι εκείνη τη στιγμή. Ενώ μερικά χρόνια αργότερα πραγματοποιείται η πρώτη αστροβραδιά, στο προαύλιο του 1^{ου} Λυκείου Βόλου, όπου φιλοξενείται η Εταιρεία και λαμβάνονται οι πρώτες αποφάσεις για την ίδρυση της Εταιρείας Αστρονομίας και Διαστήματος, η οποία στο τέλος του '91 εκδίδει και το περιοδικό «Ουρανός».

Ήταν Οκτώβριος 1991. Είναι ήδη ένα συλλεκτικό τεύχος.

Μετά μπαίνουμε στο '92 οπότε γίνεται η πρώτη Γενική Συνέλευση, και εκλέγεται το πρώτο Διοικητικό Συμβούλιο, με πρόεδρο τον κ. Μαυρομάτη.

1993. Γίνεται η πρώτη επίσημη εκδήλωση στο τότε αμφιθέατρο του

Ο εκπαιδευτής, πρ. Απριτωματίας ΝΙΚΟΣ ΠΡΑΝΤΖΟΣ

ΤΑ ΔΙΚΑ ΜΑΣ

Ε Ν Η Μ Ε Ρ Ω Τ Ι Κ Α

1. Το καταστατικό της Εταιρείας κατατέθηκε στο Πρωτοδικείο.

2. Τα Ιδρυτικά μέλη της Εταιρείας.

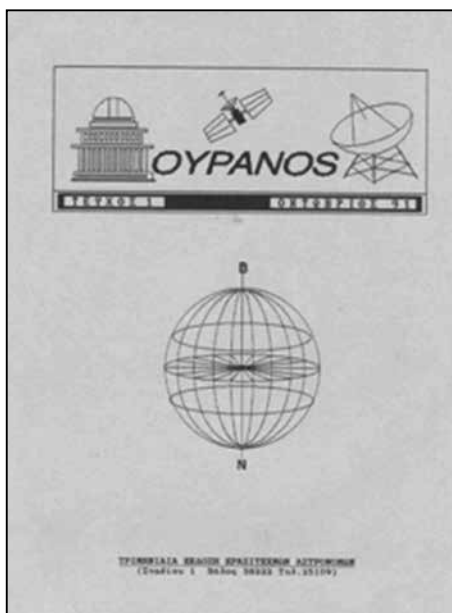
Η καταστατική συνέλευση της 25ης Νοεμβρίου 1991 έκανε τις απαραίτητες συμπληρώσεις και τροποποιήσεις στο καταστατικό που πρότεινε η προσωρινή Διοικούσα Επιτροπή και έδωσε τις γενικές κατευθύνσεις για τα δευτερεύουσες σημασίας άρθρα, που δεν πρόλαβαν να συζητηθούν. Έτσι η Διοικούσα Επιτροπή σε δύο πολύωρες συνεδριάσεις, έδωσε την τελική μορφή όλων των άρθρων του καταστατικού. Η Ολγα Κ. Μαυρομάτη προσφέρθηκε ανείσοτελώς και δακτυλογράφησε στον Υπολογιστή ολόκληρο το κείμενο του καταστατικού, που αποτελείται από 12 σελίδες και περιλαμβάνει 19 άρθρα. Έτσι η Διοικούσα Επιτροπή το παρέδωσε στον δικηγόρο Δημήτριο Μπρούζο για τις παραπέρα διαδικασίες. Ήδη ο κ. Μπρούζος, ο οποίος ανέλαβε τελείως αφιλοκερδώς τη διαδικασία της αναγνώρισης της Εταιρείας, κατέθεσε την σχετική αίτηση στο Πρωτοδικείο του Βόλου. Πιστεύουμε δε, ότι κατά τον Απρίλιο που θα κυκλοφορήσει το 3ο αυτό τεύχος του περιοδικού μας θα είναι έτοιμη η εγκριτική πράξη του Πρωτοδικείου.

Για την ώρα θεωρούμε χρέος μας να ευχαριστήσουμε θερμά τον δικηγόρο Δημήτριο Μπρούζο και την πιτυχιούχο Γαλλικής Φιλολογίας Ολγα Κ. Μαυρομάτη για την αφιλοκερδή αυτή προσφορά τους προς την Εταιρεία μας.

Στο 2ο τεύχος του "ΟΥΡΑΝΟΥ" παρουσιάσαμε τους σκοπούς της Εταιρείας μας και τα μέσα με τα οποία θα προσπαθήσει να εκπληρώσει τους σκοπούς αυτούς.

Παραθέτουμε σήμερα τα ονόματα των μελών που υπέγραψαν το καταστατικό του συματίου μας, τα οποία αποτελούν πλέον τα ΔΕΥΤΙΚΑ ΜΕΛΗ της Εταιρείας:

1. ΖΑΦΑΝΤΖΑΣ ΕΥΣΤΑΘΙΟΣ
Οικονομολόγος
2. ΜΑΥΡΟΜΑΤΗΣ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ
Μαθηματικός
3. ΓΕΩΡΓΙΑΝΤΖΗΣ ΙΩΑΝΝΗΣ
Μαθηματικός
4. ΚΑΛΑΝΤΖΗΣ ΙΩΑΝΝΗΣ
Τεχνολόγος Μηχανικός
5. ΤΣΑΤΣΑΡΑΓΚΟΣ ΙΩΑΝΝΗΣ
Ηλεκτρονικός
6. ΜΑΛΑΜΑΤΙΝΗΣ ΑΠΟΣΤΟΛΟΣ
Χρυσόχοος
7. ΦΛΙΤΡΗΣ ΙΩΑΝΝΗΣ
Φυσικός (Διδάκτωρ)
8. ΑΓΓΕΛΙΔΗΣ ΙΩΑΝΝΗΣ
Πτυ/χος Στελ. Επιχειρήσεων
9. ΑΣΕΛΟΣ ΘΕΜΙΣΤΟΚΛΗΣ
Φυσικός
10. ΠΕΡΑΝΤΟΦΣΚΙ ΑΔΑΜ
Χημικός

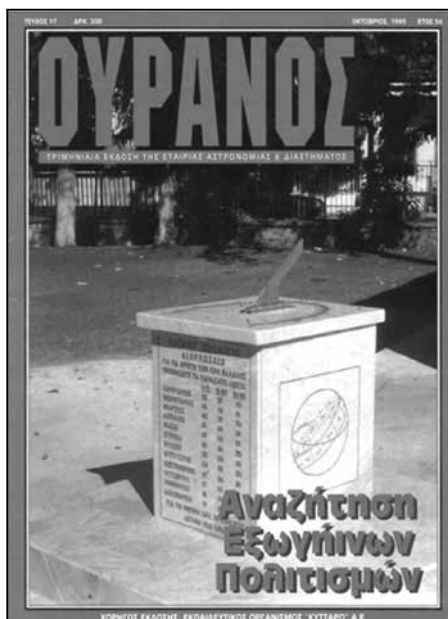
παραλιακού συγκροτήματος του Πανεπιστημίου Θεσσαλίας, από τον αγαπητό αστρονόμο των Αθηνών κ. **Πέτρο Ροβίθη**. Στο τέλος του 1993, το περιοδικό φθάνει στο 8^ο τεύχος του, έχει 16 σελίδες και αρχίζει να μοιάζει σαν πραγματικό περιοδικό.

Περιεχόμενα, ενδιαφέροντα εκλαϊκευτικά αστρονομικά άρθρα κ.λπ.

Παράλληλα η Εταιρεία επεκτείνεται πέρα από τα όρια του Βόλου και της Μαγνησίας, στο μακρινό Λιτόχωρο, όπου μεταβαίνει κλιμάκιο της Εταιρείας μας, κάνει μια ομιλία στο πολυπληθές ακροατήριο που συγκεντρώθηκε μέσα στο γήπεδο και μια αστροβραδιά με τα δυο – τρία τηλεσκόπια.

Τον Οκτώβριο του 1994 το περιοδικό εξελίσσεται, έχει εξ ολοκλήρου έντυπη – offset εκτύπωση και κυκλοφορεί σε 100 αντίτυπα, με χορηγό πλέον το φροντιστήριο «Κύτταρο».

1995. Τα Μέλη μας ξεπερνούν τα 100 και όπως καταλαβαίνετε, θριαμβολογούμε και γινόμαστε περισσότερο γνωστοί στο Βόλο. Τότε είναι που κατασκευάζεται στο προαύλιο του 1^{ου} Λυκείου Βόλου ένα πολύ ωραίο ηλιακό ρολόι η εικόνα του οποίου κοσμεί το εξώφυλλο

του 10^{ου} τεύχους του «Ουρανού», που τώρα πλέον βγαίνει σε έγχρωμη εκτύπωση.

Ιανουάριος 1996. Ο κ. Μαυρομαμάτης βρίσκεται στο ραδιόφωνο της Ορθόδοξης Μαρτυρίας και αρχίζει τις αστρονομικές εκπομπές από την Ιερά Μητρόπολη Δημητριάδος. Από τότε μέχρι σήμερα συνεχίζει χωρίς διακοπή τις εκπομπές αυτές, που γίνονται κάθε Δευτέρα και ώρα 12:30.

Μέσα στο '96 γίνεται κάτι που μέχρι σήμερα με συγκινεί και ταυτόχρονα με συναρπάζει. Διεξάγεται ο πρώτος Μαθητικός Διαγωνισμός Αστρονομίας, στην πόλη του Βόλου και σε μερικές πόλεις της Βόρειας Ελλάδας, με τη συμμετοχή 64^{ων} μαθητών. Θα δείτε στη συνέχεια πόσο τα πράγματα με το διαγωνισμό αυτό πήραν πολύ μεγάλες διαστάσεις.

Το Καλοκαίρι της ίδιας χρονιάς αγοράζει η Εταιρεία, με αρκετό κόπο, θα έλεγα και με πολλές εισφορές, το πρώτο τηλεσκόπιό της 12 ιντσών Meade, το χαμάρι μέχρι και αυτή τη στιγμή της Εταιρείας, το οποίο ακόμη προσπαθούμε να βρούμε τρόπο να το εκμεταλλευτούμε και να το αξιοποιήσουμε με ένα αστεροσκοπείο, για το οποίο έχουν ασπρίσει τα μαλλιά μου ν' ακούω υποσχέσεις από τους Δημάρχους, τους Νομάρχες και τους ιθύνοντες γενικά του Βόλου. Να το προωθήσουμε σε πρόγραμμα, να το βάλουμε στο ΕΣΠΑ, να βρούμε κτήμα και τόσα άλλα. Αλλά τίποτε δεν έγινε, ενώ άλλες πόλεις πολύ μικρότερες

από το Βόλο, έχουν ολόκληρο αστεροσκοπείο και ο Βόλος με το Πήλιο δεν έχει αστεροσκοπείο!

Συνεχίζουμε...

Οκτώβριος του '96, έχουμε την απονομή των βραβείων του 1^{ου} Διαγωνισμού, με χορηγό την αείμνηστη Μπίκα Μαρκατά, δημοσιογράφο – Μέλος της ΕΣΗΕΑ.

Και μετά το '97, δημιουργείται το πρώτο Παράρτημα της Εταιρείας μας, στη Νάουσα, το οποίο βρίσκεται ακόμη στις επάλξεις, με πρόεδρο τον αγαπητό φίλο, τον κ. Χαρίτωνα Τομπουλίδη.

Τον ίδιο χρόνο γίνεται ο 2^{ος} Πανελλήνιος Μαθητικός Διαγωνισμός με την άδεια και τη συμπαράσταση, πλέον, του Υπουργείου Παιδείας.

Στέλνει δηλ. το Υπουργείο Παιδείας, επίσημα, εγκύκλιο σε όλα τα σχολεία, και ο διαγωνισμός διενεργείται μέσα στα σχολεία με επιτηρητές εθελοντές καθηγητές. Έτσι γίνεται μέχρι σήμερα.

Τον Ιούλιο του 1998, διοργανώνεται εδώ στο ίδιο αμφιθέατρο του Πανεπιστημίου μας, το 5^ο Διεθνές Συνέδριο Πυρηνικής Αστροφυσικής με κύριο διοργανωτή τον κ. Νικόλαο Πράντζο. Γίνεται με την υποστήριξη της Εταιρείας μας και του Πανεπιστημίου Θεσσαλίας.

Τα πρώτα σταθερά βήματα του Παραρτήματος Νάουσας

Το πρώτο Δ.Σ. του Παραρτήματος Νάουσας συγκροτήθηκε σε σώμα ως εξής: Πρόεδρος: **Χρήστος Τσιπουκίδης**, αντιπρόεδρος: **Γρηγόρης Σωτηροπούλης**, γραμματέας: **Παναγιώτα Γιόση**, ταμίας: **Κωνσταντίνος Παπαδόπουλος**.

• Η πρώτη επίσημη παρουσία του Παραρτήματος στην πόλη και την περιοχή της Νάουσας έγινε στις 24 Μαρτίου 1997, στο χώρο της "Ευκλείνου Λέσχης Ποντίων" και καλύφθηκε από τις τοπικές εφημερίδες και το ραδιόφωνο. Η παρουσία του κόσμου ήταν μεγαλύτερη από την αναμενόμενη και περιλάμβανε όλες τις ηλικίες και τα επαγγέλματα, με ευδιάκριτη στο πλήθος μας ομάδα προσκόπων. Το θέμα της ομιλίας ήταν: "Κομήτες, οι "αλλήτες" προνοιά μας" και "Υπάρχει ζωή στον Άρη", και έγινε από το Δρ. **Χάρη Τσιπουκίδη**, με τη βοήθεια φειτερινών προβολών. Το ενδιαφέρον των ακροατών ήταν μεγάλο και στο τέλος έγινε συζήτηση και υποβλήθηκαν πολλές ερωτήσεις.

• Κατά την περίοδο του καρναβαλιού στη Νάουσα, τότε που ο κόσμος ξεχνάει χρεώσεις, συγχρόνως με τη μέθη του χορού υπάρχει και η μέθη του ουρανού. Πολλοί μαθητές και μεγάλοι ανακάλυψαν με τη βοήθεια Μελών του Παραρτήματος την αραβική του κομήτη Χέιλ - Μποπ και μερικοί στην

κυριολεξία ενθουσιάστηκαν με την πρωινή εμφάνισή του στις 24 Μαρτίου.

4 από τα άτομα μέλη στη πρώτη εκδήλωση της Γραμμάς. Από αριστερά: Γρηγόρης Σωτηροπούλης, Καλλιόπη Νικολαΐδου, Άννης και Χάρης Τσιπουκίδη, Κωνσταντίνος Παπαδόπουλος.

• Η επόμενη εκδήλωση ήταν η επίσκεψη 50 μαθητών του Λυκείου, με επικεφαλής τον πρόεδρο του Παραρτήματος, στο αστροσκοπείο και στο μετεωροσκοπείο της Θεονίκης, στις 10 Απριλίου. Η επίσκεψη στο αστροσκοπείο έγινε σε συνεργασία με τους καθηγητές **Σταύρο Αυγελάκη** και **Ιωάννη Στεργιάδη**. Παρά το ότι υπήρχαν τρία τηλεσκόπια για τις σχετικές παρατηρήσεις, δυστυχώς δεν είδαν τίποτε το αξιόλογο στον ουρανό, διότι εκείνη την ώρα

Χρονιά

είχε συννεφιά. Όλοι όμως αποζημιώθηκαν με την προβολή μιας ταινίας για τη ζωή και την εξέλιξη των αστεριών, που έγινε στην μεγάλη αίθουσα.

Μια εκπλοή τους περιμένει στο μετεωροσκοπείο, όπου ο συμπρωταρχός τους **Θεόδωρος Καρακώστες**, Δρ. των ΗΠΑ και καθηγητής του Α.Π. Θεσσαλονίκης τους περιμένει και τους μιλάει για τα διάφορα μετεωρολογικά φαινόμενα. Οι στιγμές ήταν πολύ συγκινητικές και μοναδικές για τους μαθητές, γιατί ένωσαν για μερικά στιγμές σαν μέλλοντες ακαδημαϊκοί πολίτες.

Οι επισκέπτες όλοι θέλουν από τις στήλες του περιοδικού μας να εκφράσουν τις θερμές τους ευχαριστίες προς τους τρεις αυτούς καθηγητές του Α.Π. Θεονίκης για τη μεγάλη ευκαιρία που τους έδωσαν.

• Η τελευταία δραστηριότητα του Παραρτήματος είναι η διενέργεια του 2ου Πανελληνίου Μαθητικού Διαγωνισμού Αστρονομίας για μαθητές Λυκείου στην περιοχή του νομού Ημαθίας, με εξαιρετική επιτυχία παρά τις δυσκολίες που υπήρχαν και για τις οποίες μας έγγραφον στη δημοσιευμένη επιστολή τους.

Το καλό είναι ότι ιδέες υπάρχουν, όρεξη υπάρχει και το μέλλον φαίνεται πως τους ανήκει για να ξεπληρώσουν σιγά - σιγά σε όλη την Ημαθία.

1999. Το 30^ο τεύχος του «Ουρανού», κυκλοφορεί με 32 σελίδες, εκ των οποίων οι 16 έγχρωμες, πάντα με τις συνδρομές των Μελών της Εταιρείας και με κάποιες ιδιωτικές ενισχύσεις.

Παράλληλα διενεργείται ο 4^{ος} Πανελλήνιος Διαγωνισμός. Στην Κατερίνη ιδρύεται το 2^ο Παραρτημα μας, με πρόεδρο τον κ. **Θωμά Μπίσιμπα**.

Ενώ πάντα, όταν είχαμε κάποιο σημαντικό αστρονομικό γεγονός, προσπαθούσαμε να το προβάλουμε στο ευρύτερο κοινό.

Αυτό συνέβη και με μια έκλειψη Ηλίου που έγινε το Καλοκαίρι του 1999, η οποία παρατηρήθηκε στο Βόλο με 80% κάλυψη και την παρακολουθήσαμε από το προαύλιο του 1^{ου} Λυκείου Βόλου, με μεγάλη συμμετοχή κόσμου και με ραδιοφωνική online κάλυψη.

Την ίδια χρονιά διοργανώνεται το 1^ο Συνέδριο Ερασιτεχνικής Αστρονομίας, το οποίο ήταν ιδέα του κ. Κώστα.

Έγινε στην αίθουσα του Δημαρχείου Βόλου, με πολύ καλή επιτυχία, με όλα τα σωματεία της Ελλάδος και με εξαιρετικούς ομιλητές, όπως του

κ. Σειραδάκη, του κ. Γραμματικάκη, της κ. Λιβανίου, του κ. Ροβίθη, του κ. Κοντζιά κ.ά.

Και περνάμε στη 10ετία του 2000, όπου τον Απρίλιο βγαίνουν τα Πρακτικά του Συνεδριού, με την υποστήριξη του περιοδικού «Ουρανός». Ο Πανελλήνιος Διαγωνισμός γίνεται για 5^η φορά, και εκείνη τη χρονιά –δεν θα μπω σε λεπτομέρειες κ. Σιμόπουλε, διότι θα μας τα πείτε εσείς– έχουμε μια καταπληκτική πρόταση από τον κ. Σιμόπουλο: «Αποφασίσαμε από το Ίδρυμα Ευγενίδου να στέλνουμε κάθε χρόνο στη NASA στο Χάντσβιλ της Αλαμπάμα, δυο από τα πρώτα παιδιά του διαγωνισμού Αστρονομίας».

Να, βλέπετε εδώ με τη στολή του αστροναύτη.

Το Καλοκαίρι του 2000, έχουμε άλλη μια πρωτιά: Το 1^ο Θερινό Σχολείο Αστρονομίας, το οποίο το διοργανώνουμε πάλι στο 1^ο Λύκειο Βόλου, που μας φιλοξενούσε ακόμη. Το ανέλαβε δε εξ ολοκλήρου ο κ. Βλάσης Πετούσης.

Το 2001, σπάζουμε το φράγμα των 400 Μελών της Εταιρείας και συνεχίζουμε το 2^ο Θερινό Σχολείο Αστρονομίας, που το αναλαμβάνει ο κ. **Πράντζος** με τον κ. **Πετούση**.

2002. Γίνεται η πρώτη αστρονομική έκθεση στο κτίριο Τζορτζιο ντε Κίρικο, με πολύ καλή επιτυχία, με γκραβούρες του κ. **Ευσταθίου Ζαφραντζά**, και πολλά άλλα εκθέματα αστρονομίας.

Ο 7^{ος} Διαγωνισμός Αστρονομίας, με 400 μαθητές, τη στιγμή που ξεκινήσαμε μόνο με 65 μαθητές, και έχουμε τη μεταφορά της έκθεσης αυτής στα Κανάλια της Καρδίτσας, την πατρίδα του κ. **Μαυρομμάτη**, όπου είχε πάρα πολύ μεγάλη επιτυχία, όπως μάθαμε αργότερα.

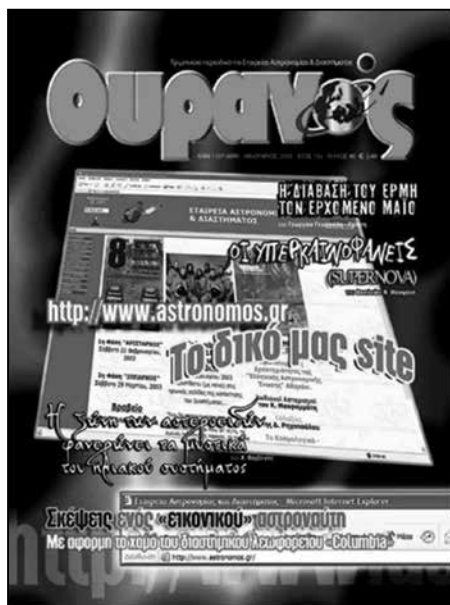
3^ο Θερινό Σχολείο, με 3 εισηγητές. Μεγαλώνουμε και αυξάνουμε. Παράλληλα ιδρύουμε το 3^ο Παράρτημα της Εταιρείας στη μακρινή Κάσο, με πρόεδρο τον αδελφό του κ. **Χρίστου Ξενάκη**, τον κ. **Νίκο Ξενάκη**.

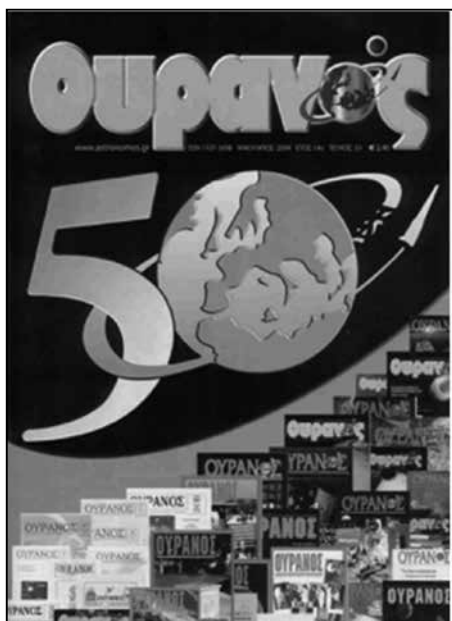
Τον Οκτώβριο του 2002, έχουμε μια ακόμη πρωτιά, διότι η ΕΛ.ΑΣ.ΕΤ. είναι ανάμεσα στους χορηγούς του Πανελληνίου Διαγωνισμού, με το ποσό των 300 ευρώ για τον πρώτο μαθητή.

2003. Βγαίνουμε και στο διαδίκτυο και αποκτούμε οντότητα ηλεκτρονική: www.astronomos.gr, που την κατασκευάζει και την επιμελείται ο κ. **Γιάννης Τσατσαράκος**. Παράλληλα, διενεργούμε τον 8^ο Διαγωνισμό, ο οποίος επειδή έφθασαν στ' αυτιά μας κάποια παραπονάκια, ότι δεν είναι αδιάβλητος, επειδή γινόταν στα κατά τόπους Λύκεια, αποφασίσαμε να βάλουμε και μια δεύτερη φάση, τη φάση «Ιππαρχος», στην οποία έλαβαν μέρος οι 30 – 40 μαθητές της πρώτης φάσης «Αρίσταρχος» και διαγωνίστηκαν εδώ στο Βόλο. Έτσι εξακολουθεί να γίνεται μέχρι σήμερα.

Επίσης έχουμε και το 4^ο Θερινό Σχολείο, στο οποίο δημιουργούμε και τη δεύτερη τάξη για προχωρημένους μαθητές, αφήνοντας την πρώτη τάξη στους Αρχαίους.

Την ίδια χρονιά είχαμε έναν καινούργιο χορηγό, ευτυχώς, και το λέω ευτυχώς, διότι τα οικονομικά της Εταιρείας δεν μπορούσαν να υποστηρίξουν τα βραβεία, που ήταν αρκετά εκείνον τον καιρό.

Πρόκειται για τον κ. **Κωνσταντίνο Ζούζουλα**, ο οποίος εκείνον τον καιρό μας γνώρισε και εκτιμώντας το έργο μας, αυθόρμητα ανέλαβε τη χορηγία του διαγωνισμού.

2004, πάλι Μαθητικός Διαγωνισμός, πάλι πολλές συμμετοχές, πάλι οι εξετάσεις εδώ στο 1^ο Λύκειο Βόλου, όπου εξακολουθούμε και βρισκόμαστε. Έτσι φθάνουμε και στο 50^ο τεύχος του περιοδικού, γεγονός που το πανηγυρίσαμε ιδιαίτερα, όπως δείχνει και το εξώφυλλο του 50^{ου} τεύχους. Επίσης έχουμε το 5^ο Θερινό Σχολείο, που έγινε λίγο αργότερα, λόγω των Ολυμπιακών Αγώνων, ενώ στο διαγωνισμό αστρονομίας δια-

κρίνεται και ένας Βολιώτης, ο γνωστός μας φίλος **Αλέξανδρος Φιλοθόδωρος**.

Το 2005, περνάμε και στις εκδόσεις. Πρώτο βιβλίο των εκδόσεων της Εταιρείας μας είναι «Η ουρανογραφία των Αγίων» που το γράφει ο κ. Μαυρομμάτης. Ένα πάρα πολύ ωραίο σύγγραμμα, στο οποίο παρουσιάζονται οι χάρτες – σαν γκραβούρες της Αναγέννησης, σε αντιστοιχία με τους χάρτες των αστερισμών, το οποίο προλογίζει ο σεβασμιότατος.

Γίνεται ο 10^{ος} διαγωνισμός, με αρκετούς συμμετέχοντες.

Και περνάμε στο 2006, πάλι με κάποιες παρατηρήσεις του Ηλίου, ενώ στο αμφιθέατρο στο οποίο βρισκόμαστε σήμερα, είχαμε την τιμή να φιλοξενήσουμε και να ακούσουμε τον ακαδημαϊκό κ. **Σταμάτη Κριμιζή**, ο οποίος μας μίλησε για τα επιτεύγματα της διαστημικής, τα προγράμματα που είχε συμμετάσχει ο ίδιος και η ομάδα του. Ήταν μια πάρα πολύ ωραία ομιλία.

[illegible]

2009, και περνάμε στον 14^ο διαγωνισμό. Εδώ είναι ο Γιώργος Βα-
λογιάννης.

Παράλληλα δημιουργούμε διάφορες εκθέσεις στην περιοχή μας, στο Πολιτιστικό Κέντρο της Νέας Ιωνίας, με πολλές γκραβούρες του κ. Ζαφραντζά και με πολλά επίσης τηλεσκόπια, κιάλια και πολλά άλλα αστρονομικά αντικείμενα.

Και τότε πλέον, στον 15^ο διαγωνισμό του 2010, καθίσαμε με τον κ. Σεираδάκη και λέμε: Εάν και αυτή τη χρονιά δεν πάρουμε μετάλλιο, μάλλον κάτι δεν πάει καλά. Ή στραβός είναι ο γιαλός ή στραβά αρμενίζουμε. Το πήραμε, λοιπόν πολύ – πολύ σοβαρά. Θα πρέπει να γυρίσουμε με μετάλλια αυτή τη χρονιά. Και πράγματι, πάμε στην Κίνα και γυρνάμε με δύο χάλκινα μεν, αλλά ήταν δύο μετάλλια.

Κι έτσι από τότε μέχρι σήμερα σε όλες τις επόμενες Ολυμπιάδες, τουλάχιστον, βρισκόμαστε μέσα στα μετάλλια. Η προετοιμασία γίνεται με σωστό τρόπο, αλλά και με ένα μυστικό: Οι επόμενοι διδάσκονται από τους προηγούμενους. Αυτό νομίζω είναι το καλύτερο σχολείο για τους μαθητές των ομάδων που συμμετέχουν στις Ολυμπιάδες.

Το 2011, γίνεται άλλη μια πρωτιά για την Εταιρεία, δημιουργούμε την πρώτη Σχολή Αστρονομίας, η οποία γίνεται ανάγκη, διότι με απόφαση του Υπουργείου Παιδείας, το μάθημα της Αστρονομίας, το οποίο μέχρι τότε ήταν μάθημα επιλογής, καταργείται. Η Σχολή Αστρονομίας απευθύνεται σε παιδιά του Δημοτικού και του Γυμνασίου, βέβαια, την αφήσαμε δε ανοιχτή, ακόμη και σ' οποιονδήποτε ενδιαφέρεται να ακούσει σωστά πράγματα από τους καθηγητές, να έρθει να τα παρακολουθήσει.

Κι έτσι στο φιλόξενο χώρο του Πανεπιστημίου Θεσσαλίας, ξεκινήσαμε με τη Σχολή αυτή, η οποία συνεχίζεται μέχρι σήμερα και η οποία ενισχύεται με μια σειρά από βιβλία, τα οποία έχει συγγράψει ο κ. Μαυρομαμάτης, τα Στοιχεία Αστρονομίας Αστροφυσικής και Διαστημικής. Είναι πολύ ωραία καλογραμμένα βιβλία, και αν θέλετε αυτή τη στιγμή είναι τα μοναδικά που κυκλοφορούν στην ελληνική αγορά. Είναι γραμμένα από εκπαιδευτικό και απευθύνονται σε όλες τις ηλικίες.

Βέβαια, πάντα εξακολουθεί και υπάρχει ο Διαγωνισμός Αστρονομίας, ο οποίος έχει φθάσει σήμερα στον 22^ο Διαγωνισμό του 2017, καθώς και η Ολυμπιάδα η οποία από τότε που σας είπα προηγουμένως, έχει περάσει σε διάφορες πόλεις. Από το Βόλο, άλλη ιστορική Ολυμπιάδα στην οποία χάσαμε τον ύπνο μας! Κοιμόμασταν μία με δύο ώρες την ημέρα, τρέχαμε, γιατί έπρεπε να πάνε όλα στην εντέλεια, και το σημαντικότερο απ' όλα, χωρίς να θέλω να κατηγορήσω κανέναν γι' αυτό, χρειαζόμασταν χρήματα για να γίνει μια Ολυμπιάδα. Και αυτά είτε με δωρεές, είτε με άλλες προσφορές, ευτυχώς ο Δήμος Βόλου, ευτυχώς η Περιφέρεια Θεσσαλίας, ευτυχώς η Ιερά Μητρόπολη Δημητριάδος, που έδειξε προηγουμένως ο κ. Σειραδάκης το στιγματότυπο από το Συνεδριακό Θεσσαλίας. Ευτυχώς που αρκετοί βάλανε πλάτες και μπορέσα-

με να τη φέρουμε εις πέρας, και μάλιστα ακόμα μέχρι τώρα, σε όσες Ολυμπιάδες έχω πάει στη συνέχεια, όλοι μου δίνουν συγχαρητήρια, για την Ολυμπιάδα του 2013. Μου λένε πόσο ωραία περάσαμε, τι καλή φιλοξενία είχαμε, που τους πήγαμε για μπάνιο, είδαν επί τέλους τον Ήλιο χωρίς σύννεφα, και χωρίς να βρέχει. Ήταν μία, νομίζω, αξιέπαινη προσπάθεια, όλων μας, από τον πρώτο μέχρι τον τελευταίο, τους εθελοντές. Τι άλλο να πω;

Από την Ολυμπιάδα της Βραζιλίας του 2012 γυρίσαμε με το πρώτο ασημένιο μετάλλιο, δύο χάλκινα και δύο εύφημες μνείες, οπότε φάνηκε η διαφορά με τις προηγούμενες.

Την ίδια χρονιά εκδώσαμε και τα project αστρονομίας με συγγραφείς τον κ. **Σεραφείμ Σπανό** και τον κ. **Χρίστο Ξενάκη**.

2014, έχουμε τον 19^ο διαγωνισμό, επόμενη Ολυμπιάδα στη Ρουμανία.

2015, κι εδώ έχουμε μια άλλη πρωτοτυπία.

Για όλους εσάς, για όλους φίλαστρος, για όλους που θέλουν

να μάθουν αστρονομία από τους ειδικούς, καθισμένοι στο σπίτι τους, μπορούν να παρακολουθούν μαθήματα αστρονομίας εξ αποστάσεως. Απλά με τη χρήση ενός Η/Υ και με τη βοήθεια της σύγχρονης τεχνολογίας, μπορείτε να παρακολουθήσετε τα μαθήματα, τα οποία κάνουμε εμείς στα παιδιά εδώ στο Βόλο, με την ίδια σειρά, στις τρεις τάξεις, όπως είναι το πρόγραμμα.

**ΣΧΟΛΗ ΑΣΤΡΟΝΟΜΙΑΣ
ΕΞ ΑΠΟΣΤΑΣΕΩΣ**

ΤΡΙΤΟΥΣ ΦΟΙΤΗΣΕΩΣ
Για μαθητές ΣΤ' τάξης Δημοτικού - Γυμνασίου και Λυκείου
Μαθήματα - Εισαγωγή Στις προσομοιωμένες - online - των μαθημάτων

Επεξεργασμένο και επιλεγμένο: Ιανουάριος 2015
Δόθηκε η τιμητική μεταλλική πινακίδα του Βόλου 2015

Τα ΤΑΞΙΑ: Το υλικό μας αφορούν (τάξεις • Σελίδες • πληροφορίες • κεφάλαια • μελέτες κ.λ.π.)
ΣΤ' ΤΑΞΗ: Αστέρες • γαλαξίες • Σύμπαν • σύγχρονα αστέρια • τηλεσκόπια
ΣΤ' ΤΑΞΗ: Διαστημική (Διαστημολογία • Διαστημική ταξίδια • Διαστημικά αεροπλάνα • Διαστημική έρευνα)
• Διαστημική θεωρία και τεχνολογία

• Αξιοσημείωτες:
Γνωστή με δύο ονόματα: Διαδραστικό το Μάτι και τον Άρη και
και τα πέντε από όλα τα Επαιρία, τα Μάτι.
• Διαδραστικό βιβλίο των τριών τάξεων:
Επιστήμη Αστρονομίας, Διαστημική και Διαστημική (για τάξεις) της Εταιρείας,
που διατίθενται ΔΩΡΕΑΝ στους μαθητές της Διαδραστικής Σχολής Αστρονομίας.
• Τίτλοι αποδίδουν και αποδοχές:
Στα τέλη των μαθημάτων, οι αμοιβές ταξιδιού, στο βιβλίο, αποδίδονται σε γράμματα, αποδοχές
στα 100 και 200 Τάξεις και τα αποδοχές των μαθημάτων της ΣΤ' Τάξης.

Πληροφορίες και Ενδιαφέροντα: Τηλ: 24210 51061, 24210 44253 & 6979 026260
Αναζητούμε Κανονισμούς και Οδηγίες: Στην ιστοσελίδα της Εταιρείας www.astroschool.gr

Στην Ολυμπιάδα της Ινδονησίας ξανά, με τον **Αντώνιο Βαλμά**.

Και εδώ θα ήθελα να τελειώσω με αυτή τη διαφάνεια. που έχουμε τη βράβευση από την Ακαδημία Αθηνών στο πρόσωπο του κ. Μαυρομμάτη και σε όλους τους υπόλοιπους εμάς που βοηθούμε στο έργο της Εταιρείας. Στις 22 Δεκεμβρίου 2015, λοιπόν, είχαμε την τιμή να βραβευθεί η εταιρεία μας, και ο κ. Μαυρομμάτης, σε πανηγυρική τελετή.

2016. Είμαστε στην προτελευταία χρονιά, 21^{ος} Πανελλήνιος Διαγωνισμός. Εδώ οφείλουμε να ευχαριστήσουμε και δημοσίως, το Ίδρυμα Ωνάση, το οποίο εδώ και δύο χρόνια είναι ο χορηγός του διαγωνισμού αστρονομίας, και χορηγός της Ολυμπιακής Ομάδας Αστρονομίας και Αστροφυσικής. Γιατί είπαμε άνευ χορηγών, όπως και στην αρχαία Ελλάδα, δεν θα μπορούσε να γίνει τίποτε. Και με την οποία ολυμπιάδα γυρίσαμε εδώ και μερικούς μήνες, με ένα χάλκινο μετάλλιο και με δύο εύφημες μνείες.

2017. Τελευταία χρονιά...

Εγώ, δεν έχω τίποτε άλλο να πω στον κ. Κώστα Μαυρομμάτη, που τον γνώτω, τι να πω; Σαν πατέρα μου.

Σας έχω πει στην αρχή ένα ψέμα, Πρωταπριλιά είναι. Δεν έχουμε πάρει ακόμα μήνυμα από κάποιον νοήμονα άνθρωπο, ενός κάποιου πλανήτη, αλλά το ελπίζουμε. Έχουμε όμως, εδώ έναν άνθρωπο, το έχω

βάλει επίτηδες κεφαλαίο το «Φ», το Φως είναι δίπλα μας, δεν χρειάζεται να πάμε 27 έτη φωτός μακριά για να πάρουμε κάποιο μήνυμα, αλλά είναι καλύτερα να παίρνουμε μηνύματα από τους ανθρώπους, τους δικούς μας. Ευχαριστούμε πολύ κ. Κώστα!

Προλόγισμα και παρουσίαση του προγράμματος
κ. Γεωργίου Τουφεξή,
Φιλολόγου,
Προέδρου της Χορωδίας των Εκπαιδευτικών

Αιδεσιμώτατοι, κυρίες και κύριοι,
σεβαστέ μας δάσκαλε και αγαπητέ μας συνάδελφε,

Ως εκπρόσωπος της Χορωδίας των Εκπαιδευτικών θέλω να εκφράσω τα συγχαρητήριά μου στην Ιερά Μητρόπολη Δημητριάδος και Αλμυρού και ιδιαίτερα στον π. **Χαρίλαο Παπαγεωργίου**, τον διευθυντή του Ιστορικού της Αρχείου, για την διοργάνωση αυτής της ημερίδας. Μιας ημερίδας υψηλού επιστημονικού επιπέδου, αλλά και με τόσο συναισθηματικό χρώμα, όπου έλαβαν μέρος εκλεκτοί ομιλητές. Παράλληλα εκφράζουμε τις ευχαριστίες μας για την ευκαιρία που μας δίδεται ως χορωδία, να εξωτερικεύσουμε, με μουσικό τρόπο, τα ευγνώμονα αισθήματά μας προς το τιμώμενο σήμερα πρόσωπο, τον κ. Κ. Μαυρομμάτη

Συγκεκριμένα εγώ, όπως και άλλοι χορωδοί, αλλά και η μαέστρος μας κ. **Στάσα Τζάλλα**, αργότερα, γνώρισα πολύ νωρίς τον κ. Μαυρομμάτη, καθηγητή των Μαθηματικών, στα μέσα της 10ετίας του '60, στο 1^ο Λύκειο Βόλου, ως μαθητής του κλασικού τμήματος, σε μια αίθουσα γεμάτη από 64 μαθητές, όπου, όμως, το αποτέλεσμα της δουλειάς του ήταν τέτοιο, που, θυμάμαι ότι ταλαντεύτηκα για το αν θα ακολουθήσω θετικές ή θεωρητικές σπουδές, τόσο κατηρτισμένος ένιωθα! Τελικά ακολούθησα τις θεωρητικές, ελληνική φιλολογία, αλλά με το τότε σύστημα εισαγωγής μέτρησαν και τα Μαθηματικά, με μικρότερο συντελεστή, από τα άλλα μαθήματα της κατεύθυνσής μας. Γενικά πιστεύω

ότι οι θετικές επιστήμες έχουν άμεση σχέση με τη φιλοσοφία, διότι ο πρώτος μαθηματικός της αρχαιότητας, ο **Πυθαγόρας**, ήταν συγχρόνως από τους πρώτους φιλοσόφους της Αρχαίας Ελλάδος, και ανήκε στους προσωκρατικούς φιλοσόφους, αλλά και το συντακτικό, όπως ξέρουμε, χρειάζεται μαθηματική σκέψη.

Τα μαθήματα του σχολείου την εποχή εκείνη της 10ετίας του '60, πρέπει να σας πω, ότι γίνονταν κανονικά, χωρίς καταλήψεις και παρατράγουδα, όπως τα σημερινά. Θυμάμαι ότι παρακολουθούσαμε και γράφαμε όλοι σιωπηρά, ενώ κάπου – κάπου, ακούγονταν κάποια φωνή: «Κυρ' καηγητά, κυρ' καηγητά, αύριο στο θέμα οι ασκήσεις να βγαίνουν νταγκ». Δηλ. το αποτέλεσμα να είναι ακέραιο: $\chi = 5$, $\chi = 13$ και όχι $\chi = 5,73$ ή $\chi = 13,32$. Και ο κ. Μαυρομμάτης μας διαβεβαίωνε ότι θα το κάνει, όπως και το έκανε. Έχω βρει πολλούς μαθητές σας κ. Μαυρομμάτη, που το ομολογούν αυτό και τα θυμούνται όλα!

Όταν πέρασαν τα χρόνια, συναντηθήκαμε ξανά, στις αρχές της 10ετίας του '80 στο 1^ο Γυμνάσιο Ν. Ιωνίας. Εσείς κ. Μαυρομμάτη διευθυντής, εγώ καθηγητής, μου αναθέσατε να στήσουμε εκ του μηδενός μια δανειστική βιβλιοθήκη, κατά το 1984, αν θυμάμαι καλά. Και σε δυο – τρεις μήνες μέχρι τα Χριστούγεννα την είχαμε στήσει, σε μια μεγάλη αίθουσα, με τη βοήθεια και του Συλλόγου Γονέων, ο οποίος συνέδραμε οικονομικά και αγорάσαμε πολλά βιβλία, που τα τοποθετήσαμε σε ένα καινούργιο έπιπλο. Μεταξύ δε των βιβλίων αυτών, εξέχουσα θέση κατείχαν τα βιβλία των Βολιωτών συγγραφέων, όπως του αείμνηστου **Παναγιώτη Κατσιρέλου**, του συγγραφέα της Νέας Ιωνίας. Η εν λόγω βιβλιοθήκη τα επόμενα χρόνια αξιοποιήθηκε περισσότερο, από τη συνάδελφο **Αγλαΐα Αποστόλου**, και λειτουργεί μέχρι σήμερα, με τον ίδιο τρόπο και τον ίδιο σκοπό!

Ένα άλλο παράδειγμα της πρωτοπορίας του κ. Μαυρομμάτη στο θέμα της εκπαίδευσης, του τοπικού πολιτισμού και της τοπικής ιστορίας ήταν και οι συνεντεύξεις που πήραμε από πολλούς πρόσφυγες της πρώτης γενιάς –επιζώντες της Μικρασιατικής Καταστροφής– και καταγράψαμε σε κασέτες τις αναμνήσεις τους, από τον τόπο που άφησαν, καλές ή άσχημες. Και έτσι δημιουργήθηκε ένα πλούσιο υλικό από τις κασέτες αυτές, που υπάρχουν μέχρι σήμερα, ως πνευματικό υλικό με ιστορική και πολιτιστική αξία, στο αρχείο του Σχολείου.

Θέλω να πω με αυτά ότι ο κ. Μαυρομμάτης, ως παιδαγωγός και πνευματικός άνθρωπος, ήταν ένας πρωτοπόρος και ενσάρκωνε στην πράξη τη ρήση του **Πλάτωνα** στην «Πολιτεία» του: «Λαμπάδια έχοντες διαδίδουσιν αλλήλοις». Μια τέτοια λαμπάδα, χριστιανική, πασχαλινή, αναστάσιμη ήταν και είναι, κυρίες και κύριοι ο Κώστας Μαυρομά-

της, που διαπρέπει στην Εταιρεία Αστρονομίας, που σήμερα γνώρισα περισσότερο και ευχαριστώ τους ομιλητές για τις ομιλίες τους. Μια λαμπάδα γεμάτη από το φως της αλήθειας, της επιστήμης, της αγάπης, της προσφοράς γύρω του, αλλά και της εμπιστοσύνης που ενέπνεε σε όσους εργάζονταν κοντά του ή συνεργάζονταν μαζί του.

Εύχομαι, εκφράζοντας τα αισθήματα και των άλλων χορωδών, ακόμη των συμμαθητών της γενιάς μας, αλλά και των συναδέλφων, ο Θεός να του χαρίζει υγεία και «μακρότητα ημερών» και πληρότητα ετών!

Σας ευχαριστώ.

Και τώρα λίγα λόγια για τη χορωδία μας, που βλέπετε μπροστά σας, κυρίες και κύριοι.

Πολλοί χορωδοί γνωρίζουν πολύ καλά τον κ. Μαυρομμάτη, αρχετούς από τους οποίους τους είχε μαθητές και η μαέστρος μας η κ. **Αναστασία Τζάλλα**, τον γνωρίζει πολύ καλά, από τα μαθητικά της χρόνια, που τον είχε καθηγητή.

Η Χορωδία Εκπαιδευτικών Νομού Μαγνησίας ιδρύθηκε το 1978 από τον πρώτο μαέστρο της, που ευτύχησε να έχει, τον **Θανάση Χατζηδημητρίου** και μια ομάδα φιλόμουσων εκπαιδευτικών, με την αρωγή των προϊσταμένων της Εκπαίδευσης και πρωτεργάτη της ίδρυσης και στελέχωσής της τον πρώτο πρόεδρό της, τον δάσκαλο **Γιώργο Γερμάνη**. Κύριο χαρακτηριστικό της και πρωτοτυπία της στον ελλαδικό χώρο είναι ότι συνενώνει, με τα μέλη της, και τις τρεις βαθμίδες της εκπαίδευσης, την πρωτοβάθμια, την δευτεροβάθμια και την τριτοβάθμια! Και σήμερα έχουμε εδώ ομότιμο καθηγητή του Πανεπιστημίου της Ουάσιγκτον, που ζει στο Βόλο.

Στη συνεχή, από την ίδρυσή της, καλλιτεχνική και πολιτισμική δράση της, έχει μια σημαντική παρουσία στην πόλη μας και γενικότερα, με τις αξιολογες συναυλίες που έχει δώσει στο Βόλο, στην Ελλάδα αλλά και στο εξωτερικό. Μόνιμες διοργανώσεις στην πόλη μας η Χριστουγεννιάτικη συναυλία της «Μελωδικά Χριστούγεννα» και η ετήσια συναυλία, με τη συμμετοχή και άλλων μουσικών συνόλων που συνεργάζεται, με αφιερώματα στους μεγάλους συνθέτες, στιχουργούς και λογοτέχνες, Έλληνες και ξένους. Επίσης κατά τους Χαιρετισμούς ψάλλει σε διάφορους ιερούς ναούς του Ύμνους προς την Υπεραγία Θεοτόκο, κάθε χρόνο.

Από το 2006 και έπειτα, καλλιτεχνική διευθύντρια και μαέστρος της χορωδίας μας είναι η **Στάσα Τζάλλα**, καθηγήτρια μουσικής.

Στο σημερινό μας πρόγραμμα θα ψάλλουμε και θα τραγουδήσουμε τα εξής μουσικά κομμάτια:

1.- «Τη Υπερμάχω».

2.- «Την ωραιότητα». Και τα δύο από την ακολουθία του Ακαθί-

στου Ύμνου, του 6^{ου} αιώνα, κατά πάσα πιθανότητα, του **Ρωμανού του Μελωδού**, σε σύνθεση του **Θεμιστοκλή Πολυχράτη** και σε χορωδιακή επεξεργασία του **Θανάση Χατζηδημητρίου**.

3.- «Σβιάτι Μπόζε» (Σε υμνούμεν, τρισάγιος ύμνος) του **Π. Ι. Τσαϊκόφσκι**.

4.- “Panis Angelicus” (Άρτος αγγελικός) του **Cesar Franc** (Βελγογάλλος συνθέτης του 19^{ου} αι.). Solo: **Κατερίνα Αποστολοπούλου**, υψίφωνος – **Κώστας Γεροντόπουλος**, τενόρος.

5.- “Corodi Schavi Ebrei” (χορικό των αιχμαλώτων [Εβραίων] από την όπερα “Nabucco” του **Τζουζέπε Βέρντι** (Ιταλός συνθέτης του 19^{ου} αι.).

6.- «Χρυσοπράσινο φύλλο», στίχοι του Κύπριου ποιητή **Λεωνίδα Μαλένη** και μουσική σύνθεση του **Μίκη Θεοδωράκη** (Σαν σήμερα, 1^η Απριλίου 1955, έγινε η έναρξη του ένοπλου αγώνα στην Κύπρο, για την αποτίναξη του αγγλικού ζυγού).

7.- «Τα δειλινά στη Σπάρτη», στίχοι **Μιχάλη Μπουρμπούλη**, μουσική **Ηλία Ανδρόπουλου**.

8.- «Της Δικαιοσύνης Ήλιε νοητέ» από το «Άξιον εστί» του **Οδυσσέα Ελύτη** και μουσική **Μίκη Θεοδωράκη**.

Στο πιάνο είναι η **Εύη Κανελλοπούλου**. Την χορωδία μας διευθύνει η μαέστρος **Στάσα Τζάλλα**.

Καλή σας ακρόαση και αισθητική ευχαρίστηση!

Προσφώνηση του
π. Χαρίλαου Παπαγεωργίου
Διευθυντού του Ιστορικού Αρχείου
της Ιεράς Μητροπόλεως Δημητριάδος και Αλμυρού

Σεβασμιώτατε,
Ελλογιμώτατοι κύριοι καθηγητές, εκλεκτοί επιστήμονες,
κυρίες και κύριοι

Ενώπιόν μας παρίσταται μία ολοκληρωμένη προσωπικότητα, ένας άνθρωπος κυριολεκτικώς του ουρανού, ένας καθολικός, ένας οικουμενικός άρχων. Παρέλκει η επανάληψη του αξιότιμου βιογραφικού του σημειώματος και της ... εργογραφίας. Διότι κρατεί ανά χείρας τα έργα της φιλοπονίας του: οικογενή, παιδευτικά, ερευνητικά, συγγραφικά, ενί λόγω, έργα πολιτισμού. Είναι μια ζώσα εικόνα του πολιτισμού ο κ. Κων/νος Μαυρομαμάτης. Ενός πολιτισμού που διατηρεί ... μέσα στις στάχτες της σημερινής μετριότητας. Ενός πολιτισμού που αναμένει την αναγέννηση, την πρόοδο, την άνοδο. Ενός πολιτισμού που διασώζει την ανθρωπιά και το φιλότιμο, σαν κύρια χαρακτηριστικά που δεν φαλκιδεύουν αλλά εγγυώνται αληθινή παιδεία, γνήσια σοφία, και ανόθευτη αρετή.

Ο τιμώμενος προσαρμόζει έργο και λόγω, τον προσωπικό αξιακό του κώδικα στα δεδομένα μιας ταχύτατα εξελισσόμενης κοινωνίας. Χάρη στην πολυμερή παιδεία του μπόρεσε και μπορεί να χρησιμοποιεί τις γνώσεις του με τον καταλληλότερο τρόπο ώστε πάντοτε να επιφέρει το επιθυμητό αποτέλεσμα. Στα κείμενά του συναντά κανείς αναφορές στην ανθρώπινη καθημερινότητα, στη ζωή της φύσης, την ιατρική, την τεχνολογία, την ψυχολογία, τη στατιστική, τη γεωγραφία, την ιστορία, τη μυθολογία και βεβαίως την κοσμογεωγραφία και την αστρονομία, που έρχονται να συμπληρώσουν και να καταστήσουν περισσότερο εύληπτες τις επιστημονικές διατυπώσεις.

Ένας σημαντικός σκοπός, που πάντοτε υποβόσκει, τα έργα του Κων/νου Μαυρομμάτη, δεν είναι η απόκτηση εγκυκλοπαιδικών γνώσεων, αλλά η μόρφωσις ευσεβείας, η απόληψη δηλ. και ο ενστερνισμός των δωρεών του Θεού μέσα από τις διαδρομές της επιστήμης. Χωρίς μονομερείς και αποκλεισμούς, στηρίζεται στη χρήση των ποικίλων επιστημονικών δεδομένων και με έναν τρόπο, διαρκώς να εμπεδώνει και να εμπεδώνει μια πίση στο Δημιουργό. Η χρήση εν γένει επιστημονικών δεδομένων δεν ακυρώνει την επισήμανση τρωτών σημείων του σύγχρονου τεχνολογικού πολιτισμού, όταν καθιστά εν πολλοίς αυτής το σύγχρονο άνθρωπο δέσμιο μιας μαζοποιητικής τεχνολογικής επανάστασης ηλικοιδών μεγεθών.

Ο σκοπός της τεχνολογίας και της επιστήμης, τα οποία είναι στη φύση του ανθρώπου, είναι να βελτιώσει ο άνθρωπος τη σχέση του με τη φύση, με το θεό, με το συνάνθρωπο. Με τη φύση για να μπορέσει να τη διαχειριστεί. Ποτέ να κυριαρχήσει σ' αυτή. Βέβαια, αστοχεί πολλές φορές στις επιλογές του ο σύγχρονος τεχνολόγος.

Πιστός θεράποντας της λελογισμένης χρήσης της τεχνολογίας, ο σημερινός τιμώμενος, για να μην καταντά αυτοσκοπός η πραγμάτωση αλλότριων στόχων επιλέγει συνειδητά τη σιωπή του μπροστά στο μυστήριο της δημιουργίας, την εσωτερικότητα, δίχως καμιά επιδίωξη εξωραϊσμού και διάθεση αυτοπροβολής. Πάντοτε προσεκτικός, μετρημένος, τακτικός, φρόνιμος, συνετός, στοργικός, το στέρεο βήμα του, οι κινήσεις του, η προφορά της ομιλίας, μεταδίδουν μια αρχοντιά, μια μεγαλοπρέπεια, μια –επιτρέψτε μου να πω– ιεροπρέπεια. Χριστοπρεπής στη συμπεριφορά, ευθυτενής στο παράστημα, διαπεραστικός στο βλέμμα, διαγνωστικός στο λόγο, με απλότητα, αμεσότητα, βάθος, παρά τον πλούτο των γνώσεων και των εμπειριών του, με ανεπιτήδευτο ήθος, δεν παριστάνει τον πανεπιστήμονα αλλά είναι, αφήνει να διακρίνεις αμυδρά τον βαθύ εαυτό του, ο οποίος χαρακτηρίζεται από ένα «νοικοκυριό», μian οικο-νομία, με τάξη και τιμιότητα. Γλυκύς στην καθημερινή αναστροφή του, γνωρίζει τα όρια της οικειότητας και της ισορροπίας, πάντοτε φιλόκαλος, και ευσχήμων αναζητητής του τελείου και του πραγματικά ωραίου. Απεχθάνεται κάθε τι το προκλητικό, το ανεπίκαιρο, το πομπώδες.

Εν κατακλείδι, ο Κωνσταντίνος Μαυρομμάτης είναι ένας γνήσιος αριστοκράτης του πνεύματος, με ήθος και γνώση, αξιοπρεπής και μεγαλειώδης, χωρίς επιχρίσματα εγωισμού και αυτάρεστων επιθυμιών. Ένας, όπως είπαμε, καθολικός και ολοκληρωμένος άνθρωπος, μέσα από μια εσώτατη λειτουργία της ψυχής, που ισορροπεί εντός του, αποδεχόμενοι ταυτοχρόνως την ουδενότητά του. Προσγειωμένος και ταυ-

τόχρονα φίλος στην κυριολεξία του ουρανού, φιλόστοργος, φιλογενής, φιλόθεος, φιλίστορος, φιλέρευνος, με έναν λόγο φιλόσοφος.

Κύριε Μαυρομμάτη, είναι τιμή μας που σας έχουμε ανάμεσά μας, και ελπίζουμε πως έστω και τώρα, η φορείς της θεσμικής παιδείας; και έρευνας, θα τιμήσουν, θα αξιοποιήσουν και θα προβάλλουν και το έργο και το ήθος.

Σας ευχόμαστε να ζήσετε εις έτη πολλά, επ' αγαθώ της οικογενείας σας, των μαθητών και των ομοτέχνων. Θερμά συγχαρητήρια.

Προσφώνηση
του Σεβασμιωτάτου Μητροπολίτου Δημητριάδος και Αλμυρού
κ.κ. Ιγνατίου

Δεν θα μπορούσα να προσθέσω, ούτε να αφαιρέσω κάτι από όλα όσα ελέχθησαν από τον π. **Χαρίλαο**, τον υπεύθυνο του Ιστορικού μας Αρχείου και τους άλλους ομιλητές, και θέλω να δοξολογήσω τον Άγιο Θεό, που με ευλόγησε να ποιμαίνω έναν λαό, που έχει αναδείξει προσωπικότητες, όπως ο Κωνσταντίνος Μαυρομαμάτης. Ευτύχησα να τον γνωρίσω, τα χρόνια που έχω την ευθύνη την ποιμαντική, της τοπικής εκκλησίας, και χωρίς πολλά λόγια, χωρίς ιδιαίτερες συναναστροφές, εν τούτοις έχει το χάρισμα από την πρώτη στιγμή να γεμίζει με την εμπιστοσύνη των συνομιλητών του. Έτσι έγινε και με μένα. Από την πρώτη στιγμή διέκρινα ότι έχω ενώπιόν μου έναν άνθρωπο όπως ελέχθη, οικουμενικό, που υπηρετεί την αλήθεια, διακονεί την αλήθεια, την όντως αλήθεια. Είναι έμφυτη η δίψα του Θεού μέσα στον άνθρωπο, είναι η δίψα που προκύπτει από τη δική του πνοή, να θέλουμε το τέλειο, να θέλουμε το απόλυτο, να θαυμάζουμε την αρμονία. Να θέλουμε να απαντήσουμε όχι τόσο στο πρόβλημα του κακού, όσο στο πρόβλημα του καλού. Ο κ. Μαυρομαμάτης αυτό έκανε. Αναζητά μέσα από το Σύμπαν, αλλά και μέσα από το μικρόκοσμο της φυσικής, να συναντά πάντοτε την αλήθεια, που γι' αυτόν δεν είναι άλλη από το Θεό Δημιουργό. Κι έτσι στο πρόσωπό του συναντήθηκε η πίστη, χωρίς καμιά δυσκολία, Η αλήθεια χωρίς καμιά δυσκολία με ό,τι σύγχρονο, με ό,τι καινούργιο, με ό,τι ο άνθρωπος ανακαλύπτει, και μετέχει με θαυμασμό στη Δημιουργία.

Έτσι, λοιπόν, η εμπιστοσύνη εργάζεται στον άνθρωπο της αλήθειας που έχει ελεύθερο το νου. Δεν είναι πάντοτε αυτό δεδομένο στους ανθρώπους. Πολλές φορές οι άνθρωποι, μέσα από τις προϋποθέσεις του κοινωνικού περιβάλλοντος, μέσα από τις προϋποθέσεις μιας θρησκευτικής θρησκείας, χάνουν την ελευθερία τους. Αυτή είναι μια αλήθεια.

Ο κ. Μαυρομμάτης κράτησε την πίστη, ζει εκκλησιαστικό βίο, αλλά ταυτόχρονα έχει ελεύθερο νου. Αυτό που χρειάζεται για να ζει κανείς πάντοτε την όντως αλήθεια. Και όλα αυτά έχουν ένα αποτέλεσμα. Την εμπιστοσύνη που οδηγεί στην αγάπη, την αγάπη που οδηγεί στην εμπιστοσύνη. Είναι σπουδαίο πράγμα στη ζωή των ανθρώπων, να έχεις συναντήσει και επικοινωνήσει με ανθρώπους αγάπης με απόλυτη εμπιστοσύνη. Αυτός είναι ο Κωνσταντίνος Μαυρομμάτης για μας και πιστεύω για όλους εσάς.

Και σήμερα δεν έχει ανάγκη την τιμή, εμείς έχουμε ανάγκη να τον τιμήσουμε. Δεν έχει ανάγκη τους επαίνους, εμείς έχουμε ανάγκη από πρότυπα και ανθρώπους, που να μπορούμε να τους δείξουμε, ιδιαίτερα στους σημερινούς νέους, που τους έχουν και αυτοί ανάγκη και να δούν πώς μπορεί κανείς, αναζητώντας την αλήθεια, να ανοίξει τους ορίζοντες της ελευθερίας και να ζήσει με αγάπη, αυτό που μόνο ο Θεός δίνει στην ψυχή του ανθρώπου.

Γι' αυτό συγχαίρω και τον π. Χαρίλαο και τους υπευθύνους στο ιστορικό μας αρχείο, και με πολλή χαρά δέχθηκα όντως να είναι ο Κωνσταντίνος Μαυρομμάτης το πρόσωπο που θα τιμηθεί τούτη τη χρονιά. Είναι το ελάχιστο ευχαριστώ που μπορεί να ειπωθεί. Ο Θεός να του χαρίσει πολλά χρόνια, γιατί έχει πολλά προσόντα. Δεν έπαψε ποτέ να προσφέρει, δεν παραιτήθηκε ποτέ, βρίσκει κάθε φορά διεξόδους και μάλιστα σαν δάσκαλος, που θέλει να μαθαίνουν οι νέοι. Και το κατόρθωσε με τον καλύτερο δυνατό τρόπο. Και αυτό αναγνωρίζεται και θα αναγνωρίζεται ακόμη περισσότερο στο μέλλον.

Θέλω να τον συγχαρώ από καρδιάς, να τον ευχαριστήσω που στέκεται κοντά μας στο εκκλησιαστικό σώμα της τοπικής μας εκκλησίας, και να ξέρει ότι στο πρόσωπό του τιμούμε και όλους όσους, στέκονται μαζί του στο έργο που επιτελεί, το επιστημονικό, το παιδαγωγικό, αλλά ταυτόχρονα και το εκκλησιαστικό – θρησκευτικό. Και ήδη σας παρακαλώ αυτή τη στιγμή, δεχθείτε το ελάχιστο ευχαριστώ της τοπικής εκκλησίας, του επισκόπου, του κλήρου και του λαού, και της κοινωνίας μας ολόκληρης.

Θερμά συγχαρητήρια. Να είστε πάντα καλά.

Απονομή από τον Σεβασμιώτατο
του Χρυσού Σταυρού και του Τιμητικού Διπλώματος
της Ιεράς Μητροπόλεως Δημητριάδος και Αλμυρού
στον τιμώμενο.

ΙΕΡΑ ΜΗΤΡΟΠΟΛΙΣ ΔΗΜΗΤΡΙΑΔΟΣ

ΧΑΡΙΣΤΗΡΙΟΝ

Τους θεοφιλώς και θεαρέστως διακονούντας τη εκκλησία ή εαυτούς
εν παντί

υπόδειγμα καλόν τοις λαοίς δίδοντας, είτε εν υπεροχή όντας, είτε
σεμνοπρεπώς διάγοντας,

έδοξε δημοσία επαινείν και προβάλλειν και αυτών τα έργα προδή-
λως τιμάν και επιδείκνυσθαι

εις δόξαν Θεού επί μιμήσαι τε αυτών και διαιωνίσει.

Της τοιαύτης γουν μετ' αριζήλων επαίνων τιμής τε και προβολής
η καθ' ημάς της Δημητριάδος Ιερά Μητρόπολις πάνυ πρεπόντως
έγνω αξιώσαι

και τον Χρυσούν Σταυρόν αυτής απονείμαι τω ελλογιμωτάτω

κ. Κωνσταντίνω Μαυρομμάτη.

Όθεν εις ένδειξιν το παρόν Τιμητικόν Δίπλωμα ως χαριστήριον ωδήν
αυτώ αναμέλπει,

τω δε εν Τριάδι Θεώ την δόξαν αναπέμπει τω αεί τους αυτόν δοξά-
ζοντας αντιδοξάζοντι.

Εγένετο εν Βόλω σωτηρίω έτει ραιζ, μηνί Απριλίω α΄.

Ο Της ΔΗΜΗΤΡΙΑΔΟΣ ΑΡΧΙΘΥΤΗΣ & ΜΗΤΡΟΠΟΛΙΤΗΣ

Δημητριάδος Ιγνάτιος

*Ευχαριστήρια ομιλία του τιμώμενου
Κωνσταντίνου Μαυρομμάτη*

*Σεβασμιότατε,
Αξιότιμοι κύριοι καθηγητές
Αξιότιμοι κύριοι εκπρόσωποι των φορέων του Βόλου
Κυρίες και Κύριοι*

Πρέπει να ομολογήσω ευθύς εξ αρχής ότι δεν αισθάνομαι πολύ καλά σήμερα, με την επιστημονική αυτή ημερίδα προς τιμή μου. Διότι θεωρώ ότι είναι μεγάλη η τιμή που μου γίνεται, και πραγματοποιείται, από εσάς πρωτίστως σεβασμιότατε, με την απονομή της ανώτατης διάκρισης της Μητροπόλεώς μας. Είναι πολύ μεγάλο για μένα ακόμη αυτό που πραγματοποιήθηκε σήμερα, και πραγματοποιείται στη συνέχεια, με τις τόσες επιστημονικές ομιλίες, τόσες κολακευτικές αναφορές στο πρόσωπό μου, στη ζωή και στο έργο μου και μάλιστα από τόσους καταξιωμένους στην ελληνική κοινωνία και στην επιστημονική κοινότητα της πατρίδας μας. Το είπα άλλωστε και σε σας τον ίδιο σεβασμιότατε, όταν μου ανακοίνωσατε την πρόθεσή σας, ότι δεν ήμουν άξιος μια τέτοιας μεγάλης τιμής.

Δέχτηκα, όμως, τελικά την πρότασή σας, επειδή επί πλέον θα συγκέντρωνε, μέσα σε μια μόνο μέρα τόσους εκλεκτούς και καταξιωμένους επιστήμονες, οι οποίοι θα έφερναν τόσα πολλά καινοφανή και ολοκληρωμένα μηνύματα στο φιλομαθές βολιώτικο κοινό.

Δεν μένει, λοιπόν, παρά να ευχαριστήσω από τα βάθη της καρδιάς μου όλους αυτούς, που είπαν τόσα καλά λόγια για το άτομό μου και που πρόσφεραν τις πολύτιμες γνώσεις και εμπειρίες τους στην επιστη-

μονική αυτή ημερίδα και ανέβασαν το γνωστικό επίπεδο του λαού του Βόλου ακόμη περισσότερο.

Και πρώτα – πρώτα, να ευχαριστήσω εσάς σεβασμιότατε, για την ευγενή αυτή πρωτοβουλία σας, που είναι πρωτοφανής για μένα, μέσα από τις τόσες άλλες καταξιωμένες ευκαιρίες που προσφέρετε στο λαό του Βόλου και της Μαγνησίας, γενικότερα, με την σωστή και δημιουργική ποιμαντική ιερατεία σας και με τον νεοσύστατο πολιτιστικό θεσμό «Μαγνήτων Κιβωτός». Να σας ευχαριστήσω άλλη μια φορά γιατί προλογίσατε το βιβλίο «Η Ουρανογραφία των Αγίων», αλλά να σας ευχαριστήσω ακόμη γιατί επί μία ολόκληρη 20ετία, μου δώσατε το βήμα της Ορθόδοξης Μαρτυρίας, για να διαλαλήσω κάθε εβδομάδα από το ραδιόφωνο, τις αλήθειες της «πάνσεπτης επιστήμης», της Αστρονομίας, κατά τον Συνέσιο τον Κυρηναίο, όπως την απεκάλεσε σε επιστολή του προς την Υπατία την Αλεξανδρινή, την πρώτη Ελληνίδα αστρονόμο, λίγο πριν από τον μαρτυρικό θάνατό της. Έτσι συνέβαλα, με τις μικρές μου δυνάμεις, στην ορθή ενημέρωση του κοινού, που παραπλανάται με τις αστρολογίες, τις αστρομαντείες, τις ουφολογίες και τις παντοίες άλλες προλήψεις και δεισιδαιμονίες, που τόσο επιβλαβείς είναι στους ίδιους, στην αληθινή επιστήμη, αλλά και στην ορθόδοξη πίστη μας.

Να ευχαριστήσω εσάς κ. **Σειραδάκη**, που εκτός από τις σοφές ομιλίες σας, κοσμημένες πάντα με την προσωπική σας αίγλη και στοιχειοθετημένες με την τελευταία λέξη της αστροφυσικής επιστήμης, που μας προσφέρατε, όλα αυτά τα χρόνια, είσθε επί πλέον αμέριστος συμπαράστατης των Ολυμπιάδων Αστρονομίας και ηγείσθε, εδώ και 10 πλέον χρόνια, όλων ανεξαιρέτως των αποστολών προς τις διάφορες διοργανώτριες χώρες της υφηλίου. Χάρη σε σας 50 και πλέον Έλληνες μαθητές εκπροσώπησαν τη χώρα μας στις Ολυμπιάδες αυτές και κατέκτησαν πολυάριθμα μετάλλια και τιμητικές διακρίσεις, αναδεικνύοντας το υψηλό μορφωτικό επίπεδο της ελληνικής μαθητιώσας νεολαίας, εφάμιλλης της νεολαίας των άλλων προηγμένων χωρών.

Θα ήθελα ακόμη να σας θυμίσω την πρώτη γνωριμία μας, το 1995, όταν σας επισκεφθήκαμε στο Αστεροσκοπείο του Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης και μας υποδεχθήκατε χωρίς μεγαλεία και επισημότητες, αλλά με περισσή απλότητα και ευπροσηγορία στην είσοδο, και μας ξεναγήσατε λεπτομερώς στη συνέχεια στο τηλεσκόπιο και στους άλλους αστρονομικούς χώρους. Χρειάστηκε, τότε, θυμάμαι, τη στιγμή της πρώτης επαφής μαζί σας, που δεν σας γνωρίζαμε προσωπικά, να ρωτήσουμε τους φοιτητές σας, για να μάθουμε ότι εσείς είσθε ο κ. Σειραδάκης, ο σπουδαίος και ονομαστός καθηγητής αστρονομίας του Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης.

Να ευχαριστήσω εσάς κ. **Σιμόπουλε**, που σας γνώρισα από τη 10ετία του 1970 ακόμη, τότε που με τους μαθητές μου σας επισκεπτόμασταν στο Ευγενίδειο Πλανητάριο των Αθηνών, με την προηγούμενη δομή του την ηλεκτρονική και όχι την συγχρονισμένη ψηφιακή που έχει σήμερα. Να σας ευχαριστήσω ακόμη για την υποδοχή που μας κάνετε, κατά την ετήσια εκδρομή της Εταιρείας μας στο Ευγενίδειο Πλανητάριο, την διευκόλυνση των ομαδικών εισιτηρίων μας και τις άλλες επί πλέον έκτακτες ευκαιρίες που μας παρέχετε.

Οι διαλέξεις που κάνατε στην Εταιρεία μας άφησαν εποχή, ιδιαίτερα εκείνη η ενθουσιώδης και πρωτοποριακή για την πόλη μας με το «Κοσμόραμα του Βόλου», που δυστυχώς, έμεινε στα χαρτιά. Σας ευχαριστώ, επί πλέον, γιατί δώσατε ξεχωριστή αίγλη στην Εταιρεία μας με την αυθόρμητη και πρωτοφανή για την Ελλάδα πρότασή σας, το έτος 2000, να μεταβαίνουν στην αστροναυτική εκπαίδευση της NASA, οι δύο καλύτεροι μαθητές του Πανελληνίου Διαγωνισμού μας. Έτσι, 32 συνολικά μαθητές και 16 καθηγητές έζησαν στους χώρους της NASA επί 10ήμερο και είδαν «ιδίους όμμασι» τις εγκαταστάσεις, τις εκπαιδεύσεις και την όλη κίνηση των αστροναυτών, που τους είχαν ως ίνδαλμά τους

Να ευχαριστήσω εσάς κ. **Αναγνωστόπουλε**, που με μεγάλη προθυμία συντρέχετε στο «Σύλλογο των εν Βόλω Καναλιωτών Καρδίτσης» και μάλιστα το 1999, όταν κάναμε την έκθεση βιβλίου των 30 και πλέον Καναλιωτών συγγραφέων στο πρώην Γαλλικό Ινστιτούτο Βόλου. Τότε εσείς μεν παρουσιάσατε τον γνωστό, πανελλήνιως εμβέλειας λογοτέχνη και πρόεδρο των Ελλήνων λογοτεχνών συγχωριανό μας **Ζήση Σκάρο**, εγώ δε τον επίσης πανελλήνιως γνωστό συγγραφέα μαθηματικών διδακτικών βιβλίων **Νικόλαο Δ. Νικολάου**. Αλλά και η σημερινή συνεργασία μας στο «Κέντρο Βιβλίο Μαθησιωτών Συγγραφέων», του οποίου αναλάβατε την προεδρία, είναι εξίσου σημαντική.

Να ευχαριστήσω εσένα, συμπατριώτισσά μου κ. **Ισαβέλλα Γιδαράκου – Καφέ**, που έζησες κοντά μας, στο χωριό μας, τους αγώνες και τις αγωνίες της καλλιέργειας του καπνού, οδοιπορώντας καθημερινά, πουρνό – πουρνό, επί μία και πλέον ώρα για να φθάσουμε στα χωράφια μας, να τσακίσουμε τα φύλλα του καπνού, να τα δεματοποιήσουμε, να τα φορτώσουμε στα γαϊδουράκια μας και να τα μεταφέρουμε ψηλά στις υπώρειες των Αγράφων, όπου είναι σκαρφαλωμένο το χωριό μας. Και παράλληλα, όπως όλα τα Καναλιωτόπουλα, να παρακολουθούμε, ανελλιπώς και επιμελώς τα μαθήματά μας στο Γυμνάσιο Φαναρίου, οδοιπορώντας και πάλι επί μισή και πλέον ώρα. Αυτές οι εμπειρίες έκαναν και σένα να αποφασίσεις να ξεφύγεις από τη μιζέρια του καπνού και να αναδειχθείς σε πανάξια καθηγήτρια της Γεωπονικής Σχο-

λής του Πανεπιστημίου Αθηνών.

Να ευχαριστήσω εσάς κ. **Σμυρναίε**, που με την εισήγησή σας μου υπενθυμίζατε, τα σοφά λόγια του ιερωμένου αστρονόμου και εμπνευστή του Μπιγκ – Μπάγκ ή καλύτερα του αρχέγονου ατόμου, όπως το ονόμασε, του **Αμπέ Λεμαίτρ**, ο οποίος αντιμάχονταν την ανάμειξη της θρησκείας με την επιστήμη: Ο ερευνητής αφαιρεί την πίστη του από τις έρευνές του, είχε γράψει. Δεν το κάνει επειδή η πίστη του θα μπορούσε να του προκαλέσει προβλήματα, αλλά επειδή η θρησκευτική πίστη δεν έχει καμιά άμεση σχέση με την επιστημονική του δραστηριότητα. Στο κάτω – κάτω ο χριστιανός δεν διαφέρει σε τίποτε από τον άπιστο, τουλάχιστον όταν περπατάει, όταν τρέχει ή όταν κοιμυπάει. Έγραψε επίσης ότι: Η θεωρία του αρχέγονου ατόμου είναι ξένη προς οποιαδήποτε μεταφυσική ή θρησκευτική ερμηνεία... Αφήνει τον άθεο ελεύθερο να αρνηθεί την ύπαρξη ενός υπερβατικού Όντος και δεν προσφέρει στον πιστό τη δυνατότητα καλύτερης πρόσβασης στο Θεό...

Να ευχαριστήσω εσένα αγαπητέ μου κ. **Λουκά Ζαχείλα**, που από το 1995, που μπήκες στην Εταιρεία και μάλιστα ως μόνιμος γραμματέας αυτής, έδωσες καινούργια πνοή στις εκδηλώσεις της, ως πανεπιστημιακός δάσκαλος, και αποδείχτηκες αναντικατάστατος στυλοβάτης της. Να σ' ευχαριστήσω για την επί τόσα χρόνια αγαστή συνεργασία μας, χωρίς το παραμικρό συννεφάκι στις πολύ καλές σχέσεις και επιδιώξεις μας. Χάρη σε σένα το Πανεπιστήμιο Θεσσαλίας, μας διαθέτει τους χώρους του Οικονομικού Τμήματος για τις ομιλίες και τις άλλες εργασίες μας, ώστε να διαδίδουμε τις αστρονομικές ιδέες στο ευρύτερο κοινό του Βόλου, αλλά κυρίως στους μικρούς μαθητές, την αυριανή ηγέτιδα τάξη της πατρίδας μας.

Να ευχαριστήσω εσένα φίλτατε **Χρίστο Ξενάκη**, που παρακολούθησα από κοντά τα δημιουργικά μαθητικά σου βήματα, αλλά και τα φοιτητικά σου εκ του μακρόθεν και να σε καμαρώσω αργότερα τέλειο και παντάξιο φυσικό επιστήμονα και μάλιστα σύμβουλο των φυσικών. Ήταν δε ανείπωτη η χαρά μου, όταν με διαδέχτηκες, στη διεύθυνση του 1^{ου} Λυκείου Βόλου και όχι μόνο συνέχισες με συνέπεια και σύνεση το έργο μου, αλλά απεδείχθης πολλαπλά ανώτερος εμού, με τις συνεχείς παρεμβάσεις σου στα μαθητικά δρώμενα και στα καινοφανή συστήματα που έφερες από την δετή θητεία σου στις Βρυξέλες, ως προϊστάμενος των εκεί σχολείων της Ευρωπαϊκής Ένωσης.

Να ευχαριστήσω εσένα αγαπητέ μου συμπατριώτη **Κώστα Σδρόλια**, που με την οικογένειά σου στο χωριό μας είχαμε ιδιαίτερες και φιλικές σχέσεις. Μάλιστα με τη μητέρα σου, που ήταν γειτόνισσά μας

αναπτύξαμε ξεχωριστούς δεσμούς φιλίας, αγάπης και αδελφοσύνης. Όταν αργότερα σε υποδεχθήκαμε στην εδώ παροιμία μας του Βόλου, ήταν μεγάλη η ικανοποίησή όλων των μελών του Συλλόγου μας, διότι σε είδαμε να ανεβαίνεις ένα – ένα τα σκαλοπάτια της προόδου και από πτυχιούχος μαθηματικός, έγινες φωτισμένος δάσκαλος, διευθυντής σχολείου, διδάκτωρ Παιδαγωγικής και σήμερα σύμβουλος Δημοτικής Εκπαίδευσης.

Δεν πρέπει να παραλείψω να ευχαριστήσω και τη χορωδία των εκπαιδευτικών που λάμπρυνε τη σημερινή ημερίδα με τις ωραίες μελωδίες των ύμνων και των ασμάτων. Τον αγαπητό μου πρόεδρο **Γιώργο Τουφεξή**, που στα πρώτα χρόνια της εκπαιδευτικής μου σταδιοδρομίας τον είχα μαθητή του 1^{ου} Γυμνασίου Βόλου και αργότερα πολύ καλό συνάδελφο στο 1^ο Γυμνάσιο Νέας Ιωνίας. Πολύ χάρηκα όταν μου είπε ότι η σχολική βιβλιοθήκη, την οποία ιδρύσαμε τότε, και της οποίας ανέλαβε την υπευθυνότητα, διατηρείται ακόμη και μάλιστα ένα τμήμα της περιλαμβάνει βιβλία Βολιωτών συγγραφέων.

Να ευχαριστήσω την μαέστρο **Αναστασία Τζάλλα**, την άριστη μαθήτριά μου στο άλλοτε Γαλλικό Γυμνάσιο, της οδού Σπυρίδη, ακόμη δε και στα μαθηματικά αριστούχο. Τη θαυμάζω πάντα, με τις ωραίες επιδόσεις της και τις άριστες επιλογές του ρεπερτορίου των ασμάτων της εξαιρετικής χορωδίας των Εκπαιδευτών.

Αλλά και όλους τους εκπαιδευτικούς της χορωδίας, πολλούς από τους οποίους γνωρίζω από τα μαθητικά τους χρόνια, αισθάνομαι την ανάγκη να τους ευχαριστήσω θερμά, για τη σημερινή μεγάλη προσφορά τους.

Άφησα τελευταίο, τον αγαπητό μου πατέρα **Χαρίλαο**, προϊστάμενο του Ιστορικού Αρχείου Δημητριάδος, που είναι ο δημιουργός αυτής της ημερίδας. Πάτερ Χαρίλαε, χωρίς εσάς δεν θα ήταν δυνατή η πραγματοποίηση της τόσο μεστής αυτής εκδήλωσης. Όλες οι προσπάθειές σας ήταν άρτια μελετημένες και προγραμματισμένες, ώστε να έχουν το σημερινό ευχάριστο αποτέλεσμα. Σας ευχαριστώ από τα βάθη της καρδιάς μου και ο Κύριος, να σας δίνει δύναμη και κουράγιο να συνεχίζετε το έργο του Μητροπολιτικού Ναού Βόλου, του οποίου επίσης προΐστασθε.

Τέλος, να ευχαριστήσω την κόρη μου **Όλγα**, για την επιτυχή παρουσίαση και υλοποίηση του σημερινού προγράμματος, το Πανεπιστήμιο Θεσσαλίας για την παραχώρηση του αμφιθεάτρου και όλους εσάς, που τιμάτε με την παρουσία σας την εκδήλωση αυτή, τους παλιούς μαθητές μου, τον αγαπητό μου κ. **Σωκράτη Σαβελλίδη**, διευθυντή Δευτεροβάθμιας Εκπαίδευσης Μαγνησίας με όλους τους παλιούς και νέους

συναδέλφους μου καθηγητές, και ιδιαίτερα τα Μέλη της Εταιρείας Αστρονομίας και Διαστήματος, τα Μέλη του Συλλόγου των συμπατριωτών μου Καναλιωτών Καρδίτσης, τα Μέλη του Αποστόλου Παύλου, τα Μέλη της Ελληνικής Μαθηματικής Εταιρείας, τους Μαγνησιώτες Συγγραφείς και γενικότερα όλους του παρόντες Βολιώτες.

Όλους σας ευχαριστώ από καρδιάς.

3ος Ομιλητής:
Διονύσης Σιμόπουλος,
φυσικός – αστρονόμος
Επίτιμος Διευθυντής του Ευγενιδείου Πλανηταρίου Αθηνών

Θέμα:
«Ο Κωνσταντίνος Μαυρομμάτης και οι ψίθυροι του Σύμπαντος»

Σύντομο βιογραφικό σημείωμα
από την παρουσιάστρια του προγράμματος

Ο Διονύσης Σιμόπουλος είναι σύγχρονος Έλληνας φυσικός και αστρονόμος, επίτιμος διευθυντής του Ευγενιδείου Πλανηταρίου Αθηνών

Γεννήθηκε στα Γιάννενα και σπούδασε Πολιτική Επικοινωνία και Αστροφυσική (Ιαν. 1963 - Δεκ. 1972) στο τμήμα Φυσικής και Αστρονομίας του Πολιτειακού Πανεπιστημίου της Λουιζιάνα των ΗΠΑ. Χρημάτισε Δ/ντής Πλανηταρίου στις ΗΠΑ για μια τετραετία και στην Ελλάδα επί 41 χρόνια.

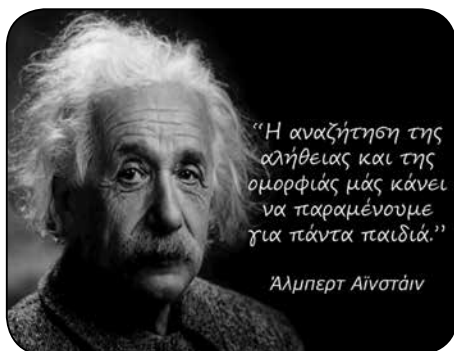
Πρόεδρος της Ευρωπαϊκής Ένωσης για την Αστρονομική Εκπαίδευση, είναι εταίρος της Royal Astronomical Society και της Διεθνούς Εταιρείας Πλανηταρίων, καθώς και άλλων οργανισμών.

Έχει γράψει εκατοντάδες σενάρια για τις παραστάσεις του Πλανηταρίου και για τηλεοπτικά ντοκιμαντέρ, 28 εκλαϊκευμένα βιβλία αστρονομίας και εκατοντάδες άρθρα στον ελληνικό και ξένο τύπο.

Για τη συνεισφορά του στη διεθνή αστρονομική εκπαίδευση, το 1996, τιμήθηκε με την τιμητική διάκριση IPS Sercive Award της Διεθνούς Εταιρείας Πλανηταρίων και το 2006, με το παράσημο του «Ακαδημαϊκού Φοίνικα» από τη Γαλλική Δημοκρατία.

Το 2012 η Ένωση Ελλήνων Φυσικών τον βράβευσε ως θεμελιωτή της εκλαΐκευσης του επιστημονικού λόγου στην Ελλάδα, ενώ το 2015 έλαβε το βραβείο της Τάξης των Θετικών Επιστημών της Ακαδημίας Αθηνών για τη συνολική του προσφορά στη διάχυση της αστρονομίας

Κυρίες και κύριοι,

Όπως ξέρουμε από το Ληξιαρχείο, το 1935 ήταν η χρονιά που γεννήθηκε ο κύριος Κωνσταντίνος Μαυρομμάτης, και το 1935 ήταν επίσης η χρονιά που ο Άλμπερτ Αϊνστάιν έγραφε σ’ ένα κείμενό του, τα εξής:

«Η αναζήτηση της αλήθειας και της ομορφιάς, μάς κάνει να παραμένουμε για πάντα παιδιά.»

Αυτή η αναζήτηση, λοιπόν, έχει κάνει και τον αποψινό μας τιμώμενο, να παραμείνει αν όχι παιδί, τουλάχιστον ένας πραγματικός έφηβος, σαν αυτούς που διδάσκει εδώ και πάνω από μισόν αιώνα.

Στη φωτογραφία αυτή βλέπετε μία συνάντηση, ορισμένων μαθητών του, κι εγώ, τουλάχιστον δεν μπορώ να διακρίνω ποιος είναι ο καθηγητής και ποιοι είναι οι μαθητές του. Γεγονός είναι ένα, ότι πάνω από 50 χρόνια, ο κ. Μαυρομμάτης, στην ουσία παρουσίαζε την ομορφιά του ουρανού και των μαθηματικών, αλλά και της κοσμογραφίας, σε κυριολεκτικά χιλιάδες μαθητές.

Ο Κωνσταντίνος Μαυρομμάτης, όπως είπα γεννήθηκε, το 1935, στα Κανάλια της Καρδίτσας, και το 1959, έλαβε το πτυχίο μαθηματικών από το Πανεπιστήμιο Αθηνών.

Το 1960, ξεκίνησε την 35ετή εκπαιδευτική του πορεία, διδάσκοντας μαθηματικά και κοσμογραφία, ενώ αργότερα υπηρέτησε επίσης και ως γυμνασιάρχης και ως λυκειάρχης, συνταξιοδοτηθείς τελικά, το 1995.

Με την αγαπημένη του σύζυγο, την **Αγορίτσα Μάστορα**, απέκτησαν 5 παιδιά και είδαμε ήδη μερικά από τα 12 εγγόνια του.

Φυσικά δεν βρίσκομαι εδώ για να σας παρουσιάσω το βιογραφικό του τιμώμενου, αλλά θα περιοριστώ απλώς, στην ενασχόλησή του με το Διάστημα και το Σύμπαν.

Όταν ήταν στο 1^ο Λύκειο Βόλου, όπως μας είπε και ο **Λουκάς Ζαχείλας** προηγουμένως, τον Σεπτέμβριο του 1990 έγινε η πρώτη άτυπη συνάντηση 10 ατόμων που οδήγησε στην δημιουργία της Εταιρείας Αστρονομίας και Διαστήματος.

Κι έτσι στο τέλος του 1991, με 27 συνολικά μέλη ιδρύεται επίσημα η Εταιρεία Αστρονομίας και Διαστήματος, που δεν είχε την προσωνομία Εταιρεία Αστρονομίας και Διαστήματος Βόλου, αλλά γενικότερα Εταιρεία Αστρονομίας και Διαστήματος.

Και σωστά, γιατί έκτοτε, μετά από 25 περίπου χρόνια, δημιουργήθηκαν 8 μέχρι τώρα Παραρτήματα της Εταιρείας, σε διάφορες πόλεις της χώρας. Κι έτσι σήμερα τα Μέλη της αριθμούν πάνω από 1.000 άτομα.

Η πρώτη ουσιαστική επαφή, από τις επίσημες επισκέψεις του κ. Μαυρομμάτη στο Ευγενίδειο Πλανητάριο, η πρώτη πραγματική μας επαφή, ήταν στη διάρκεια του 1^{ου} Συνεδρίου Ερασιτεχνικής Αστρονομίας, το 1999, όταν είχε ήδη τελειώσει ο 4^{ος} Πανελλήνιος Μαθητικός Διαγωνισμός Αστρονομίας. Και πρέπει να ομολογήσω εδώ, ότι όταν άκουσα, 4 χρόνια νωρίτερα ότι δημιουργήθηκε αυτός ο μαθητικός διαγωνισμός, κούνησα το κεφάλι μου και είπα, άλλη μια προσπάθεια, που θα πάει χαμένη. Με τον 4^ο όμως, διαγωνισμό, κατάλαβα ότι δεν πρόκειται για κάτι εφήμερο, αλλά για κάτι το οποίο θα είχε πράγματι συνέχεια.

Έκτοτε, 22 συνολικά ετήσιοι Πανελλήνιοι Μαθητικοί Διαγωνισμοί Αστρονομίας και Διαστήματος, έχουν κυριολεκτικά δώσει την ευκαιρία, σε χιλιάδες μαθητές, από όλη την Ελλάδα, να μάθουν περισσότερα για τον ουρανό και το Διάστημα.

Οι μαθητικοί διαγωνισμοί σήμερα γίνονται σε 4 διαφορετικές φάσεις, για να δίδεται η ευκαιρία πραγματικά και όχι μη ουσιαστικά, σε όλα τα παιδιά, της χώρας να διακρίνονται σε θέματα αστρονομίας και Διαστήματος...

... έτσι ώστε τα δύο παιδιά, το πρώτο αγόρι και το πρώτο κορίτσι, αυτού του διαγωνισμού, να παρακολουθεί τις διάφορες διαδικασίες, του Space Camp των ΗΠΑ στο Χάντσβιλ της Αλαμπάμα, από το 2000 μέχρι σήμερα.

Εκτός, όμως από αυτές τις δραστηριότητές του, κυριολεκτικά στη ουσία η πορεία της Εταιρείας Αστρονομίας και Διαστήματος είναι μία πορεία, η οποία συνταυτίζεται και με την πορεία του σημερινού μας τιμωμένου. Με «Διαλέξεις για όλους» από δεκάδες, ίσως και εκατοντάδες ομιλητές...

... με μια προσπάθεια δημιουργίας του ΚοσμΟράματος του Βόλου, το 2002, το οποίο δυστυχώς δεν επετεύχθη, ακόμη, αλλά όπως λένε η ελπίδα πεθαίνει τελευταία...

... με τις κυριολεκτικά δεκάδες εκδόσεις του «Ουρανού», αν θυμάμαι καλά είναι ήδη 102 τεύχη που έχουν εκδοθεί μέχρι τώρα, από τα πιο απλά που μας έδειξε και ο Λουκάς προηγουμένως, μέχρι τα πιο σύνθετα, όπως έχουν γίνει τα τελευταία χρόνια.

Αλλά εκείνο που πραγματικά με έχει εντυπωσιάσει από το συγγραφικό έργο του, είναι τα δύο μεγάλα λεξικά Αστρονομίας και Διαστήματος, δυο τόμοι που περιλαμβάνουν 1.350 σελίδες, με 6.500 λήμματα κι ένα εκατομμύριο λέξεις. Από αυτά τα δύο κλασικά, πραγματικά έργα, δεν υπάρχουν αντίστοιχα, σε όλον τον κόσμο. Κανένα λεξικό αστρονομίας και διαστήματος όλου του κόσμου, δεν περιλαμβάνει ούτε το ένα δέκατο της ποσότητας των πληροφοριών που περιλαμβάνονται σε αυτά τα δύο λεξικά

Και τα λεξικά αυτά, είναι ουσιαστικά ένα έργο ζωής, και γράφτηκαν με πραγματική αγάπη για την επιστήμη, όχι μόνο του ουρανού, αλλά και του διαστήματος. Στις σελίδες αυτών των λεξικών περιλαμβάνονται όλα όσα συνέβησαν στο χώρο της αστρονομίας και του διαστήματος από αρχαιολογικών χρόνων, με ιδιαίτερη έμφαση στα τελευταία 50 με 60 χρόνια.

Και δεν σταμάτησε φυσικά σ' αυτά, διότι συνολικά συνέγραψε περίπου 30 παρόμοια έργα, κυρίως αστρονομίας και διαστήματος, που σας περιέγραψε προηγουμένως ο Λουκάς.

Ούτε εδώ σταμάτησε όμως, γιατί τα τελευταία 25 χρόνια οι αστροπαρατηρήσεις που γίνονται, όχι μόνο τη νύχτα, αλλά και την ημέρα, με τις διάφορες διαβάσεις της Αφροδίτης, και τις εκλείψεις του Ήλιου και της Σελήνης, στις οποίες συμμετείχαν σε όλες αυτές τις δραστηριότητες καθ' υπολογισμό περίπου 100.000 Βολιώτες, και άνθρωποι των γύρω περιχώρων.

Τέλος οι διάφορες Σχολές που έχει δημιουργήσει και οι αστροβραδιές, είναι μερικές ακόμη από τις δραστηριότητες...

... και τις πρωτοποριακές διοργανώσεις στις οποίες έχει πρωτοπορήσει ο αγαπητός μας κ. Μαυρομαμάτης.

Η μεγαλύτερη ίσως συνεισφορά του είναι η συμμετοχή και οι διακρίσεις των παιδιών μας, στις

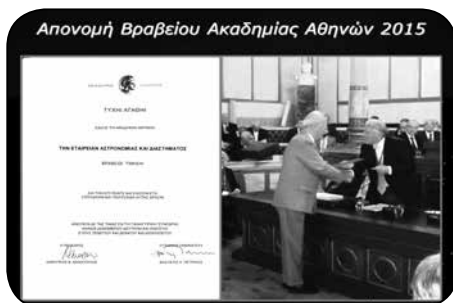

διάφορες ολυμπιάδες αστρονομίας...

... και ιδίως στην διοργάνωση της 7^{ης} Ολυμπιάδας Αστρονομίας το 2013 στο Βόλο, με πενιχρότατη οικονομική ή άλλη υποστήριξη από την Πολιτεία.

Έτσι, λοιπόν, στις διάφορες αυτές δραστηριότητες, ο κ. Μαυρομμάτης μας έχει προσφέρει, κυριολεκτικά τον ουρανό στα χέρια μας.

Γι' αυτό και η βράβευση από τον πρόεδρο της Δημοκρατίας, πριν από ενάμισι περίπου χρόνο για τη συμμετοχή των παιδιών μας στις διεθνείς ολυμπιάδες αστρονομίας...

... αλλά και το Βραβείο της Ακαδημίας Αθηνών το 2015 για τα 25 χρόνια της δραστηριότητας της Εταιρείας Αστρονομίας και Διαστήματος.

Κι έτσι το βραβείο της Ακαδημίας, πριν από ενάμισι χρόνο, αποτέλεσε την απαρχή μιας νέας εποχής, ενός νέου ταξιδιού, για τον κ. Μαυρομμάτη και την Εταιρεία Αστρονομίας και Διαστήματος.

Ενός ταξιδιού χωρίς τέλος, ενός ταξιδιού που συνεχίζεται εδώ και κυριολεκτικά χιλιάδες χρόνια από τότε που ο άνθρωπος περπάτησε για πρώτη φορά όρθιος πάνω σ' αυτόν τον πλανήτη...

...που όπως έλεγε κι ο **Αριστοτέλης** πριν από δυόμισι χιλιάδες χρόνια, «Ο άνθρωπος του ειδέναι ορέγεται φύσει». Είναι στη φύση του ανθρώπου να θέλει να μάθει. Κι αυτή η φύση του ανθρώπου, κι αυτή η προσπάθεια έκανε κι εμάς του υπολοίπους, πραγματικούς αρχαιολόγους του Σύμπαντος.

Έτσι μας αποκαλούν ορισμένοι. Γιατί πράγματι, όλα τα αντικείμενα που βλέπουμε στον ουρανό, κάθε βράδυ, όλα τα φαινόμενα που μελετάμε, έχουν ήδη συμβεί. Μελετάμε δηλαδή αναμνήσεις, γιατί το φως, χρειάζεται κάποιον χρόνο, για να φθάσει από εκεί μέχρις εδώ.

Ας πάρουμε για παράδειγμα, το πλησιέστερο σε μας άστρο, τον Ήλιο. Το φως του, τρέχοντας με την ταχύτητα των 300.000 χμ/δ.,

χρειάζεται 8,5 λεπτά για να φθάσει από εκεί εδώ. Κυριολεκτικά, δηλ. ο Ήλιος, ίσως να έχει καταστραφεί στο ενδιάμεσο, κι εμείς δεν θα το πάρουμε είδηση, παρά μόνο όταν περάσουν αυτά τα 8,5 λεπτά.

Το αμέσως επόμενο μετά τον Ήλιο άστρο, είναι ένα τριπλό σύστημα, στον έναστρο ουρανό, ο άλφα Κενταύρου. Ένα από αυτά τα τρία άστρα είναι το πλησιέστερο σε μας και ονομάζεται Εγγύτατος του Κενταύρου, για ευνόητους λόγους, και απέχει από μάς 40 τρισεκατομμύρια χιλιόμετρα.

Γι' αυτό στην αστρονομία χρησιμοποιούμε ένα άλλο μέτρο απόστασης, που ονομάζεται έτος φωτός. Το έτος φωτός δηλ. δεν είναι τίποτε άλλο, παρά η απόσταση που καλύπτει μία ακτίνα φωτός, τρέχοντας με την ταχύτητα του φωτός, των 300.000 χμ/δ. σε ένα χρόνο. Που είναι περίπου 9,5 τρισεκατομμύρια χιλιόμετρα. Ε λοιπόν αυτά τα 9,5 τρισεκατομμύρια χιλιόμετρα, τα ονομάζουμε έτος φωτός.

Παράδειγμα, ένα από τα λαμπρά άστρα, του Καλοκαιριού, ο Βέγας, το λαμπρότερο άστρο στον αστερισμό της Λύρας, που γι' αυτό το λόγο λέγεται και άλφα Λύρας. Απέχει από μάς 25 έτη φωτός, που σημαίνει ότι το βλέπουμε απόψε, όπως ήταν πριν από 25 χρόνια.

Το πιο απόμακρο αντικείμενο που βλέπουμε με γυμνό μάτι

χωρίς τηλεσκόπιο, στον ουρανό, είναι ένας γαλαξίας, στον ομώνυμο αστερισμό της Ανδρομέδας, εξ ου και το όνομά του γαλαξίας της Ανδρομέδας, που απέχει από μας 2,5 εκατομμύρια έτη φωτός, που σημαίνει ότι απόψε βλέπουμε το γαλαξία της Ανδρομέδας, όπως ήταν πριν από 2,5 εκατομμύρια χρόνια, πολύ πριν δηλ. ο άνθρωπος περπατήσει πάνω σ' αυτόν τον πλανήτη.

Τον πιο απόμακρο γαλαξία που έχουμε καταγράψει, είναι ένας μικροσκοπικός γαλαξίας, στα πρώτα στάδια της γέννησής του, που καταγράφηκε πριν από τρεις περίπου μήνες, στις 4 Μαρτίου του 2016, και έχει ηλικία, 13,4 δισεκατομμυρίων ετών. Απέχει δηλ. από μας, 13,4 δισεκατομμύρια χρόνια. Κι επειδή η ηλικία του Σύμπαντος φθάνει σήμερα τα 13,8 δισεκατομμύρια χρόνια, αυτό είναι ένα αντικείμενο, που το βλέπουμε, όπως ήταν 400 εκατομμύρια χρόνια μετά τη γέννηση του Σύμπαντος.

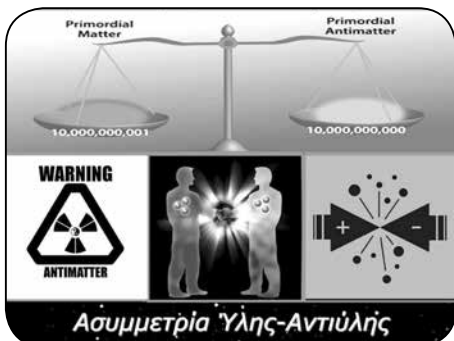
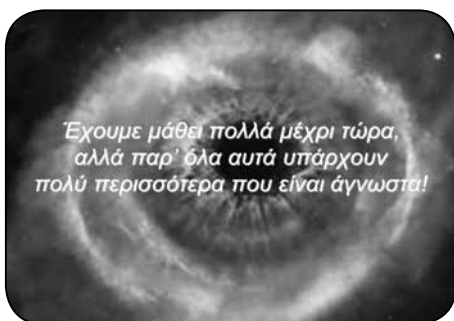
Κι όσα μάθαμε, όχι μόνο αυτά που σας περιέγραψα μέχρι τώρα, αλλά κι όλα τα άλλα που έχουμε μάθει μέχρι τώρα, τα μάθαμε κυρίως χάρη στο τηλεσκόπιο. Όταν για πρώτη φορά πριν από 400 χρόνια, το 1609, ο Γαλιλαίος έστρεψε τον μικρό του οπτικό σωλήνα, όπως λεγόταν τότε, στον ουρανό, ανακάλυψε τα χιλιάδες άστρα του Γαλαξία μας, τους τέσσερις μεγαλύτερους δορυ-

Σήμερα τα γιγάντια μάτια του ανθρώπου, σ' όλες τις κορφές και τις πλαγιές των ψηλών βουνών, κυριολεκτικά καταγράφουν τις εικόνες απ' τις ακτινοβολίες που έρχονται, από τα διάφορα αντικείμενα του Σύμπαντος.

Κατά τη 10ετία του 1950 και κυρίως από τη 10ετία του 1960, τοποθετήσαμε τα τηλεσκόπιά μας, τα τροχιακά μας αστεροσκοπεία, πάνω από την ενοχλητική για τους αστρονόμους, ατμόσφαιρα της Γης, κι έτσι κατορθώσαμε να συλλάβουμε όλες εκείνες τις ακτινοβολίες, οι οποίες δεν έφθαναν στην επιφάνεια της Γης για να καταγραφούν από τα διάφορα όργανα των αστεροσκοπειών μας.

Κι έτσι αν κατορθώναμε να συμπτύξουμε όλες τις γνώσεις

που είχαμε για το Σύμπαν κατά τη 10ετία του 1960, όταν κι εγώ βρισκόμουν στα πανεπιστημιακά έδρανα, αν κατορθώναμε να συγκεντρώσουμε και να συμπίεσουμε τις γνώσεις μας σε ένα και μόνο τόμο...

...Σήμερα, 50 χρόνια αργότερα, θα χρειαζόμασταν μία ολόκληρη βιβλιοθήκη που θα περιλάμβανε 1,2 δισεκατομμύρια τόμους. Οι γνώσεις μας δηλ. τα τελευταία 50 χρόνια, καλπάζουν κυριολεκτικά και είναι αδύνατον για οποιονδήποτε από μάς να κατέχει όλες αυτές τις γνώσεις.

Έχουμε, λοιπόν, μάθει πάρα πολλά μέχρι τώρα, αλλά παρόλα αυτά υπάρχουν πολύ περισσότερα, που μας είναι ακόμη άγνωστα.

Όπως για παράδειγμα, αυτό που ονομάζουμε ασυμμετρία ύλης και αντιύλης. Γιατί δηλ. βρισκόμαστε σε ένα Σύμπαν ύλης, και όχι σε ένα Σύμπαν αντιύλης, αφού έτσι κι αλλιώς, στα πρώτα τρισεκατομμυριοστά του πρώτου δευτερολέπτου, γεννήθηκαν σχεδόν ίδιες ποσότητες ύλης και αντιύλης.

Γιατί υπάρχει αυτό που ονομάζουμε σκοτεινή ύλη, δηλ. υλικά των οποίων βλέπουμε την επίδραση που έχουν στα υλικά της κανονικής βαρυονικής ύλης από την οποία αποτελούνται τα 92 χημικά στοιχεία που βρίσκονται ελεύθερα στη φύση, εντούτοις δεν γνωρίζουμε από τι αποτελείται αυτή

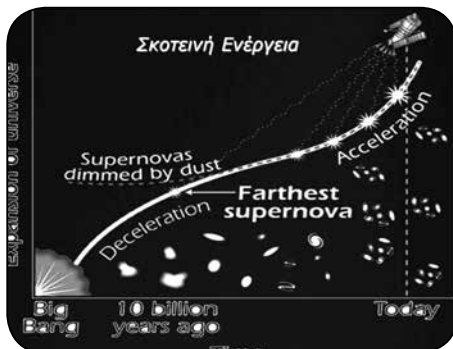
η σκοτεινή ύλη. Κι όμως υπάρχει, σε 5πλάσια μάλιστα ποσότητα από τα υλικά που γνωρίζουμε.

Και μερικά χρόνια αργότερα, από το 1998 και μετά, ανακαλύφθηκε μία απωθητική δύναμη, η οποία κυριολεκτικά κάνει το Σύμπαν μας να διαστέλλεται επιταχυνόμενο. Να διαστέλλεται δηλ. εδώ και 6,5 περίπου δισεκατομμύρια χρόνια με επιτάχυνση, με τέτοιο τρόπο ώστε σε μερικές δεκάδες δισεκατομμύρια χρόνια, οι μελλοντικοί αστρονόμοι να βλέπουν τους κοντινούς μας γαλαξίες της Τοπικής μας Ομάδας μόνο. Ενώ σήμερα, στην αυγή της ζωής του Σύμπαντος, βλέπουμε κυριολεκτικά εκατοντάδες δισεκατομμύρια, και ίσως ένα τρισεκατομμύριο περίπου γαλαξίες.

Όσα, λοιπόν, έχουμε μάθει για το Σύμπαν μέχρι τώρα, βασίζονται στη μελέτη των ηλεκτρομαγνητικών κυμάτων. Των κυμάτων δηλ. που έρχονται με τη δύναμη, αν θέλετε της ηλεκτρομαγνητικής ακτινοβολίας.

Έτσι ώστε αν με ρωτούσατε σήμερα για τα συστατικά του Σύμπαντος, θα σας έλεγα ότι το 27% περίπου αποτελείται από σκοτεινή ύλη, που δεν γνωρίζουμε τι στο καλό είναι, το 68% αποτελείται από σκοτεινή ενέργεια, που ούτε κι αυτή ξέρουμε από τι αποτελείται, που όμως κάνει, το Σύμπαν να διαστέλλεται επιταχυνόμενο. Ενώ τα άλλα 4% με 5% αποτελείται από την κανονική βαρυονική ύλη που είμαστε φτιαγμένοι όλοι μας.

Μέχρι τώρα, λοιπόν, τα ηλεκτρομαγνητικά κύματα, ήταν η κυριότερη, ίσως, πηγή για τη μελέτη του Σύμπαντος. Με τη βοήθεια των διαφόρων μικρών δορυφορικών παρατηρητηρίων, καταγράφαμε αυτές

Οι Τέσσερις Θεμελιώδεις Αλληλεπιδράσεις (Δυνάμεις)

Ηλεκτρομαγνητισμός

Ασθενής Πυρηνική

Βαρύτητα

Ισχυρή Πυρηνική

Δύναμη	Σχετική Ισχύς	Η βαρυτική αλληλεπίδραση είναι 100 τρις-τρις-φορές μικρότερης ισχύος από την ηλεκτρομαγνητική!
Ισχυρή Πυρηνική	1	
Ηλεκτρομαγνητική	$1/137$	
Ασθενής Πυρηνική	10^{-6}	
Βαρύτητα	6×10^{-38}	

ΚΒΑΝΤΟΜΗΧΑΝΙΚΗ

Ασθενής Πυρηνική Ισχυρή Πυρηνική

Quantum Mechanics
Concepts and Applications

Η Κβαντική Μηχανική περιγράφει τον μικρόκοσμο και βασίζεται στις πιθανότητες και την απροσδιοριστία των γεγονότων, κάτι έξω από την κοινή λογική.

τις ακτινοβολίες και γνωρίζουμε όσα γνωρίζουμε, με βάση αυτή την πρώτη, αλληλεπίδραση.

Αλλά ο ηλεκτρομαγνητισμός είναι μία μόνο από τις τέσσερις θεμελιώδεις δυνάμεις, ή θεμελιώδεις αλληλεπιδράσεις: την ηλεκτρομαγνητική, την ασθενή και την ισχυρή δύναμη στο εσωτερικό του ατόμου, και την βαρύτητα. Η βαρύτητα, όμως, είναι πάρα πολύ αδύναμη. Έχει υπολογιστεί ότι σε σύγκριση με τον ηλεκτρομαγνητισμό, η βαρύτητα είναι 100 τρισεκατομμύρια τρισεκατομμυρίων τρισεκατομμύρια φορές πιο αδύναμη.

Όπως ξέρετε, στη διάρκεια του 20^{ου} αιώνα, αναπτύχθηκαν δύο μεγάλες θεωρίες του Σύμπαντος. Η Γενική Σχετικότητα του Αϊνστάιν που μας περιγράφει τον μέγακοσμο και η κβαντική μηχανική που μας περιγράφει τον μικρόκοσμο.

Αλλά μην αποθαρρύνεστε, γιατί όπως έλεγε τόσο χαρακτηριστικά, ένας από τους μεγάλους φυσικούς του 20^{ου} αιώνα, ο νομπελίστας Φυσικής του 1965, ο Ρίτσαρντ Φάινμαν, οποιοσδήποτε υποστηρίζει ότι μπορεί να κατανοήσει την κβαντική θεωρία, είτε ψεύδεται είτε είναι τρελός. Παρόλα αυτά, αν και δεν μπορούμε, να κατανοήσουμε πλήρως το τι συμβαίνει στην κβαντομηχανική, η οποία περιγράφει τον μικρόκοσμο, εντούτοις, χωρίς την κβαντομηχανική και αυτά που

πρεσβεύει, δεν θα είχαμε τα κινητά τηλέφωνα και όλες τις διάφορες ηλεκτρονικές συσκευές, που γεμίζουν κυριολεκτικά την καθημερινότητά μας.

Αντίθετα η Γενική Θεωρία της Σχετικότητας, η θεωρία που καταγράφηκε από τον Αϊνστάιν, και η οποία για πρώτη φορά παρουσιάστηκε τον Νοέμβριο του 1915, μας περιγράφει χονδροειδώς, αλλά ικανοποιητικά, την βαρύτητα στο Σύμπαν. Όπως έλεγε ο μεγάλος φυσικός Τζων Άρτσιμπαλντ Γουίλερ, «η ύλη λείει στο χωρόχρονο, πώς θα καμπυλωθεί και ο βαθμός καμπύλωσης του χωρόχρονου υπαγορεύει στην ύλη με ποιον τρόπο θα κινηθεί».

Επί 100 ολόκληρα χρόνια οι περισσότεροι φυσικοί προσπαθούσαν να αποδείξουν ότι ο Αϊνστάιν είχε κάνει λάθος. Και πάντοτε αποδεικνύονταν ότι ο Αϊνστάιν ήταν σωστός και η θεώρησή του για το Σύμπαν ήταν μία πραγματικότητα. Μέσα στα διάφορα που μας είπε στη Γενική Σχετικότητα, ήταν ότι όπως η μετακίνηση ηλεκτρικών φορτίων εκπέμπει ηλεκτρομαγνητικά κύματα, έτσι και η μετακίνηση μεγάλων μαζών, θα πρέπει να εκπέμπει βαρυτικά κύματα. Αλλά η μετακίνηση αυτή, η δημιουργία, αν θέλετε, αυτή των βαρυτικών κυμάτων είναι τόσο αδύναμη, αφού είναι και τόσο αδύναμη η αλληλεπίδραση της βαρύτητας, ώστε δεν θα μπορούσε πολύ εύκολα να καταγραφούν αυτά τα βαρυτικά κύματα.

Πάρτε για παράδειγμα δύο χορευτές που χορεύουν ο ένας γύρω από τον άλλο. Αυτοί οι δύο χορευτές μετακινούν τις μάζες τους 70, 80, 100 κιλά, και αυτή η μετακίνηση του ενός γύρω από τον άλλο, δημιουργεί βαρυτικά κύμα-

τα. Αλλά είναι τόσο αδύναμα, επειδή οι μάζες είναι τόσο πολύ μικρές, ώστε στην ουσία δεν μπορούν αν καταγραφούν τα βαρυτικά κύματα από τα όργανά μας.

κινήσεις, να μπορούσαν να καταγραφούν από διάφορα όργανα.

αστρονόμοι υπολόγισαν ότι σε 300 εκατομμύρια χρόνια από σήμερα, αυτά τα δύο άστρα νετρονίων θα συγκρούονταν, αφού μίκραινε σιγά – σιγά η τροχιά τους. Γι' αυτή, την έμμεση έστω απόδειξη της ύπαρξης βαρυτικών κυμάτων, τους δόθηκε το βραβείο Νόμπελ φυσικής, το 1993.

Μέχρις ότου, το Σεπτέμβριο του 2015, ένας εξαιρετικός επιστή-

Εάν είχαμε, όμως, τη μετακίνηση δυο άστρων νετρονίων, για παράδειγμα, ή δύο μαύρων τρυπών ή ενός άστρου νετρονίων και μιας μαύρης τρύπας, ένα από αυτά τα αντικείμενα γύρω από το άλλο, τότε, εάν είχαμε επίσης και την κατάρρευση ενός γιγάντιου άστρου με τη μορφή μιας έκρηξης σουπερνόβα, ίσως αυτές οι μετα-

Και πράγματι το 1974, δύο Αμερικανοί αστρονόμοι, ο **Χάλσι** και ο **Ταίυλορ**, συνέλαβαν την ύπαρξη δύο πάλσαρ, ένα ζευγάρι άστρων νετρονίων, που περιφέρονταν το ένα γύρω από το άλλο. Παρατηρήθηκε δε, μείωση στην περίοδο της τροχιάς αυτών των δύο άστρων νετρονίων και μάλιστα σε τέτοιο σημείο, ώστε οι δύο

μονας και εξ ίσου καλός εκλαϊκευτής, ο **Λώρενς Κράους**, μετέδωσε στα κοινωνικά δίκτυα, την πληροφορία ότι υπάρχουν φήμες, κουτσομπολιά δηλ., εντοπισμού βαρυτικών κυμάτων, από τον ανιχνευτή “LIGO”. Εάν πράγματι μια τέτοια πληροφορία ήταν σωστή, τότε επρόκειτο πράγματι για κάτι το καταπληκτικό.

Δυο μήνες αργότερα, στην μηνιαία επιφυλλίδα που γράφω για την εφημερίδα «ΚΑΘΗΜΕΡΙΝΗ της ΚΥΡΙΑΚΗΣ», κι επειδή συνέπιπτε επίσης με τα 100 χρόνια από την πρώτη ανακοίνωση της θεωρίας της Σχετικότητας, αποφάσισα να αφιερώσω την επιφυλλίδα μου σε ένα αναπόδεικτο ακόμη μέρος της Γενικής Σχετικότητας (αφού θα ήταν σχεδόν αδύνατο για μένα να περιγράψω ολόκληρη την Γενική Σχετικότητα μέσα σε 750 λέξεις). Αποφάσισα δηλαδή, μια και υπήρχε αυτή η φήμη, να επικεντρωθώ, στη Σχετικότητα σε σχέση με τα βαρυτικά κύματα, χωρίς καν να αναφερθώ στις φήμες που κυκλοφορούσαν, παρ' όλο που ένας από τους ανιχνευτές LIGO, βρισκόταν πολύ κοντά στο Πανεπιστήμιο της Λουιζιάνα, στο οποίο είχα την τιμή να φοιτήσω. Το άλλο σχετικό εργαστήριο βρισκόταν 4.000 χμ. μακριά, στην Πολιτεία της Ουάσιγκτον.

Κι έτσι πράγματι στις 11 Φεβρουαρίου του 2016, πέρυσι δηλ. τέτοιοι καιρό, έγινε η επίσημη ανακοίνωση του εντοπισμού βαρυτικών κυμάτων, τα οποία συνελήφθησαν από τους δύο ανιχνευτές, στην Λουιζιάνα και στην Ουάσιγκτον, στις 14 Σεπτεμβρίου του 2015, ανήμερα δηλ. του Σταυρού, στις 12:51 το μεσημέρι, ώρα Ελλάδος. Κι εκεί ανακάλυψαν επίσης και το τι μας έλεγαν αυτά τα σήματα.

Ότι σε μια απόσταση 1,3 δισεκατομμυρίων ετών φωτός, πριν δηλ. από 1,3 δισεκατομμύρια χρόνια, συνέβη μία σύγκρουση δύο μαύρων τρυπών. Μία σύγκρουση η οποία, επηρέασε τις ακτίνες λέιζερ των ανιχνευτών, να ταλαντωθούν σε τέτοιο απειροελάχιστο βαθμό, ώστε να μην υπερβαίνει τα 4 χιλιοστά της διαμέτρου ενός πρωτονίου. Οι δυο αυτές μαύρες

τρύπες που συγκρούστηκαν, την τελευταία στιγμή, το τελευταίο δευτερόλεπτο, περιφέρονταν η μία γύρω από την άλλη 250 φορές κάθε δευτερόλεπτο, με μια ταχύτητα που έφθανε το 50% της ταχύτητας του φωτός, δηλ. 150.000 χμ/δ. και η σύγκρουση εκείνη διήρκεσε το ένα πέμπτο του ενός δευτερολέπτου. Και οι δύο μαύρες τρύπες, οι οποίες, συγκρούστηκαν είχαν μάζα, περιλάμβαναν δηλ. υλικά η μία 36 φορές τη μάζα του Ήλιου, και η άλλη 29 φορές τη μάζα που έχει ο Ήλιος.

Με αποτέλεσμα τη δημιουργία μιας νέας μεγαλύτερης μαύρης τρύπας, με υλικά 62 φορές τα υλικά που έχει ο Ήλιος. Θα μου πείτε και λογικά, με απλή αριθμητική: 36 και 29 μας κάνουν 65, όχι 62. Και πράγματι 65 θα έκανε, αλλά τα τρία, οι τρεις ηλιακές μάζες τρία δηλ. άστρα σαν τον Ήλιο μας, εκπέμφθηκε με την μορφή βαρυτικών κυμάτων, που αν ήταν με

τη μορφή ηλεκτρομαγνητικής ακτινοβολίας, στην ουσία θα εξέπεμπαν τόση ενέργεια όση εκπέμπουν 50 φορές όλα τα άστρα του Σύμπαντος. Πενήντα φορές δηλ., τα άστρα που έχει το Σύμπαν, εκπέμφθηκαν με τη μορφή βαρυτικών κυμάτων.

Αν αναρωτιέστε όμως τι είναι αυτά τα περίφημα εργαστήρια LIGO. Πρόκειται για δύο κάθετους βραχίονες, που λειτουργούν στην ουσία συμβολομετρικά, με συσκευές ακτίνων λέιζερ, σε σχεδόν απόλυτο κενό όσο το δυνατόν μεγαλύτερο κενό που θα μπορούσαμε να δημιουργήσουμε. Και κάθε βραχίονας, έχει μήκος τεσσάρων χιλιομέτρων.

Έτσι, λοιπόν, αυτοί οι δύο κάθετοι βραχίονες, στην ουσία κατέγραψαν με μεγάλη ευαισθησία, τα βαρυτικά αυτά κύματα. Για να καταλάβετε πόσο μικρή είναι η διακύμανση που καταγράφηκε από αυτά τα δύο εργαστήρια, αρκεί να

σας πω ότι μια τρίχα έχει πάχος 100 εκατομμυριοστά του μέτρου. Η διάμετρος ενός ατόμου, είναι 10 δισεκατομμυριοστά του μέτρου. Η διάμετρος του πυρήνα ενός ατόμου, είναι ένα χιλιοστό του τρισεκατομμυριοστού του μέτρου. Και η ευαισθησία του “LIGO”, των εργαστηρίων αυτών δηλαδή, μπορεί να καταγράφει διαφοροποίηση ενός δισεκατομμυριοστού, του δισεκατομμυριοστού του μέτρου. Γιατί αυτή είναι και η διαφοροποίηση, η ταλάντωση, που καταγράφηκε.

Και δεν είναι η μοναδική ένδειξη που έχουμε, γιατί στις 15 Ιουνίου του 2016, ανακοινώθηκε και μία δεύτερη παρατήρηση, η οποία συνέβη, μία μέρα μετά τα Χριστούγεννα, στις 26 Δεκεμβρίου του 2015, όταν σε μία απόσταση 1,4 εκατομμυρίων ετών φωτός, δύο μικρότερες μαύρες τρύπες, η μία $14^{ωv}$ ηλιακών μαζών και η άλλη 8 ηλιακών μαζών, συγκρούστηκαν και σχημάτισαν μία μεγαλύτερη μαύρη τρύπα, με μέγεθος 21 φορές την μάζα του Ήλιου. Γι’ αυτό, εκείνη τη στιγμή της σύγκρουσης εκπέμφθηκαν βαρυτικά κύματα μιας ηλιακής μάζας, που έκτοτε ελπίζουμε ότι θα γίνονται, με περισσότερα τέτοια παρατηρητήρια, παρατηρήσεις σε καθημερινή βάση.

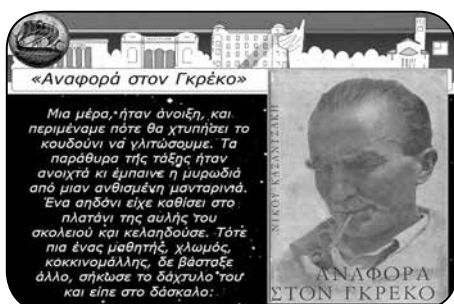
Και αυτά τα βαρυτικά κύματα θα μας ανοίξουν κυριολεκτικά ένα δεύτερο μετά το ηλεκτρομαγνητικό παράθυρο, ένα δεύτερο παράθυρο στο Σύμπαν. Θα μας περιγράφουν την βίαιη προέλευση των βαρυτικών κυμάτων, την ιστορία της πηγής που τα δημιουργεί, τη μάζα, την ταχύτητα περιστροφής, το σχήμα της, τη θέση και την απόσταση της σύγκρουσης, και το τι συνέβη στα πρώτα κλάσματα του δευτερολέπτου, μετά τη γένεση του Σύμπαντος.

Με τα γιγάντια τηλεσκόπια του αύριο και τις ανακαλύψεις των βαρυτικών κυμάτων τι άραγε μας περιμένει εκεί έξω;

Παρ' όλο που δεν διαθέτω το κληρονομικό χάρισμα της πρόβλεψης, όπως μερικοί συνάνθρωποί μας, μετά τα μεσάνυχτα στα διάφορα τηλεοπτικά κανάλια, θα κάνω μια πρόβλεψη, ότι το Φθινόπωρο του 2017, οι τρεις αυτοί κύριοι, οι δημιουργοί, κυριολεκτικά των παρατηρητηρίων "LIGO", θα είναι οι επόμενοι που θα βραβευτούν με το Νόμπελ Φυσικής γι' αυτή τη χρονιά που διανύουμε.

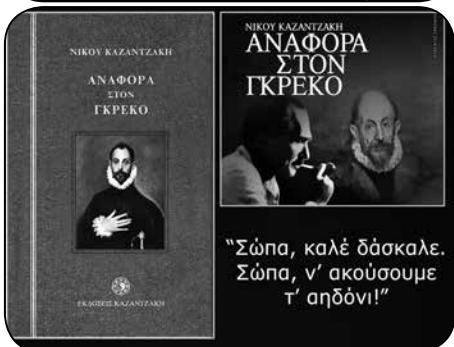

Μια μέρα, ήταν άνοιξη, και περιμέναμε πότε θα χτυπήσει το κουδούνι να γλιτώσουμε. Τα παράθυρα της τάξης ήταν ανοιχτά κι έμεινε η μυρωδιά από μια ανθισμένη μανταρινιά. Ένα αηδόνι είχε καθίσει στο πλατάνι της αυλής του σχολείου και κελαηδούσε. Τότε πια ένας μαθητής, χλωμός, κοκκινομάλλης, δε βάσταξε άλλο, σήκωσε το δάκτυλό του και είπε στο δάσκαλο:

ΑΝΑΦΟΡΑ
ΣΤΟΝ ΓΚΡΕΚΟ

Με τα γιγάντια, λοιπόν, τηλεσκόπια, με τα διάφορα άλλα όργανα που διαθέτουμε ήδη και που θα διαθέτουμε στα επόμενα μερικά χρόνια, και με τη βοήθεια των βαρυτικών κυμάτων, τι άραγε μπορεί να είναι αυτό που μας περιμένει εκεί έξω;

Θα μου επιτρέψετε, όμως, να τελειώσω, με ένα από τα αγαπημένα μου βιβλία. Ένα κομμάτι από το βιβλίο «Αναφορά στον Γκρέκο» του Νίκου Καζαντζάκη, που έλεγε το εξής:

"Σώπα, καλέ δάσκαλε.
Σώπα, ν' ακούσουμε
τ' αηδόνι!"

Μια μέρα –ήταν Άνοιξη– περιμέναμε πότε θα χτυπήσει το κουδούνι για να τελειώσουμε. Τα παράθυρα της τάξης ήταν ανοιχτά και έρχονταν η μυρωδιά από μια μανταρινιά. Το αηδόνι είχε καθίσει στο πλατάνι της αυλής του σχολείου και κελαηδούσε. Τότε πια ένας μαθητής, χλωμός, κοκκινομάλλης, δεν βάσταξε άλλο σήκωσε το δάκτυλό του, και είπε στο δάσκαλο:

«Σώπα καλέ δάσκαλε, σώπα, ν' ακούσουμε τ' αηδόνι.»

Κι απόψε για μάς, το αηδόνι είναι ο τιμώμενος, ο κύριος Κωνσταντίνος Μαυρομμάτης. Γι' αυτό κι εγώ θα σωπάσω, για ν' ακούσουμε τ' αηδόνι.

Κλείσιμο της ημερίδας
από την Όλγα Κ. Μαυρομάτη – Σιώρου

Και στο σημείο αυτό ουσιαστικά έχουμε τελειώσει με τις εισηγήσεις. Έχουμε αφήσει όμως μια μικρή έκπληξη για όλους εσάς αλλά και για τον κ. Μαυρομάτη, τον πατέρα μας. Με ένα μικρό βίντεο θα κλείσουμε αυτήν εδώ την βραδιά. Ένα βίντεο εικόνων και αναμνήσεων, για τη ζωή και την πορεία του τιμώμενού μας σήμερα.

Επιτρέψτε μου, όμως, να πω κι εγώ δύο λόγια εκπροσωπώντας τα παιδιά του και τα εγγόνια του.

«Η ζωή είναι δημιουργία. Κι αν για κάτι μπορεί να είναι περήφανος ότι έκανε ο πατέρας μου, ο Κώστας Μαυρομάτης, είναι αυτό. Όλη του τη ζωή δημιουργεί.

Μικρός όταν τις νύχτες που οι γερμανοί βομβάρδιζαν το χωριό, κοιμόταν έξω μαζί με τα αδέρφια του ανάμεσα στα δέντρα, ανάσκελα στο χώμα, κοιτούσε τ' άστρα στον ουρανό και αναρωτιόταν τι υπάρχει πιο πάνω από αυτές τις λαμπερές κουκίδες που έβλεπε στον ουρανό. Έτσι μας είπε μια βραδιά στην βεράντα του Μαυροματέικου στο χωριό όταν παιδιά και εγγόνια τον ρωτήσαμε πως ξεκίνησε αυτό το ενδιαφέρον του για τον ουρανό. Κι εκείνη τη βραδιά πάλι παρατηρούσαμε τον ουρανό περιμένοντας να δούμε το θέαμα με τα λεγόμενα «πεφταστέρια». Τόσες νύχτες παρατήρησης, τόσα ερωτηματικά έπρεπε να απαντηθούν.

Και αυτό έκανε, μεγάλωσε και σπούδασε και οι επιλογές του τον έφεραν ακριβώς εκεί στο να ανακαλύψει και να δώσει απαντήσεις στα ερωτήματά του. Η δίψα για μάθηση δεν σταμάτησε ποτέ. Και όσο αυτός μάθαινε τόσο ήθελε να το μεταφέρει και στους άλλους γράφοντάς το κάπου γιατί τα γραπτά μένουν. Και του πατέρα μου του αρέσει πολύ να σημειώνει και να καταγράφει ό,τι μαθαίνει. Να γιατί έγραφε τόσα βιβλία.

Στη βιβλιοθήκη του είχε κάτι μικρά κόκκινα ντοσιέ με δακτυλογραφημένα λήμματα από αστρονομικούς όρους. Για χρόνια αναρωτιόμα-

στην με τα αδέρφια μου τι τις κάνεις αυτές τις σημειώσεις. Όταν, το 2001, εκδόθηκε το Λεξικό Αστρονομίας με παραπάνω από 500 σελίδες καταλάβαμε. Εργασίες που κρατάνε χρόνια. Διάβαζε, διάβαζε πολύ αλλά και μας, μας διάβαζε. Εκεί ανάμεσα από τις σημειώσεις του τα έκανε όλα. Και μετά μας έτρεχε κολυμβητήρια, μουσικές, αγγλικά. Και μετά τον χάναμε. Η μαμά έλεγε είναι στον Απόστολο Παύλο, έχει συμβούλιο με τους Καναλιώτες, πήγε σε μια διάλεξη στους Τρεις Ιεράρχες, έχει παρατήρηση.

Είχε αγοράσει μια κάμερα κινηματογραφική χωρίς ήχο. Πρωτοποριακό για εκείνη την εποχή. Τις ζεστές βραδιές του Καλοκαιριού καθόμασταν έξω στη γειτονιά στην οδό Αμφανών και εκείνος πρόβαλε τις ταινίες που είχε τραβήξει από ταξίδια της οικογένειάς μας. Στήναμε κανονική σκηνή με σεντόνι και μαζεύονταν όλη η γειτονιά. Η πλάκα ήταν όταν έπαιζε την ταινία από την ανάποδη και σε γρήγορη κίνηση. Ξεραινόμασταν στα γέλια τόσο εμείς όσο και τα γειτονόπουλα που μαζεύονταν να δουν τον κινηματογράφο μας. Ακόμη και σήμερα όταν τα βλέπουμε μεταξù μας γελάμε.

Στα Κανάλια Καρδίτσας ο μπαμπάς άλλαζε χαρακτήρα εκεί ήταν ο Πρόεδρος του Συλλόγου και είχε συνέχεια δουλειές διοργανώσεις, εκδηλώσεις, ήταν πολυάσχολος και αγχωμένος. Η δημιουργία ενός Λαογραφικού Μουσείου ήταν ένας ακόμη στόχος του. Το πέτυχε και αυτό με τη συνδρομή και άλλων συντοπιτών.

Και παράλληλα έγραφε και σημείωνε. Τι έγραφε πάλι.

Αυτό αναρωτιόμαστε ακόμη και τώρα όταν τον βλέπουμε συνεχώς καθισμένο εμπρός από το γραφείο του.

Η μάνα μου είχε πάντα ένα παράπονο έλεγε «Άσ' την, βρε Κώστα αυτή τη γραφομηχανή, σταμάτα πια». Ή μάλλον δύο. «Πάλι συμβούλιο έχεις;». Την πείραζε που δεν αφιέρωνε περισσότερο χρόνο για την οικογένεια, το σπίτι, εκείνη. Είχε τόσο πολλά, όμως κι εκείνη στο μυαλό της που γρήγορα τα ξεχνούσε.

Η μάνα μας ήταν το στήριγμά του. Εκείνη ήταν η καθημερινή του εικόνα, φροντίδα, ηρεμία, η οικογενειακή θαλπωρή. Του έδινε το χρόνο να ασχοληθεί με αυτά που του άρεσαν, και αναλάμβανε εκείνη να ανταπεξέλθει στις υποχρεώσεις της καθημερινότητας του σπιτιού και των παιδιών. Είχαμε βέβαια και τη γιαγιά, την Όλγα, μαζί. Η μαμά ήξερε να φροντίζει, να νιώθει τον πόνο του άλλου, να ακούει τα προβλήματά γι' αυτό και επέλεξε τη νοσηλευτική, ως επάγγελμα. Με τη μαμά ήμασταν δεμένοι όλοι, ήταν ο κρίκος που μας συνέδεε με το μπαμπά. Ο στρατηγός του σπιτιού. Μας έμαθε να αγαπάμε και να νοιαζόμαστε ο ένας για τον άλλο να είμαστε αγαπημένοι.

Όταν το 2007 νωρίς και αναπάντεχα μας άφησε για να συναντήσει τους αγαπημένους της στον ουρανό, νιώσαμε όλοι ότι χάσαμε το στήριγμά μας, ξεκρέμαστοι.

Ο πατέρας μου νομίζω ότι το έριξε περισσότερο στην ανάγνωση και στην έρευνα.

Τα αδέρφια μου κι εγώ θεωρώ ότι τον έχουμε μοιάσει και φτάσει μόνο στο ένα του δαχτυλάκι. Ένα ο καθένας. Πέντε είμαστε. Ευτυχώς φτάνουμε για να συμπληρώσουμε τα δάκτυλα του χεριού του.

Εκείνο που όλοι θαυμάζουμε σ' εκείνον είναι το πώς καταφέρνει να πετυχαίνει τους στόχους του, και βάζει μεγάλους στόχους. Όταν το 2012, μιλάγαμε οικογενειακά για την επιδίωξή του να πραγματοποιηθεί η 7^η Ολυμπιάδα Αστρονομίας στο Βόλο, ήμασταν όλοι αποκαρδιωτικοί, αδύνατον να φανταστούμε ότι σε τέτοιες εποχές μπορούσε να καταφέρει να μαζέψει χρήματα από επιχορηγήσεις και να διοργανώσει ένα τέτοιο μεγάλο και παγκόσμιο γεγονός. Κι όμως, αυτός και η ομάδα της Εταιρείας Αστρονομίας τα κατάφεραν.

Ποτέ δεν το βάζει κάτω. Απλώς χαμηλώνει τους τόνους και περιμένει την επόμενη ευκαιρία. Ο επόμενός του στόχος; ένα αστεροσκοπείο στο Βόλο.

Ο πατέρας μας μαζί με την μάνα, μας έμαθαν με το παράδειγμά τους να αγωνιζόμαστε χωρίς να περιμένουμε ανταμοιβή, να μην μένουμε στα τιποτένια και μικρά, να δίνουμε τόπο στην οργή, να κοιτάμε μπροστά, να προσφέρουμε, να συμμετέχουμε, να κρίνουμε πριν από όλους πρώτα τον εαυτό μας, να μετράμε τα λόγια μας πριν τα ξεστομίσουμε, να σκεπτόμαστε, να είμαστε αισιόδοξοι. Ήταν είναι και θα είναι καλός δάσκαλος. Μετριόφρων και μετρημένος, υπεράνω, υπομονετικός, ακούραστος, μεθοδικός, ανεξάρτητος, στωικός, πιστός, καλοσυνάτος, αγωνιστικός, καλοπροαίρετος και πάνω απ' όλα αισιόδοξος. Αυτός είναι ο καθηγητής και επιστήμονας ο Κωνσταντίνος Μαυρομάτης, αυτός είναι ο πατέρας μας.

Και τώρα σας αφήνω να απολαύσετε το μικρό βιντεάκι μας.

Στο σημείο αυτό να ευχαριστήσω τον **Παναγιώτη Γερμάνη** συνεργάτη της Εταιρείας και νέο σχετικά μέλος των Αστρονόμων, ο οποίος με μεγάλη ευχαρίστηση δέχτηκε να με βοηθήσει και να δουλέψει την δημιουργία του ως μια ένδειξη εκτίμησης και σεβασμού στο πρόσωπο του πατέρα μου.

Ευχαριστήρια επιστολή
του προέδρου της οργανωτικής επιτροπής
κ.κ. Ιγνατίου

Εν Βόλω τη 3^η Απριλίου 2017

Προς την αξιότιμον οικογένειαν
κ. Κωνσταντίνου Μαυρομμάτη,
Εις Βόλον

Η ολοκλήρωση της Επιστημονικής Ημερίδας προς τιμή του πνευματικού ανθρώπου και πατέρα σας Κωνσταντίνου Μαυρομμάτη, μου δίδει την ευκαιρία να επικοινωνήσω μαζί σας και πάλι, για να εκφράσω τις θερμές μου ευχαριστίες για την προσωπική σας συμβολή στην επιτυχία του. Αισθανόμαστε έμπλεοι εμπειριών και υπομνήσεων έναντι του παρελθόντος αλλά και του μέλλοντος, εφόσον η προσπάθειά μας ήταν να αναδειχθεί μια πνευματική μορφή του τόπου μας, που με το πέρασμά της σημάδεψε την ιστορική της πορεία. Και τούτο επισυνέβη ιδιαιτέρως με την προσωπική σας συνδρομή, χάρη στην ευμενή αποδοχή της προσκλήσεώς μας και τον συνακόλουθο διοργανωτικό κόπο, στον οποίο ευγενώς υποβληθήκατε, προετοιμάζοντας την παραχώρηση του υλικού, την παρουσίαση και έκθεσή του, το εξαιρετικό φωτογραφικό αφιέρωμα με επιμέλειά σας και την εν γένει προβολή του έργου ενός πολυτάλαντου ανθρώπου στο ευρύ κοινό.

Όπως ήδη διαπιστώσατε, η προσπάθειά μας αυτή αποκτά, συν Θεώ, μια ευρύτερη αποδοχή και τούτο μας συγκινεί και μας ενθαρρύνει να συνεχίσουμε. Προς τούτο θεωρούμε αυτονόητη και επιβεβλημένη κάθε υπόδειξή σας στους συνεργάτες μας, ώστε το έργο αυτό να αποδίδει

εύχυμους πνευματικούς καρπούς. Ευχόμεθα ο Θεός να μας προσφέρει και άλλες στιγμές ανυπόκριτης και ειλικρινούς κοινωνίας, ώστε να απολαμβάνουμε τους πνευματικούς καρπούς της οικογενειακής σας πληρότητας

Επί πλέον προσευχόμεθα ο «Ερχόμενος επί το εκούσιον Πάθος» και αναστάς Κύριός μας, να ευλογεί τη ζωή και τα καλά σας έργα. Καλή Ανάσταση – Ευλογημένο Πάσχα.

Μετ' εγκαρδίων ευχαριστιών και πασχαλίων ευχών
Ο Μητροπολίτης – Πρόεδρος της Οργανωτικής Επιτροπής

† Ο ΔΗΜΗΤΡΙΑΔΟΣ ΙΓΝΑΤΙΟΣ

Σύντομο βιογραφικό σημείωμα του

Κωνσταντίνου Δ. Μαυρομμάτη
μαθηματικού

Προέδρου της Εταιρείας Αστρονομίας και Διαστήματος

Γεννήθηκε στα Κανάλια της Καρδίτσας, στις 20 Ιανουαρίου 1935. Τις γυμνασιακές του σπουδές τις πραγματοποίησε στο Φανάρι – Καρδίτσας, στην Καρδίτσα και στο Βόλο.

Το 1954, πέτυχε στο μαθηματικό τμήμα του Πανεπιστημίου Αθηνών, από όπου έλαβε το πτυχίο του, το 1959, με «λίαν καλώς». Αμέσως μετά υπηρέτησε τη στρατιωτική του θητεία και μερικούς μήνες αργότερα, το 1960, διορίστηκε στο δημόσιο.

Επί 25ετία υπηρέτησε στο 1^ο Γυμνάσιο – 1^ο Λύκειο Βόλου, όπου δίδαξε Μαθηματικά και Κοσμογραφία στις τελευταίες, κυρίως, τάξεις και μάλιστα στα πρακτικά τμήματα και στις δέσμες. Από το 1967, με τις ενέργειές του, προμηθεύτηκε το σχολείο διοπτρικό τηλεσκόπιο, διαμέτρου 5 εκ. Με το τηλεσκόπιο αυτό παρατηρούσε, μελετούσε και κατέγραφε μαζί με τους μαθητές του, τα θαυμάσια του έναστρου ουρανού κατά τα βράδια και τις κηλίδες του Ήλιου κατά την ημέρα. Με το ίδιο τηλεσκόπιο, καθώς και με τα άλλα δυο, που στο μεταξύ προμηθεύτηκε το σχολείο, παρατήρησε τις εκλείψεις του Ήλιου και της Σελήνης, που έγιναν τα επόμενα χρόνια, καλώντας όχι μόνο τους μαθητές, αλλά και τους καθηγητές και τους γονείς και τους άλλους πολίτες του Βόλου, στο προαύλιο του 1^{ου} Λυκείου.

Το 1972 πέτυχε, ύστερα από αυστηρές εξετάσεις, να εισαχθεί στο Διδασκαλείο Μέσης Εκπαίδευσης, από όπου έλαβε το δίπλωμά του, το

1974. Από το 1976 έως το 1982, για τρεις συνεχείς διετίες εκλέχτηκε αιρετός του κλάδου των καθηγητών της Μαγνησίας. Ως αιρετός και ως μέλος του Περιφερειακού Υπηρεσιακού Συμβουλίου Δευτεροβάθμιας Εκπαίδευσης (ΠΥΣΔΕ) Μαγνησίας, υπηρέτησε και διασφάλισε με επιτυχία, τα δικαιώματα των καθηγητών και την καλή λειτουργία των σχολείων της Μαγνησίας.

Το 1981, έγινε γυμνασιάρχης και το 1986, κατατάχτηκε 1^{ος} στον αξιολογικό πίνακα του νομού Μαγνησίας και τοποθετήθηκε ως λυκειάρχης στο 1^ο Λύκειο Βόλου. Τότε έγραψε και το ανέκδοτο βιβλίο του «Στοιχεία Αστρονομίας και Διαστημικής», το οποίο έλαβε 3^ο έπαινο από το Υπουργείο Παιδείας. Στο 1^ο Λύκειο δημιούργησε το Σχολικό Μουσείο, με πάνω από 600 αντικείμενα της προπολεμικής περιόδου, πολλά από τα οποία είναι για το μάθημα της Κοσμογραφίας και παράλληλα ανήγειρε, με τη συμπαράσταση φορέων και ιδιωτών, το πρωτότυπο ηλιακό ωρολόγιο στο προαύλιο του σχολείου. Συνταξιοδοτήθηκε το 1995. Την ίδια χρονιά η Ακαδημία Αθηνών βράβευσε τα τρία Λευκώματα, που εκδόθηκαν με τη συμπλήρωση των 100 και πλέον χρόνων από την ίδρυση του σχολείου.

Διετέλεσε πρώτος πρόεδρος του «Συλλόγου των εν Βόλω Καναλιωτών Καρδίτσας», ο οποίος ίδρυσε, επί προεδρίας του, το Λαογραφικό Μουσείο στο χωριό και χρημάτισε πρόεδρος του ίδιου σωματείου για πολλά χρόνια, εκδίδοντας διάφορα βιβλία για τη γενέτειρά του, ένα των οποίων έλαβε έπαινο από την Ακαδημία Αθηνών. Επίσης εξέδωσε τα Λευκώματα του 1^{ου} Γυμνασίου Νέας Ιωνίας, του 1^{ου} Λυκείου Βόλου, του 2^{ου} Λυκείου Βόλου και του Γυμνασίου Θηλέων Βόλου.

Το 1990, ιδρύθηκε η Εταιρεία Αστρονομίας και Διαστήματος, της οποίας αποτέλεσε τον πρώτο και μόνιμο πρόεδρο μέχρι σήμερα και η οποία αριθμεί πάνω από 1000 εγγεγραμμένα μέλη, που βρίσκονται σε όλη την Ελλάδα, ακόμη και στο εξωτερικό.

Η Εταιρεία αυτή από της ιδρύσεώς της εκδίδει το περιοδικό «ΟΥΡΑΝΟΣ» με 50 έως 120 μεγάλες πολύχρωμες σελίδες, διοργανώνει μηνιαίες ομιλίες αστρονομικού περιεχομένου στο Βόλο, καθώς και αστροβραδιές στο Βόλο, στα Χάνια Πηλίου και σε άλλες περιοχές της Ελλάδας.

Από το 1996, με την υποστήριξη του Υπουργείου Παιδείας διοργανώνει κάθε χρόνο σε ολόκληρη την Ελλάδα τον Πανελλήνιο Μαθητικό Διαγωνισμό Αστρονομίας και Διαστημικής Δημοτικού, Γυμνασίου και Λυκείου με πολλά χρηματικά και άλλα βραβεία. Από το 2000 οι δυο πρώτοι (μαθητής – μαθήτρια) του διαγωνισμού αυτού φιλοξενούνται

στη NASA, για μια εβδομάδα. Από το 2007 δε, οι 5 πρώτοι του διαγωνισμού εκπροσωπούν τους Έλληνες μαθητές στη Διεθνή Αστρονομική και Αστροφυσική Ολυμπιάδα και αποσπούν πολλά μετάλλια και τιμητικές διακρίσεις. Ο πρόεδρος της Δημοκρατίας **Κάρολος Παπούλιας** κάλεσε στο Προεδρικό Μέγαρο δυο φορές (1977 και 2011) τους Ολυμπιονίκες με τους συντελεστές της Εταιρείας, για να τους εκφράσει τα συγχαρητήριά του. Το ίδιο έκανε και ο μετέπειτα πρόεδρος της Δημοκρατίας κ. **Προκόπης Παυλόπουλος**, μια τρίτη φορά (2015). Μια άλλη φορά έκανε το ίδιο ο πρόεδρος της Βουλής των Ελλήνων **Δημήτριος Σιούφας** και το 2012 ο Υπουργός Παιδείας κ. **Κωνσταντίνος Αρβανιτόπουλος**.

Η μεγαλύτερη διάκριση, όμως ήταν εκείνη του Δεκεμβρίου 2015 από την Ακαδημία Αθηνών για την 25ετή σπουδαία και πολυσχιδή δράση της Εταιρείας. Το βραβείο επέδωσε ο πρόεδρος της Ακαδημίας κ. **Δημήτριος Νανόπουλος**.

Η Εταιρεία διοργάνωσε ακόμη στο Βόλο το 1^ο Πανελλήνιο Συνέδριο Ερασιτεχνικής Αστρονομίας και Διαστημικής, τον Οκτώβριο του 1999, στο οποίο προσήλθαν και το παρακολούθησαν 170 σύνεδροι. Ο θεσμός αυτός των συνεδρίων συνεχίστηκε και κατά το 6^ο Συνέδριο της Θράκης (Αλεξανδρούπολη 2009) στον Κ. Μαυρομμάτη απονεμήθηκε τιμητική πλακέτα για την πανελληνια δράση του μέσω της Εταιρείας.

Από το έτος 2000 η Εταιρεία, καθιέρωσε το «Θερινό Σχολείο Αστρονομίας», το οποίο λειτουργεί κατά την περίοδο του καλοκαιριού για μια εβδομάδα τις βραδινές, κυρίως, ώρες. Το Σχολείο αυτό έχει τρία τμήματα: 1^{ης} βαθμίδας (αρχαρίων), 2^{ης} βαθμίδας (προχωρημένων) και 3^{ης} βαθμίδας (ανώτερος τμήμα) και 4^{ης} βαθμίδας (για την Ολυμπιάδα). Από το έτος 2011, άνοιξε, με καταπληκτική επιτυχία, η Σχολή Αστρονομίας για μαθητές του Λυκείου του Γυμνασίου και της έκτης τάξης του Δημοτικού, με τρεις κύκλους σπουδών. Στον κάθε κύκλο διδάσκονται ιδιαίτερα μαθήματα, που διαρκούν ένα έτος και έτσι οι πρώτοι μαθητές της Σχολής αποφοίτησαν ήδη το 2013, εφόσον είχαν κατά την τριετή θητεία τους ανελλιπή φοίτηση και πολύ καλή επίδοση στα μαθήματα.

Το 2015 ιδρύθηκε η «Σχολή Αστρονομίας εξ αποστάσεως», που λειτουργεί με τον ίδιο τρόπο και έχει μαθητές από όλη την Ελλάδα, ακόμη και από το εξωτερικό. Οι πρώτοι μαθητές αποφοίτησαν το 2017 και έλαβαν τα απολυτήριά τους, σε επίσημη τελετή.

Για τις σχολές αυτές έγραψε τρία βοηθητικά βιβλία με περιεχόμενα: «Ηλιακό σύστημα» το πρώτο, «Αστέρες, γαλαξίες, Σύμπαν, αστρονομικά όργανα, ουράνια σφαίρα» το δεύτερο και «Διαστημική και νέες θεωρίες και ανακαλύψεις, το τρίτο.

Το έτος 2013 η Εταιρεία διοργάνωσε την 7^η Διεθνή Ολυμπιάδα

Αστρονομίας στο Βόλο, στην οποία προσήλθαν 185 μαθητές με 72 καθηγητές τους, από 37 χώρες του κόσμου, φιλοξενήθηκαν δε από την Εταιρεία επί 10ήμερο. Στην Ολυμπιάδα αυτή οι 10 Έλληνες μαθητές, που συμμετείχαν, κατέκτησαν ένα αργυρό μετάλλιο, 4 χάλκινα και 4 επαίνους, δηλ. διακρίσεις περισσότερες από κάθε άλλη χώρα.

Η Εταιρεία έχει, πολλές προοπτικές για την ανάπτυξη αστρονομικών κέντρων, τόσο στην περιοχή της Μαγνησίας, όσο και στις άλλες περιοχές της Ελλάδας με τα Παραρτήματα, τα οποία συνεχώς ιδρύει. Ήδη βρίσκονται σε λειτουργία τα Παραρτήματα Νάουσας, Κατερίνης (που μετεξελίχθηκε σε αυτόνομο σωματείο), Κάσου, Φλώρινας, Νάξου, Κοζάνης (που μετεξελίχθηκε σε αυτόνομο σύλλογο), Σαλαμίνας και Αρτας.

Ο Κ. Μαυρομμάτης έγραψε ή συμμετείχε στη συγγραφή 33^{ων} και πλέον βιβλίων, κυρίως εκπαιδευτικών και αστρονομικών, έκανε δεκάδες ανακοινώσεις σε συνέδρια, έγραψε πάνω από 300 άρθρα σε περιοδικά και εφημερίδες και έκανε πολλές διαλέξεις με αστρονομικό ή εκπαιδευτικό, κυρίως, περιεχόμενο.

Ήταν παντρεμένος με την **Αγορίτσα Μάστορα - Μαυρομμάτη**, προΐσταμένη αδελφή της παιδιατρικής του Νοσοκομείου Βόλου, την οποία έχασε, το 2007, και απέκτησαν μαζί 5 παιδιά και 12 εγγόνια.

Αναμνηστικές
φωτογραφίες

Ο Σεβασμιώτατος Μητροπολίτης Δημητριάδος και Αλμυρού κ.κ. Ιγνάτιος χειροκροτεί τον Κων/νο Μαυρομμάτη, στον οποίο μόλις επέδωσε την τιμητική διάκριση.

Ο Σεβασμιώτατος με τον π. Χαρίλαο Παπαγεωργίου
και τα 4 από τα εγγόνια του Κ. Μαυρομμάτη.

Τα Μέλη του Δ.Σ. με τον καθηγητή κ. Ιωάννη Σειραδάκη αμέσως μετά τη
βράβευση. Από αριστερά: Ζαγάκος γεώργιος, Ζαχείλας Λουκάς, Σειραδάκης
Ιωάννης, Μαυρομμάτης Κων/νος, Ξενάκης Χρίστος Ζαφραντζάς Ευστάθιος και
Σκοτεινιώτης Ιωάννης.

Οικογενειακή φωτογραφία. Από αριστερά, πρώτη σειρά: Μπρούζου – Μαυρομάτη Κλαίρη, Χρηστίδη – Μαυρομάτη Ελένη, Μαυρομμάτης Κων/νος, Μαυρομάτης Χρυσόστομος, Μαυρομάτη – Σιώρου Όλγα, Σιώρος Γεώργιος, π. Χαρίλαος. Πάνω σειρά (εγγόνια: Μαναρίδης Στυλιανός, Σιώρου Ευρυδίκη, Μαυρομάτη Ακριβή, Μαυρομάτης Γεώργιος, Σιώρος Χαράλαμπος, Μαυρομάτη Γαλάτεια, Μαυρομάτη Αγορίτσα, Σιώρος Κων/νος.

Η στιγμή που ο σεβασμιώτατος επιδίδει το τιμητικό δίπλωμα στην Κωνσταντίνο Μαυρομμάτη.

Οικογενειακή φωτογραφία. Από αριστερά, πρώτη σειρά: Μαυρομάτη – Μαναρίδη Αδελαΐς, Μπρούζου – Μαυρομάτη Κλαίρη, Χρηστίδη – Μαυρομάτη Ελένη, Κων/νος Μαυρομμάτης, Μαυρομμάτης Χρυσόστομος, Μαυρομμάτη – Σιώρου Όλγα, Μαυρομάτη Αγορίτσα – Κωνσταντίνα (αγκαλιά), Σιώρος Γεώργιος, Μαυρομμάτης Δημήτριος, Μαυρομάτης Ιωάννης, Μαυρομάτη – Τσενολάρη Άννα – Μαρία.
Δεύτερη σειρά: Τα 10 (με την Αγορίτσα) από τα 12 εγγόνια.

Αναμνηστική οικογενειακή φωτογραφία με την αδερφή του Σοφία Μαυρομμάτη - Κολοβού (στο μέσο).

- Αϊνστάιν 99, 147, 159, 160
Αναγνωστόπουλος Βασίλειος 85, 106, 142
Αποστόλου Αγλαΐα 131
Αρβανιτόπουλος Κων/νος 173
Αριστοτέλης 153
Αρόν Ραϋμόν 94
Βαλμάς Αντώνιος 128
Βαλογιάννης Γεώργιος 125
Βασίλειος ο Μέγας 96
Βέμπερ Μαξ 102
Βιγλιώ Πωλ 103
Βοστατζής 32
Βουρνάς 32
Γαλιλαίος 155
Γερμάνης Γεώργιος 132
Γερμάνης Παναγιώτης 168
Γιδαράκου-Καφέ Ισαβέλλα 70, 106, 142
Γουίλερ Τζων 160
Γραμματικάκης Γεώργιος 108
Δημητρακοπούλου Στέλλα 16
Διαμαντόπουλος Ν. 31
Ευαγγέλου Ιάσων 86
Ευθυμίου 32
Ζήτης 42
Ζαφραντζάς Ευστάθιος 122, 125
Ζαχείλας Λουκάς 108, 109, 114, 143, 148
Ζούζουλας Κων/νος 123
Ιγνάτιος, μητροπολίτης 10, 14, 137, 169
Καζαντζάκης Νικόλαος 165
Καμπανάς 31, 36
Καρκάνης Ν. 38
Καρύδηγιας 34
Καστοριάδης 102
Κατέρης Σπυρίδων 40
Κατσιρέλος Παναγιώτης 131
Καφετζής 30
Κράμερ Μίχαελ 109
Κράμερ Μπουσαμπά 109
Κράους Λώρενς 161
Κριμιζής Σταμάτης 123
Κυρίτσης Αρχοντής 41
Κωνσταντάς 32
Λάσδας Γεώργιος 40
Λεμαίτρ Αμπέ 143
Λιάπης Κώστας 21
Μάγος 31, 38
Μανσχολντ 74
Μαρκατά Μπίκα 119

- Μάστορα Αγορίτσα 148, 174
 Ματσαγγούρας Η. 28, 41
 Μαυρομάτη – Σιώρου Όλγα 11, 26, 144, 165
 Μεταλινού Αγλαΐα 33
 Μουλάς Γεώργιος 23
 Μουλατζίκος Γεώργιος 110
 Μουρτζόπουλος Μένιος 14
 Μουτου Αλίκη 9, 17
 Μουτσιάρας Κων/νος 87
 Μπάμπαλης 32
 Μπέος Αχιλλέας 23
 Μπίσμπας Θωμάς 120
 Νανόπουλος Δημήτριος 173
 Νικολάου Νικόλαος 142
 Ντερριντά Ζακ 97
 Ξενάκης Θ. Νικόλαος 122
 Ξενάκης Θ. Χρίστος 42, 106, 122, 127, 143
 Ξωγέλλης Π. 28, 41
 Οικονομίδης Κώστας 14
 Ομπένκ Αριστοτέλης 103
 Πανδρούλια Τζίνα 67
 Παπαγεωργίου π. Χαρίλαος 10-13, 115, 130, 134, 137, 144
 Παπούλιας Κάρολος 173
 Παυλόπουλος Προκόπης 173
 Πετούσης Βλάσης 121, 122
 Πλάτων 131
 Πλούταρχος 66
 Πολλάλης 35
 Πράντζος Νικόλαος 116, 119, 122
 Πυθαγόρας 131
 Ροβίθης Πέτρος 117
 Σαβελίδης Σωκράτης 15, 144
 Σδρόλιας Κων/νος 26, 106, 143
 Σειραδάκης Ιωάννης 107, 124, 125, 126, 141. 156
 Σιμόπουλος Διονύσιος 121, 142
 Σιούφας Δημήτριος 173
 Σκάρος Ζήσης 86, 142
 Σμυρναίος Αντώνιος 92, 106, 143
 Σπανός Σεραφείμ 127
 Συγγρός Ανδρέας 19
 Ταΐνλορ 161
 Τασούδης Βασίλειος 110
 Τζάλλα Στάσα 130, 132, 144
 Τομπουλίδης Χαρίτων 119
 Τότσικας 28, 42
 Τουφεξής Γεώργιος 130, 144
 Τσατσαράγκος Ιωάννης 122
 Φάινγμαν Ρίτσαρντ 159
 Φιλοθόδωρος Αλέξανδρος 123
 Φουντοπούλου Μ. 29, 42
 Φουσέκα Μαρία 88
 Χαλάτσης Αρτέμης 19
 Χάλσι 161
 Χατζηδημητρίου Αθανάσιος 132
 Ψαλτοπούλου-Πρίντσιου Καλλιόπη 41
 Lafour 103
 Monnet Jean 45, 47, 52, 65
 Heidegger 97
 Roy Bernard 44, 45
 Weber Max 97

